

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחות הר"ן כח)

על ידי
לימוד
שיעורים אלו
אנו נותנים
את החומש
ואת המעשר
להקדוש
ברוך הוא
(עצתו אמונה)

פרשת כי תבא תשפ"ו

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

בארא פארק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש

בני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

היכל הקודש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.662.4888

היכל הקודש

בלומינגטון

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

צו הערן די

הערליכע שיעורים

פונעם ראש ישיבה שליט"א
דופט:

קול ברסלב

079.70.400.66

חיזוק פאר די אידישע שטוב

079.70.400.69

גדפס ע"י

בשני מינין – פירש בקונטרס: מותרין באכילה בחולין, ואסורין בגיזה ועבודה בקדשים. ואין נראה דלא שייך משום הכי דמקרי "שני מינים", אלא נראה משום דאיתקש ל"צבי ואיל", חשיב להו בשני מינין, בדאמר פרק "אלו חן ולחוקין" (מכות כ"א): אמר רבי יצחק, המרביע שני פסולי המוקדשין – לוקה, ורבי אשעיא נמי אקמה: המנהג: שור פסולי המוקדשין, לוקה – גוף אחד וראו, ועשאו הכתוב שני גופים, פירושו: שעשאו הכתוב כצבי ואיל, ובהכי מיישר רבינו הם את האדמו בפרק "כל פסולי המוקדשין" (בבבא קטא, הל' ת"ט) חת"ל "צבי ואיל" חת"ב – דהו כדבריה דרבי אשעיא, ופירש שם בקונטרס דלא אתפרש היכא, ונאמר: לחלן לא היה קדש – ואי לא קרא "דילא תאכלני", הוה אמאי: דהא נתת הנהג בלא אכילה אסור הכותב, ומה ערלה – ליכא למפרך: מה לערלה שכן צריך מאתם לנטעל – ומדבריהם הוא ודע"ר מאתים.

מה לחמץ בפסח שכן כרת – וברת גופיה לא שייך למלץ – שאין עושין שכן חז"ל. **כלאי** הכרם יוביחו – מכלאי הכרם גרידא הוה חזי מילף במה מצונו, אלא נראה ליה למעבד תולדות הדין בקל וחומר, ואין להקשות: מה לערלה וחמץ וכלאי חומר, שכן בשריפה, כדתן בתמורה (ל"ג), דהייא גופה נילף, ועתה אליו דוקא לרבי יוחנן, דאמר: אין ייער חמץ חשאי פריש. אבל לר' למה לא היה חמץ בשריפה חשאי רבינו יעקב מאורל"ש: מה לכולהו שכן לא הותרו מכלל, תאמר בבשר בחלב שוחרת מכלל אצל בהמה טמאה וחלב בחלב טמאה, וטובא דאמר לעיל: ויש לומר: דאין זו קרי "הותר מכללו", דדוקא חלב דכתיב (ויקרא א') "כל חלב" דמשמע: אפילו דהיה, והדר ברר – ודחיה וזו חשיב "הותר מכללו", אבל בשאר בחלב לא כתיב "כל", **חורש** בשור וחומר כו' – אבל השתא עבדינן קל וחומר, דכשם שאסור באכילה חלב בהנאה, **ולפיכך** חן לכולהו שכן גדולי קרקע – ואף על גב דמכלאי חמץ אכילת אכילת למלץ במה מצונו, ולא פרכינן כל דהו, מכל מקום אהא דילף בקל וחומר משלשן פרך, דא

וזהו ערלה שלא נעברה בה עבירה – אסורה בין באכילה בין בהנאה, בשר בחלב שנעברה בו עבירה – אינו דין שאסור בין באכילה בין בהנאה! – משום דאיכא למימר: חורש בשור ובחומר, וחוסם פי פרה ורש בה יוכי, שנעברה בהם עבירה – ושרו! – למה לי למימר פלאי **הפרס יוכיחו, לימא: ערלה תוכיח, ולתידר דינא, וליתי בפמה הצד?** – אמר רב אשי: משום דאיכא למימר, נבלה תוכיח – שאסורה באכילה ומוותרת בהנאה. אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, הכי אמרינן משמיה דר'ש לקיש: כל מה הצד – מגופו פרכינן, מעלמא – לא פרכינן. **אי הכי, תיתי בפמה הצד?** – משום דאיכא למיפרך: מה להצד השונה שבהן – שכן גדולי קרקע. **אי הכי, השתא נמי איכא למיפרך:** מה לכלאי הפרס שכן גדולי קרקע? אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, הכי אמרינן משמיה דר'ש לקיש: כל מה הצד – פרכינן כל דהו, לא אם אמרת אסורה חרדא מחרדא – קל וחומר פרכינן, כל דהו לא פרכינן. **ולפיכך** לכוליה: מה לכוליהו שכן גדולי קרקע! אלא, אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, הכי אמרינן משמיה דר'ש לקיש: חרדא

להשיב בשניהם: מה להצד השוה שבשניהם, שכן רב וכך יש פלוג – תאמר בזה שהיה הושהו להן במדה זו (דא), פרכינן, אבל מעלמא, כגון פלוג יוכי – לא פרכינן, שכן גדולי קרקע – אף על גב דאין חומר להיות נאסרין בכך, אפילו הכי אמרינן, כל מה הצד פרכינן כל דהו – כל דבר הלמד בהצד השוה, ויש להשיב שום דבר שהמלמד שכן בו והלמד אחר שוה הן בו – אפילו שאינו לא קל ולא חמור, פרכינן ליה, **לא אם אסרת בו** – אי הוה חרד דינא ואתי במה הצד – הוה פרכינן כל דהו, אבל השתא דאתי מכלאים, ואתה בא להשיב "לא אם אמרת בכלאים, שכן גדולי קרקע" – אין זו תשובה, "דקולא וחומרא פרכינן" – אף אנו צריכין ללמוד קולא, יש לך להשיב "לא אם אמרת בזה, שכן יש בו דק אחר, אלא שכן דומים חומר, צריך אתה להשיב "לא אם אמרת בזה, שכן יש בו דק חמור", שכן נהי דאמרנן לעיל "מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הכושר", וכגון חמץ בפסח שהשבתו "לא אם אמרת בחמץ בפסח שכן כרת", אבל "כל דהו", כי האי "שכן גדולי קרקע" – לאו פירכא היא, **ולפיכך** לכולהו בן – דכיין דלאו חרדא מחרדא היא, אלא חד מתלת – "כימה הצד" דמי, הלכך ליפירך בכולהו, ואף על גב דלאו קולא וחומרא היא, דקא סלקא דעתך: דכי אמרינן "ב"ל אם אמרת" דלא פרכינן ביה כל דהו – הני מילי היכא דאתאי חרדא מחרדא, כגון בריש מלאת דבעי לאתויי מערלה לחודה, אבל חרדא מתרתא או מתלת – "כימה הצד" דמיא, ואף על גב דלא אמרינן "חור הדין", פרכינן לכולהו פירכא כל דהו.

בעירה זו ששנה רבי: "לא תאכלנו" – בבשר בחלב הכתוב מדרב, אתה אויבר – בבשר בחלב הכתוב מדרב, או אינו אלא באחד מכל האיסורין שבתורה? אמרת: צא ולמד משלש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהן, דבר הלמד מענינו, כמה הכתוב מדרב בשני מינין, אף כאן – בשני מינין? אי מההיא – הוה אמאי: הני מילי – באכילה, אבל בהנאה – לא, קושטא לן, ורבי, בהנאה, מנא ליה? – נפקא ליה כהנא, נאמר כאן: "כי עם קדוש אתה לה", ונאמר להלן: "אל יהיה קדש בגבי ישראל", מה להלן – בהנאה, אף כאן – בהנאה, דבי רבי אליעזר תנא: "לא תאכל כל נבלה" [וגו'] אמרת תורה – כששתמכרנה, לא תבשל גיד בחלב אמו" שלש פעמים, אחד – לאיסור אכילה, ואחד – לאיסור הנאה, ואחד – לאיסור בשול. תנאי, איס' בן יהודה אומר: מנן לבשר בחלב שאסור – נאמר כאן: "כי עם קדוש אתה", ונאמר להלן "ואנשי קדש תהיו" ויבשר בשורה מרבה לא תאכל". מה להלן – אסור, אף כאן – אסור, ואין לי אלא באכילה, בהנאה מנן? אמרת: קל וחומר, ומה ערלה שלא נעברה בה עבירה – אסורה בהנאה, בשר בחלב שנעברה בו עבירה – אינו דין שאסור בהנאה? – מה לערלה – שכן לא היתה לה שעת הכושר. חמץ בפסח יוכיח – שהיתה לו שעת הכושר, ואסור בהנאה. מה לחמץ בפסח – שכן ענוש פרת! – פלאי הפרס יוכיחו – שאין ענוש פרת, ואסור בהנאה. למה לי גזירה שהו? ליתיה פולה בקל וחומר מערלה,

אסורה בין באכילה בין בהנאה, בשר בחלב שנעברה בו עבירה – אינו דין שאסור בין באכילה בין בהנאה! – משום דאיכא למימר: חורש בשור ובחומר, וחוסם פי פרה ורש בה יוכי, שנעברה בהם עבירה – ושרו! – למה לי למימר פלאי **הפרס יוכיחו, לימא: ערלה תוכיח, ולתידר דינא, וליתי בפמה הצד?** – אמר רב אשי: משום דאיכא למימר, נבלה תוכיח – שאסורה באכילה ומוותרת בהנאה. אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, הכי אמרינן משמיה דר'ש לקיש: כל מה הצד – מגופו פרכינן, מעלמא – לא פרכינן. **אי הכי, תיתי בפמה הצד?** – משום דאיכא למיפרך: מה להצד השונה שבהן – שכן גדולי קרקע. **אי הכי, השתא נמי איכא למיפרך:** מה לכלאי הפרס שכן גדולי קרקע? אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, הכי אמרינן משמיה דר'ש לקיש: כל מה הצד – פרכינן כל דהו, לא אם אמרת אסורה חרדא מחרדא – קל וחומר פרכינן, כל דהו לא פרכינן. **ולפיכך** לכוליה: מה לכוליהו שכן גדולי קרקע! אלא, אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, הכי אמרינן משמיה דר'ש לקיש: חרדא

בעירה זו ששנה רבי – כלומר, וכי מוכרתה היא בעינין משנה זו ששנה רבי ולמדה לבשר בחלב ממקרא הזה? **לא תאכלנו** – יתירה, דכתיב ב"ראה אנכי" בגי פסולי המוקדשין שנפדו "רק הים לא תאכלנו על הארץ שתפכנו במים", והדר כתיב "לא תאכלנו למען יטב לך" וגו' – לדם לא איצטרך, דהא דכתיב קראי טובא, ומוקי ליה לבשר בחלב, **דבר הלמד מענינו** – דבר סתום שאין מפורש בו במה מדבר, ויך לומדו מן הענין, פרשה שנכתב בה, במה הענין מיידי. **בשני מינין** – פסולי המוקדשין שנפדו שני מינין דין: מותרין באכילה בחולין, ואסורין בגיזה ועבודה קדשים, בדאמר בבבבא (ט"א), "חומב" – ולא גיזה, "בשר" – ולא חלב, אבל בהנאה אין קא משמע לן – מהא דקרא דכתיבא אודרה דידה גבי פסח: מה פסח מבושל – אסור באכילה ובנהגה, דכל קדשים שאינם ראויים לאכילה תעבור צורחן וצאו לבית השופה, אף זה – אסור בהנאה. כי עם קדוש אתה – "לא תבשל גיד", מה להלן כהנאה – (בעלילה) הנאה היא, לא תאכל כל נבלה – כסיפיה דקרא כתיב בשר בחלב, לא תבשלנה – בחלבו ותמכרנה, אלמא אסורה בהנאה, שנעברה בו עבירה – בבישול, לא היתה לו שעת הכושר – פרי הערלה באיסור גדל, אבל בשר בחלב היתה לו שעת הכושר קודם שנתן בשר בחלב, כלאי הכרם יוכיחו – לקמן פרך: למה לי כלאי הכרם? נימא: ערלה תוכיח, חור הדין ועוד פרך: נימא, מה לכלאי הכרם שכן לא היתה [ולחן] שעת הכושר? למה לי מורה שוה – לאיסור אכילה? כי היכי דילף לאיסור הנאה מערלה, נילף נמי לאיסור אכילה משום דאיכא למיפר חורש בשור ובחומר יוכיח – שנעברה בו עבירה, ומותר באכילה, אבל השתא קדימא לן אכילה מגורה שוה, ליענין הנאה קל וחומר, ולכיא למימר: חורש בשור וחומר יוכיח – דמה לחורש בשור וחומר ומותר באכילה, תאמר בבשר בחלב שחמור באכילה, למה ליה למימר, אבל לעיל כלאיס יוכיח, דאיצטרך ליה לאחורוי אבלאי, דהוה ליה למד חרדא מתלת: בשר בחלב מערלה וחמץ וכלאים? לימא: ערלה תוכיח, מיתי חרדא מתרת שפיר, וליחור דרינא – ובשחזור הדין מה לערלה, שכן לא היתה לה שעת הכושר – חמץ יוכיח, מה לחמץ, שכן כרת – ערלה תוכיח, וגומרינן ומיחזינן, לא מהו הצד, כגון: לא ראי ערלה כראי חמץ, ולא ראי חמץ כראי ערלה, הצד השוה שבהן: שאסורין באכילה ואסורין בהנאה – אף אנו צריכי בשן בחלב, דהואיל ואסור באכילה מגורה שוה, אף אסור אף בהנאה, הכי אמרינן משמיה דר'ש לקיש – דכל האי "נבלה תוכיח" אינה תשובה – דכל הנאה במה הצד, מגופיה פרכינן, אי שם פרכינן, אבל מעלמא, כגון פלוג יוכי – לא פרכינן, ויש להשיב שום דבר שהמלמד שכן בו והלמד אחר שוה הן בו – אפילו שאינו לא קל ולא חמור, פרכינן ליה, **לא אם אסרת בו** – אי הוה חרד דינא ואתי במה הצד – הוה פרכינן כל דהו, אבל השתא דאתי מכלאים, ואתה בא להשיב "לא אם אמרת בכלאים, שכן גדולי קרקע" – אין זו תשובה, "דקולא וחומרא פרכינן" – אף אנו צריכין ללמוד קולא, יש לך להשיב "לא אם אמרת בזה, שכן יש בו דק אחר, אלא שכן דומים חומר, צריך אתה להשיב "לא אם אמרת בזה, שכן יש בו דק חמור", שכן נהי דאמרנן לעיל "מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הכושר", וכגון חמץ בפסח שהשבתו "לא אם אמרת בחמץ בפסח שכן כרת", אבל "כל דהו", כי האי "שכן גדולי קרקע" – לאו פירכא היא, **ולפיכך** לכולהו בן – דכיין דלאו חרדא מחרדא היא, אלא חד מתלת – "כימה הצד" דמי, הלכך ליפירך בכולהו, ואף על גב דלאו קולא וחומרא היא, דקא סלקא דעתך: דכי אמרינן "ב"ל אם אמרת" דלא פרכינן ביה כל דהו – הני מילי היכא דאתאי חרדא מחרדא, כגון בריש מלאת דבעי לאתויי מערלה לחודה, אבל חרדא מתרתא או מתלת – "כימה הצד" דמיא, ואף על גב דלא אמרינן "חור הדין", פרכינן לכולהו פירכא כל דהו.

חולין. פרק שמיני – כל הבשר דף קטז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (טשיינזליץ)" רש"י

חרא מחדא – כגון בריש מילתא, דבעי לאתויי מערלה לחודה, פרכין קולא וחומרא ולא כל דהו. חרא מתרתי – כגון שהשבעו "מה לערלה שכן לא היתה" בו, וסייעתו ראיית דבריו בדבר אחר, כגון "חמץ בפסח יוכיח" – פרכין אפילו כל דהו, אם לא היה בדינו תשובת חז"ל וחומרא, שהשבעו "מה לחמץ בפסח שכן כרת", והיה בדינו תשובה כל דהו השוע

בשני המלמדין – היינו משיבין אותה, אף על פי שלא חזו הדקין, ולא באנו להצד השעה. אבל חרא מתרתי – כגון זו שאמרנו "כלאים יוכיחו", אי חדר דינא ואתי במה הצד – אם היה בדינו תשובת קולא וחומרא להשיב על כלאים, כגון "מה" כללאי שכן כן, ודלגיטריז מיהדר שנת ומייתו במה הצד – פרכינן כל דהו על מה הצד. אבל כל כמה דלא חדר דינא – לא פרכין כל דהו אפילו שוים כבולוהו. כן המדות מסורות בדינו מסיני, ולפירין שעת לבלאי הברים שכן לא היתה חלה חזקת הכושר – דקא סלקא דעתין אין חזקתה נאסרת אלא אפילוהו, ולחם לא היתה שנת הכושר מעולה. זאת אומרת – מדלא פריך הכי, שמע מינה: כלאי הברים עיקין נאסר, אפילו חזקתה עצמה נאסרת. משגשרה. עיקין – השרשתן נאסרת. ולחזקתה חזקת היתה של שנת היתר כל ימיה, משבאה לעולם עד שגשרה. עציץ נקוב – וזרעים בו והעבירו בברים, וכיון דנקוב הוא יונק מן הברים. חוסין מאתים – חוסין בתוך הברים מן מאתים, שגדל הירק או גרעיני חורעים בתוכו. דהוה ליה מאה תשעים ותשעה דהיתר, וחלק המאתים היו איסור – אסור. וכל שכן אם חוסין יותר – ודכלאי הברא אין בטלים, עד שיהו בו מאתים דהיתר, והאחד (ומאתים) של איסור. לא חוסין – מאתים, אלא פחות כל דהו, וכגון שיש בדיהר מאתים. לא דהוי איורא אחד ומאתים – מותר. הנהלא – משמע: מיליוו ותוספתו. ובתני חורע – מושמע: זרעיה עצמה. וזיוע מעיקרי – וזיוע החרם – נאסר מיד בהשרשה. וזיוע ונא – שחיה גשריכ בשר בהיתר חזק לחרם – בעינן "מלאכה". מתנינן – דקתני "בשר בחלב אסור בהנאה" – דלא כי האי תנא. מה לחלן מותר בהנאה – דבתיבין מה "לכלב תשליכין אותו". הא רישנינו לביד, שחיה מותר, וחד לחלב מותר, וחד לרבות שליש, וחד להוציא טמאה וחולין קידג, קסבר רבי עקיבא – וי – וכל נא – "דג" – קראי יתירי נינהו, לדרשה. מדהוה ליה מליכתה כבולוהו "לא תבשל בהמה", וכתב "מגיד" – שמע מינה לדלשה: פרט לבמהה טמאה ולחיה ולעוף, וחדא מותר – ממשמעותיה "דג" משמע נמי חלב ומתה. ואי משום דאסירי וקיימי, ואין איסור חל על איסור, אי לא כתיב ברואי – קסבר רבי

חרא מחדא – קולא וחומרא פרכין, כל דהו – לא פרכין. חרא מתרתי – אפילו כל דהו פרכין. חרא מתקלת, אי חדר דינא ואתי במה הצד – פרכין כל דהו, ואי לא – קולא וחומרא פרכין, כל דהו – לא פרכין. ולפירין: מה לכלאי הברים – שכן לא היתה חזקת הכושר! אמר רב אדא בר אבהו, זאת אומרת: כלאי הברים עיקרין נאסר, והיתה להן שעת הכושר קודם השרשה. מתיב רב שמעיה בר ישיה: המעביר עציץ נקוב בברים – אם חוסין מאתים אסור. חוסין – אין, לא חוסין – לא! אמר אביי: תרי קראי פתיב, פתיב "מן תהדרש המלאכה", ובתני "הזרע" הא כיצד? וזיוע מעיקרי – בהשרשה, וזיוע ונא, חוסין – אין, לא חוסין – לא. מתנינן דלא כי האי תנא, דתנינא, רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון: בשר בחלב אסור באכילה ומותר בהנאה, שצאמר "כי עם קדוש אתה", ונאמר לחלן "ואנשי קדש תהיון לו". מה לחלן – אסור באכילה ומותר בהנאה, אף כאן – אסור באכילה ומותר בהנאה. "רבי עקיבא אומר חיה ועוף" וכו'. הני, הא אפקינהו לכדשמואלו – קסבר רבי עקיבא איסור חל על איסור, חלב ומתה – לא צריכי קרא, שליל – גרי מעליא הוא, איתרוהו לחו בוליהו, פרט לחיה ועוף ולבהמה מלאכה. רבי יוסי הגלילי אומר: נאמר "לא תאכלהו". מאי איקא בין רבי יוסי הגלילי לרבי עקיבא? – איקא בינייהו חיה. רבי יוסי הגלילי סבר: חיה דאורייתא, ורבי עקיבא סבר: חיה דרבנן. איפיעית אימא: עוף איקא בינייהו, רבי עקיבא סבר: חיה ועוף אינן מן התורה – הא מדרבנן אסירי. ורבי יוסי הגלילי סבר: עוף אפילו מדרבנן נמי לא אסיר. תנינא נמי הכי: במקומו של רבי אלעזר היו פורחין עצים, לעשות פחמין לעשות ברוז. במקומו של רבי יוסי הגלילי היו אוכלין בשר עוף בחלב. לוי אוקלע לבי יוסף רישא, איתו לקמיה רישא דטיטוס בחלבא, ולא אמר להו ולא מדי. כי אתא לקמיה דרבי, אמר ליה: אמאי לא תשקמתיה? אמר ליה: אתריה דרבי יהודה בן בתירא הוא. ואמינא, דרש להו ברבי יוסי הגלילי דאמר יצא עוף שאין לו חלב אם. משנה קבת גוי וישל נבלה – הרי זו אסורה. המעמיד בעור של קבה בשרה – אם

חרא מתרתי אפילו כל דהו פרכין – משמע: אף על גב דלא חדר דינא. ואם תאמר: אם כן, מיד כשאמר "חמץ בפסח יוכיח", נפרוך: "שכן גדולי קרקע" ושוב לא יוכל לומר "כלאי הברים יוכיח" ויש לומר: דמתחלה היה יכול לומר "חמץ בפסח וכלאי הברים יוכיח", דהוה ליה תלתא. ועוד: דהוה מצי למימר "בשר תקרב עבודה זרה יוכיח", וכי הימא: מה לתקרב עבודה זרה ואתי במה היינו מדרבנן, כדפרשיית בפרק קמא (חולין יג, דבור המתחיל "תקרבתי"). עיקרן – נאסר: משמע: אף הקשים והעץ גאסרין וכו' משמע שפך "כל שנה" (פסחים כו,ב). דאמינא: תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה או בקשים של כלאי הברים – חדש, ויחין, ותימה דבפרק "חאשה שפנול לה נכסים" (תכונות כ"א) משמע שדור, גבי "המוציא העצמות על נכסי אשתו, עבד רב יהודה עובדא בתבילי ומזרות. רב יהודה לטעמיה, דאמר: אכלה ערלה בשעית וכלאים, הרי זו חזקה" – פירוש: דאין יכול לאכול אלא מזמורתו ויש לומר: דקשין ועץ שהיו קודם שנורע כלאים – מותר, עד שיוסף מאתים. ורוב עצמים שהפרי חוסין מאתים, ונאסר הקשין והחזין. שחיו מקודם כבר גדולין וטובין לא יסופו מאתים. אבל דאי כל מה שגדל אחר שנורע כלאים – אסור אף הקשין והעץ. ודלית להם שנת הכושר קודם השרשה – דקתני חדר רבי משה כהן: דבפרק קמא דמנחות (ו,א) אמר, אי ממשקה ישראל חזא אמנא היבא דלא היתה לון שעת הכושר, דמיתא ערלה וכלאי הברים, והבא משמע דלית לון שעת הכושר, ויחי לומר: דהתם מידי בין ששעין ממנו נסכים למזבח, דבעי שיהיה ממשקה ישראל. ואותו לא היה לו שעת הכושר, דמה שגדל לאחר זריעת הכושר – הוא אסור (ואותו לא היתה לו שעת הכושר) ומה שגדל קודם – מותר. ואינו נאסר כשהוסף מאתים אלא משום תערובת שנתערב עם מה שגדל אחר, כן הורגעינן שנורעו חזא דהיתה לון שעת הכושר. מה לחלן אסור באכילה ומותר בהנאה – אף על גב דאיכא למילף איסור הנאה קל וחומר בדלעיל, קא סבר: אין גורא שמה למחצה, וילף מניה אף דהיתר הנאה. וההוא דלעיל סבר: דאיתו גורא שוה ואיתו לא. והמרי. אי נמי משום דבההוא קרא דטרפה איירי נמי כקדשים שיצאו חזן למחציתן, דאמר פרק "בהמה המקשה" (חולין סח,ב). דאסירי אף בהנאה, וגלי כל קל וחומר דלפנין מעניהו. ורבי שניעון דהבא סבר דפטישה דקרא בסוף מירי. המעמיד בעור של קבה אם שר בה כי – תמהו. דבגמרא מפרש שמה דאסרו בגינות הגוים מפני שמעמידין אותם בעור בעת נבלה. מאי איירא "נבלה", אפילו כשרה נמז ויש לומר: דמשום בשר בחלב לא דחי אסורין מספק, דאסור לדיכא אלא איסורא דרבנן, דדרך בשול אסרה תורה. חוששין

עקיבא: איסור חל על איסור, חללב ומתה לא צריכי קרא לרביי, ואותו ממשמעותא, וכן שליל. מאי איכא בין רבי עקיבא – דנפקא ליה "מגיד" פרט לעוף, ובין רבי יוסי הגלילי דנפקא ליה מ"בחלב אמר? רבי יוסי הגלילי סבר חיה דאורייתא – דכל שהוא אסור משום נבלה, נהוג בו בשר בחלב. חזן מן העוף, שאין לו חלב אם. עוף איכא בינייהו – רבי עקיבא, דפריש דאיתו מן התורה – משמע: דאסור מן חזן. אבל רבי יוסי הגלילי, דלא פריש האי לישנא – שרי ליה לגמרי. תניא נמי הכי – דלרבי יוסי הגלילי איסורא דרבנן לית ליה בעוף. רבי אלעזר – אית ליה מכשירי מצוה דוחין את השבת, במצוה שדוחה את השבת, ואם אין אנו למולל בשבת – כחולין עצים לעשות פחמן ועשין אומל. רישבא – ציד עופות. "רשבא" – לישן "אין פורסין רישבין ליונים". מוואס – פוראין. משנה קבת גוי וישל נבלה – זהו חלב קרוש שכתור הקבה. ושל נבלה – בגמרא פריך: אטו דגוי לאו נבלה היא. המעמיד – חלב. בעור הקבה – דהוא בשר.

חולין. פרק שמיני – כל הבשר דף קטז עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"

תוספות

חיישין שנקרא יום מן הטמאה, לא קיימא לן הכי, הדלכה כשמואל דמשני מתינתן בשניא אוריאי. ואנו מעמידין בקבת עגלים שאנו לוקחים מן הגרים, ולא חיישין שמה יום מן הטמאה. **והיא** קתני – תימנה מאי קא משמע לן דקבת גוי נבלה: דא שנועין מפיק מן בקבתיהו, וכן הוא ליה למיתני הכא אלא "קבת גוי אסור"!

ומי אמר שמואל הכי – וכל הכי הוה נמי למפיק ממתניתין על שמואל, אלא אזי עדיפא ליה. דמודמפרש שמואל מתינתן, אלמא סבר כותלה. **כאן** לאחר חזרה – ולפי זה שריא קבת נבלה. אלא בעשוי נהגו העולם הדבר לאיסור, ואין להקל ליקח קבת גוי. ובדיעבד מותר, דאפילו לכתחלה שרי היבא ידיעין שלא נמלחה בעירה, אם לא שמכוער הדבר. **הואיל** דחזיקו ביה נהגו העולם נבלה הקבה בערה – אסורה ודאי משום בשר בחלב. **הכי** גרסין ברוב פספיה: והלכתא אין מעמידין בעור קבת נבלה, אלא מעמידין קבת נבלה בשר בקבת טריטתה וזו וקבתה כשרה שניקה מן הטרפה, וכל שכן בקבת טרפה שניקה מן הכשרה. מאי טעמא? חלב המכונס ביה פירשא בעלמא הוא – ולכאורה לגירסא זו קשיא מתינתן, דתנא "כשרה שניקה מן הטרפה" – קתה אסורה, וכן ברייתא לדעיל בפירקין (קטב), קבה שבשלה בחלבה – אסורה ואומר רבנו תם: דהני מילי חלב צלול שבתוך הקבה, דלא חשבו פירשא. אבל הקרוש שבתוך הקבה חשוב פירשא. ואותו הקרוש לפי דבריו, אפילו נמלח בתוך הקבה – מותר.

אמר

ושל נבלה – הרי זו אסורה! אמר רב חסדא: רישא – נראה פאכול נבלות, הכא איכא שחיטה. אמר ליה רבא: ולאו כל דכן הוא? ומה נבלה דמאיסיה, דאי שרית ליה קבתה, לא אתי למיכל מינה – אמרת לא. מרפה שחוקה, דאי שרית אתי למיכל מינה – לא כל שכן? אלא אמר רב יצחק, אמר רבי יוחנן: לא קשיא, כאן – קודם חזרה, כאן – לאחר חזרה, ומשנה לא וזה מוקדמה. אמר רבי חייא בר אבא, אמר רבי יוחנן: מעמידין בקבת נבלות, ואין מעמידין בקבת שחיטה גוי. אמר רבנן רבי שמעון בר אבא: כמאן – ברבי אליעזר, דאמר: סתם מחשבת גוי – לעבודה זרה? אמר ליה: ואלא כמאן? פי אהא רב שמואל בר רב יצחק, אמר רבי יוחנן: מעמידין בין בקבת נבלה בין בקבת שחיטה גוי, שלא לחוש לדברי רבי אליעזר. והלכתא: אין מעמידין בעור קבת נבלה, אלא מעמידין בקבת נבלה ובקבת שחיטה גוי, ובקבת שירה שניקה מן הטרפה, וכל שכן בקבת מרפה שניקה מן הטרפה. מאי טעמא? חלב המכונס ביה, פירשא בעלמא הוא. **משנה** חומר בחלב מבד, וחומר בדם מבחלב. חומר בחלב – שעהלך

אם יש גנותן טעם – הרי זו אסורה. **בשרה שניקה מן הטרפה** – קבתה אסורה, מרפה שניקה מן הטרפה – קבתה מותרת, מפני שנקנס במשה. **גמרא** אטו קבת גוי לאו נבלה היא? אמר רב הונא: הכא, בלוקה גוי מן הגוי עסקינן, וחיישין שפא ינק מן הטרפה. – ומי חיישין שפא ינק מן הטרפה? והתנן: לוקחים ביצים מן הגוים, ואין חוששין לא משום נבלה ולא משום מרפה! אלא אימא: חיישין שפא ינק מן הטמאה. – ומאי שנא מרפה – דלא חיישין, ומאי שנא טמאה – דחיישין? – מרפה – לא שכיחא, טמאה – שכיחא. **אי שכיחא** – אפילו גבי דירן ניהול! – אנו דבדלנין מניהו, וכן חזינו להו מפרשין להו – אלא גזרו בהו רבנן. ואיכא דאלי מניהו, וכי חזו להו לא מפרשי להו – גזרו בהו רבנן. **ושמואל** אמר: **היא** קתני, קבת שחיטה גוי נבלה. – ומי אמר שמואל הכי? והאמר שמואל: מפני מה אסרו גביית הגוים – מפני שפומדין אותה בעור קבת נבלה, הא קבה גופה שריא! – לא קשיא, כאן – קודם חזרה, כאן – לאחר חזרה. **"בשרה שניקה מן הטרפה"** [וכו']. – והא קתני רישא "קבת גוי ושל נבלה" – הרי זו אסורה! אמר רב חסדא: רישא – נראה פאכול נבלות, הכא איכא שחיטה. אמר ליה רבא: ולאו כל דכן הוא? ומה נבלה דמאיסיה, דאי שרית ליה קבתה, לא אתי למיכל מינה – אמרת לא. מרפה שחוקה, דאי שרית אתי למיכל מינה – לא כל שכן? אלא אמר רב יצחק, אמר רבי יוחנן: לא קשיא, כאן – קודם חזרה, כאן – לאחר חזרה, ומשנה לא וזה מוקדמה. אמר רבי חייא בר אבא, אמר רבי יוחנן: מעמידין בקבת נבלות, ואין מעמידין בקבת שחיטה גוי. אמר רבנן רבי שמעון בר אבא: כמאן – ברבי אליעזר, דאמר: סתם מחשבת גוי – לעבודה זרה? אמר ליה: ואלא כמאן? פי אהא רב שמואל בר רב יצחק, אמר רבי יוחנן: מעמידין בין בקבת נבלה בין בקבת שחיטה גוי, שלא לחוש לדברי רבי אליעזר. והלכתא: אין מעמידין בעור קבת נבלה, אלא מעמידין בקבת נבלה ובקבת שחיטה גוי, ובקבת שירה שניקה מן הטרפה, וכל שכן בקבת מרפה שניקה מן הטרפה. מאי טעמא? חלב המכונס ביה, פירשא בעלמא הוא. **משנה** חומר בחלב מבד, וחומר בדם מבחלב. חומר בחלב – שעהלך

מועלן

אם יש ביה – ליתן טעם בחלב. הרי זו אסורה – וחלב הנמצא קרוש בעור הקבה שמוחלץ אותה בעורה, בין שנותני עמו חלב אחר, ובין שמוחלץ אותה עמו – נראה בעיני איסור גמור, כבשר בחלב ממש, לאיסור הגבינה איסור גמור, ואין בידי כח להתיר. ויש מתיירין אותו, ומביאין ראייה שמושל שעליו בקערה. שפסקו (וחלץ קאם). אמר לאוכלן בביתוהו. משום דהוה ליה נותן טעם בר נותן טעם. שחלב הקבה ידביק טעמא בגבינה – הוה ליה נותן טעם בר נותן טעם. וראובקו וזו מזו כרוקו מותר ממערב מחאי טעמא, דרגים שעליו בקערה, אף על פי שבלעו את טעמה – עדיין היתר גמור לו לאוכלן, וכשבא לאוכלן בביתו, למה אתה אסור עלי? מפני טעם שחלב – ההוא טעם בשר לאו טעם הוא, שהרי לא בא מן הממש אלא מנותן טעם אחר. אבל לא הנמלח בבשר – משנתנו טעם זה חוץ, נעשו שניהם איסור. בדרימאי – קתא; התיבה עצמה נעשית נבלה. וכל טעם היורא עוד מן החלב, בין טעם חלב שבו בין טעם בשר שבו – חלב אסור, לפי שכולה נבלה. וכשמתערב החלב עם חלב הגבינות, הוה ליה מין במינו, חלב נבלה בחלב היחיד. ובכר פסקו: התיבה עצמה נעשית נבלה, ואוסרת כל החתיכות כולן. ולא אמלחו נותן טעם בר נותן טעם הוא, מפני שאף טעם חלב שבו שודיה מתחלה, נעשה כולו נבלה. וכן חלקו רבי. וגם פסקו בפסחים (כט), הלכה: דמין במינו – בכל שווא. וגבי הייתי נוהג היתר עד הגנה, וכלבד שלא יתנו בה חלב אחר. וטועה הייתי בכך, שהייתי סבור כדאמרין בעבודה זרה (טב), גבי קבת עולה: כהן שדעתו יפה שורפה חיה – שמע מינה: פירשא בעלמא היא. ולא מתחסר. ולא היא, חלב גמור הוא, מדתתא מתינתן "כשרה שניקה מן הטרפה". קתה אסורה – שמע מינה: חלב הוא. ותניא נמי: קבה שבשלה בחלבה – אסורה. וקבת עולה דשריא – משום דלא גופה היא. אלא שניתו מאמו, והוה ליה כנוס במעיה בתוך בקערה, ומותר. כדנתי: טרפה שניקה מן הכשרה – קתה מותרת, מפני שכנסו במעיה. ודמייית ראייה במסכת עבודה זרה מינה דאיסורי הנאה שרי פירשיותה, וגבי עגלי עבודה זרה דאסור

פירשיותה, מוקדתי "קבת עגלי עבודה זרה אסירא" – לאו משום דקבה פירשא חשיב לה לענן עיכול, דתייהו כפירשא, למפקע שם חלב מינה. אלא הכי מיייתי ראייה מינה: מדיאסר קבת עבודה זרה, שמע מינה פירשא אסור, דהא קבתה נמי לאו גופה היא, ומיתסר משום דניחא ליה בנפח, כשהבהמה נראת שמנה יפה לעבודה זרה, הוה חזין לשאר הפרש. ומדשרי לה גבי עולה, שמע מינה: לא מיתסר אלא גופה, אבל פירשא שרי כי האי גונא. דאין קודש חלה אלא על הראוי ממנה לאסור, מדי דהו אעור של עולה, שהוא מתחלף לכתנים. מן מצאתי בנימוקי רבינו שלמה ברבי מאיר. **גמרא** בלוקה גוי מן הגוי – ושטחו, קרי ליה "קבת גוי", ואמרת, חיישין שמה ינק – חלב זה מן הטרפה. לא משום נבלות – שמה נמצא בתרגולת נבלה. ולא משום מרפה – שמה מעוף טרפה היא, דאמרין ב"אל טרפות" (וחלץ נחא): ומודים בבית טרפה שאסורה, גבי דירן – גדים שלנו נמי תהא אסורה בקתן, משום דחיישין שמה ינק חלב זה מן (הטמאה) בהמה טמאה: חית קתני – משום דישל נבלה אסר לה. ומי אמר שמואל – קת נבלה אסורה, אלמא גופה דמי? והאמר שמואל – במסכת עבודה זרה: מפני שמעמידין אותה בעור קבת נבלה, "היא קבה גופה" – חלב הקרוש קרי "קבה", ואמר דשריא. כאן קודם חזרה – בפירקין "אין מעמידין" (עבודה זרה כטב), שאל רבי שמעאל את רבי הושע מפני מה אסורין גבינות הגוים? אמר לו: מפני שמעמידין אותה בקבת נבלה. כלומר, בחלב הקרוש שבה. אמר לו: והלא קבת העולה מותרת בנבלה. ואמר: "כל כהן שדעתו יפה", שורפה חיה! אמר לו: מפני שמעמידין אותה בקבת עגלי עבודה זרה. אלמא חזר בו מקבת נבלה, משום דלאו גופה היא. ואסורה משום עבודה זרה, דאפילו פירשא ידדי אסור, כדנפיש להו: משום דניחא ליה בנפחיה. הלכך משנתנו אות נשנית קודם חזרה, ומשום הכי אסר. וכי אמר שמואל דעור קבה זרה דאסור, הא קבה שריא – לאסור חזרה קאמר. ומשנתנו זאת, מכין שנשנית, אף על פי שחזר בו – לא אור ממוקמה ולא סילוקה, ולא אמרו שלא לשונה עדי. והא קתני רישא קבת נבלה אסורה – והדר קתני "קבת טרפה מותרת", דקתני: "מפני שניקה מן הכשרה" – קתה מותרת. **איכא** שחיטה – ולא מדיאסר כולי האי נבלה. ואיסור אין כאן, לא בזו ולא בזו, כדנתי: "מפני שכנסו במעיה" – נאסר הוא טרפה מן אחרים, ולא משל עצמה. **משנה** הראשונה – קדם חזרה נשנית, וכיון שנשנית – לאו זה מוקמה, וחזרו ושנו אחרונה כלומר. **משנה** גוי לבעיה זרה, חליק, אף על גב דלאו גופה הוא. מיתסר, כדפירשיתא דאפילו פירשא מיתסר, משום דניחא ליה בנפחיה. **ואלא כמאן** – להוירא לא דהוצרכת לשאלו. **מעמידין בין בקבת נבלה** חי, אלא כנוס במעיה.

משנה

חולין. פרק שמיני – כל הבשר דף קיז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
 י"ש"י תוספות

אמר רבי ינאי דאמר קרא כאשר יורם כו' — בפרק 'איחוד מקומן' (זבחים מט,ב) מוקמינן לה לדבר והלמד בחקש, דאינו חוזר ומלמד בחקש, ודוורת ושתי חבילות ליפין בשעיר עבודה וזה מפר העלם דבר שו ציבור, ופר העלם מפר כון משיה, ואיירי 'כאשר יורם' בפר כון משיח לאוקומי בפר העלם דבר שו ציבור, דכתיב בגופיה, וכל ילדיו עמו עובדי כעבודי, ודא

זוהו פירגל, וגזרת, ומאמא, ים - שהדס נוהג בפרהמה מחזרים, וחלב אינו נוהג נמרא מנא הני מילי?

אמר רבי ינאי: אין יודינן משום מעילה אלא קדשי דבהיית בלבד, ולא בקדשי מובה דאית להו לכתיב: ולבעלם. ופריך ליה ממנשותי טבא, ומקולי לה מדמבן. ופריך: והא קרא קא נסיבו פדושת: "כל חלב" — לרבות האימוריוס.

שְׁנֵה רַבִּי "כָּל הַחֶלֶב" לְחַ?

יָם לְמוֹעֲלָה! אָמַר אַבְי:

"הַחֶלֶב," תוֹה אֲמִינָה חֶלֶב

אֶת כֶּסֶף בְּרוּמָה "הַחֶלֶב"

הקשה רבינו תם: בדמיעילא פרק "ולד חטאת" (ב.ב.ב.) אמרינן: המקדש דם לבהמה קדשים — מועילין בו. אלמא, שם מעילין בדרום ותידין; דהללם מחיים, ולא שייבא כפרה. אבל לאור שחיטתו, אפי' לפני כפרה — אמן מועילין, ואם

תאמרו: דהתם כן (א.א.). ומייתל אינ מוועלן; כל
 "שעה" (פסחים כב.א.) דם בתחלה אינ מוועלן; כל
 יצא לנחל קרוקן - מעועל ואיש לומר:
 דמעייל דהתם, מורבנן היא. ואם תאמרו: אם
 כן, בריש מעילה (ב.ב.) דרוקק לאשכחיה
 מערבין. ודאמרינן: דאשכחיה מערבין, דהתם
 מערבין.

- שְׁלֶכֶם יָהּ: דְּבִי רַבִּי
 פֶּרֶה נִתְּמִיו וְלֹא לַמְעִילָה.
 "וְהוּא" - הוּא לִפְנֵי כִפְּרָה
 פֶּרֶה אִין בּוֹ מַעֲלָה, אִין

(ל.ב.ב) גבי "מקדיש עולה לבודק הבית" קאמער
 אי מדרבנן, אינא סייפא "ומעלין" ב' שחי
 מעילות", ואי מדרבנן, — אמאי — ומאי קשיא?
 הא איבא מעילה דרבנן בודק בדס קאדיש שמתא
 ויש לומר דההם שיש מעילה דאורייתא מהם
 ויש להם מעילה דרבנן, וזהו שכתבנו:

וַיִּגְדַּל כְּהֹנֵן שְׁנֵי כְתוּבִין
 תּוֹבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד אֵין
 אָמַר: "וְהִנֵּחֶם שָׁם" -
 לְרֵבִי דוּסָא דְאָמַר: שְׁלֵא

אורחה, לא נמנעט לפני כפרה, דאן לך דבר
שלא עדיש מצותו שלא ימנעל בוא ואף על גב
דאיבא דקדיש קלים — היינו, משום דלא אדא
קדש שמענו ויש לנו: ראשון טובא, ורגל
דשן אין מעלין בו עד שעת הרומה, ועגלה

ואי אִכָּא לְמִמְרָא? - תרי
 מעות
 במעילה פרק "ולד חטאת" (א"א). דישון מזבח פנימי המזבחה - אלא נתיבם לא מועילין.
 וקאמר בגמרא: בשלמא מזבח החיצון - דכתיב ביה "ושמרו", אלא מזבח פנימי מנלן
 משמע דמירושם דישן דאין מועילין, ובשמעתין אדרבה משמע מילי דמירושם מועילין.
 וכן נתיב דהחיצון דישן מועיל, אלא מועיל דישן פנימי. ושהשקלא וטריא דין

— לכן מצדו לדשו, ומכל מקום אף לאחר הרמה אינא מעילה, כדרשין בסוף מעילה שהדיוקן מוציא מיד מעילה ומשנ: דאמר קרא "הסיר מוראות והשלך אותה אל הים" (דחם פרי'): ודא איצטרך למחבו הדיוקן לקבוע לו מקום, ודכתיב "קדמה" פקס (ולד תטא') (א.ב.) מאריך יותר, ומסקנן כי הכא.

משנה מועילין בו – אם קרבן הוא, וזה קדש ה' / הן, ואינם לכהנים. והדם את מועילין בו, כדילין בגמרא. ו**שפא** – אם אכלו בטומאת הגוף – יחייב שתי חטאות: אחת משום חלב, ואחת משום טומאת הגוף שהיא בכרת. **מה שאין כן בדם** – מפרש בגמרא. **אלא כבהמה טהורה** – כדכתב (ויקרא ו) 'מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרְבוּ

מוֹעֵלִין בוֹ, וְחִיבִין עָלָיו
 מִה שֶׁאֵין בּוֹ דָּבָר. וְחֻמְרוֹ
 וְחֻמְרוֹ וְעוֹף. בֵּין מֵמַאִם
 אֵלָּא בְּהִמְכָּה מְחֻזָּרָה בְּלִי

מִמְחָר וְלֹא מִפְּלִיג. דְּאִפְּלוּ חֵלֶב קִדְשִׁים
 קְלִים, אִף עַל גַּב דָּאִין בְּהוּן מַעֲלָה בְּחִידָה,
 דְּאִהּ מִמּוֹן בְּעֵלִים, דְּשֵׁי בִּי מַעֲלָה
 בְּאִמּוּרֵיהּ לֹאחֵר שְׁנֹרֵק דָּמֵן. כֹּאשֵׁר וְיוֹם
 — אִבּוּרֵי פִרְהוֹן מִשְׁחֵי כְּתוּב. וְזֶה לְמַדְנָא

[illegible]

מַעֲלֵה אֶת שׁוּר וְזָבָה הָאֵלֶּה
לִיה רַבִּי הֲנִינָא: כְּעִנְיָהּ –
- רְבוּת אִמּוּרֵי תְּלָשִׁים
אֲצִמְרִין, דְּאֵי פֶתַח מִשְׁמַר
אֵי וּמִסְמַר מִשְׁמַר רְבִלִין

14 האומרים, שהוקשו לאומיורי פר כהן משית
15 אליה **לדיתא** כשור לא — נמעלו לה, כי
16 מיתיו כבש שלומן, ואלה "חבש" קרינא
17 ביה? כתב רחמנא, "כל חלב", ואשכחן אליה
18 דאיקרי "חלב", דכתב (ויקרא ו') "חלבו"

18 האליה המצוי. תיתבר – לא אליה כבש
באבילון. כל חלש שור וכבש ועז – לא
19 אסתר תורה אליה הנהוג כבול, אליה אינה
נוהגת לא בשור ולא בעז. לא ימעלו בה –
20 דא מעליה מלך חלבי לא. נפאק קח, ודא
21 אפיקה אל"ה "חל" אבדא. אפיקה "אז"ו

[illegible]

כפרה ובין לאחר כפרה שנתן מתנחלו
ונשאו השירים. מה לאחר כפרה אין
מקלה — בשירים, בדרשמן, באף לו כר
שנעשה מצוות ומעולין בו, שהרי כבר נעשה
צורך בזה ממנו ולא "קרינת בית
המקדש" —

הַיְרִיבוֹת הָאֵלֶּה כִּי לֹא כָּלָה חֹרֵם מִשֵּׁן מִבֹּחַ
קָלָא מַחֲתָה, וְנֹתְנוּ בְּצִדֵּי הַחֹמֶה, וְנִבְלַעַת
שֶׁם בְּמִקְוָמָה, כְּדִרְכֵּיכִי "וְהִרְאָה אֶת אֶדְשֵׁן
שֶׁאֵת אֲכָלִי אֲחָשׁ וְגו' שֶׁמֶן אֵלֶּל הַמֶּלֶךְ" —
מִלֵּד שְׂטֵנִי שִׁמְהָ וְגִידֶיהָ. אֲלֹמָה, אֲסוּר
בְּהִנְאָה, כִּי הַיְרִיבוֹת אֲכָרְעָה בְּגִיד לָבוֹ
מִלֵּד שְׂטֵנִי שִׁמְהָ וְגִידֶיהָ. אֲלֹמָה, אֲסוּר

שָׁחַק גָּדוֹל נִכְנַס בָּהֶן לִפְנֵי וּלְפָנִים בְּיוֹם
הַכְּפֻרִים, וְטַעֲמָהּ גִּיחֹד וְעוֹלָמִית, וְאִין הַדִּית
הַעֲבֹד בָּהֶן, וְלֹא אֶחָד (וְכֹהן וְלֹא לִיּוֹם
כְּפֻרִים אַחֵר, כְּדֻכְתִּים "וְשֶׁטַח אֵין בְּגִיד הַבַּד
וְהַגִּיטִים שֶׁם", אֵלּא לִרְבִּי דְּרוּסָא דְאַמֶּר -

חֲדָשִׁים לְכֹחַ הַחַיִּים כֹּל הַשָּׁנָה, שְׂכָחַן 39 אֶלֶּא לְמֵאן דְּאִמְרַן מְלִיכָא
 דְּהוּי מִשְׁמֵשׁ בְּחֹן בִּרְבֻעָה בְּלִיִּם, וְמָה
 תְּלִמְדוּ לְמֵרֵךְ "וְהִיבִים עִם" — מִלִּים שְׁלֵל שֶׁתִּשְׁמַשׁ הוּא אֶלֶּוֹת הַכְּפוּרִים אַחֵר, מֵאִי
 אֵיכָא לְמִימַר? עֲלִילָה עֲרִיפָה — אֵף עַל פִּי שֶׁנַּעֲשֶׂה מִצְוָתָה, אֲסוּרָה בְּהַנָּה, דְּכַתְּבִי
 "וְעִרְפוּ עִם" — שֶׁם תְּהֵא קְבוּרָתָה (כִּרְיוּת וּא.).

מעילה. אבל קודם, מועלים. אם כן, מצוה לדרש, ועל זה קאמר: בשלמא חיצון, דכתיב "וְהָיָה לְךָ חֵן בְּעֵינֵי הָעָם" (לדא); "ושמו" – בנחת, שלא יפור אלא פנימי. מנא לן דרמזוה לדרש, שאתא מקום הדרש? – אם לענין מובח החיצון, לא צריך דהא תיב "ושמו אצל המזו" **משום** דהוי תרומת הדרש ובגדי כהונה כר – במעיה

חולין. פרק שמיני – כל הבשר דף קיז עמוד ב – מתוך מהדורות "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"

רש"י

הדרן עלך כל הבשר

העור והרוטב – משום דתנן פרק 'בהמה' הקשה' (חולין ע"א.) טעמא דאיהו "ואינה טמאה טומאת אוכלין אלא טומאת נבלות" תנא "העור והרוטב", ומאי דאפסקיה – משום דתנא פרק 'בהמה הקשה' (חולין ע"א.) "מצא בה בן תשעה חי – טעון שחיטה וחיב באותו ואת בנה", תנא אחר כך "אותו ואת בנה", ואידי דאיירי ביה שחיטה שאינה ראיה, תנא בתריה "כסוי הים", ואידי דתנא ב"כסוי הים" ונהג בחיה ובעוף, תנא "גיד הנשה", ודנהג בחיה ובעוף, ואידי דאיירי ביה בידן שנתבשל בה גיד הנשה בבליעת אסור, תנא "כל הבשר", ובתריה הדר לענינא קמיתא. האלל – איכא דמפרש בגמרא: אף מרטקא, ופירש בקונטרס: גיד הזכר, ואי תנא גידן ולא מרטקא – הוה אמנא דמרטקא שהיא קשה לא מצטק, דלא הוי בכלל שאר גידים. ואי תנא אלל – הוה אמנא: שאר גידים טמאו אפילו טומאת נבלות בצירוף. **הקרינים** – בגמרא מפרש: מקום שחותכו יוצא דם. **והטלפים** – ולא גרסינן "וצפרנים" – דלא שייכי אלא בעוף ומתניחין לא איירי במילי דעוף, מולא קנתן "והחוטים", בדקתני במשנה דמיתא בגמרא (שם). ואפשר דגרס "וצפרנים", דחוטים דלא פירש הכא, [פרשן] במשנה אחריתי, ועל צפרנים מפרש בגמרא: מקום הנובלע בבשר, ועל טלפים לא מפרש מילי. ואפשר דבטלפים אף מה שאין מובלע בבשר צריך לבשר טפי מבצפרנים. **שומר** – לטומאה קלה מנזל דתנא דבי דבי ישמעאל וכו' – ולחוציא ולהכניס לא אצטרך דנטמי – ומידי נפק, בדמסקי וכו' אצטרך לצירוף. **חמה** בקליפתה – והא דאמר בסוף תנבות (ק"א.) "חטה שנקברה ערומה" – הכי קאמר: אף כשנקברה ערומה, יוצאה בחמה פליטת.

ולא שומר לטומאה חמורה מנזל – ואם תאמר: למה לא קרא, דמורעים לא אתי – שכן טומאת מריבה, כדפי'ר בסמוך, ויש לומר: דסלקא דעתך לרבווי מריבויא "דטמא". ואם תאמר: דאמר בפרק "כל שעה" (פסחים ל"ב.) עניים שנטמאו – דחזק פחות מבעי, דקסבה: משקן משקד פפדי, ולא נטמאו בהמשקן עם האוכל. ואמאי לא נטמאו בנגיעת הטומאה לקליפה משום שומר? ויש לומר: דאין שם משקן עליהם. עד שיצאו לחוץ.

תרי מעיטו כתיבי – תימה: דבחד סוג, וכן לעיל גבי העדים (ק"ג.) **חד** למעטי מנותר וחד למעטי מטומאה – תימה: דלנותר וטומאה סוג בחד מעיטא, דלפינן מהדרי "חלול" "חלול" אף לקלא, כדמוכח בסוף "פרק בית שמאי" בובחים (מה"ב.)

מעוטו כתיבי, הקא כתיבי "ושמו", התם כתיבי "העורפה". – והלתא קראי למה לי בדם? – **חד למעטי מנותר, וחד למעטי ממעילה, וחד למעטי מטומאה.** אבל מפגול לא צריך קרא, דתנן: **כל שיש לו מתירין בין לאדם ובין למזבח – חייבין עליו משום פגול, ודם גופיה מתיר הוא.**

הדרן עלך כל הבשר

העור והרוטב והקריפה והאלל והעצמות והגידין והקרינים והטלפים – **מצטרפין למטא טומאת אוכלין, אבל לא טומאת נבלות.** **פיצא בו, השוחט בהמה טמאה לגוי ומפרסכת – מטמאה טומאת אוכלין, אבל לא טומאת נבלות, עד שתמות או עד שיתיו את ראשה.** **ריבה למטא טומאת אוכלין מזה שריבה למטא טומאת נבלות. רבי יהודה אומר: האלל המכונס, אם יש בו פזית במקום אחד – חייב עליו. גמרא תנינא להא, דתנו רבנן: שומרים לטומאה קלה, ולא שומרים לטומאה חמורה. שומרים לטומאה קלה מנזל? דתנא דבי רבי ישמעאל: **"על כל זרע זרוע" – פדרך שבעי אדם מוציאין לזרועה, חטה בקליפתה, ושעורה בקליפתה, ועדשים בקליפתן. ולא שומרים לטומאה חמורה מנזל? דתנו רבנן: "בנבלתה" – ולא בעור שאין עליו פזית בשר.** יבול**

שומר

אוכלין אחרים, ואינו מטמא מאליה טומאת נבלות לטמא אחרים. **השוחט בחמה טמאה לגוי** – דדוקא ישראל, דדוקא שחיטה, דדוקא טמאה, דדוקא לגוי, ישראל ששחט בחמה טמאה לצורף גוי ועודה מפרכסת, אף על גב דלא חזיא לגוי, דבמיתה תליא מילתא לבני נח ולא שריא להו שחיטה עד שתמות – אפילו הכי, הואיל וישראל שחט, שחיטה מעלייתא היא. ואשכחן לגבי ישראל דשחיטה שריא לגביה בטוהרה. הלכך משויא ליה מחשבתו אוכלא בשחיטה אף בטמאה לגוי. אבל גי בשחיטה לא משויא ליה מחשבתו אוכלא, דלא אשכחן שחיטה לגביה. וכן ישראל בנחירה. להא אשכחן נחירה גביה, והכי תנינא נחרה – אין בה טומאה של כלום. ובטוהרה ליה ישראל – לא אצטרך למנזר, דכל שכן דהוא אוכלא מיד בשחיטתו. וטמאה לישראל – לא משויא ליה אוכלא. דבטא מחשבתו, אבל לא מומתא נבלות עד שתמות – דהא "וכי ימות מן הבהמה" כתיב (ויקרא יא.) עד שיתיו את ראשה – דהוה ליה גיסטרא ונבלה היא. דחשובה מתה, ואפילו היא מפרכסת. **ריבה** – היחוב לטמא טומאת אוכלין ממה שריבה בו – דהא איכא כל הני דלגבי אוכלין אוכלא גינהו, ונבלה לא מקריא, אף על גב דשייכי בה. **המכונס** – האנסא במקום אחד. דהואיל ואחשיבה – לא בטלי. וחשיב הבשר נבלה, וחשיב עליו אם נגע ונכנס למקושר או אכל קרש. **גמרא תנינא** – במתניין דעור עצמו אין מצטרף לכזית דנבלה. אף על גב דשומרין הן. **לחא** דתנו רבנן שומרין – ש לטומאה קלה לא נגע ונכנס למקושר או אכל קרש. **גמרא תנינא** – במתניין דעור עצמו נבלה. שהיא טומאה חמורה. לטמאות אדם וכלים. **על כל זרע זרוע** – לגבי טומאת אוכלין כתיב. ואף על גב דבההוא קרא "חטור הוא" כתיב ביה – עתמא משום דהוה חטור. דטמא דהוא גמור הוא. דמתנן לקמן (ק"ט.) **הואילא** שבשכלי כל הוה שומר – מכלל דהוא שומר. וכו' – עדשין – אותה קליפה שהעדרה בהויה לתוכה. שאין מקפידין עליה בשעת זריעה אלא בשעת אכילה, ומשום הכי נקט "אשר זרוע". **מאי קאמר** – רישא קנני "ולא בעור" – אלמא לאו "נבלה" מקרי, ופחות מכזית לאו שיעורא הוא. והדר תני דנטמא. ועודה משלימו לבית – ואשמעינן דאין שומר מצטרף לטומאת נבלות.

הדרן עלך כל הבשר.

משנה העור והרוטב – העור של בהמה שחטה, כגון פחות מכביצה בשר ועורה אדוק בה משלימה לכביצה. מצטרף – מפינו שהוא שומר. ובגמרא ילפינן שהשומרים מצטרפין לטומאה קלה. טומאת אוכלין. **רוטב** – גליירא, שאינה אוכל לקבל טומאה בפני עצמה, אבל מצטרפת להשלים, לפי שדרך לאוכלה כשהיא קרושה על הבשר. **חקיפה** – תבלין. הן עצמן לאו אוכלין חשיבי, אבל לאצטרופי מצטרפין. **והאלל** – בגמרא מפרש. **והעצמות** – שיש בהן מוח והוא אוכל, והעצם שומר לו לפיכך מצטרף עמו. **הקרינים** – מפרש בגמרא: לא שחתוכו יוצא מהם דם, אצל עיקרן מלמטה שהן רכין. ומיהו באנפי נפשיהו – לאו אוכלא גינהו. **והטלפים** – משום שומר. **אבל לא טומאת נבלות** – אם מנבלה הן – אין מטמאין, ואין מצטרפין לכזית להשלים שיעור נבלה לטמא. דתינא: "בנבלתה" – ולא בעצמות לא גביידא לאי בעור. ואף על גב דשומר יוצא – אין שומר מצטרף לטומאה חמורה, כדמפרש בגמרא. וכן קיפה ורוטב – לאו מנבלה גינהו, ואלל וגידים – לאו בשר הן. אבל אוכלין בעלמא הוו, בחדי בשר. **כיצא** בו – יש שהוא מטמא וטומאת אוכלין להיות מקבל טומאה מן חצרו, ויש מטמא דדוקא ישראל, דדוקא שחיטה, דדוקא טמאה, דדוקא לגוי. ישראל ששחט בחמה טמאה לצורף גוי ועודה מפרכסת, אף על גב דלא חזיא לגוי, דבמיתה תליא מילתא לבני נח ולא שריא להו שחיטה עד שתמות – אפילו הכי, הואיל וישראל שחט, שחיטה מעלייתא היא. ואשכחן לגבי ישראל דשחיטה שריא לגביה בטוהרה. הלכך משויא ליה מחשבתו אוכלא בשחיטה אף בטמאה לגוי. אבל גי בשחיטה לא משויא ליה מחשבתו אוכלא, דלא אשכחן שחיטה לגביה. וכן ישראל בנחירה. להא אשכחן נחירה גביה, והכי תנינא נחרה – אין בה טומאה של כלום. ובטוהרה ליה ישראל – לא אצטרך למנזר, דכל שכן דהוא אוכלא מיד בשחיטתו. וטמאה לישראל – לא משויא ליה אוכלא. דבטא מחשבתו, אבל לא מומתא נבלות עד שתמות – דהא "וכי ימות מן הבהמה" כתיב (ויקרא יא.) עד שיתיו את ראשה – דהוה ליה גיסטרא ונבלה היא. דחשובה מתה, ואפילו היא מפרכסת. **ריבה** – היחוב לטמא טומאת אוכלין ממה שריבה בו – דהא איכא כל הני דלגבי אוכלין אוכלא גינהו, ונבלה לא מקריא, אף על גב דשייכי בה. **המכונס** – האנסא במקום אחד. דהואיל ואחשיבה – לא בטלי. וחשיב הבשר נבלה, וחשיב עליו אם נגע ונכנס למקושר או אכל קרש. **גמרא תנינא** – במתניין דעור עצמו אין מצטרף לכזית דנבלה. אף על גב דשומרין הן. **לחא** דתנו רבנן שומרין – ש לטומאה קלה לא נגע ונכנס למקושר או אכל קרש. **גמרא תנינא** – במתניין דעור עצמו נבלה. שהיא טומאה חמורה. לטמאות אדם וכלים. **על כל זרע זרוע** – לגבי טומאת אוכלין כתיב. ואף על גב דבההוא קרא "חטור הוא" כתיב ביה – עתמא משום דהוה חטור. דטמא דהוא גמור הוא. דמתנן לקמן (ק"ט.) **הואילא** שבשכלי כל הוה שומר – מכלל דהוא שומר. וכו' – עדשין – אותה קליפה שהעדרה בהויה לתוכה. שאין מקפידין עליה בשעת זריעה אלא בשעת אכילה, ומשום הכי נקט "אשר זרוע". **מאי קאמר** – רישא קנני "ולא בעור" – אלמא לאו "נבלה" מקרי, ופחות מכזית לאו שיעורא הוא. והדר תני דנטמא. ועודה משלימו לבית – ואשמעינן דאין שומר מצטרף לטומאת נבלות.

חולין. פרק תשיעי - העור והרוטב דף קיח עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"

תוספות

מעיקרא כי כתיבא די תאכנסה כתיבא - הקשה רבי אליהו: נעלן ידות ככלים דעלמא? דמיד דורעים ותגור ונבלה לא אתו - דמה לתך שאין להם טהרה במקוהו ונראה: משום דדרשינן בתורת כהנים: "והנוגע בך" - לרבות את הידות.

והיה אפשר לדמות כלים איצטריך. ואין לא כתיב אלא ההוא קרא לחודיה, הוה מוקבינן ליה בדמטרא טפי. **ובכש** שחא

מקבלין טומאה אלא לכשיטלו - ואם תאמר: אריבה יותר ראוי לתלות טומאה בהבשר, דמה שאין מטמא זה תלוי בהבשר, דמעיקרא לא הוה שטמא וכן תימא: דאפשר בהבשר מלא פירות שנתלש והוכשר, וחור ונטע - אי אפשר לומר כן, דאך כשחור ונטע, בטל ליה הבשר כשהשריש. שטמא טומאה בטלה, כדאמרין (תרומות פרק ט משנה ד) גבי גידולי תרומה ויש לומר: דפשיטא ליה שאין מקבלין טומאה אלא לכשיטלו - בדרישן בקוטרין: שאם אומר מחוברין טמאין - טמאן ואחור הכל. וקאמר דהכי נמי אין מקבלין הבשר אלא לכשיטלו - ופשיטא ליה דאין להחלישה. ואם תאמר: פחות ליה טמא דפשות לו בטומאה. ופחות לו בהבשר. שאם אתה אומר כן, בהשרת הכל במחוברו ויש לומר: דאין זה תימה כל כך אם נאמר דהוכשר הכל מחובר על ידי ששמים שפועל על הוורעים. **אין** די לפחות מכזית - פירש בקוטרס כגון פול וא חצי זית מלא ולי. ודרי הוא עם כביצה אוכלין. ואין נראה: דאפילו היה גנוע בחצי זית עצמו - לא היה טמא כדאמרין בפרק קמא (מנחות כ"ב). התורה העידה כן בלי חסד, אפילו הוא מלא חרדל אלא, אי לא אור כלי חרס - לא הוי כמו במחובר, אף על פי שגנועין יחד. ותנן נמי בפרק בתרא דהגינה (ב"ב) הכלי מצרף כל מה שבתוכו לקדש, אבל לא לתרומה. ומבעיא לן "ב"הקומץ רבה" (מנחות כ"א) אי דוקא דנגיעה אחידה או לא. ואי נגיעה חשיב מחובר - לא כן פשיטא דבלא נגיעה איירי, דבנגיעה לא היה צריך צירוף בלוי ונראה לומר: שחצי זית מחובר עם כביצה אוכלין, אבל אינו מחובר כל כן. ואם היה מגביה אותו - היה ניקח אותו כביצה אוכלין מאותו פחות מכזית, ודא הוי די לשאר אוכלי - אלא טומא מבזית. ודפירש הקונטרס שפירש בעלמא דאובל כל שהוא עם אוכלין - אין צריך לומר שהוא מחובר עם שאר אוכלא - אלא בעי אם מנינים טומאה לאותו חצי זית. אבל להוציא, אפילו היה זית שלם גנוע בו - לא היה טמא. דצריך כביצה ואפילו אם אין מקבל טומאה בלא שהוא מחובר לאייתרא, איכא למימר דמבעיא ליה אי מקבל טומאה מדרבנן. דמדרבנן מקבל טומאה בכל שהוא. **והבית** - המהיל עליה הבית טמא אי ידמת נפקא לן במה הצד נעבליה ותגור:

דמה נבלה, שאין מטמא בלא כו. אי פרכת מה לנבלה שכן אוכל, ואמר במת שאין אוכל כדאמרין בפרק "דם שחיטה" - תגור ויכית. מה לתגור, שכן מטמא מאוירו: נבלה תובית. הצד השווה שבהם: שטמא. וידיהם כירצא בהם כו. ואם תאמר: לענין אהל נימא "ידיו" ויש לומר: דמעיקרא ודאי לא אשכחן בטומאה חמורה ידות. הוה פרכין על נבילה "ידיו". אבל תאמר דאשכחי די בטומאה חמורה דהוי כגוף, לענין נטמא נמי משוויין די כגוף.

ורב

פחות מבזית. כגון פול וא חצי זית בשר, ולו די, ודרי קו עם אוכלין כביצה. ונגעה בטומא ביד - והאילו ועיקר אינו בית ביח, אי חשוב להיות לו די. והכל טהור. אבל די שומר לפחות מבזית, ובלבד שיהא כפול. **ובן אין שומר לפחות מכפול** - אין להצטרף לענין כביצה, אלא להכניס ולחצוץ. כגון עצם ובו פחות מכפול, והוא עם אוכלין כביצה, או ערשית בשרבישים. **ורבי יוחנן אמר כו** ויש שומר לפחות מכפול - אבל די לפחות מכפול - אבל די לפחות מכפול - אבל די לפחות מכפול - אבל די לפחות מכפול. **והכנים ראשיהן השנים** - אותן ראשין שאין בשר עליהן, ודן של מות. **הבית טמא** - המהיל על הדך, כמאדיל על הבשר. עצם בלא בשר מטמא במגע ובמשא, ואינו מטמא באהל. **והיאך שני עצמות** - אם היה עצם אחד, ובראשו אחד בית - מורידא דיש לו די להביא טומאה לבית. אבל די לפחות מבזית לא אמרין.

ואימא אם אינו ענין לשומר דנבלה תגור ענין לשומר - דאובל, דהא שומר ושומר הוא. דאף על גב דכתיב בהו שומר אחרינא, חד להכניס, דהא לא כתיבא ביד, דליתו שומר מינה, וחד לצרף. ושומר להוציא - מיד ליק, אבל די להכניס - לא איתרבא. **אלא מעיקרא כי כתיבא די אהכנסה כתיבא** - כלומר, הא דפרכין מרשא "אימא די להוציא" ולא להכניס" - לאו פירכא היא. דכי כתיבא די באובל - אתחלת טומאתו כתיבא, שחן מקבלין אותה מן שחין. וכיון דמכנסת, כל שכן מוציא. ושומר להכניס ולהוציא - מקל וחומר אתי, שומר דורעים - לצרף. **אלא שומר דנבלה למח לי** - בשלמא כולו צריכ, ואפילו די דנבלה - שלא תאמר דיהא, ולא שומר דנבלה למח לי, הא לא מצטרף ואי להכניס ולהוציא **כא** - כיון דמכנסת די, גבבליה, שומר שומר בקל וחומר מביה. **אי הכי** - דאמרת שחן וכתב, שומר מנא לך דמצטרף? הא לאו אצטרף בהדיא כתיבא: ומשום דלא אצטרף להכניס ולהוציא, שדית לא אצטרף - אימא: להכניס ולהוציא אתא. ואף על גב דבכל חומר מיד אתי, מילתא דאתיא בקל וחומר טרם וכתב לה קרא. **רב הניבא אמר** - לעולם כדאמרין מעיקרא דשומר דנבלה דלא איצטרף, תגורו ענין ליד. דאמרת: אימא, תגורו ענין לשומר דעלמא, אבל די להכניס לא אשכחן - לאו פירכא היא. דכיון דמעשה די עבדי, שאין מצטרף כשאר שומרים אלא מנינים ומוציא במעשה די, מסתברא דיתורא דידיה דלא איצטרף. **איד** שרינן ליה - להיות ענין ליד דעלמא. והשתא כולו צריכ, דכיון די ידות להכניס ולהוציא צריכ, דאמרינן מאידך לא אתיבא כדאמרין. ודנבלה - משום שלא תאמר דיו, שומר דנבלה - להיות ענין ליד להכנסה, ושומר דאובלים - לצרף. **הפשיטא** של רשון - הוא שומר על פיו, והנך שומר אחר על גבי הפשיטא, כמו שיש על אגודים שומר על גבי שומר. **אין מצטרף** - דאין שומר על גבי שומר, כדאמרין לקמן. פשיטא מיהא מצטרף, ואמאי? **הא ליכא למימר** "כדרך שבני אדם מוציאין ליריעה", הא לאו רועים יתורו. וכשנטעין אילן, אין נטועין אלא יתורו. ואם נטועין רמון - כבר נשרה אותה פטמא, שהיא כעין פרח שבראש התפוחים ומתניחין נמי דתנינן עור מצטרף משום שומר - הא לא כתיב שומר אלא בורעים. וטעמא: שהיה דורעין ליה ביהדיה. **הוא תלתא קראי** - "רוע" "רוע" "רוע". **יש די לפומאה** - להכניס ולהוציא, כדאמרין. ואין די להבשר - אין תורת די לכל

ואימא אם אינו ענין לשומר דנבלה - תגורו ענין לשומר דעלמא, שומר להכניס ושומר לצרף, אבל די להכניס - לא! **אלא, מעיקרא פי כתיבא די - אהכנסה כתיבא** - **אלא שומר דנבלה למח לי? - לגופיה** - **ולמאי? אי לאצטרופי - אמרת: לא מצטרף. אי להכניס ולהוציא - קל וחומר מיד אתיא!** **מילתא דאתיא בקל וחומר טרם וכתב לה קרא** - **אי הכי, שומר דעלמא אימא קד - להכניס, ופליגא דאיקא ויורש, דרשין, רב הניבא אמר: שאין שומר דנבלה, כיון דמעשה די קא עבדי - איד שרינן ליה. מתקף לה רב יהודה בר ישימאל, הא דתנן: הפשיטא של רמון - מצטרפת, והנך של - אין מצטרף. ואמאי? קרי פאן "על כל ירע וירע", **ולכא! ותו, הא דתנן: העור והרוטב והקופה וכו'** - **מצטרף לטמא טומאת אוכלים, מנלן! אלא, תלתא קראי כתיב: "על כל ירע וירע אשר יירע", חד - לשומר דורעים, וחד - לשומר דאילנות, איך - לשומר בשר וביצים ודגים. אמר רב תימי בר אשי אמר רב: יש די לטומאה ואין די להבשר. ורבי יוחנן אמר: יש די לטומאה ולהבשר. במאי קמיפלגי? **איבעית אימא - סברא, איבעית אימא קרא. איבעית אימא קרא - מר סבר: מקרא נדרש לפניו, ולא לפני פניו. ומר סבר: מקרא נדרש לפניו ולפני פניו. איבעית אימא סברא - מר סבר: להבשר תחלת טומאה הוא. ומר סבר: תחלת טומאה הוא. תנאי פותיה דרבי יוחנן: פשם שיש די לטומאה, כך יש די להבשר. וכשם שאין מקבלין טומאה אלא לכשיטלו, כך אין מקבלין הבשר אלא עד שיתלש. אמר רב: אין די לפחות מבזית, ואין שומר לפחות מכפול. ורבי יוחנן אמר: יש די לפחות מבזית, ויש שומר לפחות מכפול. מיתיבי: שתי עצמות ועליהן שני חצאי זיתים והכנים ראשיהן שנים לבית, והבית מהיל עליהן - הבית טמא. יהודה בן נקוסא אמר: משום רבי יעקב: היאך שני עצמות מצטרפין לכזית?******

ורב

לענין הבשר. שאם הושעה הדי - לא להכשירו דורעים. **מקרא נדרש** - לכל "לכס" דנפיק ידות מיניה, נדרש לפניו. **ואם טמא הוא**, ולא לפני פניו - א"כוי יותן מיס', דהוא ירשא דקרא. **תחלת טומאה הוא** - ויש לו די טומאה. **ובכש** שאין - רועים מקבלין טומאה אלא לכשיטלו, כדאמרין בתורת כהנים: אם אתה אומר מחוברין טמאין - טימאת את הכל, שאין לך מחוברין שאין שרצים מצוין אצלם. **פול** - פחות הרבה מבזית. **אין די לפחות מבזית** - אם יש אוכל פחות מבזית. כגון פול וא חצי זית בשר, ולו די, ודרי קו עם אוכלין כביצה. ונגעה בטומא ביד - והאילו ועיקר אינו בית ביח, אי חשוב להיות לו די. והכל טהור. אבל די שומר לפחות מבזית, ובלבד שיהא כפול. **ובן אין שומר לפחות מכפול** - אין להצטרף לענין כביצה, אלא להכניס ולחצוץ. כגון עצם ובו פחות מכפול, והוא עם אוכלין כביצה, או ערשית בשרבישים. **ורבי יוחנן אמר כו** ויש שומר לפחות מכפול - אבל די לפחות מכפול - אבל די לפחות מכפול - אבל די לפחות מכפול. **והכנים ראשיהן השנים** - אותן ראשין שאין בשר עליהן, ודן של מות. **הבית טמא** - המהיל על הדך, כמאדיל על הבשר. עצם בלא בשר מטמא במגע ובמשא, ואינו מטמא באהל. **והיאך שני עצמות** - אם היה עצם אחד, ובראשו אחד בית - מורידא דיש לו די להביא טומאה לבית. אבל די לפחות מבזית לא אמרין.

חולין. פרק תשיעי – העור והרוטב דף קיט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קסג

תוספות

ורב במאי מוקי לה אי ביד קשיא רישא – הוה מצי לממרוי "לרבי יוחנן, אי ביד אי בשומר – קשיא סיפא", ולא קשיא גמורה דהוה מצי לממרוי דרבי, אלא פירוש בעלמא דפירוש מילתיה אליבא דבדלוהו תנאי.

ורבי יוחנן אמר כולה ביד וכתנא קמא – הוה מצי לממרוי: "כולה בשומר, וכתנא קמא".

דלנתא קמא פליגי: פליגי בשלשה עצמות שיש בכל אחד פחות מכפול – מצטרפין לכזית, ושני עצמות דנקט – להדרינקי בחי דרבי יהודה בן נקוסא, אלא משום דאמר התלמוד לרב "אי ביד קשיא רישא" קאמר דרבי יוחנן מוקי לה ביד, ולא קשיא רישא, הוה דרין בשומר, ומשום דלרבי יוחנן אתי שפיר ביד ביד בשומר כתנא קמא, דייק מעיקרא אליבא דרב. **ורבי** יוחנן אמר כולה בשומר הוה דאמר מכותיה לבני רבי לא בעי לאקומי, אף על גב דהוה נידא טפי, דפריש בקונטרס – משום דמשמע דבשומר מיירי, ולא דמוקי לה ביד לרב – כי היכי דליקום רבי יהודה, ולהכתוב מכותיה לבני רבי מאיר, ד"אחרים" היינו רבי מאיר, **רבי** יוחנן אמר אין זה שיעור – הוה דאמר: "הוה דאמר רבי יוחנן לעיל (ק"ה) יד יד לפחות מכזית, ושומר לפחות מכפול, ואם כן על כרחך אחרים לאו שיעורא קאמר, כדאקשין ושנתי לעיל – דהבא אתא לפרש מילתא דאחרים, דלא תסעך לאקומיה ביד, ולממרוי דהוה דוקא, ומדך מילתא לא הוה שומעין דסבירא ליה דאחרים, דלמלא הא דאצטריך לאחרים דאין זה שיעור, דמשום דהוה חזי שמעיל ליה מרביה, והשומע נמי דסבר רבי יוחנן ביד, צריך לומר דפירשתי מדלא מוקי לה ביד, והוה כפול דוקא, כי היכי דמוקי לה רב ביד למקום רבי יהודה, אף על גב דמשמע דבשומר מיירי, הכי נמי הוה ליה רבי יוחנן לאקומי ביד, כי היכי ולתוי כפול דוקא.

שריבטי שריקנו – פירש בקונטרס: קופא, קושט", ולא משמע בן דאף חתיב בכל הספרי "שירי גריגא אחד בכל שומר – טמא", מכלל דשריבטי לאו היינו קופא, שהוא שומר עצמו, אלא הוא הקהל השומרים בדבוסין בן שוקרין ר"ס. "שריקנו" – שהציא גריגא אחד לכל שומר שומר טמא – וקא סלקא דעתיה מוקשה דמיירי כשנגע טומאה בשומר, וכל הגורגין שבשאר שומרים מצטרפין לכביצה – אלא, שיש שומר לפחות מכפול, וקשיא לרבי תנאי דאמר "הוה זה שיעור", ואף על גב דאליבא דאחרים קאמר, מכל מקום פריך: הוה ליה לפרש מילתיהו כמו שפירש רבי יוחנן, דאין זה שיעור, ולא פלוגין דאחרים אף כי בירמא ומצני "בקולחא" – דנגע בקולחא, ומשום ד ולא בשומר, ולפי מה שפירשתי מיייתי מינה שפיר ראייה לקמן גבי אובל, דקא סלקא דעתין דמיירי גבון שנגע בשומרי ומשום שומר, ומצטרפין כל השומרים איתו, אבל לפירוש הקונטרס דגריס "שירי בה גריגא אחד טמא" צריך לומר דלקמן סלקא דעתין דמיירי דהביה שריבטי, דפריש בקונטרס לקמן, לא איירי אלא אחד – דאם כן, לא איירי מדי בצירוף, דלא איירי אלא בשומר אחד. **הבא** נמי בקולחא ומשום ד – ואם תאמר: אם כן, מה לי ריקנו, ומה לי לא ריקנו, כיון דקולחא הוה די ליתר מכזית. דלמא: דקמסעין דעתן מעיקרא נידא, דקמסעין בן דאף על גב דליבא כפול שומר, אלא באן כפול היה שומרו ויהי שומר אחד על גב דליבא כפול שומר, וליעל נמי בן שריבטי שני לתרוע: בריה שאני גריגא ובאן גריגא – הוה קולחא די.

שירי האוכל מן השומרים, "טחור", **שירי** גריגא אחד לכל שומר שומר טמא – וקא סלקא דעתיה מוקשה דמיירי כשנגע טומאה בשומר, וכל הגורגין שבשאר שומרים מצטרפין לכביצה – אלא, שיש שומר לפחות מכפול, וקשיא לרבי תנאי דאמר "הוה זה שיעור", ואף על גב דאליבא דאחרים קאמר, מכל מקום פריך: הוה ליה לפרש מילתיהו כמו שפירש רבי יוחנן, דאין זה שיעור, ולא פלוגין דאחרים אף כי בירמא ומצני "בקולחא" – דנגע בקולחא, ומשום ד ולא בשומר, ולפי מה שפירשתי מיייתי מינה שפיר ראייה לקמן גבי אובל, דקא סלקא דעתין דמיירי גבון שנגע בשומרי ומשום שומר, ומצטרפין כל השומרים איתו, אבל לפירוש הקונטרס דגריס "שירי בה גריגא אחד טמא" צריך לומר דלקמן סלקא דעתין דמיירי דהביה שריבטי, דפריש בקונטרס לקמן, לא איירי אלא אחד – דאם כן, לא איירי מדי בצירוף, דלא איירי אלא בשומר אחד. **הבא** נמי בקולחא ומשום ד – ואם תאמר: אם כן, מה לי ריקנו, ומה לי לא ריקנו, כיון דקולחא הוה די ליתר מכזית. דלמא: דקמסעין דעתן מעיקרא נידא, דקמסעין בן דאף על גב דליבא כפול שומר, אלא באן כפול היה שומרו ויהי שומר אחד על גב דליבא כפול שומר, וליעל נמי בן שריבטי שני לתרוע: בריה שאני גריגא ובאן גריגא – הוה קולחא די.

שומר דהוה שומר, ויהי שומר אחד על גב דליבא כפול שומר, וליעל נמי בן שריבטי שני לתרוע: בריה שאני גריגא ובאן גריגא – הוה קולחא די.

ורב **חאי** **במאי** מוקים לה – שלא יהא אחד מאלו חלוק עליו? **אי** **ביר** – שבעצם הוה אין בו מוח, אבל בשר יש בראשו האחד. **קשיא** **רישא** – דקתני "הבית טמא" אלא, שיש לו לפחות מכזית, **ואי** **בשומר** – כגון בעצמות שיש בהן מוח, והכנסו שני אשיון הריקנין לבית, ומשום הדין הבית טמא, דיש שומר לחצי זית, ואף על פי שאין המוח בבית – שומר מכזית ומנוציא

טומאה ומביאה לבית, ואם תאמר: עצם הוה הכנס לבית אינו שומר למוח, שהרי אין המוח כנגדו אלא בראשו האחד. ואין תנן: הנוגע בנגד הבשר מאחוריו, דלא הוה שומר אלא מה שכנגד האוכל! על כרחך שומר הוה, שכל זמן שהקולית סתומה – אובל שבתוכה נשמר, פתחה – אין אמה שבתוכה נשמר, **קשיא** **סיפא** – דקא מטהר ביד יהודה בן נקוסא, ורב אמר לעיל: אין שומר לפחות מכפול, הא לכפול – יש שומר, חצי יתר על כפול! וארבי יוחנן נמי הוה מצי לאקשין מרבי יהודה בן נקוסא, כל היכי דמוקמת לה, אי ביד אי בשומר מתנא קמא, אי בשומר מוקמין לה – דמדינקט "שני חצי יתרים" שחזר דבארבע וחמש עצמות ובכל אחת פחות מכפול – מדיד אחד דטהור, ורבי יוחנן אמר: יש שומר לפחות מכפול ומדיד לו מנייהו פריך, והדר תמרצי על תלמידיה, מר לטעמיה ומר לטעמיה. **איבעית** **אימא** **ביד** **כך** – בין ביד בין בשומר ליכא לאקומא – דאם כן, רב דאמר דמאן? אי הרב – ביד מטהר ובשומר טמא, אי חצי קמא – מטמא בתריהו, ורבי יהודה בן נקוסא – מטהר בתריהו! אלא כהרא מוקים, וקאמי כחד מנייהו, איבעית אימא ביד קאי, והוה אחר רבי יהודה, אבל בשומר, אפילו רבי יהודה מדיד, **ואיבעית** **אימא** **בשומר** – מוקי לה, והוה **דאמר** **כתנא קמא** – ביד, אפילו תנא קמא מדיד, ורבי יוחנן – מוקי לה ביד, ואשמעינן שומר רב דיש די לפחות מכזית, אלא בשומר – אפילו דבארבע עצמות נמי הוה מטמא, דיש שומר לפחות מכפול, אלא ביד קאי, היכלך בעי חצי זית, דניהו מידא כפול.

גמור די יוחנן דאין די לפחות מכפול, דפרישתי לעיל מדלא עריב ותנא לה. בשומר לא מצי לאקומה – דקשיא ליה: אם כן, אפילו ארבע עצמות נמי, דיש שומר לפחות מכפול. **קולית** – הוה עצם עליון של ירך וכו' מוח מניד. רדוני"ל בלעז. גורא **חא** **כולה** **למחא** **קולית** – אותו ירך גורא חא וכו' הקולית לטומאה, שאם הוה ער כביצה אוכלין, ונגע השירין בן ככל קונס שבה – טמא. **קשיא** **סיפא** – דאחרים, דהאמר רב: אין די לפחות מכזית **אי** **בשומר** **קשיא** **רישא** – דקאמר תנא קמא: כזית – אין, צריך מכזית – לא. רב אמר: אין שומר לפחות מכפול, דלא לכפול – יש שומר ויהי **אמר** **כך** **כולה** **בשומר** **הוה** **דאמר** **באחרים** – דיש שומר מידא לפחות מכזית, **אבל** **כפול** **קאמר** – ורבי יוחנן אמר: יש שומר לפחות מכפול, **אמר** **אינהו** **נמי** **שיעור** – ולעולם לפחות מכפול נמי אמרי, וכל שכן אין הוה מוקי לה רבי יוחנן ביד, הוה נידא ליה טפי, והואיל דהוה אמר דאחרים, אלא משום דקתני "קולית", ויהי נקט עצם אחד – לא הוה מוקי לה ביד, דוקא כפול קאמר אחרים, הוה מוקשין ליה, והוה "קולית" קתני, וסחם קולית שומר הוה, ואפילו רבי קאמר אחרים כפול ורבי יוחנן הכי גמיר לה דאמר מוקי לה

דאמר כפול אמרו, דכאמר לקמן, רבי יוחנן אמר: אין זה שיעור, היכלך מוקי לה שומר, **דיקא** **נמי** **דבשומר** **עסקין** **מוקמין** **קולית** – וסחם קולית יש בה מוח, **אמר** **רבי** **תנאי** **אמר** – הוה "כפול" דקאמר אחרים – דוקא קאמר, **רבי** **אלעזר** **בן** **עזריה** **מסבר** – בשומר של פול דלאו שומר הוה כגון אותן השרביטים שהפולין גדלין בהן, קושט"ל בעל, מפני שהפולין גסין ואין צריכין לשומר, דחנן למשנשן ולקלן, לפיכך אין שומר זה מכנס ומצוי ומצטרף בשאר שומרי, **ומטמא** **בשל** **קמנית** – דשומר הוה, דדיקין הן, ואין כולין לשומר, וניהו ליה שיהו באותם שרביטי, וכל **במשמיש** – שמשמש בהן על ידי השרביטין, ורישא דרך מנהגייה הוה "שרביט שריקנו – טחור", שירי בן גריגא אחד – טמא, שיש שריבטי אחד, ובתר שיש מן השרביט דחולל כביצה, "חצי אלעזר בן עזריה מטהר בשל פול" – דאין שומר מצטרף לו לכביצה, "ומטמא בשל קטניות", אלא, שיש שומר לפחות מכפול! **בקולחא** – הא דטמא בשל קטנית – לאו בשרביט, ומשום שומר, אלא בקלח נגעה טומאה, ומשום די, והדשה הוה האי די, די לבד חשוב, שהוא יתר מכזית, שהרי כל השרביטים מחורבין בו, ובפול הואיל וגמסין הן – וכל איכפת ליה דליהו ליה די, **במשמיש** – שמשמשין – באותו קלח תשימש לאוכל, **עדשים** **בקליפתן** – אלא, שיש שומר לפחות מכפול, **בירה** **שאני** – ובי כהן שני שומר לפחות מכפול – כגון חצי פול, שאין בירייתו שלמה, או שיש שומר חצי פול ועור עליו שמשלמו לכביצה, וליעל נמי בן שריבטי שני לתרוע: בריה שאני

שני

שומר אוכל שחלקו — לא שחלקו לגומי, דאם כן פשיטא דלא מצטרף. כדפרישת לעיל. ולהכי נקט גמ' דוקא "חלקו". אבל שני אגוזים חזק שני אוכלים שלמים — פשיטא דלא מצטרפין. אלא מיידי בנזן שיש באן בשר ועליו עור, וחלקו לעור, והיה חצות מצד זה וחציתו מצד זה. ומייתי ראיה מרבא אלעזר כן עוריה דמתמא בשב טקנית חצותיה דהך חציתו מצד אחד.

שֶׁנִּי שׁוֹמְרִין מִהוּ שֶׁנִּי שְׁמֹרֵת
עַל גִּבּוֹרָה - וְיָמִי אֵיכָא שֶׁ
רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר: שְׁלֹשׁ
מִצְוֹת, קְדוּרָה - מִצְוָה
אֶחָדָה, קְדוּרָה - אֵין שְׁלֹשׁ
וְכֵן קִדְּ מְהֵרָה! - רַב אֵין
קָבִיעֵינָא לֵיהּ. בִּין דִּהְיָא
מִנְּהוּ אֲחָא - לֹא מִצְוֹת
מִנְּהוּ אֲדִידָה, וְהָאֵין מִנְּהוּ
שְׁמַע: רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה
בְּשֵׁל קָבִיעִית, מִכְּנִי שְׁרֹדָה

לֹא מִשּׁוֹם שׁוֹמֵר – וְאֵם תֹּאמְרוּ: אֲמֵי קִמְרוּ
 רַבִּי שְׁמוּעֵל לֵעִיל "אֲבֵל נִימָא לֹא הוּי דִּי",
 מִטַּעַם שׁוֹמֵר מִדְּבָר אֵלֶּימָא וְכֵן לִזְמוּנָא: לְדַלִּיל
 מִיֵּדִי בְּנוּנָע בִּינָמָא אֲבֵל כֹּהֵשׁ, וְכֵן פִּירֵשׁ
 בְּקוּטְרֵס. וְאֵם תֹּאמְרוּ: רַבִּי יִחוּנָן דְּמִקֵּץ לֵה
 מִשּׁוֹם יֵד, אֲמֵי נָקַט יֹשְׁבֵעַר שְׁכַנְדְּרִי צִרְדִּי
 לִזְמוּ: דְּכִ"שְׁכַנְדְּרִי – לֹא וְדָק, כְּפִירֵשׁ
 בְּקוּטְרֵס.

אִנָּה דמתני לה אמתותיך ב' עד לא שנו
אלא עצם - הכי נמי הוה מצי למיתמר
"לא שנו אלא קרנים ותולפים", שדך עצמן משום
שומר. אלא אידיך דנקט לעיל "לא שנו אלא
עצמך וקרניך ורובך וצמצמך" -

[illegible]

מִשּׁוֹם וּבִשְׁעָרָה שֶׁבְּנֶגְדּוֹ - כְּמָמָה. מֵאֵי לֹא מִשּׁוֹם יֵד? - לֹא, מִשּׁוֹם
עַל גְּבִי שׁוֹמֵר? - חֲלָחֹלִי מִחֲלָחֵל. מִתְקוֹף לֵה רַב אַחָא בְּרַי עֲקֵיבָא
עֲבִיבִין? הָא עֲבִיבִין תְּחִיבָה תְּחִיבָה, לֵיכָא! אֲתָא מִשְׁתַּמְשִׁיחִיהָ הָא
דְּבִרְבִּי יִלְיָא - וְהָא וְכֵן אֲמַרְוּנָהּ אֲמַרְוּנָהּ, בְּחִילֵי מִשְׁתִּיבֵי דִּי דְבִרְבִּי

המלאים, הכי נמו: גנימא שצין חזימן. ודוּכא אַתמּ דרבי אַלעזר
 - מיטמאסן. וּמטמאסן [אזין] מוטמאסן. מלא למו: חוץ אמר
 המלאים. ליטשא אַררין אַמרי לה: הכי נמו מסתבא דמשום
 משום די גנימא אַתמּ למו חוץ - דאמרי רבי אלעזר בבלאי שצין

שְׁבִין הַנִּימִין. וְהִכָּא אֵיתָּמַר דְּרַבִּי אֱלֶעָאִ? אָדָּא. דִּתְנִן: הַמְּלָאִי שֶׁבִין וְאִין מִצְמָרְפִּין. - מְלָאִי לְמָאִי חָזִי? אָמַר רַבִּי אֱלֶעָאִ: בְּמִלְאִי שֶׁבִין

שחיא, אבל שומר אם יש חרש עור ועליה בראש אחד כוית כשר, ונגע באחד
נגע בנגד הבשר, בדאמרין בריש פרקין (חולין קי"א): הנוגע בנגד הארץ מחזירין
בנגד הבשר, **צ"ב** – חוט הבשר, **מ"א** לא מושם די – ששנגדר לא דא קרא. **א**
על גבי שומר – ננימא על גבי עור, לחלול מחלחל – ומנקבין נימא לעור, ויורד
והלא העור חלול בנגד השער, ובעינן "כתיבה תמה" – שלמה ולא פסוקה, דכתיב

משום די ובי קאמור דהוי די – בנימא שכן הימין, דאיכא ימין הרוב. דאי מטלטל
ואין מצטרפין – דיד דהא, ואינה שומר. **למאי חוי** – דנפסא מאלו באשמואין בן
אמרי לאו – מאן דתני קר לישנא סבר דבנימין הרבה אמר רמי לקש מדן עולמו
 דמשום שומר מדקתני **"שערה"**, דאי משום די – נימא אחת למאי חוי? **עלמיה**
במטמאן – מרצאיו ומבטליו שומא ללשכולותיה, ואין מצטרפין. דאנין
 דאנין

שני שומרים מהו **ציטטרפ** – לאוכל שבתוכו לכביצה? **פנימית** – היינו אותה
לכנה הראשונה, הראיה לאכול, קדורה – נקובה, **מצטרפת** – שהיה היא
עצמה אוכל, **אמציעת** – שומר היא, **שלשה מצטרפת** – דהוי שומר, קדורה
אינה מצטרפת – דלא היא שומר, **חינונה מורה** – שאין שומר על גבי שומר
שומר שומר, **שומר אורב** – שומר רב

6 יְחִי אֱלֹהִים בְּיָדָהּ
 7 רַעַל גַּב שׁוֹמֵר? וְהִתְנַן,
 8 יְפֹת בְּבַעַל פְּנִימִית, בֵּין
 9 אֲמֻצִּית, שְׁלֹחַה -
 10

ששנים ושלושה שרביטם ממטרופן לבביצה
עם אוכלין שבוהן, דודאי אין שרביט אחד
לבביצה. אלמא, שש שומרין ממטרופן עם
שני אוכלין לבביצה, אף על גב דהאי לא
מגין אהאי. בקולחא — האי "מטמא"
היצונות — בין כך

וידוע - מצרפון תא
ממסר בשל פול, ומסמא
משמשין. אמר רב אחא
בם ד, ונאי "במשמשין"
רמסר קבולחא קא, ומסום ד, דהוי ד
כלולו ברשיתן. חסין בקליפתא - אלמא,
חסין בע שומריהן מסרבא. אלמא,
שני שומרין ממסרין, ודא הדין לאוכל
שחלקו. והכי נמי הוה מצי לתרצוי "בדיה
שחלקו"

[illegible]

27 צריכין לו דלד, שאם פיל אחד — כולם
28 נופלין, ולא הוו שומרין. בשלמא עיליתא
29 צריכי' לשתותי' — כלומר, שדירות
30 עליונות תחתין קטעין בהן צריכות שיהו
31 שרות התחתונות קיימות. שאם שגרה

הקליפה התחתונה של שכולה, נשרת
הקליפה הסמוכה לה, עד שפילו כל
הקליפות והחשוך עד ראש השכולה. אלא
דרג תיתאמ נמי צייב לעלייתא – בלא
עלייתא נמי מקיימי תתייתא. ואפילו הכי

מצטרפין שומרים דררי עיליתא בחדי
אכולים תמא ושומרין תתאי. **בחד דרא**
קאמרי שומרים, שומרים, שומר הוא.
דמתוך שקבעים בדוק - מתקיימת. ואם
יטול אחד מביניהם - יש ריח לחבירו,
ממשרבא: כל נכב שהדין

רבי אֶלְעָא בְּמַלְאי שְׁבִין
זוּרָא: מַלְא' שְׁבַשְׂבָּלִים
אַלְעָאי - בְּמַלְאי שְׁבִין
זוּרָא, דְּאֵי סֻלָּא רִיעָתָא

48 וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת הַקּוֹלֹת שֶׁנִּשְׁמָעוּ בְּיָמֵינוּ
 49 חֵזֶק יִשְׁמָעֵן בְּשֶׁטַח - מִצְרָם שֶׁמֶר
 50 לַחֲזִיק. לֹא שֶׁנֹּא אֵלֵינוּ עֵצָה דִּהְיֵינוּ אֲבָל
 51 נִצָּח - אַחַת לֹא חֲשִׁיבָה לְמַהֲדֵינוּ יְדֵינוּ
 52 דַּפְסָקָה. אֵלֵינוּ שֶׁמֶר חֲזִיק. וְיֵשׁ חֲזִיק בִּיד
 53 מִפְּסָקָה דִּד מִכֵּיחָה וְכֵן הַשְׁמוּנָה אֲבָל כֵּן
 54 אֲמַתְחִין:

הַיְמִינִי בְּרֹאשׁ אַחֲרֵי — טָהוֹר, דְּשׁוּמֵר אֵין מִבְּיַת טוֹמָא מִמַּעֲשֵׁה יָד, אֲלֵא אֵין
רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אֶפְּלוּ יִטְמֵא הוּא יָד — וּמִבְּיַת טוֹמָא אֶפְּלוּ נִגְעַ בְּנִימָא שְׁלֵא
שׁוּם שׁוּמֵר — כִּינן דְּאֵיבָן כּוּת — עֲבִיד שׁוּמֵר מַעֲשֵׂה יָד, רַחֲבִינִי לְחִיבָא שׁוּמֵר
שׁוּמֵר, וְלֹא הוּי שׁוּמֵר עַל גְּבִי שׁוּמֵר. אִי לְחִלּוּל מַחֲלֵל תַּפְּלִין לְחִיבָא תַּבְיָנִי.
(חֲסִידֵי) "וּתְבַתְּנָם" — שְׂדֵיחַ דְּבִשְׁבָּה מְנַח אֲבִיעֵת אֵימָא כִּלְתָּ — צִיב שְׁעֵרָה —

58 מלבואש על ידי ניומן, אל פסק. מלא — זקן העליון של שבורלת מיטמאן ומממאן
59 המלאן — שאווח בכל המלאן של שבורלת, ולא באחד מהן. ליטשא אורינא
60 ולותביה מהא ממתניא, ותרץ ליה משום (ה) שומר. והכי נמי מסתברא
61 ששום יד, ומאי "ערה" דקתני? ניומן שבע תימין. (מלא) שבשבורלת מיטמאן
62 מר אלד. די — לאה פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש.

אמתניתין

ליכתוב בשרצים וליתו חך בן – ובמה הצד חד מכולו לא אתי, דחמץ מכולו לא אתי – שלא היה להם שנת הכשר, וחלכ נמי לא אתי מכולו – שכן לא הותרו מכלילן, אך קשה: דתיתי נבלה מכולו ושמא לא הייתי אומר אלא לענין איסור אכילה, אבל לענין טומאה נבלת עוף טהור – לא, ואף על גב דאפקיה בלשון אכילה "לא יאכל לטמאנה ביה" – וטמא לאו אכילה הבא

מאלי מנלן – ואם תאמר: ביה מבועיא ליה? חדש ושביעית – איסור הבא ממאלי, ואי טבל ליה "חלול" "חלול" – מתרומה בסוף "אלו" – חן הנשרף" (סנהדרין פדא, פא) – תרומה – ילפסן – מכבירים, ובסמך משמע דצריך למילף במה הדע, ואי לאים – דא לא כתיב בהו אכילה והקדש נמי לא כתיב בהו אכילה, ועוד: דאיכא למילף "חטא" "חטא" – תרומה – דרבי לומר: דאכלאים בעי, דאף על גב דלא כתיב בהו אכילה, סברא היא דלא אסרה תורה אלא כשהאסור בעי, ולעיל דפריך "אלא חלב, אכילה כתיב ביה" – דלא וכו' הוה מצי למיפריך, אלא כיון דבלת בה בהדיא אכילה, חלף מינה, דהרי רבינו מנחם היה אומר: דגבי פירוש שחמחו – אי לא הוה כתיב ביה אכילה, הוה מחזיקין – כיון שהוא גוף החלב, וכן החמץ, אלא שנמחו. אבל משקה היוצא מכלאים – אפילו לא כתיב בהו אכילה, כמאן דכתיב בהו שאין זה גוף הפרי, ומה שפירש בקונטרס: בדולח קרין יצא, ואם ממאלי – ביה מןקדש – אי אפשר לומר כן, אלא אכלאים קאמר, בדפרישתי. שאין זה איסור הבא ממאלי, שעל ידי משעה של זריעה נאסרין כלכלים, וגם העבירה הזה בשעת זריעה, ואם ממאלי – ביה מןקדש אתי מכולו – דאית בהו לאו, ובשביעית עשה – כלל ליהוה מן הדירה? ביה לומר: דילפסן מטמאנה שרצים, דלא שייך בהו לאו.

הביא עבים ודרכן – אף על גב דשתיה בכלל אכילה בעיניהם ויחיים – לענין הכאת כבורים לא כתיבא אכילה, דתהוי שתיה בכלל פרי.

מה לתרומה שכן חייב עליה מיתה וחומש – לרבי דאמר בסנהדרין (פא,א) הודי במעילה – במיתה – על כרחו לא אהדקש בעי לעיל, בדפריש בקונטרס, דהא בהקדש נמי איכא מיתה וחומש לרבי. **אלא** אי מתרומה וחד מהנך כו' – פירוש: מנגלה מכבירים או תרומה, או משרצים וכבורים או תרומה, אבל לא ממו שפירש בקונטרס: חמץ וכבורים או תרומה – דמה להנך שכן ביה נטילת נשמה מיתה וברת. וכן מלכח תרומה או כבורים לא אתי – מהאי טעמא. **דון** מיתה ומיתה – פירש בקונטרס: דלאו דוקא, מיתו אפשר דהוי דוקא משום דגן שהמחה, דתרומת דגן דארייתא, דרבי אליעזר מחייב דגן דארייתא, ושאר מין מדרבנן, ורבי יהושע פוסט בדגן שהמחה, דגן מנה ואוקי באתרה, תירוש ויצהר – אף, שאר מינין – לא, ואפילו דגן. ולחכי פטר נמי בשאר מינין, שאן להחמיר בהן יותר מדגן.

אף תרומה אפילו שאר מינין – ואם תאמר: אבהי אימא דוקא שבעה מינים שהכבירים נהגים בהן, ויין תפוחים מנגלן עוף לומר: כיון דהויא אפילו במילי דרבנן, היא בכולהו.

והדר

ולכתוב דרמנא בשרצים, וליתו חך בן ולגמרו מינייהו!
משום דאיכא למיפריך: מה לשרצים – שכן מומאחן במשנה. והא דתניא: הפכל והחרש וההקדש והשביעית והפלאים, פולן – משקין היוצאין מהן כמותן, מנלן? וכי תימא: לגמור מהנך, מה להנך שכן איסור הבא ממאלי הוה. – תינח היכא דאיסור בא ממאלי, היכא דלאו איסור הבא ממאלי, מנלן? – גמירין מכבירים. – ובכורים גופייהו מנלן? דתני רבי יוסי: "פרי" – פרי אותה מביא, ואי אותה מביא משקה, הביא ענבים ודרכן, מנלן? תלמוד לומר: "תביא". איכא למיפריך: מה לכבירים – שכן מעונין קריה והנה! אלא, גמר מתרומה. – ותרומה גופה מנלן? דאיתקש לכבירים. דאמר רבי: "ותרומת ידך" – אלו בכורים. גמר לתרומה – שכן תיבינן עליה מיתה וחומש! אלא גמר מתרומהו מתרומה ובכורים. – מה לתרומה ובכורים – שכן תיבינן עליהם מיתה וחומש! אלא, אתיא מתרומה וחד מהנך, או מכבירים וחד מהנך. והא דתני: דבש תמרים ויין תפוחים וחומץ סיתוניות ושאר מיני פירות של תרומה – רבי אליעזר מחייב קרן וחומש, ורבי יהושע פוסט. כמאי פליגי? – דרון מינה ומיתה, וברון מינה ואוקי באתרה קמפילגי. דרבי אליעזר סבר: דון מינה ומיתה, מה בכורים – משקין היוצאין מהן כמותן, ואף תרומה נמי – אפילו שאר מינין, ורבי יהושע סבר: דון מינה, מה בכורים – משקין היוצאין מהן כמותן, אף תרומה – משקין היוצאין מהן כמותן, ואוקי באתרה, מה משקין דקדשים בתרומה תירוש ויצהר – אין, מיד ואתרנא – לא. אף משקין היוצאין מהן כמותן, תירוש ויצהר – אין, מיד ואתרנא – לא. והא דתני: אין מביאין בכורים משקה אלא היוצא מן היתים ומן הענבים מני? – רבי יהושע היא, דאמר: דון מינה ואוקי באתרה, וגמר להו לכבירים מתרומה. והא דתני: אין סופגין את הארבעים משום ערלה, אלא על היוצא מן היתים ומן הענבים מני? – רבי יהושע היא, דאמר: דון מינה ואוקי באתרה, וגמר להו לכבירים מתרומה וחד

והדר

שרצים – איסור אכילתם כבעדשה, כטומאות, דתני רבי יוסי רבי חנינא: "והבולבלת בין הבחמה והשורה לטמאה" וגו' – פתח הכותב באכילה, וסיים בטומאה, לומר לך: מה טומאה – אף אכילה – כבעדשה, במעלה, בפרק "קדשי מובח" (מעילה טז,ב). היילך לא לא כתיב מחיו בגופייהו, וילף מהנך, הוה אמנא: לא מחייב ומשחיח, בפתוח מכות. מה לשרצים – דין הוא שיהא מחייב שלחן כמותן, שכן פומאחן – ואיסור במשהו. החדש – קודם שקרב העומר, ועושה שקרב לא השעורין – והשביעית – משקין היוצאין מהן נהוגת בהן שביעית, ותיבינן בביעור כמותן, מהנך – חלב וחמץ ונבלה. שכן איסור הבא ממאלי – ותנא למילף מנייהו טבל וחדש ושביעית וכלאי הכרם, אבל הקדש לא אתי מנייהו בכורים – אין איסורין בא ממאלי, שעל ידי שמפרשן חן קדושים – פרי – "מראשית כל פרי". **הביא** – דאמר תביא מאמר", דהוה ליה למיכתב "אשר מארצך". בכורים מעונין קרייה – "ארמי אוכר אבי", ותנחא – על הרצפה, "ותחתו לפני ה'". מה לתרומה ובכורים – שכן חייבים עליהן מיתה – במידי וחומש בשוגג, וכי פרכת: מה לתרומה שכן חייבים עליה מיתה וחומש לכיבא לממור בכורים ויחיו. מתרומה וחד מהנך – חמץ או נבלה וכו' פרכת מה לתרומה שכן מיתו – נבלה חוכית, מה לנבלה שכן איסור הבא ממאלי – תרומה תוכית, חורר דחין, הצד השוה שבהן – שאסורין חן עצמן, ומשקין היוצאין מהן כמותן, אף אי אביא את אלו. סיתוניות – אף ענבים הנמצאין בגפנים בימות החורף, שאין מבשלין לעולם, ועושין מהן חומץ, ושאר כל מיני פירות – חוץ מענבים ויחיים, שדרכן בכי. מחייב קרן וחומש – אם אכלן בשוגג. במאי קמפילגי? – הואיל דילפסין תרומה מכבירים למשקין היוצאין מהן כמותן? דון מינה ומיתה – בכל גזירות שוות ובגין אב שבתורה שאנו למדים דבר מחבירי, אי ידינינן ליה וגומרינן ליה כלל, מאלי. או "דון מינה" – מה שאנו צריכין לה, "ואוקי באתרה" – למילי אחריתא, דמפירשי בגופיה קמפילגי. בכורים – מביאין מכל שבעת המינים, אף תרומה נמי – שהפרישן בפירות, כגון תמרים ותפוחים. כיון דתרומה נהוגת בפרי, אף על גב דאינא נהוגת במשקין שלחן אלא בתירוש ויצהר בלבד – חנך משקין, כיון דמפירות תרומה אתו, הרי חן בתרומה הוא, "דון מינה ומיתה" – לא דוקא קאמר, דהאי תמרים ותפוחים גופייהו אין תרומתן מן התורה אלא מדברי סופרים. והכי הוא דקאמרנין: כיון דבמדי דארייתא את לך דון מינה ומיתה, ואי הואי תרומת תמרים דארייתא – הוה גמירי לה מכבירים למשקין היוצאין מהן כמותן. הכי נמי רבנן בדידהו, כעין דארייתא תקון. ורבי יהושע סבר – אי נמי הוא דארייתא – לא הויין משקין היוצאין מהן כמותן, דאית לך "דון מינה ומיתה ואוקי באתרה". "דון מינה" – לקח שהוא צריכה ללמוד הימנה, דהיינו שיהו המשקין מנחה כמותה. ותו לא תרון מיתה, אלא הימנא אותה תרומה ויצהר – כתיב בה. ולא שאר משקין, כיון דתרומה נהוגת בהן כמותן. אבל שאר משקין, כיון דאית בהו תרומה, אפילו כבירים משקה – אפילו בירוכין ועומקין, אפילו ענבים נמי לא, דהא אמרן "פרי אתה מביא, ואי אתה מביא משקה". רבי יהושע היא דאמר – גבי תרומה לא קדשי, דאית ליה "דון מינה ואוקי באתרה". וכיון דבתרומה לא מתסרי, הדר גמר לכבירים מיתה. דהא דרבי רחמנא בהו "תביא" – ויחיים וענבים הוא דרכי. אין סופגין – משום משקה הבא מפירות ערלה. רבי יהושע היא דאמר – בתרומה לא מיתסרי, ואתו בכורים גמירי מתרומה בהיקשא, דאיקר "תרומה", ואתאי ערלה וגמר מכבירים מגזירה שוה.

הואיל יכול לגורר להעמידה על פחות מכזית - פירש הקונטרס: שיכול לחתכה בתחיות קטנות פחותות מכזית בעודה מפרסכת, ולא היה צריך לפרש כן, אלא אפילו תחיות גדולות, ובלבד שלא יהיו אברים. דברש מן החי לא מטמא. כדאמר לקמן בפירקין (כ.ב.ה.) ועל הגבלה זאת דקאמר צריך שישיר ויעמיד על (טומאה) פחות מכזית.

ולהעמידה על פחות מכזית - ואם תאמר:

השאת נמי טופו לטמא טומאה חמורה. כיון דאילו מצטרף ליה עם חצי וית אחר - מטמא, כדאמר פיר' "דס שחטה" (ברכותא כ.א.) ויש לומר: הדרתם בגבלה שמתה לגמרי מהני צירוף. אבל הכא. הואיל וטופו לטמא טומאה חמורה אחר שמתה, שצירפה לזכות - לא אמרינן.

ובי אמר חזקוני - הכי - דהרינן חזקיה ניהא ליה לאקשויה, אף על גב דהוי מצי לאקשויה בלא ויכ' ממנהינן דקתי' איכל לא טומאת גבילות' אחזקיה דאמר מתה היה **נחרה** כיון דהא טומאה של כלום - והיינו נמי אין מטמאה טומאת אוכלין, דקתי' גבי שחט בה סימן אחרי. אלא משום דלא עשה בה דרך שחיטה נקט אישנא, כלומר נחרה. והתם פשוט דהא בין טומאה כלל, כיון דלא עבד כלל דרך שחיטה.

וגוי שחט בהמה טהרה - וברותא נקט, דאפילו ליהרשלא, בדשחטה תליא מילתא. וכן פורש מנחה בפירש מן החי. **אבי** אמר אינה מצלת כו' - וטעמא: משום דכי חיה חיה לכל בריה, ולכן רובעה חייב ומכל מקום מטמא טומאת אוכלין - כיון דבת אכילה. וכן בקונטרס פירש משום דלחומרא. ותימה: אם ספיקא היא, אמאי רובעה חייב?

א

שפופה לטמא טומאה המורה! אמר חזקיה: הואיל ויכול לגוררה ולהעמידה על פחות מכזית. אמר ליה רבי ירמיה לרבי יורא: וימי אמר חזקיה הכי? והא איחמר, שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרסכת. חזקיה אמר: אינה לאברים, רבי יוחנן אמר: ישנה לאברים. חזקיה אמר אינה לאברים - מיתה היא. רבי יוחנן אמר ישנה לאברים - לאו מיתה היא! אמר ליה: יצתה מפלל חיה, ולכלל מיתה לא באת. גופא, שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרסכת. חזקיה אמר: אינה לאברים. רבי יוחנן אמר: ישנה לאברים. אמר רבי אלעזר: נקוט להא רדפי יוחנן בידך, דתני רבא אשעיא פותיה. דתני רבא אשעיא: ישראל ששחט בהמה מנחה לגוי, שחט בה שנים או רוב שנים ומפרסכת - מטמאה טומאת אוכלין, אבל לא טומאת גבילות. אבר הפורש מנחה - כפורש מן החי, וכשר הפורש מנחה כבשר הפורש מן החי, ואסור לבני נח, ואפילו לאחד שתצא נפשה. שחט בה אחד או רוב אחד - אינה מטמאה טומאת אוכלין, נחרה - אין בה טומאה של כלום. וגוי ששחט בהמה טהרה לישראל ומפרסכת - מטמאה טומאת אוכלין, אבל לא טומאת גבילות.

אבר הפורש מנחה - כפורש מן החי, וכשר הפורש מנחה - כבשר הפורש מן החי, ואסור לבני נח, ואפילו לאחד שתצא נפשה. שחט בה אחד או רוב אחד - אינה מטמאה טומאת אוכלין, נחרה - אין בה טומאה של כלום. שחט גוי במקום שאין עושה אותה טרפה, ובא ישראל וגמרה - בשרה. שחט ישראל, בין במקום שעושה אותה טרפה ובין במקום שאין עושה אותה טרפה, ובא גוי וגמר - שחיטתו פסולה. הרוצה שישלכ מבהמה קודם שתצא נפשה - חותך פזית בשר מבית שחיטתה, ומולחו יפה יפה ומיתחו יפה יפה, וממתין לה עד שתצא נפשה, ואכלו. אחד גוי ואחד ישראל מתירין בו. פסיעי ליה לרב אידי בבי, דאמר רב אידי בבי, אמר רב יצחק בר אשיין: הרוצה שישכירא - חותך פזית בשר מבית שחיטתו, ומולחו יפה יפה ומיתחו יפה יפה, וממתין לה עד שתצא נפשה, אחד גוי ואחד ישראל מותרים בו. בעי רבי אלעזר: ששה בה, דרם בה, מהו? אמר ליה יהושע סבא: הכי אמר רבי יוחנן, צריכה הכשר שחיטה בבהמה טהורה. הכשר למאי? אמר רב שמואל בר יצחק: בדיקת סבין. בעא מביה רבי יורא מרב ששחט: מהו שתציל על הבלועין שבתוכה? אמר ליה: מטמאה טומאת אוכלין, ומצלת? אמר ליה: אינה מטמאה טומאת גבילות, ולא תציל? אמר אביי: אינה מצלת על הבלועים שבתוכה - דהא מטמאה טומאת אוכלין, והרובעה חייב דהא אינה מטמאה טומאת גבילות. "רבי יהודה אומר האליל" (וכו.). אמר רב הונא: והוא ששנסו. ואמר רב הונא: שני חציא ויתים שישנן על גבי העור, העור כמפולין.

איבא

שפופה לטמא טומאה חמורה - אדם ובגדים, אם יאכלנה. חילק, אינה צריכה הכשר - ודילפינן מרורים, וטעמא דמחשבה: משום דסבמיה לאו לאבילה קיימא, ובכפרים קיימין, שאין רגילים לאכול עופות. אבל בכריכים תנן (עוקצין פרק שליש משנה א) דאין צריכין מחשבה - דסמנא לאבילה ורס מנחה. אמר חזקיה - שאני מנהיגין דמפרסכת קיימין, שערין אין בה טומאה חמורה. וטופה נמי - שמא יכל תבא ליד טומאה חמורה, שחרי הוא יכול לגוררה לגירוריה דקים פחותים, פחותים מכזית, עשוי שתכלה כולה, ושוב לא תטמא טומאת גבילות, אבל גבלת עוף טהור - כבר מנחה. וראיה לטמא טומאה חמורה. וימי אמר חזקיה הכי - אלמא סבירא ליה לחזקיה את דתנן דאין טומאת גבילות במפרסכת. שחט בה - בטמאה, אינה לאברים - אין כן נח מוחר עליה משום אבר מן החי. וכל שכן בטהורה - דליכא מיד דלישרא שרי ולגוי אסור, ואפילו רבי יוחנן מודי בה בטהורה. אמר ליה - מודה חזקיה דאינה מטמאה בגבילות, ואף על פי שמותרת לבני נח - דיצאה מחל חלה, ולכלל מיתה לא באת, וטעמא גבילות כתיב: "וכי ימות" דתני רבא אשעיא כוותיה - דאסורה לבני נח מטמאה טומאת אוכלין - אם נגעה בשרן וחרה נגעה באוכלין, הואיל וישראל שחטה שחיטה מותרת חושב עליה להאכילה לגוי, כדפרישית לעיל. כפורש מן החי - ומטמא מיד אבר מן הגבילות, דאמר רבא דאמר רבא יפקא (כ.ב.ה.) אבר מן החי מטמא בגבילות, וכשר הפורש מנחה כפורש מן החי - אין בו טומאה, דברש פורש מן החי - טהור, ולאכילי הוי מן החי, שאסור לבני נח. אמר רבא לאחר שתצא נפשה - הואיל ונתחך מחיים, והיינו כרבי יוחנן. שחט בה אחד אינה מטמאה טומאת אוכלין - דלא אשכח חיתר אכילה בדכותה, וישראל לא יכל לבני נח, וכן בגדרה ועודה מפרסכת. מטמאה טומאת אוכלין - הואיל ויש היתר אכילה בדומתה אם שחטה ישראל, השתא נמי מהניא לה חך משחבת גוי לצורך ישראל לשויה אכול. במקום שאין עושה אותה טרפה - כגון חצי קנה. שחט ישראל - וגמר גוי, הואיל וגמרו ביד גוי - טרפה. יפה יפה - יותר מבשר אחר, מפני שלא תספיק דמו לצאת, וטעמא דמחשבה גבלת בתוכה, לפי שכשהבהמה מוציאה נפשה לא תצא, ומציא דמה יפה. ומפני לא תשתא נפשה - כדנתיא - כדנתיא מיתין (סנהדרין כ.א.) נמי לאכלל מבהמה קודם שתצא נפשה שהוא בלא תעשה? שגמור "לא תאכליו על הדם", ואסמכתא דרבנן דעלמא דהא. אחד גוי ואחד ישראל מותרים בו - דהואיל וטמא לישראל, לישראל, הותר אף לגוי. דליכא מיד

דלישראל שרי ולגוי אסור. אבל תנן דלעיל, שחיטת טמא וכן שחיטת גוי בטהורה - אין בה היתר לישראל, ולגוי נמי לא משריא. דהיה היא. ספיקא ליה לרב אידי - לא דקתי שאף הגוי מותר בו. שביבא - בשר זה טוב לרפואה. בעי רבי אלעזר - מנהיגין דישאל בטמאה וגוי בטהורה, דטעמא דמשרי לא אוכלא משום שחיטה היא, דהא נחרה אין בה טומאה. שחט בה או דרם מהו - מיהו נחרה ואלו מטמאה? בבמה מהורה - כאילו מותרה לאבילה. למא - ולחבתא קא דייק כולי האי "הכשר שחיטה טהורה" מיהו שתציל על הבלועין שבתוכה. ישראל בטמאה וגוי בטהורה, ומפרסכת. ובעלה כלים בחיה, והרי היא באכול המת, מהו שתציל עליה? כדאמר ב"במהה מקשה" (חולין ע.ב.) בלע טבעת טהורה ונכנס לאחיה המת - לא נטמא. חבא מאי? רבי דאניה מטמא טומאת גבילות - היה חיה, ואי דילמא נטמא טומאת אוכלין - אינה מצלת, דלא בלעו הוא. ובשראלי טהורה לא מבעי לן - דהא אינה מצלת. הואיל ואף באכילה מותרת. ויש בטמא - פסיעא קל דמפולת, הואיל ואין בה טומאה של כלום, אלמא חיה היא. אמר ליה מטמאה טומאת אוכלין - דהא אינה מצלת כו' - לחומרא. חייב מיתה במיד ורסותא שבונו. והוא שבנו - בגלי דעתיה דלא בטליה מעיקרא. אבל בתכנס מאלי, כמו שבסנהדרין תניקת אחר הפשט - לא, הואיל ובשל מתחלה ונעשה עור, חו לא חדר היה בשר. דלטומאת אוכלין הוא דמהניא מחשבה לשייה אוכלא. דאפילו עור ששלקו מטמא טומאת אוכלין אחרי שעשוהו. אבל לשייה בשר - לא. פחותא

חש לומר שפא זיין! אמר רב הונא: לעולם אין העדים חותמין מלמטן עד שיקראו בו מלמעלן, אני פלוני בן פלוני מקובל עלי כל הכתוב למעלן.

רבי בא בשם רב ירמיה: צריכין העדים להיות רחוקים מן הכתב – מקום שתי שיטין.

רבי אידי בשם רב ירמיה: מקושר שכתבו עדיו לארבו. פשוט שכתבו עידיו לרחבו, אהן מלגיו ואהן מלבר איכי עביר.

אמר רבי מנא: כיצד העדים חותמין בגט המקושר? אמר רב הונא: בין קשר לקשר.

אמר רבי אידי: ובלבד שלא יהא בין עדים לשטר מקום שני שיטין.

שמעון בר ווא בשם רבי יוחנן: חלק מקום שני שיטין לעניין אחר, אפילו כל שהוא. אמר רבי שמואל בר רב יצחק: מתניתא אמרה בן. עד אחד עברי ועד אחד יווני.

[דף ל"א ע"א]

עברי גבי יווני לא בענין אחר הוא!

במה יהו העדים רחוקים מן הכתב? כדי שיהו מקרים עמו, דברי רבי. רבי שמעון בן אלעזר אומר: מלא שיטת. רבי דוסתא בן יהודה אומר: מלא התימת ידי העדים.

רב ירמיה בשם רב אמר: משערין אותו עד כדי לף וקף.

באי זה כתב משערין אותו? רבי יסא בשם רבי שובתי: מלא התימת ידי העדים. חזקיה אומר: ובלבד לקולא, שאם היה חותם ידי העדים דק, והכתב גם – חולקין אחר הגם. חותם ידי העדים גם והכתב דק – חולקין אחר הדק.

אמר רבי יצחק: אי תוה בגזן יוסי בן יצאי – משערין כדי מלף ובן מלף.

רבי אידי בשם רב ירמיה: צריך להרחיק מן המקח, מקום שתי שיטין.

אמר רבי יצחק: ואפילו פשוט.

רב אמר: מקח או תלוית שבכתב תזה – זהו קיומו. רב אמר: זהו קיומו.

רבי אבהו בשם רבי יצחק בן חקילא: כל מה שאף יכול לתלות במקח – תלה.

מאי פל מה שאת יכול לתלות במחק – תלה? רבי יסא קוצירה חתניה דרבי יוסה בישם רבי יוסה: סימפון כתוב מלעיל, וסימפון מחיק מלרע – אני אומר, גמרו לעשותן קידושין גמורין, בגין דלא מיצר ביניה גט, מחקיה, ורבנן חששין דלא מיצר ביניה גט.

שטר נפק רבי חונה לרבי שמי, אוגרזי מחיק, קונטא לא מחיק. אמר רבי חונה לרבי שמי: פוק חמי עד דהזן אהן קונטא משמש, נפק ומר עם טרייא קונטא.

[דף ל"א ע"ב]

מי נפק, אמר: הדיא מייבגי מיתגרה תלת, אפסדת עשר.

חשיב רבי לקיים דברי רבי חנניה בן גמליאל! גופו של גט מוכיח עליו, אם פשוט הוא, אם אינו פשוט. מהו גופו של גט? אמר רבי בא: מדמר הונא: לעולם אין העדים חותמין מלמטה עד שיקראו בו מלמעלה, אני פלוני בן פלוני, מקובל אני עלי כל מה שכתוב למעלה.

והתני: טופס שטרות בן הוא! אמר רבי מני: טופס שטרות מקושרות – בן הוא. אמר רבי אבין: ואפילו תימר, הוא פשוט הוא מקושר, בפשוט – מעבב. במקושר – אינו מעבב.

רבי יודה אומר: במוסף על ההלכה. פשוט – בשנים, מקושר – בשלשה, והן עושין אותו בשלשה. פשוט – מתוכו, מקושר – מאחריו, והן עושין אותו מתוכו ומאחריו.

הלכה ב' מתני' גט פשוט – עדיו שנים. ומקושר – עדיו שלשה. פשוט שכתוב בו עד אחד, ומקושר שכתוב בו שני עדים – שניהן פסולין.

כתוב בו: "וזוין מאה די הימו סילעין עשרין" – אין לו אלא עשרים.

"וזוין מאה די הימו סילעין תלתין" – אין לו אלא מנה.

"כסף זוין די אינון" ונמחקו – אין פחות משנים.

"כסף סלעין די אינון" ונמחקו – אין פחות משנים.

"דרכונות די אינון" ונמחקו – אין פחות משנים.

גמרא תני: "וזוין דינון" ונמחקו חמשה, וחלה אומר: אינו אלא שנים – תמן אמרי: בן עזאי ורבי עקיבה, חד אמר: נותן שנים ונשבע על השאר. וחד אמר: כיון שאילו לא הודה לו כל עיקר – לא היה לו אלא שנים – אינו נשבע אלא על מה שהודה.

הלכה ג' מתני' כתוב בו מלמעלה: "מנה", ומלמטה: "מאתים". מלמעלה: "מאתים", ומלמטה: "מנה" – הפל חולק אחר התחתון.

ואם בן למה כותבין את העליון? שאם תימחק אות אחת מן התחתון – ילמד מן העליון.

גמרא תני: לעולם התחתון ילמד מן העליון במקושר, באות אחת, או בשתי אותיות. בין חנן לחנני, בין ענן לענני באות אחת – מקיימין אותו. בשתי אותיות – אין מקיימין אותו.

רבי יצחק שאל: מלמעלה כתוב: "חנן", ומלמטה: "נני" מהו ללמד התחתון מעליון חנן, ועליון מתחתון נני?

[דף ל"ב ע"א]

הלכה ד' מתני' כותבין גט לאיש אף על פי שאין אשתו עמו. ושוכר לאישה אף על פי שאין בעלה עמה. ובכלב שיהא מכירן. והבעל נותן את השכר.

כותבין שטר ללזה אף על פי שאין חפלוה עמו. ואין כותבין למלוה עד שיהא חלוה עמו. וחלוה נותן שכר.

כותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו. ואין כותבין ללוקח עד שיהא המוכר עמו. וחלוקה נותן את השכר.

אין כותבין שטרי אירוסין ונישואין אלא מדעת שניהן, והתתן נותן את השכר.

אין כותבין שטרי אריסות וקבלנות אלא מדעת שניהן, והמקבל נותן את השכר.

אין כותבין שטרי בירורין וכל מעשה בית דין אלא מדעת שניהן, ושניהן נותנין את השכר.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: לשניהם כותבין שנים, לזה בעצמו, ולזה בעצמו.

גמרא אמר רבי בא: צריך שיהא מכיר לשניהן.

אמר רבי לא: צריך שיהא מכיר לאיש בגיטו. ולאשה בשוכרה.

מתניתא פליגא על רבי בא! התקין רבן גמליאל הזקן: שוכתוב: איש פלוני וכל שם שיש לו, אשה פלונית וכל שם שיש לה, מפני תיקון העולם!

ואפילו ברבי לא, לית היא פליגא. בראשונה, היה משנה שמו ושמה, שם עירו ושם עירה!

[דף ל"ב ע"ב]

הלכה ה' מתני' מי שפרע מקצת חובו, והשליש את שטרו, ואמר לו: "אם לא נתתי לך מיכן ועד יום פלוני – תן לו שטרו". הניע זמן ולא נתן – רבי יוסי אומר: יתן. רבי יהודה אומר: לא יתן.

מי שנמחק שטר חובו – מעמיד עליו עדים, ובא לפני בית דין, והן עושין לו קיום: "איש פלוני בן איש פלוני נמחק שטרו ביום פלוני, ופלוני ופלוני עדי".

גמרא תני: עיצומים – רבי אבהו גבי. רבי אחא גבי. רבי אמי גבי. רבי יונה ורבי יוסי לא גבי.

אמר רבי מנא: אף על גב דלית רבי יוסי גבי עיצומים, מודה ביה דיהב בריה גו אומנתה ועצמון ביניהון – דהוא גבי.

אמר רבי עוקבא: תנה בכתובות דבי לוי: האומר: "אבד שטרי" – בית דין עושין לו קיום. תני: רבן שמעון בן גמליאל אומר: אפילו בשטרי בירורין – בית דין עושין לו קיום.

הלכה ו' מתני' מי שפרע מקצת חובו, רבי יהודה אומר: יחליף. ורבי יוסי אומר: יכתוב שובר. אמר רבי יהודה: נמצא זה צריך להיות שומר שוברו מן העכברים! אמר לו רבי יוסי: וכן יפה לו! ואל ירע כוחו של זה.

גמרא רב אומר: עושין לו קיום בית דין.

תני רבי הויה: אין עושין לו קיום בית דין.

אמר רבי ירמיה: אילו שמע רב מתנניה, לא הוה מימר הדין מילתא.

בגון דמרינ בן: אני פלוני בן פלוני לונה ממך פלוני, ופלוני ערב.

רב אומר: צריך להזכיר זמן ראשון בשני. ושמואל אומר: אין צריך להזכיר זמן ראשון בשני.

תני רבי תייה: אין צריך להזכיר זמן ראשון בשני.

[דף ל"ג ע"א]

רבי יוחנן בעי: אם צריך להזכיר זמן ראשון בשני, על תדא אומר רבי יוסי: "וכן יפה לו, ואל ירע בך זה!"

הלכה ז' מתני' שני אחיו, אחד עני ואחד עשיר, הניח להן אביהן מרחץ ובית הבד, עשאן לשכר – השכר לאמצע. עשאן לעצמו – הרי העשיר אומר לעני: "קח לך עבדים וירחצו במרחץ", "קח לך זיתים ובוא ועשה בבית הבד".

שנים שהיו בעיר אחת, שם אחד: יוסה בן שמעון, ושם אחד: יוסה בן שמעון – אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על זה, ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב.

נמצא לאחד בין שטרותיו: "שטרו של יוסה בן שמעון פרוע" – שטרות שניהן פרועין. כיצד יעשו? ישלשו. אם היו משולשין – יכתבו סימן. אם היו בסימנין – יכתבו: "כהן".

האומר לבנו: "שטר בין שטרותיי פרוע", ואין ידוע אי זהו – שטרות בולם פרועין.

נמצא לאחד שם שנים, הגדול – פרוע, והקטן – אינו פרוע.

גמרא תני: לא דומה אימת שטר גדול, לאימת שטר קטן.

הלכה ח' מתני' המלוה את חבירו על ידי ערב – לא יפרע מן הערב. אם אומר: "על מנת שאפרע ממך שארצה" – יפרע מן הערב.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: אם יש נכסים ללווה, בין כך ובין כך – לא יפרע מן הערב.

גמרא רבי אבהו בשם רבי יוחנן: בשליש נכסים ללווה. אבל אין נכסים ללווה – יפרע מן הערב.

ואם אומר: "על מנת שאפרע ממך שארצה" – יפרע מן הערב, ואפילו יש נכסים ללווה.

תפון מרין: בכל מקום – הלכה ברבן שמעון בן גמליאל, חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה.

אמרין: ובלבד במשנתינו.

רבי אמי בר קרחה בשם רב: ולמה אמרו בכל מקום: "הלכה ברבן שמעון בן גמליאל"? שהלכות קצובות היה אומר מפי בית דינו!

הלכה ט' מתני' פיוצא בו אמר רבן שמעון בן גמליאל: אף הערב לאשה בכתובתה, והיה בעלה מוגרשה – ודיר הנזירה, שפוא יעשו קינוגיא על נכסיו של זה, ויחזיר את אשתו.

גמרא חמוי דברתיה דרבי חגי, הוה ערבא בפורנה דברתיה דרבי חגי, והוה מבזבזה בנכסיה. אתא עובדא קומי רבי אחא, אמר: צריך להדיר הנזירה. אמר רבי יוסי: אין צריך להדיר הנזירה.

[דף ל"ג ע"ב]

אמרין חבריה קומי רבי יוסי: ומה אילו דיחזיר ויסבינה, לית מרי חובה אתי וטרף? אמר: דלא יחזיר ויעבדינון מטלטלין. או פרא פרנון, ולא משבח מרי חובה מה מתפס. ונפק עובדא ברבי אחא.

הלכה י' מתני' חמלוה את חבריו בשטר – גובה מנכסין משועבדין. על ידי עדים – גובה מנכסים בגני חורין.

הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו – גובה מנכסים בגני חורין.

והערב שהוא יוצא אחר היתום לשטרות – גובה מנכסים בגני חורין.

מעשה בא לפני רבי ישמעאל, ואמר: גובה מנכסים בגני חורין.

אמר לו בן ננס: אינו גובה לא מנכסים משועבדין ולא מנכסים בגני חורין. אמר לו: למח? אמר לו: החונק את אחד בשוק, אמר לו: "הנח, ואני נותן לך" – פטור, שלא על אמונתו חלוהו!

ואי זהו ערב שהוא חייב לו? אמר לו: "חלוהו ואני נותן לך" – חייב, שפן על אמונתו חלוהו.

אמר רבי ישמעאל: הרוצה שיתחבם – יעסוק בדיני ממונות, שאין מקצוע בתורה גדול מהו, שהן במעיון הנובע.

וכל הרוצה לעסוק בדיני ממונות – ישמש את שמעון בן ננס.

גמרא רב הונא אמר: הקדמה – פסולה, והשטר – פשר. והתנינן: פרוזבול המוקדם – פשר. מאיחר פסול!

הדא דתימור: דרב הונא – רבי לעזר. ורבי שמעון בן יקים: הדא דרב הונא – רבי לעזר, אמר: אף על פי שאין עליו גדים, אלא שנתנו לו בפני גדים – פשר וגובה מנכסים משועבדין, שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם.

והיכי? אם באותן שהפחישו עדותן, הפחיש עדותן – כמי שאינה, והשטר פשר? אם באותו שלא הפחישו עדותן אמר, הא אמר ריש לקיש: עשו העדים החתומין בשטר – כמי שנתקרה עדותן בבית דין!

[דף ל"ד ע"א]

מאי גדון? באינן דמרינן בן: "אני פלוני בן פלוני לויתי מפלוני, ופלוני ערב". רב אמר: צריך להזכיר זמנו של ראשון בשני. ושמואל אמר: אין צריך להזכיר זמנו של ראשון בשני. רב ושמואל, רב – ברבי יוחנן. ושמואל – ברבי שמעון בן לקיש.

רבי יסא בשם רבי יוחנן אמר: אף על פי שקילסו רבי ישמעאל את בן ננס, על מדרשו – קילסו, אבל אינה כבן ננס.

שמעון בר ווא בשם רבי יוחנן: אף בחנוק – הלכה ברבי [ישמעאל].

אמר רבי יוסי: ואת שמע מינה, בר נש דהנה צייד לחבריה בשוקא, אתא חד ומר: "שכניה, ונא יחב" – מן אהן גביי, ומן אהן לא גביי?

הדרן עלף גט פשוט וסליקא לה מסכת בבא בתרא ברחמי שמיא

הדרן עלף מסכת בבא בתרא והדרף עלן, דעתן עלף מסכת בבא בתרא ודעתה עלן, לא נתנשי מנה מסכת בבא בתרא ולא תתנשי מנה, לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי: (ג' פעמים)

יהי רצון מלפנינו יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתהא תורתך אמונתנו פעולם הזה, ותהא עמנו לעולם הבא:

חנינא בר פפא. רמי בר פפא. נחמן בר פפא. אחאי בר פפא. אבא מרי בר פפא. רמרי בר פפא. רמיש בר פפא. סורקב בר פפא. אדא בר פפא. דרו בר פפא:

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובכפיות עמך בית ישראל, ונהיה פלנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל פלנו יודעי שמך ולומדי תורתך: מאיבי תחכמני מצותך, כי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בחקיה, למען לא אבוש: לעולם לא אשפח פקודיה, כי בם חייתי: ברוך אתה יי, למדני חקיה: אמן אמן אמן סלה ועד:

מודים אנחנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש, ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות. שאנו משפיעים והם משפיעים. אנו משפיעים לדברי תורה, והם משפיעים לדברים בטלים. אנו עמלים והם עמלים. אנו עמלים ומקבלים שבר, והם עמלים ואינם מקבלים שבר. אנו רצים והם רצים. אנו רצים לחיי העולם הבא, והם רצים לבאר שחת, שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, ואני אבטח בה:

יהי רצון מלפניך יי אלהי, פשם שעזרתני לסיים מסכת בבא בתרא, בן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסייםם, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקום את כל דברי תלמוד תורתך באהבה:

וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים, יעמוד לי ולזרעי, שלא תמוש התורה מפני ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם.

ותתקנים בי, בהתהלכה תנחה אתה, בשכבה תשמור עליה, והקיצות היא תשיחה:

כי בי ירבו ימיה, ויוסיפו לה שנות חיים: אורך ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד: יי עז לעמו יתן, יי ברוך את עמו בשלום:

[דף א' ע"א]

פרק ראשון

הלקה א' מתני' שבועות – שנים שהן ארבע. ידיעות המומאה – שנים שהן ארבע. יציאות השבת – שנים שהן ארבע. מראות נגעים – שנים שהן ארבעה.

גמרא שנים שהן ארבע לחיוב, ושנים שהן ארבע לפטור? או ארבע לחיוב, וארבע לפטור?

בישמעיה מן הדא: שבועות שנים שהן ארבע.

אמר רבי יוסי: מתניתא אמרה כן, שבועות שנים שהן ארבע. לא לחיוב? ודכוותה, יציאות שבת – שנים שהן ארבע לחיוב.

אמר רבי בא: תמן – בולחון לחיוב. הכא – חיוב ופטור. אתינן מיתני' הדא אמרה, ארבע לחיוב, וארבע לפטור.

והתני: דלתות היכל – שנים שהן ארבע. אית מימר לחיוב ולא לפטור?

[דף א' ע"ב]

ניתני שנים עשר פטור! לא אתינן מיתני אלא פטור שהוא כנגד חיוב.

אמר רבי חייא בר אבא: מהו אהן 'פטור' דתנינן הכא? מותר.

אמר רבי יוסי: עני ועשיר – אחד הן, ומזוג חכמים ושנים.

הכנסה והוצאה – שנים הן, ומזוג חכמים אחד. יציאות השבת אין הכנסה בכלל? המוציא מרשות לרשות אין המכנים בכלל?

ועוד מהדא, דמר רבי יסא בשם רבי יוחנן: הכנים חצי גרונגרת ומוציא חצי גרונגרת – חייב.

ומניין שהוצאה קרויה מלאכה? רבי שמואל בשם רבי יוחנן: ויצו משה ויעבירו קול במוחנה וגו' (שמות לו), נמנעו העם מלהוציא מבתיהן לתת לגיזבריו, ומלהוציא מידן להכנים ללישבה.

רבי חזקיה בשם רבי אחא שמע לה מן הדא: ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת וכל מלאכה לא תעשו (ירמיה יז).

רבי מנא, אמר לה סתם.

רבי אבין בשם רבי יוחנן: תנינן תרתין בלליו, ולא דמיין דין לדיו.

שביעות שתים שהן ארבע – מביא ארבע קרבנות. מראות נגעים שנים שהן ארבע, מביא שני קרבנות.

רבי לעזר בשם רבי אבין פתר לה פתר חורן, שביעות שתים שהן ארבע, רבי עקיבה אומר: מראות נגעים שנים שהן ארבע. רבי ישמעאל.

רבי חפיי בעא קומי רבי יוסי:

[דף ב' ע"א]

ולמה לי ברבי ישמעאל, ואפילו ברבי עקיבה אתיא, היא ידיעה והעלם על טומאת מקדש, ידיעה והעלם על טומאת הקדש? אמר ליה: מאן אית ליה העלם טומאה והעלם מקדש, לאו רבי ישמעאל! ונן בעיי ברבי עקיבה.

פעמים שיש כאן העלם טומאה והעלם מקדש, ואינו חייב אלא אחת. הוידע? ניטמא וידע, נעלמה ממונו טומאה ונכנס למקדש ויצא, וידע. נעלם הימינו מקדש ונכנס למקדש ויצא, וידע – הרי כאן העלם טומאה והעלם מקדש, ואינו חייב אלא אחת.

ופעמים שיש כאן כפיה ידיעות וכפיה העלימות, ואינו חייב אלא אחת. הוידע? ניטמא וידע, נעלמה הימינו טומאה. עד שהוא בהעלם טומאה, נעלמה הימינו מקדש, ונכנס למקדש ויצא, וידע, ואמר: טומאה זו – אין חייבין עליה קרבן.

ניטמא וידע, נעלמה הימינו טומאה, עד שהוא בהעלם טומאה נעלם הימינו מקדש, ונכנס למקדש ויצא, ואפילו כפיה פעמים, וכפוף ידע – הרי כאן כפיה ידיעות והעלימות, ואינו חייב אלא אחת.

פיסקא. מראות נגעים – שנים שהן ארבעה. אמר רבי יוסי: שאל יהושע בן רבי עקיבה את רבי עקיבה, אמר לו: מפני מה אמרו: "מראות נגעים – שתים שהן ארבעה"? אמר לו: ואם לאו מה

יאמרו? אמר לו, יאמרו: "מקרום ביצה ולמעלה – טמא". אמר לו: לומר, שאם אין בפי בהן ובשמותן – אין רואה הנגעים.

ומניין שמצטרפין זה עם זה? אמר רבי מנא: מנו אותן חכמים שנים, ומנו אותן ארבעה, מה שנים מצטרפין זה עם זה – אף ארבעה מצטרפין זה עם זה.

רבי לעזר בשם רבי אבין:

[דף ב' ע"ב]

אם בשאינו מינו מצטרף, לא כל שכן מין במינו? אמר רבי יוסי בי רבי בון: והיו אין כתיב כאן, אלא (ויקרא יג) והיה. מלמד: שאינן [שהן] מצטרפין זה עם זה.

תני חזקיה: לנגעי צרעת אין כתיב, אלא לנגע צרעת. מלמד שאין מצטרפין זה עם זה.

אמר לו: ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה – טמא, ומצטרפין, ואל יאמרו: מראות נגעים שנים שהן ארבעה! אמר לו: מלמד שאינן זה למעלה מזה.

ויחא זה למעלה מזה! אם אומר את בן, נמצאת אומר, הפכה מן הפכה טמא, והפכה מן הפכה טמא, והתורה אמרה (ויקרא יג, ו): והנה בזה הנגע – הפכה טמא, אכל הפכה מן הפכה – טהור.

[דף ג' ע"א]

ותניא בני דמר רבי חנינה: לשני מלכים, ושני איפרכין. מלכו של זה גדול ממלכו של זה, ואיפרכו של זה מאיפרכו של זה. ואין איפרכו של זה גדול ממלכו של זה.

שמואל אמר: לשני מלכים, ושני שגיריהן. מלכו של זה גדול ממלכו של זה, ושגיריו של זה משל זה. ואין שגיריו של זה גדול ממלכו של זה.

רבי חנינא בשם רב אחא בר אבון: מלך ורב חיליה, וארקבטא וריש גלותא.

אמר רבי לעזר בי רבי יוסי קומי רבי יוסי: מתניתא אמרה, שאינן זה למעלה מזה. אם השאת, שפכה מן הפכה שלה טהור – יש לה מראה שני. בהרת שפכה מן הפכה שלה טמא – לא כל שכן שיהא לה מראה שני!

אמר ליה: חמי מה מר, שני יש לה, שלישי לא כל שכן!

ומה חמית מימר: בהרת שפכה מן הכהה שלה טמא? זו שאת, מינה של שאת, פקרום ביצה.

שאת - זו שאת. בהרת - זו בהרת. ספחת - שני לבהרת, ומראה עמוק שני לשאת.

מה לשון שאת? מוגבהת, כמראה הצל גבוה מפראה הפה.

מה לשון עמוק? עמוקה מפראה הפה, שהיא עמוקה מפראה הצל.

מה לשון ספחת? טפילה, שנאמר (שמואל א, ב) ספחני נא אל אחת הכהנות וגו'.

אמר רבי לעזר: זו דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבה. אבל דברי חכמים, שאת ובהרת - אחת. ספחת

- שנייה לזה ולזה. מתניתא אמרה כן, נעשית מספחת שאת, אין מספחת עזה.

הלכה ב' מתני' כל שיש בה ידיעה בתחילה, וידיעה בסוף, והעלם בנתיים -

[דף ג' ע"ב]

הרי זה בעולה ויורד.

יש בה ידיעה בתחילה, ואין בה ידיעה בסוף - שעיר הנעשה בפנים ויום הכיפורים תולה, עד

שיתוודע לו, ויביא בעולה ויורד.

גמרא ומניין לידיעה בתחילה ובסוף והעלם בנתיים? תלמוד לומר (ויקרא ה): ונעלם ונעלם שני

פעמים, מקלל שבאת לו ידיעה בתחילה ובסוף, והעלם בנתיים.

עד כדון ברבי עקיבה, ברבי ישמעאל?

ברבי ישמעאל - ברבי. ברבי אמר: ונעלם מפניו, מקלל שיודע. והוא ידע - הרי שתי ידיעות.

הא רבי ישמעאל - ברבי. ורבי - ברבי ישמעאל, ואפילו ברבי עקיבה אתי? היא ידיעה והעלם

בטומאת מקדש, ידיעה והעלם בטומאת הקודש.

ואית דבעי נישמעניה מן הכא: והוא ידע ואשם (ויקרא ה), והלא כבר נאמר והוא טמא ואשם! אלא,

אם אינו עניין לידיעה בתחילה, תניהו עניין לידיעה בסוף.

רבי בון בעי: אם לא נודע לו בסוף, היך מביא קרבן? אלא, אם אינו עניין לידיעה בסוף, תניהו לידיעה

בתחילה.

הַתִּיבוֹן: הָרִי כְּתִיב: אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ וְחָבִיא. מַעֲתָה אִם אֵינוֹ עֲנִין לִידֵיעַת תַּחֲלִילָה, תִּגְיָהוּ עֲנִין לִידֵיעַת סוּף!

פֶּתֶר לָהּ: בְּמַחֲוִיבֵי חַטָּאוֹת וְאֲשָׁמוֹת וּדְאִין שֶׁעֵבֶר עֲלֵיהֶן יוֹם חַפְּפוּרִים – שֶׁמְבִיאִין אַחֵר יוֹם חַפְּפוּרִים. וְחִיבֵי אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין – פְּטוּרִין.

תּוֹסֶפֶת אַ הַשָּׁלֵם

אֲדוֹנֵיכֶם וְהִרְכַּבְתֶּם" וְגו', וְאִין מוֹשְׁחִין מְלָכִים אֶלָּא מִפְּנֵי הַמַּחֲלָקָת, מִפְּנֵי מַה מְשַׁחוּ אֶת שְׁלֹמֹה? מִפְּנֵי אֲדוֹנִיָּה. וְאֶת יְהוּא? מִפְּנֵי יְהוֹרָם. וְאֶת יוֹאָשׁ? מִפְּנֵי עֲתַלְיָה. וְאֶת יְהוֹאָחָז? מִפְּנֵי יְהוִיקִים אֲחִיו שֶׁהָיָה גָּדוֹל הֵימְנוּ שְׁתֵּי שָׁנִים. מֶלֶךְ – טַעוֹן מְשִׁיחָה. בֶּן מֶלֶךְ – אִין טַעוֹן מְשִׁיחָה. כֹּהֵן גָּדוֹל בֶּן כֹּהֵן גָּדוֹל, אֶפְלוּ עַד עֲשָׂרָה דוּרוֹת – טַעוֹן מְשִׁיחָה. אִין מוֹשְׁחִין מְלָכִים אֶלָּא מִן הַקֶּרֶן. שְׂאוֹל וַיְהִי נִמְשָׁחוּ מִן הַפֶּךָ, מִפְּנֵי שֶׁמְלָכוּתָן עֲתִידָה לְהִשָּׁבֵר, דָּוִד וְשְׁלֹמֹה נִמְשָׁחוּ מִן הַקֶּרֶן, מִפְּנֵי שֶׁמְלָכוּתָן מְלָכוֹת עוֹלָמִים.

מסכת בבא בתרא פ"ק תשיעי

ט,א רבי נתן אומר: נחום המדי היה מדיני גזרות, אומר: הכותב נכסיו בשם חבירו – אין כופין אותו לחזור. ואם התנה עמו על מנת כן – כופין אותו לחזור. המוכר שדה חבירו במעמד חבירו – לא עשה כלום. כתב וקיים מאחריו – דבריו קיימין.

ט,ב הֵבֵן הנושא ונותן בשל אביו, אף על פי שהשטרות ואונות יוצאין על שמו – הרי הן של אביו. ואם אומר: "מה שירשתי משל בית אבי אבא הן" – יעשה כמפרש בפרושיו. האשה שנשארה ונתנה בשל בעלה, אף על פי שהשטרות ואונות יוצאין על שמה – הרי הן של בעלה. ואם אמרה: "מה שירשתי משל בית אבי אבא הן, או משל בית אבי אימא הן" – יעשה כמפרש בפרושה.

ט,ג שתי נשים שילדו זכרים במחבא, וחזרו וילדו שני זכרים במחבא – שניהן הולכין אצל הראשון, ונוטלין חלק כזכר אצל השני, ונוטלין חלק כזכר. זכר ונקבה – שניהם הולכין אצל הראשון ונוטלין חלק כזכר. אצל השני ונוטלין חלק כנקבה. האומר: "אם תלד אשתי זכר תטל מנה" ילדה זכר – נוטלת מנה. "אם נקבה מאתים" ילדה נקבה – נוטלת מאתים. "אם זכר מנה, ואם נקבה מאתים" ילדה זכר ונקבה, הזכר – נוטל ששה של זהב. ונקבה – נוטלת חמשים וזו. האומר: "המבשרני אם ילדה אשתי זכר יטול מאתים, אם נקבה יטול מנה" ילדה זכר – נוטל מאתים. ילדה נקבה – נוטל מנה. ילדה זכר ונקבה – אין לו אלא מנה.

ט,ד האומר: "תנו מאתים דינר לפלוני, ושלש מאות לפלוני, וחמש מאות לפלוני" – אין אומרין כל הקודם בשטר זכה, אלא כלם חולקין בשוה. יצאת עליהן כתבת אשה ובעל חוב – כלן נותנין בשוה. אבל אם אמר: "תנו מאתים דינר לפלוני, ואחר

כך שלש מאות לפלוני, ואחר כך חמש מאות לפלוני" – אומרים כל הקודם בשטר זכה. יצאת עליהן כתבת אשה ובעל חוב – גובין מן האחרון. אין בהן – גובין משלפניו. אין בהן – גובין משלפני פניו. האומר: "מאתים דינר יש לי ביד פלוני, ושלש מאות ביד פלוני, וחמש מאות ביד פלוני, ופלוני יטול מאתים דינר" יצאת עליהן כתבת אשה ובעל חוב – גובה, ואף על פי שלא נתכנסו כלן. אבל אם אמר: "ואחר כך יטול פלוני מאתים דינר" אם נתכנסו כלן – נוטל, אם לאו – אין נוטל אלא לפי חשבון. האומר: "תנו מאתים דינר לפלוני, ושלש מאות דינר לפלוני, ופלוני ופלוני יירש נכסי" יצאת עליהן כתבת אשה ובעל חוב – גובין מזה שירש שאר נכסים. האומר: "תנו מאתים דינר לבני עירי" – אין דנין בדיני אותה העיר, ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר. "לעניי עירי" – דנין בדיני אותה העיר, ומביאין ראיה מאנשי אותה העיר. האומר: "תנו נכסי לפלוני ופלוני עבדי" – לא זכו בנכסים ולא קנו עצמן בני חורין. "חצי נכסי לפלוני עבדי, וחצי נכסי לפלוני עבדי" – זכו (עצמן) בנכסים וקנו עצמן בני חורין. האומר: "כל נכסי נתנין לפלוני עבדי והשאר לשני" – זכה שני בראשון. רבי שמעון אומר: כל נכסי נתנין לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבֵּהֶן – לא אומר כלום. "חוץ מעיר פלונית ושדה פלונית" אף על פי שאין שם אלא אותה שדה ואותה העיר – זכה עבד זה בנכסים וקנה עצמו בן חורין. כשנאמרו דברים לפני רבי יוסי, אומר: "שפתיים ישק משיב דברים נכוחים" (משלי כד).

ט,ה האומר: "נתתי שדה פלונית לפלוני". "נתתי לו". "נתונה לו". "תהא שלו" "ויהי היא שלו" – הרי היא שלו. "יטול פלוני נכסי, ויקנה פלוני, ויחלק פלוני בנכסי, ויזכה פלוני בנכסי" – הרי זו במתנה. "תנתן לו" – רבי אומר: זכה.

לְלַמֵּד אֲמָנוּת - לֹא יֹאמֵר: "אֵלֹהֵי יִתְי כָּאן, הִיִּיתִי נִזּוֹן מִן הָאֲמָצֵעַ". אֲלֹא אוֹמְרִים לוֹ: "אֵלֹהֵי הִיִּית כָּאן, הִיִּית נִזּוֹן מִן הָאֲמָצֵעַ, עֲכָשׁוּ שְׁנִיזֻנְתָּ נִזּוֹנוֹת מִשָּׁל עֲצָמָךְ". הָאֲחִין שְׁנַעֲשֶׂה אֶחָד מֵהֶן גִּבְאֵי אוֹ אֲפּוֹלְמוֹטוֹס, אִם מִחֲמַת נִכְסִים נָפַל - נָפַל לְאֲמָצֵעַ. וְאִם מִחֲמַת עֲצָמוֹ נָפַל - נָפַל לְעֲצָמוֹ. חָלָה וְנִתְרַפָּא - נִתְרַפָּא מִשָּׁל עֲצָמוֹ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: בְּמָה דְּבָרִים אֲמּוֹרִים? בְּרַפּוּאָה שִׁישׁ לָהּ קֶצֶבָה, אָכַל רַפּוּאָה שְׂאִין לָהּ קֶצֶבָה - נִתְרַפָּא מִן הָאֲמָצֵעַ. נִשְׂאוּ נָשִׁים וְהִכְנִיסוּ לָהֶם שְׂדוֹת - זֶה נוֹטֵל אֶת שֶׁהוּא שְׁלוֹ, וְזֶה נוֹטֵל אֶת שֶׁהוּא שְׁלוֹ. וְאִם הִיִּתָּה הוֹצֵאָה מִן הָאֲמָצֵעַ - מִבִּיאִין לְאֲמָצֵעַ וְחוֹלְקִין. הִכְנִיסוּ לָהֶן כָּלִים - זֶה נוֹטֵל אֶת שֶׁהוּא מְכִיר, וְזֶה נוֹטֵל אֶת שֶׁהוּא מְכִיר, וְהִשְׁאָר מִבִּיאִין לְאֲמָצֵעַ וְחוֹלְקִין. עָשׂוּ כָּלִים לְנִשְׁיָהֶם וּלְבָנֵיהֶם - הָרִי הֵן שֶׁל עֲצָמָן. עָשׂוּ כָּלִים לְעֲצָמָן - מִבִּיאִין לְאֲמָצֵעַ וְחוֹלְקִין.

יג, שֶׁלַח הָאֵב שׁוֹשְׁבֵינּוֹת, כְּשֶׁהִיא חוֹזֶרֶת - חוֹזֶרֶת בְּעִינֶיהָ. נִשְׁתַּלַּחָה לָאֵב שׁוֹשְׁבֵינּוֹת, כְּשֶׁהִיא נִגְבִּית - נִגְבִּית מִן הָאֲמָצֵעַ. הַשׁוֹשְׁבֵינּוֹת - אֵין בָּהּ מִשּׁוּם רִבִּית. חֲמִשָּׁה דְּבָרִים נֶאֱמָרוּ בַּשׁוֹשְׁבֵינּוֹת: אֵין בָּהּ מִשּׁוּם רִבִּית, וְחוֹזֶרֶת בְּעִינֶיהָ, וְנִגְבִּית מִן הָאֲמָצֵעַ, וְאֵין הַשְּׁבִיעִית מִשְׁמַטָּה, וְאֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל בָּהּ פִּי שָׁנִים. עָשָׂה עִמּוֹ שׁוֹשְׁבֵינּוֹת בְּפִמְבִּי, וּמִבְקֵשׁ שִׁיעֲשֶׂה עִמּוֹ בְּצִנְעָא - יָכוֹל לֹמַר לוֹ: "כִּדְרָךְ שִׁיעֲשִׂית עִמִּי בְּפִמְבִּי, אָף אֲנִי אֶעֱשֶׂה עִמָּךְ בְּפִמְבִּי". עָשָׂה עִמּוֹ בְּבִתּוּלָהּ, וּמִבְקֵשׁ שִׁיעֲשֶׂה עִמּוֹ בְּאֶלְמָנָה - יָכוֹל לֹמַר לוֹ: "כִּדְרָךְ שִׁיעֲשִׂית עִמִּי בְּבִתּוּלָהּ, כִּךְ אֲנִי עוֹשֶׂה עִמָּךְ בְּבִתּוּלָהּ". עָשָׂה עִמּוֹ שׁוֹשְׁבֵינּוֹת בְּאִשָּׁה אַחַת, וּמִבְקֵשׁ שִׁיעֲשֶׂה עִמּוֹ בְּשֵׁתֵי נָשִׁים - יָכוֹל לֹמַר לוֹ: לְכַשְׁתִּשָּׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת, אָבִיא לָךְ בְּשִׁנְיָהּ.

יד, הַשּׁוֹלַח סְבִלּוֹנוֹת לְבֵית חֲמִיו, וְאָכַל שָׁם שְׁבַע בָּנִים אוֹ דְּבָרִים אַחֲרִים, מֵה שְׁאָכְלוּ - אָכְלוּ, וְהַסְבִּלּוֹנוֹת - קִימוֹת בְּמִקּוֹמָן. הַשּׁוֹלַח סְבִלּוֹנוֹת לְבֵית חֲמִיו, דְּבָרִים

וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: לֹא זָכָה, וְכוּפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁין לְקִים דְּבָרֵי הַמֶּת. הָאוֹמֵר: "עֲשִׂיתִי פְלוֹנִי עִבְדִּי בֶן חוֹרִין". "עֲשִׂיתִיו בֶּן חוֹרִין". "עוֹשֶׂה אֲנִי אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין". "הָרִי הוּא בֶּן חוֹרִין" - הָרִי בֶּן חוֹרִין. "יַעֲשֻׂהוּ בֶּן חוֹרִין" - רַבִּי אוֹמֵר: זָכָה. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: לֹא זָכָה, וְכוּפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁין לְקִים דְּבָרֵי הַמֶּת. רַבִּין שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הַכּוֹתֵב דִּיוֹסְתָּמִין בְּלַע"ז - הָרִי זֶה כְּמִתְנָהּ.

מִסְכָּת בְּבֹא בְּתָרָא פָּרָק עֲשִׂירִי

יא, הָאוֹמֵר: "נִתְתִּי שְׂדֵה פְלוֹנִית לְפְלוֹנִי". וְהוּא אוֹמֵר: "לֹא נָתַן לִי כְּלוּם" - לֹא אָמַר כְּלוּם, שְׁמָא זָכָה לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר. וְאִם אָמַר: "כִּתְבָּתִּי שְׁטַר וְנִטְלִיתִי מְעוֹת וְנִתְתִּי לוֹ". וְהוּא אוֹמֵר: "לֹא נִטְלִיתִי" - הוֹדָאָת בְּעַל דִּין כְּמֵאָה עֲדִים. הָאוֹמֵר: "עֲשִׂיתִי פְלוֹנִי עִבְדִּי בֶּן חוֹרִין". וְהוּא אוֹמֵר: "לֹא עָשָׂאֲנִי" - לֹא אָמַר כְּלוּם, שְׁמָא זָכָה לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר. וְאִם אָמַר: "כִּתְבָּתִּי שְׁטַר וְנִתְתִּי לוֹ". וְהוּא אוֹמֵר: "לֹא נִטְלִיתִי" - הוֹדָאָת בְּעַל דִּין כְּמֵאָה עֲדִים.

יב, הָאִשָּׁה שֶׁהִיִּתָּה יוֹרֶשֶׁת, וְעַמְדָּה וְהַשְּׁבִיחָה אֶת הַנִּכְסִים וְהַבָּאָתָם לְיַד הָרַבּוּי - לֹא תֹאמַר: "תָּנּוּ לִי מָה שֶׁהִשְׁבַּחְתִּי אֶת הַנִּכְסִים". וְלֹא עוֹד, אֲלֹא אִם יֵשׁ שָׁם נִכְסִים שִׁישׁ לָהֶן אַחֲרִיּוֹת - גּוֹבָה כִּתְבָּתָּהּ. וְאִם לֹא - אֵין גּוֹבָה כִּתְבָּתָּהּ אֲלֹא לְפִי חֲשַׁבּוֹן. הָאֲחִין שֶׁהֵנִיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן נִכְסִים, וְלֹאֲחָד מֵהֶן יֵשׁ לוֹ בָּנִים, וְעַמְדוֹ בָּנִיו שֶׁל זֶה וְהַשְּׁבִיחוּ אֶת הַנִּכְסִים וְהַבִּיאוּם לְבֵית הָרַבּוּי - לֹא יֹאמֵר לוֹ: "תָּנּוּ לִי מָה שֶׁהִשְׁבַּיְחוּ בְּנֵי אֶת הַנִּכְסִים". וְכֵן הֵן לֹא יֹאמְרוּ לוֹ: "תָּן לָנוּ מָה שְׁאָכְלוּ בְּנִיךְ" אֲלֹא מָה שְׁאָכְלוּ - אָכְלוּ מִן הָאֲמָצֵעַ, וּמָה שֶׁהִשְׁבַּיְחוּ - הַשְּׁבִיחוּ לְאֲמָצֵעַ. הָאֲחִים שֶׁהֵנִיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן נִכְסִים, וְעַמְדוֹ וְהַשְּׁבִיחוּ - הַשְּׁבִיחוּ לְאֲמָצֵעַ. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא אֲפִילוּ הֵנִיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן סֶפֶל אוֹ קֶרֶדֶם וְהַשְּׁבִיחוּ, מָה שֶׁהִשְׁבַּיְחוּ - לְאֲמָצֵעַ. הָאֲחִין שֶׁנִּטְלָה אֶחָד מֵהֶן מֵאֲתִים זֶה, וְהִלֵּךְ לְלַמֵּד תּוֹרָה אוֹ

מסכת בבא בתרא פרק אחד עשר

יא, א פשוט שכתב עדיו מאחוריו, מקשר שכתב עדיו מתוכו - שניהן פסולין. רבי חנניא בן גמליאל אומר: מקשר שכתב עדיו מתוכו - כשר, מפני שיכול לעשותו פשוט. השיב רבי על רבי חנניא בן גמליאל: והלא זמנו של שטר מוכיח עליו, אם פשוט הוא, ואם אינו פשוט. אי זה הוא מקשר? כתב שם המלוה ושם הלזה, מקום הלוקח, מקום המוכר, מקום השדה, מקום המענות, מקום הזמן, קושרו מלמעלה, והעדים מלמטה - כשר.

יא, ב גופו של שטר: ביום פלוני, בשבת פלוני, בחדש פלוני, בשנה פלונית, ובמלכות פלונית. לא כתב בו שם היום - ידו על התחתונה כל אותה שבת. לא כתב בו שם שבת - ידו על התחתונה כל אותו חדרש. לא כתב בו שם חדרש - ידו על התחתונה כל אותה שנה. לא היה כתוב בו שם שנה - ידו על התחתונה כל אותה מלכות. היה כתוב בו: "דהב" - נותן לו דינר של זהב. "דהב דינרין" - נותן לו שני דינרין של זהב. "בדינרין דהב" - נותן לו כשני דינרין דהב. "בדינרין ודהב" - נותן לו שני דינרין של כסף כדינר של זהב. היה כתוב: "כסף" - נותן לו דינר של כסף. "כסף דינרין" - נותן לו שני דינרין של כסף. "בדינרים כסף" - נותן לו כשני דינרין של זהב כסף. "דינרין וכסף" - נותן לו שני דינרין של זהב ודינר כסף. "דהב דאת חייב לי" - אין פחות מדינר של זהב. "כסף דאת חייב לי" - אין פחות מדינר של כסף. "דהב דינרין דאינון דיתמי", והשאר מחוק - אין פחות מדינר זהב. "דריאבון" - נותן לו כל מה שדריאבון שהוא שוה. פיוצא בו: הנושא ונותן עם חברו בשוק, ואמר לו: "זהב דאת חייב לי" - אין פחות מדינר של זהב. "דריאבון" - נותן לו כל מה שדריאבון שוה.

שדרפן להשתמש בהן בבית חמיה - אין צריכה להחזיר בידה. ושאין דרפן להשתמש בהן בבית חמיה - צריכה להחזיר בידה. מתה, דברים שדרפן להשתמש בהן בחייה - אין האב צריך להחזיר. ושאין דרפן להשתמש בהן בחייה - האב צריך להחזיר.

י, ה בריא שכתב נכסיו מתנה, אף על פי שלא שיר קרקע כל שהוא - מתנתו קיימת. שכיב מרע - מוציא מיד. מיד מי הוא מוציא? מידן. והן - אין מוציאין מידו; דברי רבי יעקב. רבי נתן אומר: אם היה שכיב מרע - הן צריכין להביא ראיה שהיה בריא. ואם היה בריא - צריך הוא להביא ראיה שהיה שכיב מרע.

י, ו המסכן שחלק נכסיו על פיו, בין בחול בין בשבת - דברי המת יעשו. אבל בריא - עד שיקנה בכסף ובשטר ובחזקה. רבי אליעזר אומר: נכסים שיש להן אחריות - נקנין בכסף בשטר ובחזקה. ושאין להן אחריות - אין נקנין אלא במשיכה. אמר רבי אליעזר: מעשה במדוני אחד שהיה בירושלים והיו לו מטלטלין הרבה, והיה מבקש לתנם במתנה, אמרו: אי אתה יכול מפני שאין לך קרקע! עמד וקנה סלע אחת סמוך לירושלים, אמר: "צפוננו של זה ועמו מאה חביות של יין נתונות לפלוני". "דרומו של זה ועמו מאה חביות של יין נתונות לפלוני" וקזמו את דבריו. במה דברים אמורים? בחול, אבל בשבת - לא יעשה, ואם עשה - עשוי. רבי יהושע אומר: בחול אמרו, קל וחמר בשבת; דברי רבי מאיר. רבי יהודה ורבי אלעזר אומר: במה דברים אמורים? בחול, אבל בשבת - לא יעשה, ואם עשה - עשוי. רבי יהושע אומר: בשבת אמרו, קל וחמר בחול.

י, ז נפל הבית עליו ועל אמו, הואיל אלו ואלו באין מכח ירושה - אלו ואלו מודים שיחלוקו. אמר רבי עקיבה: מודה אני בזה כדברי בית הלל שהנכסים בחזקתן.

ואין צריך להביא ראיה. ואם לאו - צריך להביא ראיה.

יא,ה שטר שיש בו מחק או תלוי, מגופו - פסול. שלא מגופו - כשר. ואם החזירו למטה, אפלו מגופו - כשר. שטר שחתמו עדי לאחר שאלת שלום - פסול, שלא חתמו אלא על שאלת שלום. החזיר בו דבר אחד או שני דברים מענינו של שטר - כשר. כתבו בדרך זה וחתמו עדי בדרך השני - פסול.

יא,ו הרחיק את העדים מן הכתב מלא שני שיטין - פסול. פחות מכאן - כשר. וכמה יהיו עדי רחוקין מן הכתב ויהא כשר? כדי שיהיו נקריין עמו; דברי רבי. רבי שמעון בן אלעזר אומר: מלא שיטה אחת. רבי דוסתאי בר ינאי אומר: מלא חתימת שני עדים. שטר שחתמו עליו חמשה עדים, ונמצאו שלשה הראשונים קרובין או פסולין - תתקין עדות בשאר עדים. כתבו בחמשה לשונות, וחתמו עליו חמשה עדים בחמשה לשונות - כשר. נקרע - כשר. נתקרע - פסול. נקרע בו קרע של בית דין - פסול. מחוק או שהרקיב, או שנעשה ככברה - כשר. נמוק או שנשטשטש ובבואה שלו קימת, אם יכול לקרות - כשר. אם לאו - פסול. האחין שהניח להן אביהן מרחץ, אחד עני ואחד עשיר - לא יאמר עני לעשיר: "הריני לוקח כנגדן מן השוק" ומרחץ, אלא אומר לו: "אם יש לך בוא והרחץ". והוצאה לאמצע. עשאם אביהן לשכר - השכר לאמצע. אחד מרחץ ואחד הגת ואחד בית הבד.

יא,ז האומר: "עשו טבי עבדי בן חורין". והיו שם שני טבין - אין דורשין לשון הדיוט לומר, לזה היה אוהב ולזה לא היה אוהב, אלא, שניהן יוצאין בני חורין, ונוטלין משניהן דמי אחד מהן. האומר: "תנו מאתים דינר ליוסף בן שמעון". והיו שם שני יוסף בן שמעון - אין דורשין לשון הדיוט לומר לזה היה אוהב ולזה לא היה

יא,ג המוציא שטר בכבל - גובה עליו כסף בכבל. שטר בארץ ישראל - גובה עליו כסף ארץ ישראל. היה כתוב בו כסף סתם, והוציאו בכבל - גובה עליו כסף בכבל. בארץ ישראל - גובה עליו כסף ארץ ישראל. היה כתוב כסף סתם - הרי זה גובה כל (מקום) שירצה, מה שאין בן בכבת אשה. בין שכתוב בו: "לוה פלוני מן פלוני", ובין שכתוב בו: "אני פלוני לויתי מן פלוני" והעדים למטה - כשר. לעולם התחתון ילמד מן העליון במקשר. באות אחת ולא בשתי אותיות. בין חנן לחנני ובין ענן לענני, על אות אחת - מקימין אותו. על שתי אותיות - אין מקימין אותו. ואיזהו קיומו? אני פלוני לויתי מן פלוני. ופלוני ופלוני לזה הימנו. קושרו למעלה והעדים למטה - כשר.

יא,ד כותבין גט לאיש שלא מדעת אשה, אבל אין כותבין אלא מדעת האיש. כותבין שובר לאשה שלא מדעת האיש, אבל אין כותבין אלא מדעת האשה. כותבין שחרור לרב שלא מדעת העבד, אבל אין כותבין שלא מדעת הרב. אונקלסין - שלא מדעת המלוה, אבל אין כותבין אלא מדעת הלוה. דיתיקאות אפותיקאות ומתנות - שלא מדעת הנותן, אבל אין כותבין אלא מדעת המקבל. שטרי מקח וממכר, שטרי ארסיות וקבלת בהמה שלא מדעת נותן, אבל אין כותבין אלא מדעת המקבל. גזירדין ופרוסבולין - שלא מדעת שניהן. רבי אומר, אומר אני: שאין כותבין פרוסבול אלא מדעת הלוה. משניין את השטר מעברית ליונית, ומיונית לעברית, ועושין לו קיום בית דין. נמחק או שהרקיב, נמוק או שנשטשטש - מביאו לבית דין ועושין לו קיום בית דין. נקרע או שאבד - מביא עדי לבית דין, ועושין לו קיום בית דין. איזהו קיום בית דין? במוטב פלוני בן פלוני הוציא פלוני לפנינו שטרו קרע, ובדקנו עדותן של עדים ונמצאת מתכונת - גובה

אוהב, אלא שניהם חולקין בשנה. יצאת עליהן כתבת אשה ובעל חוב - שניהן נותנין בשנה. הוציא אחד מהן שטר על חברו שחייב לו - לא יאמר לו: "שלי הוא שאבד ממני", אלא כל שהשטר בידו גובה. נמצא לאחד בין שטרותיו: "שטרו של יוסף בן שמעון פרוע" - שטרות שניהן פרועין. וכשהוא גובה - אינו גובה אלא מדעת הלל. האומר לבנו: "שטר בין שטרותי פרוע" ואין ידוע איזה הוא - השטרות כלן פרועין. וכשהוא גובה - אינו גובה אלא מדעת הלל.

יא, ח המלוה את חברו על ידי ערב - לא יפרע מן הערב. ואם אמר: "על מנת שאפרע ממי שארצה" - יפרע מן הערב. המלוה את חברו על ידי שני ערבי - לא יפרע מאחד מהן. ואם אמר: "על מנת שאפרע מאחד מהן" - יפרע מאחד מהן. שטר היוצא מיד ערב - הרי זה אינו גובה. ואם כתב בו בעל חוב כבר התקבלתי הימנו - הרי זה גובה.

מסכת סנהדרין פרק ראשון

א, א דיני ממונות - בשלשה. רבי אומר: בחמשה, כדי שיגמר הדין בשלשה; דברי רבי מאיר. וחקמים אומרים: ביחיד. סמיכה - בשלשה, וסמיכת זקנים - בשלשה. רבי יהודה אומר: בחמשה. מטלטלין של הקדש, נטע ורבעי, ומעשר שני שאין דמיו ידועין - נפדין על פי שלשה לקוחות, ולא על פי שלשה שאינן לקוחות. מום שבגלוי - הרי זה ישחט על פי בני הכנסת; דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: אפלו רגלו קטועה ועינו סומא - לא ישחט אלא על פי ממחה.

א, ב וחקמים אומרים: המוציא שם רע, בזמן שטוענו טענת נפשות - בעשרים ושלשה. טענת ממון - בשלשה.

א, ג וכשם שהדין בשלשה, כך פשרה בשלשה. נגמר הדין - אין רשאי לבצע. רבי

אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: כל המבצע - הרי זה חוטא. המברך את המבצע - הרי זה מנאץ לפני המקום. על זה נאמר (תהלים י) ובוצע ברך נאץ ה'. אלא יקב הדין את ההר, שפן משה אמר יקב הדין את ההר. אבל אהרן היה עושה שלום בין אדם לחברו, שנאמר (מלאכי ג) בשלום ובמישור הלך אתי וגו'. רבי אליעזר בן יעקב אומר: מה תלמוד לומר ובוצע ברך נאץ ה'? משלו משל למה הדבר דומה, לאחד שגנב סאה של חטים, טחנן אפאן והפריש מהן חלה והאכיל לבניו, היאך זה מברך? אינו מברך אלא מנאץ. ועל זה נאמר: ובוצע ברך נאץ ה'. רבי מאיר אומר: ובוצע ברך - אלו אחי יוסף שהיו אומרים (בראשית לו) מה בצע וגו'.

רבי יהושע בן קרחה אומר: מצוה לבצע, שנאמר (זכריה ח): אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם. והלא כל מקום שיש משפט אמת - אין שלום, וכל מקום שיש שלום - אין משפט אמת. אלא איזהו משפט שיש שלום? הרי אומר: זה בצוע. וכן הוא אומר (שמואל ב ח): ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו. והלא כל מקום שיש משפט אין צדקה, וכל מקום שיש צדקה אין משפט, אלא איזהו משפט שיש בו צדקה? הרי אומר: זה בצוע. דן את הדין, זכה את הזכאי, וחייב את החייב, אם חייב את העני - מוציא ונותן לו משלו, נמצא עושה צדקה עם זה ודן את זה. רבי אומר: דן את הדין וזכה את הזכאי וחייב את החייב - נמצא עושה צדקה עם החייב שמוציא גולה מתחת ידו, ודין עם הזכאי שמחזיר לו את שלו.

רבי שמעון בן מנסיא אומר: פעמים יבצע אדם, פעמים אל יבצע. כיצד? שנים שבאו אצל אחד לדין, עד שלא שמע דבריהן, או מששמע דבריהן ואין יודע להיכן הדין הוא נוטה - אתה רשאי שיאמר להן צאו ובצעו. אבל מששמע דבריהם ויודע להיכן הדין הוא נוטה - אין רשאי שיאמר להן

בשְׁלֹשָׁה מִתְחִילִין, בְּחֻמְשָׁה נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין, וְגוֹמְרִים בְּשִׁבְעָה. כִּיצַד? אֶחָד אוֹמֵר לִישָׁב עִמָּם, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים שְׁלֹא לִישָׁב - בְּטֹל הַיִּחִיד בְּמִיעוּטוֹ. שְׁנַיִם אוֹמְרִים לִישָׁב, וְאֶחָד אוֹמֵר שְׁלֹא לִישָׁב - מוֹסִיפִין שְׁנַיִם, וְנוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּחֻמְשָׁה. שְׁנַיִם אוֹמְרִים צְרִיכָה, וּשְׁלֹשָׁה אוֹמְרִים אֵינָה צְרִיכָה - בְּטֹלוֹ שְׁנַיִם בְּמַעוֹטָם. שְׁלֹשָׁה אוֹמְרִים צְרִיכָה, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים אֵינָה צְרִיכָה - מוֹסִיפִים שְׁנַיִם, וְגוֹמְרִים בְּשִׁבְעָה, שְׂאִין מִנֵּין פְּחוֹת מִשְׁבָּעָה. הָאֵב אוֹמֵר לְעֵבֶר, וּבִנּוּ אוֹמֵר שְׁלֹא לְעֵבֶר - שְׁנִיָּהֵן נִמְנִין שְׁנַיִם. הָאֵב וּבִנּוּ אוֹמְרִים לְעֵבֶר, הָאֵב וּבִנּוּ אוֹמְרִים שְׁלֹא לְעֵבֶר - שְׁנִיָּהֵן נִמְנִין אֶחָד. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: פַּעַם אַחַת הִלְכְּתִי אֲנִי וְאֶלְעֶזֶר לְעֵבֶר שָׁנָה, נִמְתִּי לוֹ לְאֶלְעֶזֶר בְּנִי: "אֲנִי וְאַתָּה נִמְנִין אֶחָד".

בב, עַל שְׁלֹשָׁה סִימָנִין מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה: עַל הָאֵבִיב, וְעַל פִּירוֹת הָאֵילָן, וְעַל הַתְּקוּפָה. עַל שְׁנַיִם מַעֲבְרִין, וְעַל אֶחָד אֵין מַעֲבְרִין. וְאֵם עֲבֹרוּהָ - הָרִי זֶה מַעֲבֵרֶת. אִם הָיָה אָבִיב אֶחָד מִשְׁנֵי סִימָנִין - הָיָה שְׁמַחִין. רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵף עַל הַתְּקוּפָה.

עַל שְׁלֹשׁ אֲרָצוֹת מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה, עַל יְהוּדָה, וְעַל עֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וְעַל הַגָּלִיל. עַל שְׁתֵּים - מַעֲבְרִין, וְעַל אַחַת - אֵין מַעֲבְרִין. וְאֵם עֲבֹרוּ - הָרִי זֶה מַעֲבֵרֶת. וְאֵם הָיָה אֶרֶץ יְהוּדָה אַחַת מִשְׁתֵּי אֲרָצוֹת - הָיָה שְׁמַחִין מִפְּנֵי אָבִיב שֶׁבָּאָה הִימָנָה. אֵין מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה לֹא מִפְּנֵי הַגָּדִיִּים, וְלֹא מִפְּנֵי הַטְּלָאִים, לֹא מִפְּנֵי הַגּוֹזְלוֹת שְׁלֹא הִגִּיעוּ, וְכוּלָּן סֵעַד לְשָׁנָה. וְאֵם עֲבֹרוּהָ - הָרִי זֶה מַעֲבֵרֶת. רַבִּי יֵנָאי אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, שֶׁהָיָה אוֹמֵר: בְּגוֹזְלֵי אֶרֶץ רְכִיכִין הֵן, וּבְאֶמְרִיא דְּעֶדְקִין, וּשְׁפֹר בְּאֶנְפְּאִי, וְאוֹסִיפִית עַל שְׁתָּא דָּא תִּלְתִּין יוֹמִין.

מַעֲשֶׂה בְּרַבִּין גַּמְלִיאֵל וְזִקְנִים שֶׁהָיוּ עוֹמְדִין עַל גֶּב מַעְלוֹת בְּהַר הַבֵּית, וְיוֹחֲנָן סוֹפֵר הֶלֶךְ לְפָנֵיהֶם. וְאָמְרוּ: כְּתוּב לֹאֲחַנָּא בְּנִי גְלִילָא

צָאוּ וּבָצְעוּ, כְּגוֹן שֶׁהוּא אוֹמֵר (מִשְׁלִי יִז) פּוֹטֵר מִמֵּם רֹאשִׁית מְדוּן וְגו'. עַד שְׁלֹא נִתְגַּלָּה - אַתָּה רִשְׁאִי לְנָטְשׁוֹ. מִשְׁנִתְגַּלָּה הַדִּין - אִי אַתָּה רִשְׁאִי לְנָטְשׁוֹ. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לָקִישׁ אוֹמֵר: שְׁנַיִם שֶׁבָּאוּ אֶצֶל אֶחָד לְדִין, אֶחָד חֹזֵק וְאֶחָד רַךְ, עַד שְׁלֹא שְׁמַע דְּבִרְיָהֶן. וְאֵם מִשְׁשַׁמַּע דְּבִרְיָהֶן וְאֵין יוֹדַע לְהִיכֵן הַדִּין הוּא נוֹטָה - רִשְׁאִי שִׂיאֵמֵר לְהֵן אֵינִי נִזְקֵק לָכֶם שְׁמָא נִתְחַיֵּב הַחֹזֵק וְנִמְצָא חֹזֵק אוֹיְבוֹ. מִשְׁשַׁמַּע דְּבִרְיָהֶן יוֹדַע לְהִיכֵן הַדִּין הוּא נוֹטָה - אֵין רִשְׁאִי שִׂיאֵמֵר לָהֶם אֵינִי נִזְקֵק לָכֶם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים א): לֹא תִגּוּרוּ מִפְּנֵי אִישׁ כִּי הִמְשִׁפֵּט לְאַלְהִים הוּא.

אד, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה: מִנֵּין שְׂאֵם הָיָה יוֹשֵׁב לְפָנֵי דִין, וְיוֹדַע אַתָּה זְכוֹת לְעֵנִי וְחוֹבָה לְעֹשִׂיר - אֵין אַתָּה רִשְׁאִי לְשִׁתָּק? תִּלְמוּד לומֵר: לֹא תִגּוּרוּ מִפְּנֵי אִישׁ - אֵל תִּכְנִים דְּבִרְיָה מִפְּנֵי אִישׁ. הַדִּינִים יִהְיוּ יוֹדְעִין אֶת מִי דִּנִּין, וְלִפְנֵי מִי הֵן דִּנִּין, וְעַם מִי הֵן דִּנִּין, וּמִי הוּא דִּן עִמָּהֶן. וְיִהְיוּ עֹדִים יוֹדְעִין אֶת מִי הֵם מַעֲדִידִין, וְלִפְנֵי מִי הֵן מַעֲדִידִין, וְעַם מִי הֵן מַעֲדִידִין, וּמִי הוּא מַעֲדִיד עִמָּהֶם, שְׁנֵאֵמֵר (דְּבָרִים יט): וְעַמְּדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֶשֶׁר לָהֶם הָרִיב לְפָנֵי ה'. וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים פב): אֱלֹהִים נָצַב בְּעֶדֶת אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפּוֹט. וְכֵן יְהוֹשֻׁפֵּט אוֹמֵר (דְּבָרִי הִימָּם-ב יט): וַיֹּאמֶר אֵל הַשּׁוֹפְטִים רְאוּ מָה אַתֶּם עוֹשִׂים כִּי לֹא לְאָדָם תִּשְׁפָּטוּ כִּי (אם) לֵה'. וְשְׁמָא יֹאמֵר הַדִּין: "מָה לִּי בִצְעֹר הַזֶּה"! וְהֵלֵא כָּבֵד נֶאֱמַר (שֵׁם) וְעַמְּכֶם דְּבִר הַמִּשְׁפָּט - אֵין לָךְ אֵלָּא מָה שֶׁעֵינִיךְ רּוֹאוֹת. רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כִּשֵּׁם שֶׁהַדִּין דִּן בְּשִׁלְשָׁה - כִּךְ פְּשָׁרָה בְּשִׁלְשָׁה. יָפָה כַח פְּשָׁרָה מִכַח הַדִּין, כִּיצַד? שְׁנַיִם שֶׁדָּנוּ - יְכוּלִין לְחַזֵּר בָּהֶן. וּשְׁנַיִם שֶׁפָּשְׁרוּ - אֵין יְכוּלִין לְחַזֵּר בָּהֶן.

מִסְכַּת סְנֵהֲדִין פָּרָק שְׁנִי

בא, קִידוּשׁ עֲבוּר שָׁנָה - בְּשִׁלְשָׁה; דְּבָרִי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: עֲבוּר שָׁנָה -

שְׁלִישָׁה וְגו' בְּצִקְלוֹנוֹ". וְהִלָּא אֵין לָךְ מָקוֹם שְׁמִתְבָּכָר בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל קוֹדֶם לְבַעַל שְׁלִישָׁה, וְאֵף עַל פִּי כֵן לֹא בָכָר אֶלָּא מֵאוֹתוֹ הַמֵּין שֶׁהִבִּיא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים! יְכוּל שֶׁהִבִּיאוּ קוֹדֶם לְעוֹמֵר? תִּלְמִיד לּוֹמֵר (שָׁם): "וַיֹּאמֶר תָּנוּ אֶל הָעָם וַיֵּאכְלוּ" - מִלְּמַד שֶׁלֹּא הִבִּיאוּ אֶלָּא אַחֲרֵי הָעוֹמֵר. וְהִלָּא אוֹתָהּ שָׁנָה רִאשִׁית לְעֵבֶר, מִפְּנֵי מָה לֹא עֲבָרָה אֲלִישָׁע? מִפְּנֵי שֶׁהִיָּתָה שְׁנַת רַעְבּוֹן, וְכָל הָעָם רָצִין לְגִרְנוֹת.

ב,ו. אֵין מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה מִפְּנֵי הַטְּמֵאָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה מִפְּנֵי הַטְּמֵאָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּחֻזְקָהּ הַמֶּלֶךְ שֶׁעִיבָר אֶת הַשָּׁנָה מִפְּנֵי הַטְּמֵאָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִי הַיָּמִים ב ל, יח): "כִּי מִרְבִּית הָעָם רַבַּת מֵאֲפָרִים וּמִנִּשָּׁה יִשְׁשָׁכָר וְזִבְלוֹן לֹא הִטְהָרוּ" וְגו'. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אִם לְעֵבֶר אוֹתָהּ מִפְּנֵי הַטְּמֵאָה - כָּבֹד מַעֲבָרִין הִיא. אֶלָּא עֲבַר נִסָּן בְּנִסָּן, וְאֵין מַעֲבְרִין אֶלָּא אֲדָר. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוֹם רַבִּי שְׁמַעוֹן: אֵף מִפְּנֵי שֶׁהָעָם אֶת הַצָּבוֹר לְעִשּׂוֹת פֶּסַח שָׁנִי.

אֵין מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה, אֶלָּא אִם כֵּן הִיָּתָה צְרִיכָה. מַעֲבְרִין אוֹתוֹ מִפְּנֵי הַצָּרִים, וּמִפְּנֵי הַדָּרִים, מִפְּנֵי הַתְּנוּרִין, וּמִפְּנֵי הַגְּלִיּוֹת שֶׁלֹּא יֵצְאוּ מִמְּקוֹמָם. אָבֵל אֵין מַעֲבְרִין אוֹתָהּ לֹא מִפְּנֵי הַצָּנָה, וְלֹא מִפְּנֵי הַשְּׁלֵגִים, וְלֹא מִפְּנֵי הַגְּלִיּוֹת שֶׁעָלוּ וְעָדִיין לֹא הִגִּיעוּ. וְכוּלָן סֵעַד לְשָׁנָה. וְאִם עֲבֹרָה - הָרִי זֶה מַעֲבָרֵת.

אֵין מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה אֶלָּא בִּיהוּדָה, וְאִם עֲבֹרָה בְּגָלִיל - הָרִי זֶה מַעֲבָרֵת. הַעִיד חֲנִינָא אִישׁ אוֹנוֹ לְפָנֵי רַבִּין גְּמִלְיָאֵל: שְׂאִין מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה אֶלָּא בִּיהוּדָה, וְאִם עֲבֹרָה בְּגָלִיל - שֶׁהִיא מַעֲבָרֵת. וּמַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה כָּל אֲדָר. שְׁבָרָא שְׁוֹנָה הֵיוּ אוֹמְרִים: אֵין מַעֲבְרִין אֶלָּא עַד הַפּוּרִים, עַד שְׁבָאוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי פִּפְיִיס וְהַעִידוּ: שְׁכָל אֲדָר וְאֲדָר - כָּשֶׁר לְעֵבֶר. רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי צְדוֹק אוֹמְרִים: אֵין מַעֲבְרִין אֶת

עִילָאָה וּבְנֵי גָלִילָא תַתָּאי: שְׁלִמְכוֹן יִסְגָּא! מֵהוּדְעִין אֲנַחְנָא לְכוֹן, דְּמָטָא זְמַן בַּעוֹרָא לְאַפּוֹקֵי מַעֲשָׂרָא מִמַּעֲטָנִיא זִיתָיא. וְלֹאֲחַנָּא בְּנֵי דְרוֹמָא עִילָאָה וּבְנֵי דְרוֹמָא תַתָּאָה: שְׁלִמְכוֹן יִסְגָּא! מֵהוּדְעִין אֲנַחְנָא לְכוֹן, דִּימָטָן זְמַן לְאַפּוֹקֵי מַעֲשָׂרָא מִמַּעֲטָרִי שׁוּבִילָא. וְלֹאֲחַנָּא בְּנֵי גִלּוּתָא דְּכָבֵל וּבְנֵי גִלּוּתָא דְּמָדִי וְשָׂאֵר כָּל בְּנֵי גִלּוּתָא דִּישְׂרָאֵל: שְׁלִמְכוֹן יִסְגָּא! מֵהוּדְעִין אֲנַחְנָא לְכוֹן, דְּגוֹזְלִיא רִכִּיכִין וְאִמְרָא דְּעִדְקִין, וְזִימְנִיה דְּאַבִּיבָא לֹא מָטָא, וְשָׁפֹר בְּאַנְפָּאִי וּבְאַנְפֵי חֲבָרָא, וְאוֹסְפָנָא עַל שְׁתָּא דָּא תַלְתִּין יוֹמִין.

ב,ג. אֵין מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה אֶלָּא עַד רוּבּוֹ שֶׁל חֹדֶשׁ. וְכַמָּה רוּבּוֹ? שְׁשֶׁה עָשָׂר יוֹם. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: שְׁתֵּי יָדוֹת בְּחֹדֶשׁ, עָשָׂרִים יוֹם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִחֻשְׁבִּין אֶת הַשָּׁנָה כַּמָּה הִיָּתָה צְרִיכָה, אִם הִיָּתָה חֲסֵרָה שְׁשֶׁה עָשָׂר יוֹם לְפָנֵי הַפֶּסַח - מַעֲבְרִין אוֹתָהּ. לְפָנֵי הַחֹג - אֵין מַעֲבְרִין אוֹתָהּ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֶפִּילוּ חֲסֵרָה שְׁשֶׁה עָשָׂר יוֹם לְפָנֵי הַחֹג - מַעֲבְרִין אוֹתָהּ.

אֵין מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאִם עֲבֹרָה - אֵינָה מַעֲבָרֵת. אָבֵל מִפְּנֵי הַדּוּחָק - מַעֲבְרִין אוֹתָהּ אַחֲרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִיָּד. וּמִכָּאֵן וְאֵילָךְ אֵין מַעֲבְרִין אֶלָּא אֲדָר.

ב,ד. אֵין מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה, לֹא פָחוֹת חֹדֶשׁ, וְלֹא יוֹתֵר חֹדֶשׁ. וְאִם עֲבֹרָה - אֵינָה מַעֲבָרֵת. אֵין מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה מִשָּׁנָה לְחִבְרָתָהּ, וְאִם עֲבֹרָה - אֵינָה מַעֲבָרֵת. אֵין מַעֲבְרִין שָׁנָה אַחֲרֵי שָׁנָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: מַעֲבְרִין שָׁנָה אַחֲרֵי שָׁנָה. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי עֲקִיבָה שֶׁהִיָּה חִבּוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים, וְעֵבֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים זֶה אַחֲרֵי זֶה. אָמְרוּ לוֹ: מִשָּׁם רָאִיָּה? מִפְּנֵי שְׁבִית דִּין יוֹשְׁבִין וּמִחֻשְׁבִּין אַחַת אַחַת בְּזִמְנָה.

ב,ה. אֵין מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה לֹא שְׁבִיעִית, וְלֹא מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. אֵימַתִּי רְגִילִין לְעֵבֶר? בְּעֶרֶב שְׁבִיעִית. אֵין מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה מִפְּנֵי רַעְבּוֹן. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: הָרִי הוּא אוֹמֵר (מְלָכִים ב ד, מב): "וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל

והעליונה, התחתונה נתקדשה בכל אלו, והעליונה לא קדשו. כשעלו מן הגולה שלא במלך ושלל באורים ובתומים, התחתונה שהיתה קדשה גמורה - עמי הארץ אוכלין בה קדשים קלים ומעשר שני, וחברים - קדשים קלים אבל לא מעשר שני. העליונה שלא היתה קדשה גמורה, עמי הארץ אוכלין בה קדשים קלים אבל לא מעשר שני. וחברים - לא קדשים קלים ולא מעשר שני. ומפני מה לא קדשוה? מפני שתרפה של ירושלים משם, ונוחה לכבש משם.

ג, רבי יוסי אומר שלשה דברים משם שלשה זקנים - רבי עקיבא אומר: יכול יהא אדם מעלה בכורות מחוץ לארץ לארץ? תלמוד לומר (דברים יד): "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות" - מקום שאתה מביא מעשר דגן, אתה מביא בכורות, מחוץ לארץ שאי אתה מביא מעשר דגנך אי אתה מביא בכורות. שמעון בן זומא אומר: יכול כשם שנתנה תורה מחיצה בין קדשי קדשים לקדשים קלים, כך נתנה תורה מחיצה בין הפכור למעשר שני, ודין הוא, הפכור טעון הבאת מקום ומעשר שני טעון הבאת מקום, מה בכור אין נאכל אלא לפני מן החומה אף מעשר שני לא יהא נאכל אלא לפני מן החומה, מה לכבד שמעטו מקום אכילתו שכן מעט זמן אכילתו, תאמר במעשר שני שרבה זמן אכילתו, הואיל ורבה זמן אכילתו נרבה מקום אכילתו? תלמוד לומר: "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות" - מה בכורות אין נאכלין אלא לפני מן החומה, אף מעשר שני לא יהא נאכל אלא לפני מן החומה. רבי ישמעאל אומר: יכול יהא אדם מעלה מעשר שני לירושלים בזמן הזה ואוכלו, ודין הוא, הפכור טעון הבאת מקום, אף מעשר שני טעון הבאת מקום, מה בכור אין נאכל אלא בפני הבית, אף מעשר שני לא יהא נאכל

השנה, ואין עושין כל צרכי צבור - אלא על תנאי כדי שיקבלו רוב הצבור עליהם.

בז, אין מעברים את השנה בלילה, ואם עיברה - אינה מעברת. אין מקדשין את החדש בלילה, ואם קדשוהו - אינו מקודש.

בח, אין מלך יושב בסנהדרין, ולא מלך ולא כהן גדול יושבין בעבור.

מסכת סנהדרין פרק שלישי

ג, א שור שהמית. אחד שור שהמית, ושאר בהמה וחייה ועופות שהמיתו - מיתתן בעשרים ושלשה. רבי אליעזר אומר: שור שהמית - מיתתו בעשרים ושלשה, ושאר בהמה חיה ועוף שהמיתו - כל הקדם להרגן זכה לשמים, שנאמר (ויקרא כ): "והרגת את האשה ואת הבהמה", ואומר (שם): "ואת הבהמה תהרגו". שור הנסקל - בעשרים ושלשה, שנאמר (שמות כא): "השור יסקל וגם בעליו יומת"; כמיתת הבעלים כך מיתת השור, מה מיתת הבעלים - בסקילה ובדחיה ובעשרים ושלשה, אף מיתתו - בסקילה ובדחיה ועשרים ושלשה. מה בין שור לאדם? שהשור - פותחין את דינו ביום, וגומרין אף בלילה. פותחין וגומרין בו ביום, בין לזכות בין לחובה, מטין על פי עד אחד בין לזכות בין לחובה, הכל מלמדין זכות וחובה, המלמד זכות - יכול לחזר וללמד חובה. מה שאין כן באדם.

ג, ב אין שורפין את הפרה, ואין עורפין את העגלה, ואין עושין זקן ממרא על פי בית דין. ואין מביאין פר העלם דבר של צבור. אין מעמידין, לא מלך ולא כהן גדול אלא בבית דין של שבעים ואחד. כיצד הן עושין? בית דין מהלכין, ושתי תודות אחריהן. הפנימית נאכלת החיצונה נשרפת. וכל שלא בכל אלו - הנכנס שם אין חייבין עליה. שתי תודות שאמרו - בלחמן אבל לא בבשרן. אבא שאול אומר: שתי בצעין היו בירושלים, התחתונה

ממשמע שנאמר "לא תהיה אחרי רבים לרעות", שומע אני שאומר: 'הוי עמהן לטובה'! אם כן למה נאמר "אחרי רבים להטות"? לא כהטייתך לטובה הטייתך לרעה, הטייתך לטובה על פי עד אחד, ולרעה על פי שנים, אין בית דין שקול – מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי זה עשרים ושלושה. רבי יוסי הגלילי אומר: "לא תענה על ריב לנטות" (שמות כג) – עשה לך בית דין נטוי. דבר אחר: "לא תענה על ריב" הוסיף עליהן הכתוב עוד אחד. דבר אחר: "לנטות, אחרי רבים להטות", שלא תאמר בשעת הדין 'דין לעבד שיהא כרבו'; אמור מה שבדעתך.

ג,ה רבי יהודה אומר: סנהדרין של שבעים ומשה עמהן מן המנין. אמרו לו אין בית דין שקול. וכן היה רבי יהודה: אומר כל עיר שיש בה כדי שלש שורות של עשרים עשרים ושלושה, ושוטרי הדינין, והנדון, והעדים, והזוממין, וזוממי זוממיהן – ראוין לעשות סנהדרין. רבי נחמיה אומר: מאתים ושלושים, והלכה כדבריו. רבי מאיר אומר: מאתים ושבעה וסנהדרין נוהגת בארץ ובחוץ לארץ, שנאמר (במדבר לה): "והיו לכם לחקת משפט לדורותיכם" – בארץ ובחוץ לארץ. אם כן למה נאמר (דברים טז): "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך"? אלא בארץ ישראל עושין אותן בכל עיר ועיר, בחוץ לארץ עושין אותן פלכים פלכים. רבי שמעון בן גמליאל אומר: "לשבטיך ושפטו" (דברים טז) – מצוה על השבט שיהא דן את שבטו. רבי דוסתאי בן רבי יהודה אומר: חייב מיתות שברחו מן הארץ לחוץ לארץ – ממיתין אותן מיד. ושברחו מחוץ לארץ לארץ – אין ממיתין אותן מיד, אלא נדונין בתחלה.

מסכת סנהדרין פרק רביעי

ד,א כהן גדול שהרג את הנפש, מזיד נהרג ושוגג גולה. עבר על מצות עשה ועל מצות

אלא בפני הבית, ולא, אם אמרת בכבוד שיש הימנו דמים ואמורין לגבי מזבח, תאמר במעשר שני שאין הימנו דמים ואמורין לגבי מזבח? בכורים יוכיחו! שאין מהן דמים ואמורים לגבי מזבח, ואין נאכלין אלא בפני הבית, ולא, אם אמרת בכורים שהן טעונין הנחה לפני המזבח, תאמר במעשר שני שאין טעונין הנחה לפני המזבח? תלמוד לומר: "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכורות" – מה בכור אין נאכל אלא בפני הבית, אף מעשר שני לא יהא נאכל אלא בפני הבית. אחרים אומרים: יכול בכור שעבר זמנה משנה לחברתה יהא פסול כפסולי מקדשים? תלמוד לומר (דברים טו): "ואכלת לפני ה' אלהיך [וגו'] מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכורות בקרך", אם ללמד על הבכור שיהא נאכל לפניו מן החומה – אינו צריך! והלא כבר נאמר (דברים טו): "לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה", ואם ללמד על מעשר שני שיהא נאכל לפניו מן החומה – אינו צריך! והלא כבר נאמר (דברים יב): "לא תוכל לאכל בשעריך מעשר", אם כן למה נאמר "מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכורות"? מקיש בכור למעשר שני, מה מעשר נאכל משנה לחברתה, אף הבכור נאכל משנה לחברתה.

ג,ד מנין לקטנה שיהא של עשרים ושלושה? תלמוד לומר (במדבר לה): "ושפטו העדה והצילו העדה", עשרה מזכין ועשרה מחיבין. שלשה מנין? "לא תהיה אחרי רבים לרעות" (שמות כג). מכלל שאי אתה הוה עמהן לרעה – אתה הוה עמהן לטובה. יכול לא תהיה עמהן לרעה כל עקר? תלמוד לומר (שם): "אחרי רבים להטות" – אף לרעה, אמור מעתה, הואיל ואמרה תורה 'הרג על פי עדים הרג על פי מטין', מה עדים שנים אף מטין שנים, אין בית דין שקול – מוסיפים עליהן עוד אחד, הרי עשרים ושלושה. רבי אומר:

אָבוּתִיךָ" וגו'. וכשם שְׁשׁוּרְפִים על המִלְכִים - כִּךְ שׁוּרְפִים על הַנְּשִׂאִים, אָבֵל לא על הַהִדְיוּטוֹת. מֵה הֵן שׁוּרְפִין עֲלֵיהֶן? מִטָּתוֹ וְכָל כְּלִי תִשְׁמִישׁוֹ. כָּל הָעַם עוֹמְדִין וְהוּא יוֹשֵׁב, וְלֹא הִיָּתָה יִשְׁיבָה בַּעֲזָרָה אֶלָּא לְמַלְכֵי בֵּית דָּוִד בְּלִבָּד. וְכָל הָעַם שׁוֹתֵקִין וְהוּא מְדַבֵּר, הוּא קוֹרֵא אוֹתָן 'אֲחֵי וְעַמִּי', שְׁנֵאֲמַר (דְּבָרֵי הַיָּמִים-א כח): "שְׁמַעוּנִי אֲחֵי וְעַמִּי", וְהֵן קוֹרִין אוֹתוֹ 'אֲדוֹנֵינוּ וְרַבֵּנוּ', שְׁנֵאֲמַר (מְלָכִים-א א): "אָבֵל אֲדוֹנֵינוּ הַמֶּלֶךְ דָּוִד הַמְּלִיךְ אֶת שְׁלֹמֹה".

דג, לא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים כְּאִיזְבֵּל, אָבֵל כְּאִיזְבֵּל - מֵתָר; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. "לֹא יִרְבֶּה לוֹ סוֹסִים" (מְלָכִים-א א) - סוֹסִים בְּטָלִים, אָפְלוּ אֶחָד, שְׁנֵאֲמַר (מְלָכִים-א א): "לְמַעַן הַרְבוֹת סוֹס". רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הָרִי הוּא אוֹמֵר (מְלָכִים-א ה): "וַיְהִי לְשֹׁלֹמֹה אֲרָבַעַם אֵלֶּף אַרְוֹת סוֹסִים לְמַרְכָּבוֹ", וַיִּפֶּה עָשָׂה שְׁנֵאֲמַר (מְלָכִים-א ד): "יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל רַבִּים כְּחֹל אֲשֶׁר עַל הַיָּם לְרַב"; כִּשְׁהוּא אוֹמֵר (מְלָכִים-א ה): "וַיִּשְׁנִים עָשָׂר אֵלֶּף פָּרָשִׁים", שֶׁהַשָּׂר שְׁלֹמֹה בְּטָלְגִין הָיוּ, וְהִדְיוּט - מֵתָר בְּכָלָךְ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: כָּל הָאָמֹר בְּפָרֶשֶׁת הַמֶּלֶךְ - הַמֶּלֶךְ מֵתָר בָּהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא נֶאֱמָרָה פָּרָשָׁה זוֹ אֶלָּא בְּשִׁבְלֵי לְאִים עֲלֵיהֶם, שְׁנֵאֲמַר (דְּבָרִים יז): "שׁוֹם תִּשִּׁים עֲלֵיךְ מֶלֶךְ", וְכֵן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁלֹשׁ מִצּוֹת נִצְטָווּ יִשְׂרָאֵל בְּבִיאָתָן לְאֶרֶץ - לְמַנּוֹת עֲלֵיהֶן מֶלֶךְ, וּלְבָנוֹת בֵּית הַבְּחִירָה, וּלְהַכְרִית זֶרַע עֲמָלֶק. אִם כֵּן לָמָּה נִעְנְשׁוּ בִּימֵי שְׁמוּאֵל? אֶלָּא לְפִי שֶׁהִקְדִּימוּ עַל יָדָן! רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא נֶאֱמָרָה פָּרָשָׁה [זו] אֶלָּא מִפְּנֵי תַרְעֻמַּת, שְׁנֵאֲמַר (דְּבָרִים יז): "וַאֲמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלֶי מֶלֶךְ". רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: זְקֵנִים שָׂאֻם כְּהִלְכָה, שְׁנֵאֲמַר (שְׁמוּאֵל-א ח): "תִּנָּה לָנוּ מֶלֶךְ לְשִׁפְטָנוּ", [אָבֵל] עַמִּי הָאֶרֶץ חֲזָרוּ וְקִלְקְלוּ, שְׁנֵאֲמַר (שְׁמוּאֵל-א ח): "וַהֲיִינוּ גַם אֲנַחְנוּ" וגו'. הַרוּגִי בֵּית דִּין נִכְסֵיהֶן לְיִוְרִשְׁיָהוּ, הַרוּגִי הַמֶּלֶךְ נִכְסֵיהֶן לְמֶלֶךְ; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים:

לֹא תַעֲשֶׂה וּשְׂאֵר כָּל הַמִּצְוֹת - הָרִי הוּא כְּהִדְיוּט לְכָל דָּבָר, וְלֹא חוֹלֵץ וְלֹא חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, וְלֹא מִיבֵם אָבֵל מִיבֵמִין לְאִשְׁתּוֹ, עוֹמֵד בַּשּׁוּרָה לְהַתְנַחֵם, הַסֶּגֶן מִימִינוֹ וְרֹאשׁ בֵּית אָב מִשְׁמָאלוֹ, וְכָל הָעַם אוֹמְרִין לוֹ: 'אֲנוּ כְּפָרְתָךְ! וְהוּא אוֹמֵר לָהֶן: 'תִּתְבָּרְכוּ מִן הַשָּׁמַיִם! עוֹמֵד בַּשּׁוּרָה לְנַחֵם אֶת אַחֲרִים, הַסֶּגֶן וְכֵהֵן שְׁעֵבֵר מִגְדִּלְתוֹ מִימִינוֹ, וְאָבֵל מִשְׁמָאלוֹ, וְאִין רֹאִין אוֹתוֹ עָרוֹם, וְלֹא כִשְׁהוּא מִסְתַּפֵּר, וְלֹא בְּבֵית הַמֶּרְחָץ, שְׁנֵאֲמַר (וִיקְרָא כא): "וְהִכְהִין הַגְּדוֹל מֵאַחֲיוֹ אֲשֶׁר יוֹצֵק עַל רֹאשׁוֹ" - שִׁיְהִיו אַחֲיוֹ הַכֹּהֲנִים נוֹהֲגִין בּוֹ גְּדֻלָּה. וְאִם רָצָה שִׁירְחֲצוֹ אַחֲרִים עִמּוֹ - הָרִשׁוֹת בִּידּוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם רָצָה לְנָהֵג בִּזְיוֹן בַּעֲצָמוֹ - אִין שׁוֹמְעִין לוֹ, שְׁנֵאֲמַר (וִיקְרָא כא): "וְקִדַּשְׁתּוּ" - עַל כְּרַחוֹ! אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה: אֵינוֹ אוֹמֵר (וִיקְרָא כא): "וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא" אֶלָּא בַשִּׁעֵת עֲבוּדָה בְּלִבָּד, וְהוֹלֵךְ לְהַכְרוֹת אֶת אַחֲרִים, וְאַחֲרִים בְּאִין לְהַכְרוֹתוֹ.

דב, מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל - אִין עוֹמֵד בַּשּׁוּרָה לְהַתְנַחֵם, וְאִין עוֹמֵד בַּשּׁוּרָה לְנַחֵם אֶת אֲבֵלִים, וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ לְהַכְרוֹת אֶת אַחֲרִים, אָבֵל אַחֲרִים בְּאִין אֶצְלוֹ לְהַכְרוֹתוֹ, שְׁנֵאֲמַר (שְׁמוּאֵל-ב ג): "וַיָּבֵא כָל הָעַם לְהַכְרוֹת אֶת דָּוִד לֶחֶם בַּעֲדֵי הַיּוֹם"; וְעוֹבֵר עַל מִצְוֹת עָשָׂה וְעַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וּשְׂאֵר כָּל הַמִּצְוֹת, וְהָרִי הוּא כְּהִדְיוּט לְכָל דָּבָר, לֹא חוֹלֵץ וְלֹא חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, וְלֹא מִיבֵם וְלֹא מִיבֵמִין לְאִשְׁתּוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רָצָה לְחַלֵּץ - הָרִשׁוֹת בִּידּוֹ. אָמְרוּ לוֹ: נִמְצָאתָ פּוֹגֵם כְּבוֹדוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, וְאִין נוֹשְׂאִין אֲלֵמְנוֹתוֹ, שְׁנֵאֲמַר (שְׁמוּאֵל-ב כ): "וּתְהִיֵּנָה צָרוֹרוֹת עַד יוֹם מוֹתָן אֲלֵמְנוֹת חַיּוֹת"; וְכוּרֵר לוֹ נָשִׁים מִכָּל מְקוֹם שִׁירְצָה כְּהִנּוֹת לְוִיּוֹת וְיִשְׂרָאֵלִיּוֹת. וְאִין רוֹכְבִין עַל סוֹסוֹ, וְאִין יוֹשְׁבִין עַל כִּסֵּאוֹ, וְאִין מִשְׁתַּמְשִׁין בְּכִתְרוֹ וּבְשָׂרְבִיטוֹ, וְלֹא בְּאֶחָד מִכָּל מִשְׁמָשִׁיו. מֵת - בָּלֵן נִשְׂרָפִין עָלָיו. שְׁנֵאֲמַר (יִרְמְיָהוּ לד): "בְּשָׁלוֹם תָּמוּת וּבְמִשְׁרָפוֹת

"וְכָתַב לוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת", תּוֹרָה הַעֲתִידָה לִשְׁתַּנּוֹת. לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אֲשׁוּרִי? עַל שׁוּם שֶׁעָלָה עִמָּהֵן מֵאֲשׁוּר. רַבִּי אֹמֵר: בְּכָתַב אֲשׁוּרִי נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, וּכְשֶׁחָטְאוּ – נִהְפְּכָה לָהֶן לְשׁוֹן. וּכְשֶׁשָּׁבוּ בִּימֵי עֲזָרָא – חֲזָרָה לָהֶן אֲשׁוּרִית, שֶׁנֶּאֱמָר (זְכַרְיָה ט): "שׁוּבוּ לְבָצְרוֹן" וְגו'. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן פְּרָטָא, שֶׁאֵמֵר מִשֵּׁם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַמּוֹדֵעִי: בְּכָתַב זֶה נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמָר (שְׁמוֹת כז): "וַיְהִי הָעֲמּוּדִים" – וַיֵּין שֶׁהָיוּ דּוֹמִים לְעֲמּוּדִים, וְאֹמֵר (אֶסְתֵּר ח): "וְאֵל הַיְּהוּדִים כִּכְתָּבָם וְכָל־שׁוֹנֵם", מֵה לְשׁוֹנֵם בְּלִשׁוֹן הַזֶּה – אֵף כִּתְּבָם בְּלִשׁוֹן הַזֶּה. לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אֲשׁוּרִי? עַל שֵׁם שֶׁהוּא מֵאֲשׁוּר בְּכָתְבוֹ! אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמָר (דְּבָרִים יז): "וְכָתַב לוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת"? מִלְּמַד שְׁשֵׁתִי תּוֹרוֹת כּוֹתֵב לוֹ, אַחַת שֶׁנִּכְנְסָתָ וַיּוֹצְאָהּ עִמּוֹ, וְאַחַת שֶׁנִּמְנַחַת לוֹ בְּתוֹךְ הַבֵּית, זֹאת שֶׁנִּכְנְסָתָ וַיּוֹצְאָהּ עִמּוֹ – לֹא תִכְנַס עִמּוֹ, לֹא לְמִרְחָץ, וְלֹא לְבֵית הַמִּים, שֶׁנֶּאֱמָר (דְּבָרִים יז): "וְהִיָּתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו" וְגו' – בְּמָקוֹם הָרְאוּי לְקִרְיָה בּוֹ. וְהִלָּא דְּבָרִים קָל וַחֲמֵר, וּמָה אִם מִלֶּךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא עֶסֶק אֵלָּא בְּצִרְכֵי צְבוּר, נֶאֱמָר בּוֹ "וְהִיָּתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו", שֶׁאֵר בְּנֵי אָדָם עַל אַחַת כְּפָה וְכִמְה! וְכִיּוֹצֵא בּוֹ (דְּבָרִים לד): "וְהִוָּשַׁע בֶּן נֹנִן מִלֵּא רוּחַ חֲכָמָה כִּי סָמַךְ מִשָּׁה אֶת דִּיּוֹ" וְגו'. וְכֵן הוּא אֹמֵר (שְׁמוֹת לג): "וְהִוָּשַׁע בֶּן נֹנִן נִעַר", וְכֵן הוּא אֹמֵר (יְהוֹשֻׁעַ א): "לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפֶּיךָ וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה", וְהִרִי דְּבָרִים קָל וַחֲמֵר, וּמָה יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹנִן שֶׁעֶסֶק בְּכַבּוּשׁ הָאָרֶץ, וְעוֹמֵד לְחִלְקָה לְיִשְׂרָאֵל, נֶאֱמָר בּוֹ "לֹא יָמוּשׁ" וְגו'. שֶׁאֵר בְּנֵי אָדָם עַל אַחַת כְּפָה וְכִמְה.

ד,ו. אֵין מַעֲמִידִין מִלֶּךְ יִשְׂרָאֵל בַּחוּץ לָאָרֶץ, אֵין מַעֲמִידִין מִלֶּךְ בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵלָּא אִם כֵּן הָיָה נִשְׁוִי לְכַהֲנָה, וְאֵין מוֹשְׁחִין מְלָכִים אֵלָּא עַל גְּבִי מַעֲיָן, שֶׁנֶּאֱמָר (מְלָכִים-א א): "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לָהֶם קַחוּ עִמָּכֶם אֶת עַבְדֵי הַמֶּשֶׁךְ בַּעֲמֻד אַחֲרוֹן שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם..."

הַרְוִי הַמֶּלֶךְ נִכְסִיָּהֶן לְיִוְרְשִׁיָּהוּ. אֹמֵר לָהֶם רַבִּי יְהוֹדָה: הֵרִי הוּא אֹמֵר (מְלָכִים-א כא): "הִנֵּה הוּא בִּכְרֵם נְכוֹת אֲשֶׁר יֵרֵד שָׁם לְרִשְׁתּוֹ"! אֲמָרוּ לוֹ: מִפְּנֵי שֶׁבֶן אַחֵי אֲבִיו הָיָה וְרָאוּי לוֹ לְיִוְרְשׁוֹ. אֹמֵר לָהֶם: וְכִי לֹא הָיָה לוֹ בָּנִים? אֲמָרוּ לוֹ: וְהִלָּא אוֹתוֹ וְאֶת בָּנָיו הָרַג, שֶׁנֶּאֱמָר (מְלָכִים ב ט): "אִם לֹא [אֶת] דְּמֵי נְכוֹת וְאֶת דְּמֵי בָנָיו רָאִיתִי אִמָּשׁ נֶאֱמָר ה' וְשִׁלְמָתִי לָךְ בַּחֲלָקָה הַזֹּאת נֶאֱמָר ה'".

ד,ד. וְכּוֹתֵב לוֹ סֵפֶר תּוֹרָה לְלַמֵּד לְשִׁמּוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה נְאוֹת בְּשֵׁל אַבּוֹתָיו, אֵלָּא בְּשֵׁל, שֶׁנֶּאֱמָר (דְּבָרִים יז): "וְכָתַב לוֹ" – שֶׁתִּהְיֶה כְּתוּבָה לְשִׁמּוֹ, וְאֵין רְשׁוּת לְהַדְיוֹט לְקִרְיָה בָּהּ, שֶׁנֶּאֱמָר (דְּבָרִים יז): "וְקָרָא בּוֹ" – הוּא וְלֹא הַדְיוֹט. וּמִנִּיחִין אוֹתוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁל כְּהֲנִים, וּבְבֵית דִּין שֶׁל לְוִיִּם, וּבְבֵית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל הַמְּשִׁאיִין לְכַהֲנָה, יוֹצֵא לְמַלְחָמָה – הִיא עִמּוֹ. נִכְנַס – הִיא עִמּוֹ. יוֹשֵׁב בְּבֵית דִּין – הִיא אֵצֶל. נִכְנַס לְבֵית הַמִּים – מִמְּנַחַת לוֹ עַל הַפֶּתַח. וְכֵן דּוֹד אֹמֵר (תְּהִלִּים טז): "שׁוֹיִתִּי ה' לְנִגְדֵי תְּמִיד" וְגו'. רַבִּי יְהוֹדָה אֹמֵר: סֵפֶר תּוֹרָה מִיָּמֵינוֹ וְתַפְלִין מִשְׁמָאלוֹ.

ד,ה. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר: רָאוּי הָיָה עֲזָרָא שֶׁתַּנְתֵּן תּוֹרָה עַל יָדוֹ, אֲלֵמָּלָא קִדְּמוּ מִשָּׁה, נֶאֱמָרָה בְּמִשָּׁה עָלֶיהָ נֶאֱמָרָה בְּעֲזָרָא עָלֶיהָ, נֶאֱמָרָה בְּמִשָּׁה עָלֶיהָ (שְׁמוֹת יט): "וּמִשָּׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים". נֶאֱמָרָה בְּעֲזָרָא עָלֶיהָ (עֲזָרָא ז): "הוּא עֲזָרָא עָלָה מִבְּבֶל", מֵה עָלֶיהָ הָאֲמִירָה בְּמִשָּׁה – לְמַד תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמָר (דְּבָרִים ד): "וְאוֹתִי צִוָּה ה' בְּעֵת הַהִיא לְלַמֵּד אֶתְכֶם", אֵף הָעֲלִיָּה הָאֲמִירָה בְּעֲזָרָא – לְמַד תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמָר (עֲזָרָא ז): "כִּי עֲזָרָא הָכִין לְכַבּוֹ לְדַרְשׁ אֶת תּוֹרַת ה', וְלַעֲשׂוֹת וּלְלַמֵּד בְּיִשְׂרָאֵל חֶק וּמִשְׁפָּט", וְאֵף הוּא נִתֵּן עַל יָדוֹ כְּתָב וְלִשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמָר (עֲזָרָא ד): "וְכָתַב הַנִּשְׁתָּן כְּתוּב אֲרָמִית וּמִתְרַגֵּם אֲרָמִית", מֵה תְּרַגּוּמוֹ אֲרָמִית אֵף כְּתוּב אֲרָמִית. וְאֹמֵר (דְּנִיָּאל ה): "וְלֹא כְּהִלִּין כְּתָבָא לְמַקְרָא וְגו', מִלְּמַד שֶׁבָּאוּתוֹ הַיּוֹם נִתֵּן. וְאֹמֵר (דְּבָרִים יז):

וְהָיָה כִּי-תָבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִ-הְיֶה וְהָיָה אֲרֵי תִיעוּל לְאַרְעָא דִּינִי אֱלֹהֶיךָ יִהְיֶה לְךָ אַחְסָנָא
אֶל-לִהְיֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וִירֻשָּׁתָהּ וְיִשְׁכַּבְתָּ בָּהּ: וּמִיָּרֵמָה וְתַמִּיב בָּהּ:

וְהָיָה כִּי תָבֹא וְגוֹמֵר וִירֻשָּׁתָהּ וְיִשְׁכַּבְתָּ בָּהּ – מִגִּיד שְׁלֹא נִתְחַיְבוּ בְּבְכּוֹרִים עַד שֶׁכָּבְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ וַחֲלָקוּהָ.

וְלִקְחָתָּ מִרְאשִׁית | כָּל-פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֵא
מֵאֲרָצְךָ אֲשֶׁר יִ-הְיֶה אֶל-לִהְיֶיךָ נָתַן לְךָ וְשָׂמָתָּ בְּטָנָא
וְהִלַּכְתָּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יִ-הְיֶה אֶל-לִהְיֶיךָ
לִשְׁכֹּן שְׁמוֹ שָׁם:

מִרְאשִׁית – וְלֹא כָּל רֵאשִׁית, שְׁאִין כָּל הַפְּרוֹת חֲיָבִין בְּבְכּוֹרִים אֲלֵא שִׁבְעַת הַמִּינִין בִּלְבַד. נֹאמֵר כָּאן אָרֶץ, וְנֹאמֵר לִהְיוֹן "אָרֶץ חֹטָה וְשֹׁעֲרָה"
וְגוֹמֵר; מֵה לִּהְיוֹן מִשְׁבַּעַת הַמִּינִים שֶׁנִּשְׁתַּבַּח בָּהֶן אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲפִי כָּאן שִׁבַּח אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵן שִׁבְעַת הַמִּינִין. "זֵית שָׁמֶן", זֵית אֲגוּרִי, שֶׁשְׁמֵנו
אֲגוּר בְּתוֹכוֹ; "וּדְבָשׁ", הוּא דְבַשׁ תְּמָרִים. מִרְאשִׁית – אֲדָם יוֹרֵד לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ וְרוֹאֶה תֵּאנָה שִׁבְכָּרָה, כּוֹרֵךְ עָלֶיהָ גָּמִי לְסִימָן וְאוֹמֵר: הֲרִי זֶה
בְּכּוֹרִים.

וּבָאתָ אֶל-הַפֶּה אֲשֶׁר יִהְיֶה בֵּינֵיהֶם הַהֵם וְאָמַרְתָּ
אֵלָיו הִגְדַּמְתִּי הַיּוֹם לִי-הָיָה אֶל-לִהְיֶיךָ כִּי-בָאתִי אֶל-
הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יִ-הְיֶה לְאַבְתִּינוּ לְתֵת לָנוּ:

אֲשֶׁר יִהְיֶה בֵּינֵיהֶם הַהֵם – אִין לְךָ אֲלֵא פֶהן שִׁבְכָמִיד, כְּמוֹ שֶׁהוּא. וְאָמַרְתָּ אֵלָיו – שְׁאִינְךָ כְּפוּי טוֹכָה. הִגְדַּמְתִּי הַיּוֹם – פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה וְלֹא
שְׁתֵּי פַעַמִּים.

וְלִקַּח הַפֶּהן הַטָּנָא מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לַפָּנִי מִזִּבְחַ יִ-הְיֶה
אֶל-לִהְיֶיךָ:

וְלִקַּח הַפֶּהן הַטָּנָא מִיָּדְךָ – לְהִנִּיף אוֹתוֹ; פֶּהן מִנִּים יָדוֹ תַּחַת יָד הַבְּעָלִים וּמִנִּיף.

וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לַפָּנִי | יִ-הְיֶה אֶל-לִהְיֶיךָ אֲרָמִי אֲבָד
אֲבִי וַיֵּרֶד מִצְרָיִמָה וַיַּגֵּר שָׁם בְּמִתִּי מַעֲטָ וַיְהִי-שָׁם
לְגוֹי גָּדוֹל עֲצוּם וָרַב:

וְעָנִיתָ – לְשׁוֹן הִרְמַת קוֹל. אֲרָמִי אוֹבָד אֲבִי – מִזְפִּיר חֲסָדִי הַמָּקוֹם; אֲרָמִי אוֹבָד אֲבִי, לָכֵן בִּקֵּשׁ לַעֲקֹר אֶת הַכָּל כְּשֶׁרָדַף אַחֵר יַעֲקֹב, וּבִשְׁבִיל
שֶׁחָשַׁב לַעֲשׂוֹת, חָשַׁב לוֹ הַמָּקוֹם כְּאֵלוֹ עֲשָׂה, שִׁבְאַמוֹת הַעוֹלָם חוֹשֵׁב לָהֶם הַקְדוּשׁ כְּרוּךְ הוּא מְחַשְׁבָּה כְּמַעֲשֵׂה. וַיֵּרֶד מִצְרָיִמָה – וַעֲזַר אֲחֵרִים
כָּאוֹ עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, שְׁאֲחֵרֵי זֹאת יָרַד יַעֲקֹב לְמִצְרָיִם. בְּמִתִּי מַעֲטָ – בְּשִׁבְעִים נָפֶשׁ.

וַיַּרְעוּ אֶתְנוּ הַמִּצְרָיִם וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה
קָשָׁה:

וַנַּעֲלֶק אֶל-יִ-הְיֶה אֶל-לִהְיֶיךָ אֲבָתִינוּ וַיִּשְׁמַע יִ-הְיֶה
אֶת-קִלְנוּ וַיַּרְא אֶת-עָנוּנוּ וְאֶת-עֲמָלָנוּ וְאֶת-לַחֲצוֹנוּ:

וַיּוֹצֵאֵנוּ יִ-הְיֶה מִמִּצְרָיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה
וּבְמָרָא גָּדֹל וּבְאִתּוֹת וּבְמִפְתִּים:

וַיַּבְאֵנוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן-לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת
אָרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:

אֵל הַמָּקוֹם הַזֶּה – זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ – כְּמַשְׁמַעוֹ.

וַעֲתָה הִנֵּה הַבָּאתִי אֶת-רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-
נָתַתָּה לִי יִ-הְיֶה וְהִנַּחְתָּו לַפָּנִי יִ-הְיֶה אֶל-לִהְיֶיךָ
וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לַפָּנִי יִ-הְיֶה אֶל-לִהְיֶיךָ:

וְהִנַּחְתָּו – מִגִּיד שֶׁנִּשְׁטְלוּ אַחֵר הַנֶּפֶת הַפֶּהן, וְאוֹחֲזוּ בְּיָדוֹ כִּשֶּׁהוּא קוֹרָא, וְחֹזֵר וּמִנִּיף.

ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך י-הוה א-להיך ותחזי בכל טבתא דיהב לך יי אלהיך ולאנש ביתך אתה ולביתך אתה וסלוי והגר אשר בקרבך: וליואה וגיורא דבינך:

ושמחת בכל הטוב – מכאן אמרו: אין קורין מקרא בפורים אלא בזמן שמחה, מעצרת ועד הסג, שאדם מלקט תבואתו ופרותיו ונינו ושמו; אבל מהסג ואילך, מביא ואינו קורא. אתה וסלוי – אף סלוי סובב בבכורים אם נטעו בתוך עריהם. והגר אשר בקרבך – מביא ואינו קורא, שאינו יכול לומר "לאבותינו".

פרשת ודוי מעשרות

שני

כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית לעשר את כל מעשר לעשרא ית כל מעשר עללך בשנת השלישית שנת המעשר ונתתה ללוי לגר ליתום ולא למנה ואכלו בשעריך ושבעו:

כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית – כשתגמר להפריש מעשרות של שנה השלישית. קבע זמן הבעור והודוי בערב הפסח של שנה הרביעית, שנאמר: "מקצה שלש שנים תוציא" וגומר. נאמר כאן "משך", ונאמר להלן: "משך שבע שנים", לענן הקהל; מה להלן רגל, אף כאן רגל. אי מה להלן חג הסוכות, אף כאן חג הסוכות? תלמוד לומר: כי תכלה לעשר מעשרות של שנה השלישית; רגל שהמעשרות כלן בו, וזהו פסח, שהרבה אילנות יש שנלקטין אחר הסוכות. נמצאו מעשרות של שלישית כלן בפסח של רביעית; וכל מי ששהה מעשרותיו, הצריכו הכתוב לבערו מן הבית. שנת המעשר – שנה שאין נוהג בה אלא מעשר אחד משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה. ששנה ראשונה ושנה של שמיטה – נוהג בהן מעשר ראשון, כמו שנאמר: "כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר"; ומעשר שני, שנאמר: "ואכלת לפני ה' א-להיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך"; הרי שתי מעשרות. ובה ולמדך כאן בשנה השלישית, שאין נוהג מאותן שתי מעשרות אלא האחד; ואיזה? זה מעשר ראשון. ומת מעשר שני יתן מעשר עני, שנאמר כאן: ונתתה ללוי את אשר לו, הרי מעשר ראשון; לגר ליתום ולא למנה, זה מעשר עני. ואכלו בשעריך ושבעו – תן להם כדי שבעו. מכאן אמרו: אין פוסחין לעני בגרן פחות מחצי קב חטים וכולה.

ואמרתי לפני י-הוה א-להיך בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולא למנה בכל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי:

ואמרתי לפני ה' א-להיך – התנדב שנתת מעשרותיך. בערתי הקדש מן הבית – זה מעשר שני ונטע רבעי. ולמדך שאם שקה מעשרותיו של שתי שנים ולא העלם לירושלים, שצריך להעלותם עכשו. וגם נתתיו ללוי – זה מעשר ראשון. וגם – לרבות תרומה ובכורים. לגר ליתום ולא למנה – זה מעשר עני. בכל מצותך – נתיים פסדו, ולא הקדמתי תרומה לבכורים, ולא מעשר לתרומה, ולא שני לראשון. שהתרומה קרויה "ראשית", שהיא ראשונה משנעשה דגן; וכתוב: "מלאכתך ודמעה לא תאחר", לא תשנה את הסדר. לא עברתי ממצותיך – לא הפרשתי ממין על שאינו מינו, ומן הקדש על השון, ולא שכחתי – מלברכה על הפרשת מעשרות.

לא אכלתי באני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת שמעתי בקול י-הוה א-להי עשיתי בכל אשר צויתני:

לא אכלתי באני ממנו – מכאן שאסור לאונן. ולא בערתי ממנו בטמא – בין שאני טמא והוא טהור, בין שאני טהור והוא טמא. והיכן הנהר על קד? "לא תוכל לאכל בשעריך", זו אכילת טמאה, כמו שכתוב בפסולי המקדשים: "בשעריך תאכלנו הטמא והטהור" וגומר; אבל זה – לא תוכל לאכל דרך אכילת שעריך האמור במקום אחר. ולא נתתי ממנו למת – לעשות לו ארון ומקריכו. שמעתי בקול ה' א-להי – הביאותי לבית הבחירה. עשיתי בכל אשר צויתני – שמחתי ושמחתי בו.

השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש:

השקיפה ממעון קדשך – עשינו מה שצוית עלינו, עשה אתה מה שצוית לעשות. שאמרתי: "אם בנקומי תלכו... ונתתי גשמיכם בעתם". אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו – לתת לנו; ונקמת, ארץ זבת חלב ודבש.

פרשת קדוש עם סגלה

שלישי

הַיּוֹם הַזֶּה יִי-הוֹנָה אֶל-לִהְיֶה מִצּוֹנָה לַעֲשׂוֹת אֶת-הַחֲקִים הָאֵלֹהִים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים וְשִׁמְרָתָהּ וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל-לְבָבְךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:	יֹמָא הַדִּין יִי אֱלֹהֶךָ מִפְּקֻדָּךְ לַמַּעַבְדִּי יֵת קִימִיָּא הָאֵלִין וְיֵת דִּינִיָּא וְתִטֵּר וְתַעֲבִיד יִתְהוֹן בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ:
הַיּוֹם הַזֶּה ה' אֶל-לִהְיֶה מִצּוֹנָה – בְּכָל יוֹם יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ חַדָּשִׁים, כָּאֵלוּ בּוֹ בְּיוֹם נִצָּטוּנִית עֲלֵיהֶם. וְשִׁמְרָתָהּ וְעָשִׂיתָ אוֹתָם – בֵּת קוֹל מְבַרְכָתוֹ: הַבָּאֵת בְּפוּרִים הַיּוֹם, תִּשְׁנָה לְשָׁנָה הַבָּאָה.	
אֶת-יִי-הוֹנָה הָאֱמֶרְתָּ הַיּוֹם לִהְיוֹת לְךָ לֹא-לֵהִים וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָיו וּלְשַׁמֵּר תִּקְיוֹ וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּלְשַׁמֵּעַ בְּקוֹלוֹ:	יֵת יִי חֲטַבְתָּ יֹמָא דִין לַמְהוּי לְךָ לֵאלֹהִים וּלְמַהְיָ בְּאוֹרְתוֹ דְּתַקְנֹן קְדָמוּהִי וּלְמִטֵּר קִימֹהִי וּפְקוּדוֹהִי וְדִינוּהִי וּלְקַבֵּלָא לְמִימְרִיהָ:
הָאֱמֶרְתָּ וְהָאֱמִירָךְ – אִין לָהֶם עַד מוֹכִיחַ בְּמִקְרָא. וְלִי נִרְאָה שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַפְּרָשָׁה, וְהַבְּדִלָה: הַבְּדִלָתָ לְךָ מֵאֵל-לֵהִי הַנִּכְרַר לִהְיוֹת לְךָ לֹא-לֵהִים, וְהוּא הַפְּרִישָׁה אֵלָיו מֵעַמִּי הָאֶרֶץ לִהְיוֹת לוֹ לַעֲם סִגְלָה.	
וַי-הוֹה הָאֱמִירָךְ הַיּוֹם לִהְיוֹת לוֹ לַעֲם סִגְלָה כַּאֲשֶׁר דְּבַר-לְךָ וּלְשַׁמֵּר כָּל-מִצְוֹתָיו:	וַיִּי חֲטַבְתָּ יֹמָא דִין לַמְהוּי לִיָּה לַעֲם חֲבִיב כָּמָא דְּמַלִּיל לְךָ וּלְמִטֵּר כָּל פְּקוּדוֹהִי:
כַּאֲשֶׁר דְּבַר לְךָ – "וְהֵייתָם לִי סִגְלָה".	
וּלְתַתָּךְ עָלְיוֹן עַל כָּל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַתָּלָהּ וּלְשֵׁם וּלְתַפְאֶרֶת וּלְהִיתָךְ עִם-קַדִּישׁ לִי-הוֹנָה אֶל-לִהְיֶה כַּאֲשֶׁר דְּבַר:	וּלְמַתָּנְךָ עֲלָאִי עַל כָּל עַמִּמִּיָּא דַּעֲבַד לְתוּשְׁבָתָא וּלְשׁוֹם וּלְרַבּוּ וּלְמַהְיָ עִם קַדִּישׁ קָדָם יִי אֱלֹהֶךָ כָּמָא דְּמַלִּיל:
וּלְהִיוֹתָךְ עִם קַדוֹשׁ וְגוֹמֵר כַּאֲשֶׁר דְּבַר – "וְהֵייתָם לִי קְדוֹשִׁים".	
רביעי	
וַיִּצְוּ מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הָעָם לֵאמֹר שִׁמְרִי אֶת-כָּל-הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם:	וּפְקִיד מֹשֶׁה וְסָבִי יִשְׂרָאֵל יֵת עֲמָא לְמִימֵר טְרוּ יֵת כָּל תְּפָקִידָתָא דְּאַנָּא מִפְּקִיד יִתְכוֹן יֹמָא דִין:
שְׁמֹר אֶת כָּל הַמִּצְוָה – לְשׁוֹן הוֹנָה, גִּרְדַּנ"ט [בְּלַעַז.	
וְהָיָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר תַּעֲבִרוּ אֶת-הַיַּרְדֵּן אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִי-הוֹנָה אֶל-לִהְיֶה נִתָּן לְךָ וְהַקִּמַּתָּ לְךָ אֲבָנִים גְּדֻלוֹת וְשִׁדַּת אֹתָם בְּשִׂיד:	וְהֵי בַּיּוֹמָא דְּתַעֲבִרוּן יֵת יַרְדְּנָא לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לְךָ וְתַקִּים לְךָ אֲבָנִין רַבְרָבִין וְתַסִּיד יִתְהוֹן בְּסִידָא:
וְהַקִּמַּתָּ לְךָ – בִּיַּרְדֵּן; וְאַחֲרַיִךְ תּוֹצִיאוּ מִשָּׁם אַחֲרוֹת, וְתַבְנוּ מִקֵּן מִזְבֵּחַ בְּהַר עֵיבָל. נִמְצְאָתָ אֹתָהּ אוֹמֵר, שְׁלֹשָׁה מִיָּנִי אֲבָנִים הָיוּ: שְׁתֵּים עָשָׂר בִּיַּרְדֵּן, וּכְנָגְדוֹ בְּגִלְגָל, וּכְנָגְדוֹ בְּהַר עֵיבָל, כְּדֹאִיתָא בְּמַסְכַּת סוּטָה.	
וְכַתַּבְתָּ עָלֵיהֶן אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעֵבֶרָךְ לְמַעַן אֲשֶׁר תִּבְּאֵל אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִי-הוֹנָה אֶל-לִהְיֶה נִתָּן לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבְשׁ כַּאֲשֶׁר דְּבַר יִי-הוֹנָה אֶל-לִהְיֶי-אֲבֹתֶיךָ לְךָ:	וְתַכְתּוּב עָלֵיהוֹן יֵת כָּל פְּתַגְמֵי אוֹרִיתָא קְדָא בְּמַעֲבְרָךְ בְּדִיל דְּתִיעֵזוֹל לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לְךָ אֶרֶע עֲבָדָא חֶלֶב וְדִבְשׁ כָּמָא דְּמַלִּיל יִי אֱלֹהֵא דְּאַבְהֶתָךְ לְךָ:
וְהָיָה בְּעֵבֶרְכֶם אֶת-הַיַּרְדֵּן תִּקְיִמוּ אֶת-הָאֲבָנִים הָאֵלֹהִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם בְּהַר עֵיבָל וְשִׁדַּת אוֹתָם בְּשִׂיד:	וְהֵי בְּמַעֲבָרְכוֹן יֵת יַרְדְּנָא תִּקְיִמוּן יֵת אֲבָנִיָּא הָאֵלִין דְּאַנָּא מִפְּקִיד יִתְכוֹן יֹמָא דִין בְּטוֹרָא דְּעֵיבָל וְתַסִּיד יִתְהוֹן בְּסִידָא:
וּבְגִיתָ שֵׁם מִזְבֵּחַ לִי-הוֹנָה אֶל-לִהְיֶה מִזְבֵּחַ אֲבָנִים לֹא-תִנִּיף עָלֵיהֶם בְּרִזָּל:	וְתַבְנִי תַמֵּן מִדְּבָתָא קָדָם יִי אֱלֹהֶךָ מִדְּבַח אֲבָנִין לֹא תִרִים עָלֵיהוֹן בְּרִזָּלָא:
אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת-מִזְבֵּחַ יִי-הוֹנָה אֶל-לִהְיֶה וְהָעֲלִיתָ עָלָיו עֹלֹת לִי-הוֹנָה אֶל-לִהְיֶה:	אֲבָנִין שְׁלֵמוֹן תַּבְנִי יֵת מִדְּבָתָא דִּי אֱלֹהֶךָ וְתַסִּיק עָלֵיהִי עָלְיוֹן קָדָם יִי אֱלֹהֶךָ:

וּזְבַחַת שְׁלָמִים וְאֶכְלֹת שֶׁם וְשִׁמְחַת לִפְנֵי י-הוָה א-לֵהֶיךָ:	וְתַפּוֹס נֶכֶסֶת קוֹדֶשִׁין וְתִכּוֹל תִּמְן וְתַחֲדֵי קָדָם יי אֵלֶיךָ:
וְכַתְּבַת עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הַיִּטָּב:	וְתַכְתּוֹב עַל אֲבָנִיַּא יֵת כָּל פְּתִגְמֵי אוֹרֵיתָא הָדָא פְּרִישׁ יָאוֹת:
בְּאֵר הַיִּטָּב – בְּשָׁבָעִים לְשׁוֹן.	
וַיַּזְכֵּר מֹשֶׁה וְהַפְּהָגִים הַלּוּלָם אֶל כָּל־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַסֵּכֶת וְשִׁמְעֵ יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיִיתָ לְעָם לִי-הוָה א-לֵהֶיךָ:	וּמַלִּיל מֹשֶׁה וְכַהֲנִיָּא לִינְאִי עִם כָּל יִשְׂרָאֵל לְמִימַר אֲצִית וְשִׁמְעֵ יִשְׂרָאֵל יוֹמָא הַדִּין הַנִּיתָא לְעָם קָדָם יי אֵלֶיךָ:
הַסֵּכֶת – פְּתַרְגוּמוֹ. הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיִיתָ לְעָם – בְּכָל יוֹם יְהִי בְּעֵינֶיךָ כְּאֵלּוּ הַיּוֹם בָּאתָ עִמּוֹ בְּבָרִית.	
וְשִׁמְעַתָּ בְּקוֹל י-הוָה א-לֵהֶיךָ וְעָשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָיו וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אֶנְכִּי מֵצִוְךָ הַיּוֹם:	וְתַקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֵלֶיךָ וְתַעֲבִיד יֵת פְּקוּדוֹתֵי וִית קִנְמוֹתֵי דְאַנָּא מִפְּקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין:
חֲמִישִׁי	
וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בְּיוֹם הַהוּא לֵאמֹר:	וּפְקִיד מֹשֶׁה יֵת עֲמָא בְּיוֹמָא הַהוּא לְמִימַר:
אֵלֶּה יַעֲמָדּוּ לְבָרַךְ אֶת־הָעָם עַל־הָר גִּרְזִים בְּעֶבְרָתָם אֶת־הַיַּרְדֵּן שְׁמַעוֹן וְלֵוִי וַיהוּדָה וַיִּשָּׁשֶׁכֶר וַיֹּסֶף וּבְנֵימֶן:	אֵלִין יְקוּמוּן לְבָרְכָא יֵת עֲמָא עַל טוֹרָא דְגִרְזִין בְּמַעֲבָרְכוֹן יֵת יַרְדְּנָא שְׁמַעוֹן וְלֵוִי וַיהוּדָה וַיִּשָּׁשֶׁכֶר וַיֹּסֶף וּבְנֵימֶן:
לְבָרַךְ אֶת הָעָם – כְּדֹאִיתָא בְּמַסְכַּת סוּטָה, שְׁשֶׁה שְׁבָטִים עָלוּ לְרֹאשׁ הַר גִּרְזִים וְשְׁשֶׁה לְרֹאשׁ הַר עֵיבֵל, וְהַפְּהָגִים וְהַלּוּלָם וְהָאֲרוֹן לְמִטָּה בְּאֶמְצַע. הִפְכוּ לַיּוֹם פְּנִיָּהֶם כְּלָפִי הַר גִּרְזִים וּפְתַחוּ בְּכַרְכָּה: "בְּרוּךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה" וְגוֹמֵר, וְאֵלּוּ נֵאֱלָו עוֹנִין אָמֵן. חֲזָרוּ וְהִפְכוּ פְּנִיָּהֶם כְּלָפִי הַר עֵיבֵל וּפְתַחוּ בְּקַלְלָה, וְאֹמְרִים: אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וְגוֹמֵר, וְכֵן כָּלָם, עַד "אֲרוּר אֲשֶׁר לֹא יָקִים".	
וְאֵלֶּה יַעֲמָדּוּ עַל־הַקַּלְלָה בְּהָר עֵיבֵל רְאוּבֵן גָּד וְאֲשֶׁר וּזְבוּלֹן דָּן וְנַפְתָּלִי:	וְאֵלִין יְקוּמוּן עַל לְוִטִּיָּא בְּטוֹרָא דְעֵיבֵל רְאוּבֵן גָּד וְאֲשֶׁר וּזְבוּלֹן דָּן וְנַפְתָּלִי:
וַעֲנֵו הַלּוּלָם וְאָמְרוּ אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רֶם:	וְתִיבּוֹן לִינְאִי וַיִּמְרוּן לְכָל אֲנָשׁ יִשְׂרָאֵל קֹל רֶם:
אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה תוֹעֵבַת י-הוָה מַעֲשֶׂה יָדֵי תֹרֵשׁ וְשֶׁם בִּסְתֵר וַעֲנֵו כָל־הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן:	לִיט גּוֹבְרָא דִּי־עֲבִיד צִילָם וּמַתְכָּא מִרְחַק קָדָם יי עוֹבֵד יָדֵי אוּמָנָא וַיִּשְׁוִי בְּסַתְרָא וְתִיבּוֹן כָּל עֲמָא וַיִּמְרוּן אָמֵן:
אֲרוּר מַקְלָה אֲבִיו וְאָמוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן:	לִיט דִּיקְלִי אָבוּהִי וְאִמִּיה וַיִּמַּר כָּל עֲמָא אָמֵן:
מַקְלָה אֲבִיו – מְזוּלָל, לְשׁוֹן "נִקְלָה אֲחִיד".	
אֲרוּר מַסִּיג גְּבוּל רַעְהוּ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן:	לִיט דִּישְׁנִי תַחּוּמָא דְחִבְרִיה וַיִּמַּר כָּל עֲמָא אָמֵן:
מַסִּיג גְּבוּל – מַחְזִירוֹ לְאַחֲרָיו וְגוֹנֵב אֶת הַקְּרָעָה, לְשׁוֹן "וְהִסַּג אַחֹר".	
אֲרוּר מַשְׁגָּה עוֹר בְּדָרְךָ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן:	לִיט דִּישְׁטַעִי עוֹירָא בְּאוֹרְחָא וַיִּמַּר כָּל עֲמָא אָמֵן:
מַשְׁגָּה עוֹר – הַסּוּמָא בְּדָכֵר וּמַשְׁיָאוֹ עֲצָה רַעָה.	
אֲרוּר מַטָּה מִשְׁפָּט גִּר־יִתּוֹם וְאֶלְמָנָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן:	לִיט דִּינְצָלִי דִין גִּיּוֹר יִיתָם וְאֶרְמָלָא וַיִּמַּר כָּל עֲמָא אָמֵן:
אֲרוּר שׂוֹכֵב עִם־אִשְׁת אֲבִיו כִּי גִלָּה כְּנָה אֲבִיו וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן:	לִיט דִּישְׁכּוֹב עִם אִתָּת אָבוּהִי אָרִי גִלִּי כְּנָפָא דְאָבוּהִי וַיִּמַּר כָּל עֲמָא אָמֵן:

אָרוֹר שִׁכַּב עִם-כָּל-בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל-הָעַם אָמֵן:	לִיט דִּישָׁכּוּב עִם כָּל בְּעִירָא וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
אָרוֹר שִׁכַּב עִם-אֲחֵתוֹ בַּת-אָבִיו אוֹ בַת-אִמּוֹ וְאָמַר כָּל-הָעַם אָמֵן:	לִיט דִּישָׁכּוּב עִם אַחְתִּיהָ בַת אָבוּהִי אוֹ בַת אִמִּיהָ וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
אָרוֹר שִׁכַּב עִם-חֲתָנָתּוֹ וְאָמַר כָּל-הָעַם אָמֵן:	לִיט דִּישָׁכּוּב עִם חֲמַתִּיהָ וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
אָרוֹר מִכָּה רַעְהוּ בִּסְתֵר וְאָמַר כָּל-הָעַם אָמֵן:	לִיט דִּימְחִי חֲבֵרִיהָ בִּסְתֵרָא וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
מִכָּה רַעְהוּ בִּסְתֵר – עַל לְשׁוֹן הָרַע הוּא אוֹמַר. רְאִיתִי בִּיסּוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן: אֶחָד עָשָׂר אֲרוּרִים יֵשׁ כָּאן, כְּנֶגֶד אֶחָד עָשָׂר שְׂכֻטִּים. וּכְנֶגֶד שְׁמֵעוֹן לֹא כְתֹב אֲרוּר, לְפִי שְׁלֹא הָיָה בְּלִבּוֹ לְבָרֵכוֹ לִפְנֵי מוֹתוֹ כְּשֶׁבִרְךְ שְׁאָר הַשְּׂכֻטִּים, לְכֹף לֹא רָצָה לְקַלְלוֹ.	
אָרוֹר לָקַח שְׂחָד לְהַפּוֹת גִּפְשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל-הָעַם אָמֵן:	לִיט דִּיקַבִּיל שׁוּחָדָא לְמַקְטֵל גִּפְשׁ דָּם זָפִאי וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
אָרוֹר אֲשֶׁר לֹא-יִקְוֶה אֶת-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה-הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל-הָעַם אָמֵן:	לִיט דְּלֹא יִקְוֶים יֵת פִּתְגָמֵי אוֹרִיתָא הַזֹּאת לְמַעַבְדַּד יִתְהוֹן וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
אֲשֶׁר לֹא יִקְוֶה – כָּאן כָּלל אֶת כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, וְקִבְלוּהָ עֲלֵיהֶם בְּאֵלֶּה וּבְשִׁבּוּעָה.	
וְהָיָה אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע בְּקוֹלִי-הַנֶּה אֶל-לִהְיוֹת לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֶנְכִּי מֵצִוְךָ הַיּוֹם וּנְתַנָּךְ י-הוָה אֶל-לִהְיוֹת עֲלִיּוֹן עַל כָּל-גּוֹיֵי הָאָרֶץ:	וְהָיָה אִם קִבְּלָא תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֵךְ לְמַטֵּר לְמַעַבְדַּד יֵת כָּל פְּקוּדֵיהִי דְאַנָּא מִפְקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין וּנְתַנָּךְ יי אֱלֹהֵךְ עֲלֵאי עַל כָּל עַמְמֵי אַרְעָא:
וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל-הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגְךָ כִּי תִשְׁמָע בְּקוֹלִי-הַנֶּה אֶל-לִהְיוֹת:	וַיִּתְּנוּ עָלֶיךָ כָּל בְּרִכְתָּא הָאֵלִין וַיִּדְבְּקוּנָךְ אַרִי תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֵךְ:
בְּרוּךְ אַתָּה בְּעִיר וּבְרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה:	בְּרִיךְ אַתָּה בְּקִרְתָּא וּבְרִיךְ אַתָּה בַּחֲקֵלָא:
בְּרוּךְ פְּרִי-בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ וּפְרִי בְהֶמְתְּךָ שֹׁגֵר אֲלֵפֶיךָ וְעִשְׂתֵּרוֹת צֹאנְךָ:	בְּרִיךְ וּלְדָא דְמַעֲךָ וְאִבָּא דְאַרְעֶךָ וּנְלִדָא דְבַעֲרֶךָ בְּקִרֵי תוֹרְךָ וְעִדְרֵי עֲנָךְ:
שֹׁגֵר אֲלֵפֶיךָ – וּלְדוֹת בְּקֶרֶךְ שֶׁהִבְהֵמָה מְשַׁגְרֶת מִמֶּעִיָּה. וְעִשְׂתֵּרוֹת צֹאנְךָ – כְּתַרְגוּמוֹ. וּבִטְנְךָ אֲמָרוּ: לָמָּה נִקְרָא שְׁמֵן עִשְׂתֵּרוֹת? שְׁמַעְשִׁירוֹת אֶת בַּעֲלֵיהֶן וּמִסְזִיקוֹת אוֹתָן, כְּעִשְׂתֵּרוֹת הַלֵּלוּ שֶׁהֵן סֹלְעִים חֲזָקִים.	
בְּרוּךְ טַנְאָךְ וּמִשְׁאֲרֵתְךָ:	בְּרִיךְ סִלְךָ וְאַצִּוִּתְךָ:
בְּרוּךְ טַנְאָךְ – פִּירוּשִׁיךָ. דְּבַר אַחֵר: טַנְאָךְ, דְּבַר לֹחַ שְׁאֵתָהּ מִסַּנֵּן בְּסִלִּים. וּמִשְׁאֲרֵתְךָ – דְּבַר יָבֵשׁ, שְׁנִשְׁאָר בְּכֵלֵי וְאִינוּ זָב.	
בְּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֲךָ וּבְרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתְךָ:	בְּרִיךְ אַתָּה בְּמֵיעֲלָךְ וּבְרִיךְ אַתָּה בְּמִפְקָךְ:
בְּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֲךָ וּבְרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתְךָ – שְׁתֵּהא וְצִיאָתְךָ מִן הָעוֹלָם בְּלֹא חֲטָא כְּבִיאָתְךָ לָעוֹלָם.	
שִׁישִׁי	
יִתֵּן י-הוָה אֶת-אִיבֶיךָ הַקָּמִים עָלֶיךָ נִגְפִים לִפְנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֲחֵז יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבִשְׂבָעָה דָּרָכִים יָנוּסוּ לִפְנֶיךָ:	יִתֵּן יי יֵת בַּעֲלֵי דְבִבְךָ דְקִימִין עָלֶיךָ תְּבִירִין הַזֵּמָךְ בְּאוֹרְתָא חֲדָא יִפְקוּן לוֹתְךָ וּבִשְׂבָע אוֹרְתּוֹ יַעֲרְקוּן מִן הַזֵּמָךְ:
וּבִשְׂבָעָה דָּרָכִים יָנוּסוּ לִפְנֶיךָ – כֹּן דֶּרֶךְ הַנִּבְהָלִים לְבָרֶחַ, מִתְּפֹרִים לְכָל צַד.	
יֵצֵאוּ י-הוָה אֶתְךָ אֶת-הַבְּרָכָה בְּאַסְמִיךָ וּבְכָל מִשְׁלַח יָדְךָ וּבְרִכְךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר-י-הוָה אֶל-לִהְיוֹת נִתָּן לָךְ:	יִפְקִיד יי לָךְ יֵת בְּרִכּוֹן בְּאוּצְרֶךָ וּבְכָל אוֹנֶשְׁטוֹת יָדְךָ וּיְבִרְכְּנָךְ בְּאַרְעָא דִּי אֱלֹהֵךְ יִהְיֵב לָךְ:
יְקִימְךָ י-הוָה לוֹ לַעֲם קָדוֹשׁ כַּאֲשֶׁר גִּשְׁבַּע-לָךְ כִּי תִשְׁמֹר אֶת-מִצְוֹת י-הוָה אֶל-לִהְיוֹת וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו:	יְקִימְנָךְ יי הַזֵּמָוְהִי לַעֲם קָדִישׁ כְּמָא דְקִימִים לָךְ אַרִי תִטֵּר יֵת פְּקוּדֵיָא דִּי אֱלֹהֵךְ וְתִתֵּךְ בְּאוֹרְתּוֹ דְתִקְנֵן הַזֵּמָוְהִי:

וַיֵּרְאוּ כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם יִּהְיֶה נִקְרָא עָלָיו וְיִרְאוּ מִמֶּנּוּ:	וַיַּחֲזִיזוּ כָּל עַמֵּי אֶרֶץ אֲרִי שָׁמָּה דִּי אֶתְקָרִי עָלָיו וַיִּדְחִלוּ מִנֶּנּוּ:
וְהוֹתִירָהּ יִּהְיֶה לְטוֹבָה בְּפָרִי בְּטָנָהּ וּבְפָרִי בְּהִמָּתָהּ וּבְפָרִי אֲדָמָתָהּ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יִהְיֶה לְאַבְתִּירָהּ לְתֵת לָהּ:	וַיִּתְרַנֶּנּוּ יִי לְטָבָא בּוֹלְדָא דְמַעֲדָּהּ וּבּוֹלְדָא דְבַעֲרִירָהּ וּבִאֲבָא דְאַרְעָהּ עַל אֶרֶץ דְּקַיִים יִי לְאַבְתְּתָהּ לְמַתָּן לָהּ:
יִפְתַּח יִּהְיֶה לָהּ אֶת־אוֹצְרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשְּׂמִימִים לְתֵת מִטֶּרֶם־אַרְצָהּ בְּעֵתוֹ וּלְבָרֶךְ אֶת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדָהּ וְהַלֵּוִיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוָה:	יִפְתַּח יִי לָהּ יֵת אוֹצְרִיהָ טָבָא יֵת שְׂמִיָּא לְמַתָּן מִטֶּר אֶרֶץ בְּעַדְנִיהָ וּלְבִרְכָּא יֵת כָּל עוֹבְדֵי יָדָהּ וְתוֹזִיף לְעַמִּינִן סְגִיָּאִין וְאַתָּה לֹא תִזִּיף:
וַיִּתְּנָהּ יִּהְיֶה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב וְהָיִיתָ רֶק לְמַעַלָּה וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה כִּי־תִשְׁמָע אֶל־מִצְוֹתַי יִּהְיֶה אֶל־לִהְיוֹתָ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לִשְׁמֹר וּלַעֲשׂוֹת:	וַיִּתְּנָנּוּ יִי תְקִיף וְלֹא חֲלַשׁ וְתִהְיִי בָרַם לְעֵילָא וְלֹא תִהְיִי לְתַתָּא אֲרִי תְקַבִּיל לְפָקוּדִיא דִּי אֱלֹהֶהּ דְּאַנָּא מְפָקִיד לָהּ יוֹמָא דִּין לְמִטֶּר וּלְמַעֲבַד:
וְלֹא תִסּוֹר מִכָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם יָמִין וּשְׂמֹאל לְלַכֹּת אַחֲרַי אֶל־לִהְיִים אַחֲרַיִם לַעֲבֹדָם:	וְלֹא תִסְטוֹן מִכָּל פְּתָגְמִיא דְּאַנָּא מְפָקִיד יִתְכוּן יוֹמָא דִּין לְיִמִּינָא וּלְשְׂמֹאלָא לְמַהֲדָּה בְּתֵר טַעֲנוֹת עַמִּינָא לְמַפְלַחְהוֹן:
וְהָיָה אִם־לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹלִי יִּהְיֶה אֶל־לִהְיוֹתָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְחֻקֹּתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ עָלָיו כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגוּהָ:	וְהָיִי אִם לֹא תְקַבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶהּ לְמִטֶּר לְמַעֲבַד יֵת כָּל פְּקוּדוֹהִי וּקְיָמוּהִי דְּאַנָּא מְפָקִיד לָהּ יוֹמָא דִּין וַיִּיתָּוֶן עָלָהּ כָּל לְוִטִּיא הָאֵלִין וַיִּדְבְּקוּנָהּ:
אַרְוֹר אַתָּה בָּעִיר וְאַרְוֹר אַתָּה בַּשָּׂדֶה:	לִיט אַתָּה בְּקִרְתָּא וְלִיט אַתָּה בְּחַקְלָא:
אַרְוֹר טַנְאָהּ וּמִשְׁאַרְתָּהּ:	לִיט סֶלָהּ וְאַצּוֹתָהּ:
אַרְוֹר פָּרִי־בְטָנָהּ וּפָרִי אֲדָמָתָהּ שָׁגַר אֶלְפִּירָהּ וְעִשְׂתָּרֶת צִאֲנָהּ:	לִיט וּלְדָא דְמַעֲדָּהּ וְאַבָּא דְאַרְעָהּ בְּקָרִי תוֹרָהּ וְעִדְרִי עֲנָהּ:
אַרְוֹר אַתָּה בְּבִאָהּ וְאַרְוֹר אַתָּה בְּצִאֲתָהּ:	לִיט אַתָּה בְּמִיעֲלָהּ וְלִיט אַתָּה בְּמַפְקָהּ:
יִשְׁלַח יִּהְיֶה בָּהּ אֶת־הַמֶּאֲרָה אֶת־הַמְּהוּמָה וְאַת־הַמַּגְעָרָת בְּכָל־מִשְׁלַח יָדָהּ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד הַשְּׂמֵדָהּ וְעַד־אַבְדָּהּ מִלֵּךְ מִפְּנֵי רָע מַעֲלָלֶיהָ אֲשֶׁר עֲזַבְתִּנִּי:	יִשְׁלַח יִי בָּהּ יֵת מְאִירְתָּא יֵת שְׁגוּשִׁיא וְיֵת מְזוּפִיתָא בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יָדָהּ דְּתַעֲבִיד עַד דְּתַשְׁמִיצִי וְעַד דְּתִיבַד בְּפָרִיעַ מִן קַדָּם בִּישׁוֹת עוֹבְדָהּ דְּשִׁבְקָתָא דְּחֻלְתִּי:
הַמֶּאֲרָה – חֲסָרוֹן, כְּמוֹ "צָרַעַת מִמָּאֶרֶת". הַמְּהוּמָה – שְׁגוּשׁ, קוֹל בְּהִלּוֹת.	
יִדְבֹּק יִּהְיֶה בָּהּ אֶת־הַדְּבָר עַד כִּלְתּוֹ אֶתְּהָ מַעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אַתָּה בְּא־שְׂמָה לְרִשְׁתָּהּ:	יִדְבִּיק יִי בָּהּ יֵת מוֹתָא עַד דִּישְׁמִיצִי יֵתָּהּ מַעַל אֶרֶץ דְּאַתָּה עָלִיל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:
יִכָּכֶה יִּהְיֶה בִּשְׁחָפָת וּבִקְדָחַת וּבִדְלָקָת וּבְחִרְחֹר וּבְחִרְב וּבִשְׂדָפוֹן וּבִיִּרְקוֹן וּרְדָפוֹהּ עַד אֲבָדָהּ:	יִמְחִינָהּ יִי בִּשְׁחַפְתָּא וּבִקְדַחְתָּא וּבִדְלִיקְתָּא וּבְחִרְחוּרָא וּבְחִרְבָּא וּבִשְׂדַפְנָא וּבִיִּרְקָנָא וּיִרְדְּפוּנָהּ עַד דְּתִיבַד:
בִּשְׁחָפָת – שְׁבָשְׁרוֹ נִשְׁחָף וְנִפְחַם. וּבִקְדָחַת – לִשׁוֹן "כִּי אִשׁ קִדְחָהּ בְּאִפִּי". וְהוּא אִשׁ שֶׁל חוֹלִים, מְלוּיִ"ד [בְּלַע"ז, שֶׁהִיא חֲמָה מְאֹד. וּבִקְדָחַת – חֲמָה יוֹתֵר מִקְדָּחַת, וּמִיָּנִי חֲלָאִים הֵם. וּבְחִרְחֹר – חֲלִי הַמְּסַמָּו תוֹךְ הַגּוֹף וְצִמָּא תְּמִיד לְמִים, וּבְלַע"ז אִישְׁרִימִינ"ט, לִשׁוֹן "וְעֲצָמֵי חִרָה מְנִי חִרְב", "חֲסֵר מִפּוֹם מְאֹשׁ". וּבְחִרְב – יָבִיא עָלֶיהָ גִּיסוֹת. וּבִשְׂדָפוֹן וּבִיִּרְקוֹן – מִכַּת תְּבוּאָה שְׁבִשְׁדוֹת. שְׂדָפוֹן – רוּחַ קָדִים, הַשֵּׁל"א בְּלַע"ז. יִרְקוֹן – יָבֵשׁ, וּפְנֵי הַתְּבוּאָה מְכַסִּיפִין וְנִהְפְּכִין לְיִרְקוֹן, קִר"ו [בְּלַע"ז. עַד אֲבָדָהּ – תַּרְגוּם: "עַד דְּתִיבַד", כְּלוּמָר עַד אֲבַד אוֹתָהּ, שְׁתַּכְלָה מְאִלָּה.	

וְהָיוּ שְׁמִיךְ אֲשֶׁר עַל־רֹאשְׁךָ נְחֹשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר־תַּחְתֶּיךָ בְּרֶזֶל:	ויהיו שמיא דעלוי רישך חסינין כנחשא מלאחתא מטרא וארעא דתחותך תקיפא כברזלא מלמעבד פירין:
וְהָיוּ שְׁמִיךְ אֲשֶׁר עַל רֹאשְׁךָ נְחֹשֶׁת – קַלְלוֹת הִלְלוּ – מִשָּׁה מִפִּי עֲצָמוֹ אָמְרוּ; וְשִׁבְתוּרַת כְּהֻנִּים – מִפִּי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמְרוּ, כְּמִשְׁמַעוֹ. וְכֵן נֶאֱמַר: "וְאִם לֹא תִשְׁמָעוּ לִי", "וְאִם תִּלְכוּ עִמִּי קָרִי"; וְכֵן הוּא אֹמֵר: "לְקוֹל ה' אֶל־לִיךָ", "יִדְבֹק ה' בְּךָ", "יִכָּכֶה ה'"; הַקֵּל מִשָּׁה בְּקַלְלוֹתָיו לְאָמְרוֹ בְּלִשׁוֹן יְחִיד. וְגַם כֵּן בְּקַלְלָהּ זֶה הַקֵּל, שִׁבְרָאשׁוֹנוֹת הוּא אֹמֵר: "אֵת שְׁמִיכֶם כְּכֶרֶזֶל וְאֵת אֲרָצְכֶם כְּנֹחֶשֶׁת", שְׁלֹא יִהְיוּ הַשָּׁמַיִם מְזִיעִין כְּדֶרֶךְ שְׁאִין הַכְּרֶזֶל מְזִיעַ, וּמִתּוֹךְ כֶּף יֵהֵא חֶרֶב בְּעוֹלָם; וְהָאָרֶץ תִּהְיֶה מְזִיעָה כְּדֶרֶךְ שֶׁהַנְּחֹשֶׁת מְזִיעַ, וְהִיא מְרַקֶּבֶת פְּרוֹתֶיהָ. וְכֵן הוּא אֹמֵר: "שְׁמִיךְ נְחֹשֶׁת וְאֲרָצְךָ בְּרֶזֶל", שִׁיְהִיו שְׁמַיִם מְזִיעִין; אִף עַל פִּי שְׁלֹא יִרְיוּ מֶטֶר, מִכָּל מְקוֹם לֹא יִהְיֶה חֶרֶב שֶׁל אֲבִדוֹן בְּעוֹלָם. וְהָאָרֶץ לֹא תִהְיֶה מְזִיעָה כְּדֶרֶךְ שְׁאִין הַכְּרֶזֶל מְזִיעַ, וְאִין הַפִּירוֹת מְרַקִּיבִין. מִכָּל מְקוֹם קַלְלָהּ הִיא, בֵּין שֶׁהִיא כְּנֹחֶשֶׁת בֵּין שֶׁהִיא כְּכֶרֶזֶל, לֹא תוֹצִיא פְּרוֹת, וְכֵן הַשָּׁמַיִם לֹא יִרְיוּ מֶטֶר.	
יִתֵּן י-הוָה אֶת־מֶטֶר אֲרָצְךָ אֲבָק וְעָפָר מִן־הַשָּׁמַיִם יֵרֵד עָלֶיךָ עַד הַשְׁמָדָה:	יתין יי ית מטר ארעך אבקא ועפרא מן שמיא ייחות עלך עד דתשתיצי:
מֶטֶר אֲרָצְךָ אֲבָק וְעָפָר – זִיקָא דְבִמְרָא מֶטֶרָא. מֶטֶר יוֹרֵד וְלֹא כָל צָרְכוֹ, וְאִין בּוֹ כְּדִי לְהַרְבִּיץ אֵת הָעָפָר, וְהָרוּם בָּאָה וּמַעֲלָה אֵת הָאֲבָק, וּמִכֶּסֶה אֵת עֶשֶׂב הַזֵּרְעִים שֶׁהֵן לַחִים מִן הַמַּיִם וְנִדְבָק בָּהֶם, וְנַעֲשֶׂה טִיט וּמִתְיַבֵּשׁ, וּמְרַקִּיבִין.	
יִתְּנֶךָ י-הוָה נֶגֶף לִפְנֵי אֵיכֶיךָ בְּדֶרֶךְ אַחַד תֵּצֵא אֵלָיו וּבִשְׂבָעָה דָּרָכִים תִּגֹּס לִפְנָיו וְהֵייתָ לְזַעֲזָה לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ:	יתנך יי תביר קדם שנאך באורחא חדא תפוק לותיה ובשבע אורחן תערוק מן קדמוהי ותהי לזיע לכל מלכות ארעא:
לְזַעֲזָה – לְאִימָה וּלְזִיעַ, שִׁיזוּעוֹ כָּל שׁוֹמְעֵי מִכּוֹתֶיךָ מִמֶּה, וְיֹאמְרוּ: אוֹי לָנוּ, שְׁלֹא יָבֹא עָלֵינוּ כְּדֶרֶךְ שְׂבָא עַל אֲלוֹ.	
וְהִיָּתָה נִבְלָתְךָ לְמֵאֲכָל לְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֲמַת הָאָרֶץ וְאִין מִתְרִיד:	ותהי נבילתך משוגרא למיכל לכל עופא דשמיא ולבעירא דארעא ולית דמניד:
יִכָּכֶה י-הוָה בְּשַׁחֲתֵין מִצְרַיִם וּבִשְׁחַרְיָם וּבִגְרָב וּבַחֲרָס אֲשֶׁר לֹא־תוּכַל לְהִרְפֹּא:	ימחינך יי בשחנא דמצרים ובשחורין ובגרבא ובחרס יביש דלא תכול לאתסאה:
בְּשַׁחֲתֵין מִצְרַיִם – רַע הָיָה מָאֵד, לַח מִבְּחוּץ וְיָבֵשׁ מִבְּפָנִים, כְּדֹאִיתָא בְּכּוֹרוֹת. גָּרַב – שְׁחִין לַח. חֲרָס – שְׁחִין יָבֵשׁ כְּחֲרָס.	
יִכָּכֶה י-הוָה בְּשַׁגְעוֹן וּבְעַוְוֹן וּבַתְמָהוֹן לְבָב:	ימחינך יי בטפשוותא ובסמיוותא ובשעממות לבא:
וּבַתְמָהוֹן לְבָב – אִשָּׁם הֵלֵב, אִישְׁטוּרִישׁוֹן בְּלַעַז.	
וְהָיִיתָ מִמִּשְׁשׁ בְּצִהָרִים כְּאֲשֶׁר יִמָּשֵׁשׁ הָעוֹר בְּאַפְלָה וְלֹא תִצְלִית אֶת־דְּרָכֶיךָ וְהָיִיתָ אֶךְ עֲשׂוּק וְגִזּוֹל כָּל־הַיָּמִים וְאִין מוֹשִׁיעַ:	ותהי ממישיש בטיהרא כמא דימשיש עוירא בקבלא ולא תצלח ית אורחתך ותהי ברם עשיק ואגיס כל יומיא ולית דפריק:
עֲשׂוּק – בְּכָל מַעֲשִׂיךָ יִהְיֶה עֲרֻעוֹר.	
אֲשֶׁה תֹאדָשׁ וְאִישׁ אַחֵר יִשְׁכַּבְנָה בֵּית תִּבְנָה וְלֹא־תֵשֵׁב בּוֹ כֶּרֶם תִּטֵּעַ וְלֹא תִחְלָלְנוּ:	אתתא תירוס וגבר אחרן ישכבנה ביתא תבני ולא תתיב ביה כרמא תצוב ולא תחלניה:
יִשְׁגָּלְנָה – לְשׁוֹן שָׁגַל, פִּילָגָשׁ. וְהַכְּתוּב כְּנָהוּ לְשִׁבְחָה, "יִשְׁכַּבְנָה"; וְתַקּוּן סוּפְרִים הוּא זֶה. תִּחְלָלְנוּ – בִּשְׁנֵה הֶרְבִּיעִית, לְאָכֹל מִפְּרִי.	
שׁוֹרֶף טְבוּחַ לְעִינֶיךָ וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ חֲמֶרְךָ גִּזּוֹל מִלְּפָנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב לָךְ צִאנְךָ נִתְּנוֹת לֹא־יִכְיֶה וְאִין לָךְ מוֹשִׁיעַ:	תורך יהי נכיס לעינך ולא תיכול מניה חמרך גזול מלפניך ולא ישוב לך צאנך נתנות לאיכיה ואין לך מושיע:
בְּנִיךָ וּבְנֹתֶיךָ נִתְּנִים לַעֲם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רְאוֹת וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם כָּל־הַיּוֹם וְאִין לֹאֵל יָדָה:	בנך ובנותך מסירין לעם אחרן ועינך חזנו ויסופן בגללהון כל יומא ולית חילא ביך:
וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם – מִצָּפוֹת אֲלֵיהֶם שִׁישׁוּבוּ וְאִינֶם שָׁבִים. כָּל תּוֹחֶלֶת שְׂאִינָה בָּאָה קְרוּיָה כְּלִיּוֹן עֵינַיִם.	

פְּרִי אֲדָמָתְךָ וְכָל־יִגְיֵעֶיךָ יֹאכַל עִם אֲשֶׁר לֹא־יִדְעָתָה וְהָיִיתָ רַק עֹשִׂיךָ וְרָצוֹן כָּל־הַיָּמִים:	אבא דארעך וכל ליאותך ייכול עם דלא ידעתא ותהי ברם עשיק ורעיע כל יומיא:
וְהָיִיתָ מְשֻׁלָּע מִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:	ותהי משתטי מחיזו עינך דתהי חזי:
יִכְכָּה י'-הָיָה בִּשְׁחִין רָע עַל־הַבְּרָכִים וְעַל־הַשְּׁלֹחַם אֲשֶׁר לֹא־תוּכַל לְהִרְפָּא מִכָּה רִגְלָךָ וְעַד קְדָהְדָּה:	ימחינך יי בשחנא בישא על רכובין ועל שקון דלא תכול לאתפסאה מפרסת רגלך ועד מותך:
יֹלְךְ י'-הָיָה אִתְּךָ וְאִת־מִלְכָּךָ אֲשֶׁר תִּקִּים עָלֶיךָ אֶל־גֹּוִי אֲשֶׁר לֹא־יִדְעָתָה אִתָּה וְאַבְתִּיךָ וְעַבְדָּתָה שָׁם אֶל־לֵהִים אֲחֵרִים עֵץ וְאָבֹן:	יגלי יי יתך וית מלכך דתקים עלך לעם דלא ידעתא את ואבדתך ותפלח תמן לעממיא פלחי טענותא אעא ואבנא:
וְהָיִיתָ לְשִׁמָּה לְמִשָּׁל וְלִשְׁנִינָה בְּכָל־הָעַמִּים אֲשֶׁר־יִבְהַגֵּךְ י'-הָיָה שָׁמָּה:	ותהי לצדו למתל ולשועי בכל עממיא דיזברנך יי לתמן:
לְשִׁמָּה – כְּמוֹ תַמְהוֹן, אִישְׁטוּרְדִישׁוֹ"ן, כָּל הַרוֹאֶה אוֹתָךְ יִשָּׁם עָלֶיךָ. לְמִשָּׁל – כְּשֶׁתִּבְאֵא מִכָּה רָעָה עַל אָדָם יֹאמְרוּ: זֶה דּוֹמֶה לְמִכָּה פְּלוֹנִי. וְלִשְׁנִינָה – לְשׁוֹן "וְשִׁנְנָתָם", יִדְּבָרוּ בָּךְ; וְכֵן תִּרְגְּמוּ: "וּלְשׁוֹעִי", לְשׁוֹן סְפוּר, 'וְאִשְׁתַּעִי'.	
זָרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה וּמַעֲט תִּאָּסֵּף כִּי יִחְסְלָנוּ הָאֲרָבָה:	בר זרע סגי תפיק לחקלא וזעיר תכנוש ארי יחסלגיה גובא:
יִחְסְלָנוּ – יִכְלָנוּ. וְעַל שֵׁם כָּךְ נִקְרָא "חֲסִיל", שְׂמֻכְלָה אֶת הַכֹּל.	
כְּרָמִים תַּטְעַ וְעַבְדָּתָה וְגִין לֹא־תַשְׁתֵּה וְלֹא תִאָּגֵר כִּי תֵאָכְלָנוּ הַתְּלַעֲת:	כרמין תצוב ותפלח וחמר לא תשתי ולא תכנוש ארי תיכלגיה תולעתא:
זִיתִּים יִהְיוּ לָךְ בְּכָל־גְּבוּלָךָ וְשִׁמְן לֹא תִסּוֹךְ כִּי יִשָּׁל זִיתָךְ:	זיתין יהון לך בכל תחומך ומשחא לא תסוך ארי יתרון זיתך:
כִּי יִשָּׁל – יִשָּׁיר פְּרוֹתָיו, לְשׁוֹן "וְנִשָּׁל הַכֶּרֶזֶל".	
בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לָךְ כִּי יִלְכוּ בַּשָּׂבִי:	בנין ובנו תליד ולא יהון לך ארי יהכון בשביא:
כָּל־עֵצֶךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ יִירַשׁ הַצֹּלָצֵל:	כל אילנך ואבא דארעך יחסנגיה סקאה:
יִירַשׁ הַצֹּלָצֵל – יַעֲשֶׂנוּ הָאֲרָבָה רֹשׁ מִן הַפְּרִי. יִירַשׁ, יַעֲנִי. הַצֹּלָצֵל, 'יִירֵשׁ'; וְלֹא לְשׁוֹן הוֹרֶשָׁה וְגִירוּשִׁין, שָׂאם כּוֹ הֵיָה לוֹ לְכַתֵּב 'יִורֵשׁ'.	
הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מַעֲלָה מַעֲלָה וְאַתָּה תִרְדַּ מִּטָּה מִטָּה:	תותב ערל דבינך יהי סליק עיל מנך לעילא לעילא ואת תהי נחית לתחתא לתחתא:
הוּא יִלְוֶךָ וְאַתָּה לֹא תִלְוָנוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזָנָב:	הוא יוזפנך ואת לא תוזפניה הוא יהי תקיף ואת תהי חלש:
וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וּרְדָפוּךָ וְהַשִּׁיגוּךָ עַד הַשְׁמָדָךְ כִּי־לֹא שְׁמַעְתָּ בְּקוֹל י'-הָיָה אֶל־לִתִּיךָ לְשֹׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךְ:	וניתון עלך כל לוטיא האליו וירדפונך וידבקונך עד דתשמיצי ארי לא קבילתא למימרא דיי אלקה למטר פקודיה וקימוהי דפקדך:
וְהָיוּ בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבִזְרָעֶךָ עַד־עוֹלָם:	ויהון בך לאת ולמופת ובבנך עד עלמא:
תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עַבְדָּתָה אֶת־י'-הָיָה אֶל־לִתִּיךָ בְּשִׁמְחָה וּבְטוֹב לִבָּב מְרַב כָּל־:	חלך דלא פלחתא קדם יי אלקה בתדנא ובשפירות לבא מסגי כולא:
מְרַב כָּל – בְּעוֹד שֶׁהָיָה לָךְ כָּל טוֹב.	

וְעַבַּדְתָּ אֶת־אֱלֹהֵי אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנוּ יְיָ־הוֹה בְּךָ בְּרָעַב וּבְצָמָא וּבְעִירָם וּבְחָסֶר כָּל וְנָתַן עָל בְּרִזָּל עַל־צוֹאֲרֶךְ עַד הַשְׁמִידוֹ אִתְּךָ:	וְתַפְלַח יָת בְּעָלֵי דְבִכְךָ דִּיגְרוֹנוֹן יְיָ בְּךָ בְּכַפָּנָא וּבְצָהוּתָא וּבְעָרְטָלְיוּתָא וּבְחַסְרֵי כּוֹלָא וְיִתֵּינן גִּיר דְּבִרְזָל עַל צוֹרֶךְ עַד דִּישְׁיָצִי יָתְךָ:
יִשָּׂא יְיָ־הוֹה עָלֶיךָ גֹּי מִרְחֹק מִקְצָה הָאָרֶץ כְּאֲשֶׁר יִדְאָה הַגֹּשֶׁר גֹּי אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ:	יִתֵּי יְיָ עָלֶךְ עִם מִרְחִיק מִסְּכֵי אֶרְעָא כְּמָא דְּמִשְׁתַּדִּי נִשְׂרָא עֲמָא דְלָא תִשְׁמַע לִישְׁנֵיהּ:
כְּאֲשֶׁר יִדְאָה הַגֹּשֶׁר — פְּתָאם, וְדָרְךְ מִצְלַחַת, וְנִקְלוּ סוּסִיו. לֹא תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ — שְׁלָא תִפְקִיר לְשׁוֹנוֹ. וְכֵן: "תִּשְׁמַע חֲלוּם לִפְתָּר אוֹתוֹ"; וְכֵן: "כִּי שִׁמְעַ יוֹסֵף", אִינוּטִינְדֶר "א בִּלְעַז.	כִּי שְׁלָא תִפְקִיר לְשׁוֹנוֹ. וְכֵן: "תִּשְׁמַע חֲלוּם לִפְתָּר אוֹתוֹ"; וְכֵן: "כִּי שִׁמְעַ יוֹסֵף", אִינוּטִינְדֶר "א בִּלְעַז.
גֹּי עַז פָּגִים אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂא פָנִים לְזָלוֹ וְנָעַר לֹא יִחַן:	עִם תִּקְרִי אִפִּין דְלָא נָסִיב אִפִּי סָבָא וְעַל יָנְקָא לֹא מִרְחִים:
וְאֶכֶל פְּרִי בְהֶמְתָּךְ וּפְרִי־אֲדָמָתְךָ עַד הַשְׁמָדְךָ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁאִיר לָךְ דָּגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנֶךָ עַד הָאֲבִידוֹ אִתְּךָ:	וְיִיכּוֹל וּלְדָא דְּבִעִירְךָ וְאֲבָא דְּאַרְעֶךָ עַד דְּתִשְׁתַּיְצִי דְלָא יִשְׂאֵר לָךְ עֲבוּרָא חֲמָרָא וּמִשְׁחָא בְּקָרִי תוֹרְךָ וְעֲדָרִי עֲאֲנֶךָ עַד דִּיּוֹבִיד יָתְךָ:
וְהֵצֵר לָךְ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ עַד רֶדֶת חֲמַתֶּיךָ הַגְּבֻהֹת וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אִתָּה בְּטֶט בָּהֶן בְּכָל־אַרְצֶךָ וְהֵצֵר לָךְ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ בְּכָל־אַרְצֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְיָ־הוֹה אֶל־לְהִיךָ לָךְ:	וְיַעֲיֵק לָךְ בְּכָל קְרוֹךְ עַד דִּיכִבִּישׁ שׁוֹרְךָ רַמִּיָּא וּכְרִיכֵיָא דְאַתָּ רַחֲיִץ לֹא־שְׁתִּינָבָא בָּהוֹן בְּכָל אֶרְעֶךָ וְיַעֲיֵק לָךְ בְּכָל קְרוֹךְ בְּכָל אֶרְעֶךָ דִּיחֵב יְיָ אֶלְהֶךָ לָךְ:
עַד רֶדֶת חֲמַתֶּיךָ — לְשׁוֹן רַדְי וְכַבּוּשׁ.	
וְאֶכֶלְתָּ פְּרִי־בִטְנֶךָ בִּשְׂרָב בְּנִיָּה וּבְנִתֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ יְיָ־הוֹה אֶל־לְהִיךָ בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר־יָצִיק לָךְ אִיבֶךָ:	וְתִיכּוֹל וּלְדָא דְּמַעֲרָב בִּשְׂרָב בְּנֶךָ וּבְנִתְךָ דִּיחֵב לָךְ יְיָ אֶלְהֶךָ בְּצִינְרָא וּבְעֻקְתָּא דִּיעֵיק לָךְ שְׁנֹאֲךָ:
וְאֶכֶלְתָּ פְּרִי בִטְנֶךָ בִּשְׂרָב בְּנִיָּה וּגְוִמֶר בְּמִצּוֹר — מִחֲמַת שְׁיָהִי צָרִים עַל הָעִיר וְיִהְיֶה שֵׁם מִצּוֹק, עֶקֶת רָעָבוֹן.	
הָאִישׁ הָרָךְ בְּךָ וְהָעֲנָג מֵאֵד תִּרְעַ עֵינֹו בְּאַחִיו וּבְאִשְׁתִּי חֵילֹו וּבְיָתֵר בְּנִיו אֲשֶׁר יוֹתִיר:	גּוֹבְרָא דְרַפִּיךָ בְּךָ וְדַמְפְּנֶךָ לְחֻדָּא תְּבַאֲשׁ עֵינֵיהּ בְּאַחוּהִי וּבְאַתַּת קִנְמִיהּ וּבִשְׂרָב בְּנוּהִי דִּישְׂאֵר:
הָרָךְ בְּךָ וְהָעֲנָג — הוּא הָרַךְ הוּא הָעֲנָג, לְשׁוֹן פְּנוּק; וְ"מֵהֶתְעַנֵּג וּמְרֹךְ" מוֹכִיחַ עָלֵיהֶם שְׁשֻׁנֵיהֶם אַחַד. אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְפָנֵק וְדַעְתּוֹ קָצָה בְּדָבָר מְאֹוֹס, יִמְתַּק לוֹ לְרַעֲבוֹנוֹ בִּשְׂרָב בְּנִיו וּבְנוֹתָיו, עַד כִּי תִרְעַ עֵינֹו בְּבָנָיו הַנוֹתָרִים מִמֶּת לֹאֲחֹד מֵהֶם מִבִּשְׂרָב בְּנִיו אֲחֵיהֶם אֲשֶׁר יֹאכֵל. דְּבָר אַחֵר: הָרָךְ בְּךָ — הָרַחֲמָנִי וְרַךְ הַלֵּבָב, מְרֹוֹב רַעֲבָתָנוּת וְתַאֲבָרוֹ, וְלֹא יִתְנוּ מִבִּשְׂרָב בְּנֵיהֶם הַשְׁחֻטִּים לְבָנֵיהֶם הַנוֹתָרִים.	
מִמֶּת לֹאֲחֹד מֵהֶם מִבִּשְׂרָב בְּנִיו אֲשֶׁר יֹאכֵל מִבְּלִי הַשְׂאִיר־לוֹ כָּל בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יָצִיק לָךְ אִיבֶךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ:	מִלְמַתָּן לְחַד מְנַהוֹן מִבִּשְׂרָב בְּנוּהִי דִּיכִיכּוֹל מְדָלָא אֲשִׁתְּאֵר לִיה כּוֹלָא בְּצִינְרָא וּבְעֻקְתָּא דִּיעֵיק לָךְ שְׁנֹאֲךָ בְּכָל קְרוֹךְ:
הָרַכָּה בְּךָ וְהָעֲנָגָה אֲשֶׁר לֹא־נִסְתָּה כַּה־רַגְלָה הַצָּנַג עַל־הָאָרֶץ מֵהֶתְעַנֵּג וּמְרֹךְ תִּרְעַ עֵינֵיהּ בְּאִישׁ חֵיקָהּ וּבְבָנֶיהָ וּבְבִתֶּיהָ:	דְּרַפִּיכָא בְּךָ וְדַמְפְּנֶקָא דְלָא נִסְיַאת פְּרִסַּת רַגְלָה לֹאֲחֻתָּא עַל אֶרְעָא מִמְּפוּנְקוֹ וּמִרַפִּיכּוֹ תְּבַאֲשׁ עֵינֵיהּ בְּגִבְרָא קִנְמָהּ וּבְבָרָהּ וּבְבָרְתֶיהָ:
תִּרְעַ עֵינֵיהּ בְּאִישׁ חֵיקָהּ וּבְבָנֶיהָ וּבְבִתֶּיהָ — הַגְּדוֹלִים.	
וּבִשְׁלִיָּתָהּ הַיּוֹצֵאת מִבְּנִין רַגְלִיָּהּ וּבְבָנִיָּהּ אֲשֶׁר תִּלְדַּד כִּי־תֹאכֵלֶם בְּחָסֶר־כָּל בִּסְתָר בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יָצִיק לָךְ אִיבֶךָ בִּשְׁעָרֶיךָ:	וּבִזְעִיר בְּנֵהָ דִּיפְקוֹן מִנֶּה וּבְבִנְהָא דְתִלִּיד אָרִי תִיכְלָנוֹן בְּחַסְרֵי כּוֹלָא בִּסְתָרָא בְּצִינְרָא וּבְעֻקְתָּא דִּיעֵיק לָךְ שְׁנֹאֲךָ בְּקְרוֹךְ:
וּבִשְׁלִיָּתָהּ — בְּנֵיהּ הַקְטָנִים, בְּכָלָן תֵּהֵא עֵינֵיהּ צָרָה, כְּשֶׁתֹּאכַל אֶת הָאֲחֹד, מִלְּתָן לֹאֲשֶׁר אֲצִלָּה מִן הַבִּשְׂרָב.	

אם-לא תשמר לעשות את-דברי התורה הזאת הכתבים בספר הזה ליראה את-השם הנכבד והנורא הזה את י-הנה א-להיה:	אם לא תשר למעבד ית כל פתגמי אוריתא הדא דכתיבין בספרא הדיו למדחל ית שמא נקירא ודחילא הדיו ית יי אלהה:
והפלא י-הנה את-מכתה ואת מכות נרעה מכות גדלות ונאמנות וחלים רעים ונאמנים:	ונפריש יי ית מתתה וית מתת בנה מתן רברבן ומהימן ומכתשין בישינ ומהימנין:
והפלא ה' את מכתה – מפלאות ומבדלות משאר מכות. ונאמנות – ליסרה לקים שליחותם.	
והשיב בה את כל-מדנה מצרים אשר יגרה מפניהם ודקו בה:	ויתב בה ית כל מכתשי מצרים דחילתא מן גדמיהון וידבקו בה:
אשר יגרה מפניהם – מפני המכות. כשהיו ישראל רואים מכות משנות הבאות על מצרים, היו יראים מהם שלא יבואו גם עליהם. תדע, שכן כתוב: "אם שמוע תשמע" וגומר, "כל המחלה אשר שיתי במצרים לא אשים עליה"; אין מיראין את האדם אלא בדבר שהוא גור ממנו.	
גם כל-חלי וכל-מפה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת יעלם י-הנה עליה עד השמד:	אף כל מרע וכל מחא דלא כתיבין בספר אוריתא הדא ייתינן יי עליה עד דתשמיצי:
יעלם – לשון עליה.	
ונשארם במתי מעט תחת אשר הייתם ככוכבי השמים לרב כי-לא שמעת בקול י-הנה א-להיה:	ונשארון בעם זעיר חלה דהניתון ככוכבי שמיא לסגי ארי לא קבילתא למימרא דיי אלהה:
ונשארם במתי מעט תחת וגומר – מועטיו חלה מרביו.	
והיה כאשר-עש י-הנה עליכם להיטיב אתכם ולהרבות אתכם כן יעש י-הנה עליכם להאביד אתכם ולהשמיד אתכם ונסחתם מעל האדמה אשר-אתה בא-שמה לרשתה:	ויהי כמא דחדי יי עליכון לאיטבא לכון ולאסגא יתכון כן יחדי יי עליכון לאובדא יתכון ולשיצא יתכון ותטלטלון מעל ארעא דאת עליל לתמן למירתה:
כן יעש ה' – את אויביכם עליכם להאביד וגומר. ונסחתם – לשון עקירה; וכן: "בית גאים יסח ה'".	
והפיצה י-הנה בכל-העמים מקצה הארץ ועד קצה הארץ ועבדת שם א-להים אחרים אשר לא- ידעת אתה ואבותי עז ואבן:	ויבדרנה יי בכל עממיא מספי ארעא ועד סיפי ארעא ותפלח תמן לעממיא פלחי טעותא דלא ידעתא את ואבהתך אעא ואבנא:
ועבדתם שם א-להים אחרים – פתרגומו, לא עבדת א-לוהות ממש, אלא מעלים מס וגלגליות לכומרי עבודה זרה.	
ובגוים ההם לא תרגיע ולא-יהיה מנוח לכף-רגלך ונתן י-הנה לך שם לב רגז וכליון עינים ודאבון נפש:	ובעממיא האנון לא תנוח ולא יהי מנח לפרסת רגלך ויתיו יי לך תמן לב דחול וחשכות עיניו ומפתן נפש:
לא תרגיע – לא תנוח, כמו: "וזאת המרגעה". לב רגז – לב סרד, פתרגומו: "דחל"; כמו: "שאול מפסת רגזה לך"; "שמעו עמים רגזון". וכליון עינים – מצפה לישועה ולא תבא.	
והניו חיה תלאים לך מנגד ופסדת לילה ויומם ולא תאמין בחייה:	ויהון חיה תלן לך מקביל ותהי תנה בליליא וביממא ולא תהימין בחייה:
חיה תלואים לך – על הספק. כל ספק קרוי 'תלוי', שמא אמות היום בחרב הבאה עלינו. ורבותינו דרשו: זה הלוקם תבואה מן השוק. ולא תאמין בחייה – זה הסומך על הפלטר.	
בבקר תאמר מי-יתן ערב ובערב תאמר מי-יתן בקר מפחד לבבך אשר תפתד וממראה עיניה אשר תראה:	בצפרא תימר מן יתין רמשא ובמרשא תימר מן יתין צפרא מתנהת לבך דתהי תנה ומחיו עינה דתהי תזי:
בבקר תאמר מי יתן ערב – של אמש. ובערב תאמר מי יתן בקר – של שחרית. שהצרות מתחזקות תמיד, וכל שעה מרבה קללתה משלפניה.	

וְהַשִּׁיבָהּ י-הוָה מִצְרַיִם בְּאֲנִיּוֹת בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר אֲמַרְתִּי לָהּ לֹא-תָסִיף עוֹד לְרֹאשָׁתָהּ וְהִתְמַפְרָתָם שָׁם לֹא-יִבֶּיךָ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְאִין קֹנָה:	וְיִתִּיבֶנָּךְ יי למצרים בספינו באורחא דאמריה לך לא תוסיף עוד למחזה ותזדבנון תמן לבעלי דבביכון לעבדיו ולאמהן ולית דקני:
--	--

בְּאֲנִיּוֹת – בספינות, בשביה. והתמפרתם שם לאויביה – אתם מבקשים להיות נמכרים להם לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת. ואין קנה – כי יגזרו עליך הרג וכליון. והתמפרתם – בלעז א"י פורונודרי"ץ וו"ש. ולא יתכן לפרש והתמפרתם בלשון 'ונמפרתם' על ידי מוכרים אחרים, מפני שנאמר אחריו ואין קונה.

אֱלֹהִי דְבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר-צִוָּה י-הוָה אֶת-מֹשֶׁה לֵכְרֹת אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלְבָּד הַבְּרִית אֲשֶׁר-כָּרַת אִתָּם בְּחֶרֶב:	אליו פתגמי קינא דפקיד יי ית משה למגזר עם בני ישראל בארעא דמואב בר מקינא דגזר עמהון בחורב: לכרת את בני ישראל – שיקבלו עליהם את התורה באלה ובשבועה. מלבד הבריה – קללות שבתורת כהנים שנאמרו בסיני.
---	---

לכרת את בני ישראל – שיקבלו עליהם את התורה באלה ובשבועה. מלבד הבריה – קללות שבתורת כהנים שנאמרו בסיני.

שביעי	פרשת הזקרת הבריה
-------	------------------

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַתֶּם רְאִיתֶם אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה י-הוָה לְעֵינֵיכֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לַפְּרָעָה וּלְכָל-עַבְדָּיו וּלְכָל-אֲרָצוֹ:	וּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לְהוֹן אַתּוֹן חֲזִיתוֹן ית כָּל דַּעֲבַד יי לְעֵינֵיכֶם בְּאֲרָעָא דְּמִצְרַיִם לַפְּרָעָה וּלְכָל עַבְדֵּיהּ וּלְכָל אֲרַעִיהּ:
--	---

הַמִּסּוֹת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ הָאֵתָת וְהַמִּפְתִּים הַגְּדֹלִים הָהֵם:	נִסִּין רַבְּרָבֻן דְּחֻזָּא עֵינֶךָ אַתְּיָא וּמוֹפְתִיָא רַבְּרַבִּיא הָאֲנוּן:
--	--

וְלֹא-נָתַן י-הוָה לָכֶם לֵב לְדַעַת וְעֵינַיִם לִרְאוֹת וְאָזְנוֹיִם לִשְׁמָע עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	וְלֹא יָהֵב יי לְכוֹן לְבָא לְמַדַּע וְעֵינֵינוּ לְמַחְזִי וְאוֹדְנוּ לְמַשְׁמַע עַד יוֹמָא הַדִּין:
---	---

וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם לֵב לְדַעַת – להכיר את חסדי הקדוש ברוך הוא ולדבק בו. עד היום הזה – שמעתי שאותו היום שנמן משה ספר התורה לבני לוי, "ויתנה אל הפהנים בני לוי", באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו: משה רבינו! אף אנו עמקנו בסיני וקבלנו את התורה ונתנה לנו, ומה אמה משליט את בני שבטך עליה? ויאמרו לנו יום מחר: לא לכם נתנה, לנו נתנה! ושמו משה על הדבר, ועל זאת אמר להם: "היום הזה נהיית לעם" וגומר; היום הזה הבנתי שאתם דבקים ונפצים במקום.

וְאוֹלָךְ אַתְּכֶם אַרְבַּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לֹא-בָלוּ שְׁלִמְתִּיכֶם מַעֲלִיכֶם וְנַעֲלַךְ לֹא-בָלְתָה מַעַל רַגְלֶךָ:	וְדַבְרִית יִתְכוֹן אַרְבַּעִין שָׁנִין בַּמִּדְבָּרָא לֹא בָלִיאַת כְּסוּתְכוֹן מַנְכוֹן וּמַסְנַךְ לֹא עָדוּ מַעַל רַגְלֶךָ:
--	---

לָחֶם לֹא אָכַלְתֶּם וַיִּין וְשִׁכָּר לֹא שְׁתִּיתֶם לַמַּעַן תִּדְעוּ כִּי אֲנִי י-הוָה אֱלֹהֵיכֶם:	לְחָמָא לֹא אָכַלְתוֹן וְחֵמֶר חֲדַת וְעַתִּיק לֹא שְׁתִּיתוֹן בְּדִיל דְּתִדְעוּן אֲרִי אָנָּא יי אֱלֹהֵיכֶם:
--	---

וּתְבֹאוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיתָן מִלֶּדֶת-חֹשְׁבֹן וְעוֹג מִלֶּדֶת-הַבָּשָׁן לִקְרֹאתָנוּ לַמִּלְחָמָה וּנִכְבָּם:	וְאַתִּיתוֹן לְאַתְרָא הַדִּין וּנְפַק סִיחּוֹן מִלְכָּא דְּחֹשְׁבֹן וְעוֹג מִלְכָּא דְּמַתָּנָן לְקַדְמוּתָנָא לְאַגְחָא קַרְבָּא וּמַחֲנִינוּן:
---	--

וּתְבֹאוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה – עתה אתם רואים עצמכם בגדלה וכבוד; אל תבעטו במקום ואל ירום לבבכם, ושמרתם את דברי הבריה הזאת וגומר. דבר אחר: ולא נתן ה' לָכֶם לֵב לְדַעַת, שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחקמת משנתו עד ארבעים שנה, ולפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה. אבל מכאן ואילך יקפיד, ולפיכך: ושמרתם את דברי הבריה הזאת.

וּנְקַח אֶת-אֲרָצָם וְנִתְּנָה לְנַחֲלָה לְרֵאוּבֵנִי וּלְגָדִי וְלַחֲצִי שִׁבְט הַמְּנַשִּׁי:	וּנְסִיבָנָא ית אַרְעָהוֹן וַיהֲבָנָה לְאַחְסָנָא לְשִׁיבְט רֵאוּבֵן וּלְשִׁיבְט גָּד וּלְפִלְגוֹת שִׁבְטָא דְּמְנַשֶּׁה:
---	--

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אִתְּכֶם לְמַעַן תִּשְׁלִיחוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:	וְתִטְרוּן ית פְּתַגְמֵי קִינָא הַדִּין וְתַעֲבְדוּן יְתָהוֹן בְּדִיל דְּתַצְלַחוּן ית כָּל דְּתַעֲבְדוּן:
---	---

כא וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיהוֹנָתָן בֶּן אֲחִימֶלֶךְ דָּוִד נָבִיא
 אֶל־אֲחִימֶלֶךְ הַכֹּהֵן וַיַּחְרֹד אֲחִימֶלֶךְ לִקְרֹאת דָּוִד
 וַיֹּאמֶר לוֹ מִדּוּעַ אַתָּה לְבָדָךְ וְאִישׁ אֵין אִתָּךְ׃
 וַיֹּאמֶר דָּוִד לֵאחִימֶלֶךְ הַכֹּהֵן הַמֶּלֶךְ צֹנְגִי דָבָר
 וַיֹּאמֶר אֵלַי אִישׁ אֶל־יִזְעַ מְאוּמָה אֶת־הַדֶּבֶר
 אֲשֶׁר־אֲנִי שֹׁלְחָהּ וְאֲשֶׁר צוִיתִי וְאֶת־הַנְּעָרִים
 יוֹדְעֵתִי אֶל־מְקוֹם פְּלָגִי אֶלְמוּגִי׃ וַעֲתָה מִה־יֵּשׁ
 תַּחַת־יָדְךָ חֲמִשָּׁה־לֶחֶם תִּנֶּה בְיָדִי אוֹ הַנִּמְצָא׃
 וַיַּעַן הַכֹּהֵן אֶת־דָּוִד וַיֹּאמֶר אֵין־לָחֶם חֵל אֶל־תַּחַת
 יָדִי כִי־אִם־לָחֶם קִדָּשׁ לֹא אִם־נִשְׁמְרוּ הַנְּעָרִים אִךְ
 מֵאִשָּׁה׃ וַיַּעַן דָּוִד אֶת־הַכֹּהֵן וַיֹּאמֶר לוֹ כִּי אִם־
 אִשָּׁה עֲצָרָה־לָנוּ כְּתָמוּל שְׁלֹשׁ בְּצִאֲתִי וַיִּהְיוּ
 כְּלִי־הַנְּעָרִים קָדָשׁ וְהוּא דָּרָךְ חֵל וְאַף כִּי הַיּוֹם
 יִקְדָּשׁ בְּכָלִי׃ וַיִּתֵּן־לוֹ הַכֹּהֵן קִדָּשׁ כִּי לֹא־הָיָה שֹׁם
 לָחֶם כִּי־אִם־לָחֶם הַפָּנִים הַמְּוֹסְרִים מִלִּפְנֵי יְיָ־הוֹיָה
 לְשׁוֹם לָחֶם חֵם בַּיּוֹם הַלֵּקְחוֹ׃ וַיֵּשֶׁם אִישׁ מֵעַבְדֵי
 שָׂאוּל בַּיּוֹם הַהוּא נֶעְצָר לִפְנֵי יְיָ־הוֹיָה וּשְׁמוֹ דָּאָג
 הָאֲדָמִי אֲבִיר הָרָעִים אֲשֶׁר לְשָׂאוּל׃ וַיֹּאמֶר דָּוִד
 לֵאחִימֶלֶךְ וְאֵין יִשְׁפָּה תַּחַת־יָדְךָ חֲנִית אוֹ־חֶרֶב
 כִּי גַם־חֶרֶבִי וְגַם־פָּלִי לֹא־לִקְחָתִי בְיָדִי כִי־הָיָה
 דְּבַר־הַמֶּלֶךְ נְחוּץ׃ וַיֹּאמֶר הַכֹּהֵן חֶרֶב גָּלִית
 הַפְּלִשְׁתִּי אֲשֶׁר־הָכִיתָ׃ בַּעֲמֹק הָאֵלֶּה הִנֵּה־הִיא
 לְיוֹטָה בַּשְּׂמֹלָה אֲחֵרִי הָאֶפֹד אִם־אַתָּה תִּקַּח־לָךְ
 קָח כִּי אֵין אֲתֶרֶת זִוְלָתָהּ בִּזְגָה וַיֹּאמֶר דָּוִד אֵין
 כְּמוֹתָ תִּנָּנָה לִי׃ וַיָּקָם דָּוִד וַיִּבְרַח בַּיּוֹם־הַהוּא
 מִפְּנֵי שָׂאוּל וַיָּבֹא אֶל־אֲכִישׁ מֶלֶךְ גֹּת׃ וַיֹּאמְרוּ
 עַבְדֵי אֲכִישׁ אֵלָיו הֲלוֹא־נָה דָּוִד מֶלֶךְ הָאָרֶץ הֲלוֹא
 לָזָה יַעֲנֶנּוּ בַּמַּחְלֹות לֹא־מָר הִכָּה שָׂאוּל בְּאַלְפּוֹ וּדְוֹד
 בָּרַבְבָּתוֹ׃ וַיֵּשֶׁם דָּוִד אֶת־הַדֶּבָרִים הָאֵלֶּה בְּלִבָּבוֹ
 וַיָּרָא מְאֹד מִפְּנֵי אֲכִישׁ מֶלֶךְ־גֹּת׃ וַיִּשְׁגּוּ אֶת־
 טַעְמוֹ בַּעֲיֵינֵיהֶם וַיִּתְּהַלֵּל בִּיָּדָם וַיִּתְּנוּ עַל־דַּלְתוֹת
 הַשַּׁעַר וַיִּזְרֹד רִירוֹ אֶל־זִקְנוֹ׃ וַיֹּאמֶר אֲכִישׁ אֶל־
 עַבְדָּיו הִנֵּה תִרְאוּ אִישׁ מִשְׁתַּגֵּעַ לָמָּה תִּבְיֹאוּ אִתּוֹ
 אֵלַי׃ וַיִּסָּר מִשְׁגָּעִים אָנִי כִי־הִבֵּאתֶם אֶת־זֶה
 לַהֲשִׁתֵּגַע עָלַי הִנֵּה יָבֹא אֶל־בֵּיתִי׃

כב וַיֵּלֶךְ דָּוִד מִשָּׁם וַיִּמְלֹט אֶל־מְעָרַת עֲדֻלָּם
 וַיִּשְׁמְעוּ אַחֲרָיו וְכָל־בֵּית אָבִיו וַיָּרְדּוּ אֵלָיו שָׁמָּה׃
 וַיִּתְּקַבְּצוּ אֵלָיו כָּל־אִישׁ מִצֹּק וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־לוֹ
 נֶשֶׂא וְכָל־אִישׁ מִר־נָפֶשׁ וַיְהִי עֲלֵיהֶם לָשָׁר וַיִּהְיוּ
 עִמּוֹ בְּאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ׃ וַיֵּלֶךְ דָּוִד מִשָּׁם מִצְפָּה
 מוֹאָב וַיֹּאמֶר ׀ אֶל־מֶלֶךְ מוֹאָב יִצְא־נָא אִבִּי וְאִמִּי
 אִתְּכֶם עַד אֲשֶׁר אֵדַע מִה־יַּעֲשֶׂה־לִּי אֱלֹהִים׃
 וַיִּנָּתֶם אֶת־פָּנֵי מֶלֶךְ מוֹאָב וַיֵּשְׁבוּ עִמּוֹ כָּל־יְמֵי
 הַיּוֹת־דָּוִד בְּמִצְוֶהָ׃ וַיֹּאמֶר גָּד הַנְּבִיא אֶל־דָּוִד
 לֹא תֵשֶׁב בְּמִצְוֶהָ לָךְ וּבֵאת־לָךְ אֶרֶץ יְהוּדָה וַיֵּלֶךְ
 דָּוִד וַיָּבֹא יַעַר חֶרְתָּ׃ וַיִּשְׁמַע שָׂאוּל כִּי נִזְדַּע דָּוִד
 וְאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ וּשְׂאוּל יוֹשֵׁב בַּגְּבֻעָה תַּחַת־
 הָאֲשֵׁל בְּרָמָה וַחֲנִיתוֹ בְּיָדוֹ וְכָל־עַבְדָּיו נֹצְבִים
 עָלָיו׃ וַיֹּאמֶר שָׂאוּל לְעַבְדָּיו הַנֹּצְבִים עָלָיו
 שְׁמַעוּ־נָא בְנֵי יְמִיגִי גַם־לְכַלְכֶּם יָתֵן בֶּן־יִשִּׁי
 שְׂדוֹת וְכַרְמִים לְכַלְכֶּם יֵשִׁים שָׂרֵי אֱלֹפִים וְשָׂרֵי
 מֵאוֹת׃ כִּי קִשְׁרָתָם כָּלְכָם עָלֵי וְאֵין־גִּלְהָ אֶת־אֲזַנִּי
 בְּכַרְת־בְּנֵי עַם־בֶּן־יִשִּׁי וְאֵין־חִלָּה מִכֶּם עָלֵי וְגִלְהָ
 אֶת־אֲזַנִּי כִּי הָקִים בְּנֵי אֶת־עַבְדֵי עָלֵי לְאַרְבַּ כַּיּוֹם
 הַזֶּה׃ וַיַּעַן דָּאָג הָאֲדָמִי וְהוּא נֹצֵב עַל־עַבְדֵי־
 שָׂאוּל וַיֹּאמֶר רְאִיתִי אֶת־בֶּן־יִשִּׁי בָּא נָבִיא אֶל־
 אֲחִימֶלֶךְ בֶּן־אֲחִיטוֹב׃ וַיִּשְׁאַל־לוֹ בִּי־הוֹיָה וַצִּידָה
 גָּתוֹ לוֹ וְאֵת חֶרֶב גָּלִית הַפְּלִשְׁתִּי גָתוֹ לוֹ׃ וַיִּשְׁלַח
 הַמֶּלֶךְ לִקְרֹא אֶת־אֲחִימֶלֶךְ בֶּן־אֲחִיטוֹב הַכֹּהֵן וְאֵת
 כָּל־בֵּית אָבִיו הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בָּגַב וַיָּבֹאוּ כָּלָם אֶל־
 הַמֶּלֶךְ׃ וַיֹּאמֶר שָׂאוּל שְׁמַע־נָא בֶּן־אֲחִיטוֹב
 וַיֹּאמֶר הַנָּגִי אֲדָנִי׃ וַיֹּאמֶר אֵלָיו שָׂאוּל לָמָּה
 קִשְׁרָתָם עָלֵי אַתָּה וּבֶן־יִשִּׁי בְּתַתָּךְ לוֹ לָחֶם וְחֶרֶב
 וּשְׂאוּל לוֹ בָּא־לֵהִים לָקוֹם אֵלַי לְאַרְבַּ כַּיּוֹם הַזֶּה׃
 וַיַּעַן אֲחִימֶלֶךְ אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר וַיְמִי בְּכָל־עַבְדֵיךָ
 כְּדָוִד נִאֲמָן וַחֲתָן הַמֶּלֶךְ וְסָר אֶל־מִשְׁמַעְתָּךְ וְנִכְבְּד
 בְּבֵיתְךָ׃ הַיּוֹם הַחֲלֵתִי לְשָׂאֵל־לוֹ בָּא־לֵהִים
 חֲלִילָה לִי אֱלֹהֵי־שָׁם הַמֶּלֶךְ בַּעֲבָדוֹ דָּבָר בְּכָל־בֵּית
 אָבִי כִּי לֹא־יִזְדַּע עַבְדְּךָ בְּכָל־זֹאת דְּבַר קִטָּן אוֹ
 גָדוֹל׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מוֹת תָּמוּת אֲחִימֶלֶךְ אַתָּה
 וְכָל־בֵּית אָבִיךָ׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לָרְצִים הַנֹּצְבִים

עָלָיו סָבוּ וְהָמִיתוּ | פָּהֲגִי יְ-הוָה כִּי גַם־יָדָם עִם־
דָּוִד וְכִי יָדְעוּ כִּי־בִרְחָה הוּא וְלֹא גָלוּ אֶת־אֲזָנָי
וְלֹא־אָבּוּ עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ לִשְׁלַח אֶת־יָדָם לִפְגַּע
בְּכַהֲנֵי יְ-הוָה: ^אוַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְדֹאֵג סָב אִתָּה
וּפְגַע בַּכַּהֲנִים וַיִּסָּב דֹּאֵג הָאֲדָמִי וַיִּפְגַּע־הוּא
בַּכַּהֲנִים וַיָּמָת | בַּיּוֹם הַהוּא שָׂמְנִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ
נָשָׂא אֶפֶוד בָּד: ^בוְאֵת גִּב עִיר־הַכַּהֲנִים הִקָּה לְפִי־
חֶרֶב מֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה מֵעוֹלָל וְעַד־יוֹנָק וְשׁוֹר
וַחֲמֹר וְשֶׁה לְפִי־חֶרֶב: ^גוַיִּמָּלֵט בּוֹ־אֶחָד לֹא־חִימָלֶךְ
בֶּן־אֲחֻטּוֹב וּשְׁמוֹ אַבְיָתָר וַיִּבְרַח אַחֲרֵי דָוִד: ^דוַיִּגָּד
אַבְיָתָר לְדָוִד כִּי הִרָג שָׂאוֹל אֶת פָּהֲגִי יְ-הוָה:
^הוַיֹּאמֶר דָּוִד לְאַבְיָתָר יָדְעָתִי בַיּוֹם הַהוּא כִּי־שָׁם
דֹּאֵג הָאֲדָמִי כִּי־הִגִּד יָגִיד לְשָׂאוֹל אֲנָכִי סִבְתִּי
בְּכָל־נַפְשׁ בֵּית אָבִיךָ: ^ושָׁבָה אֵתִל אֶל־תִּיכָא כִּי
אֲשֶׁר־יִבְקֹשׁ אֶת־נַפְשִׁי יִבְקֹשׁ אֶת־נַפְשְׁךָ כִּי־
מִשְׁמֶרֶת אִתָּה עַמָּדִי:

כַּג ^אוַיִּגְדּוּ לְדָוִד לֵאמֹר הִנֵּה פְלִשְׁתִּים גִּלְחָמִים
בַּקְעִילָה וְהָמָה שָׂסִים אֶת־הַגִּרְנוֹת: ^בוַיִּשְׁאַל דָּוִד
בִּי־הוָה לֵאמֹר הֲאֵלֶךְ וְהִפִּיתִי בַּפְּלִשְׁתִּים הָאֵלֶּה
וַיֹּאמֶר יְ-הוָה אֶל־דָּוִד לֵךְ וְהָכִיתָ בַּפְּלִשְׁתִּים
וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת־קַעֲיִלָה: ^גוַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי דָוִד אֵלָיו
הִנֵּה אֲנַחְנוּ פֹה בִּיהוּדָה יִרְאִים וְאַף כִּי־גִלְךָ קַעֲלָה
אֶל־מַעְרָכוֹת פְּלִשְׁתִּים: ^דוַיֹּסֶף עוֹד דָּוִד לְשָׂאוֹל
בִּי־הוָה וַיַּעֲנֶהוּ יְ-הוָה וַיֹּאמֶר קוֹם רֵד קַעֲיִלָה כִּי־
אֲנִי נָתַן אֶת־פְּלִשְׁתִּים בְּיָדְךָ: ^הוַיִּלְךָ דָּוִד וְאַנְשׁוֹ
קַעֲיִלָה וַיִּלָּחֶם בַּפְּלִשְׁתִּים וַיִּנָּהֵג אֶת־מִקְנֵיהֶם וַיִּדֹּף
בָּהֶם מִפֶּה גְדוֹלָה וַיִּשַׁע דָּוִד אֶת יִשְׁבִּי קַעֲיִלָה:
וַיְהִי בְּבִרְחָה אַבְיָתָר בֶּן־אֲחִימֶלֶךְ אֶל־דָּוִד קַעֲיִלָה
אֶפֶוד יָרֵד בְּיָדוֹ: ^ווַיִּגָּד לְשָׂאוֹל כִּי־בָא דָוִד קַעֲיִלָה
וַיֹּאמֶר שָׂאוֹל נָפַר אֹתוֹ אֶ־לֵּהִים בְּיָדִי כִּי נִסְגָּר
לְבוֹא בַּעִיר דָּלְתִים וּבָרִית: ^זוַיִּשְׁמַע שָׂאוֹל אֶת־
כָּל־הָעָם לַמַּלְחָמָה לָרֶדֶת קַעֲיִלָה לְצוֹר אֶל־דָּוִד
וְאֶל־אַנְשָׁיו: ^חוַיִּגְדַּע דָּוִד כִּי עָלָיו שָׂאוֹל מִתַּרְיֵשׁ
הָרָעָה וַיֹּאמֶר אֶל־אַבְיָתָר הִפְתָּן הַגִּישָׁה הָאֶפֶוד:
וַיֹּאמֶר דָּוִד יְ-הוָה אֶ־לֵּהִי יִשְׂרָאֵל שְׁמַע שְׁמַע

עֲבָדְךָ כִּי־מִבְקֹשׁ שָׂאוֹל לְבוֹא אֶל־קַעֲיִלָה לְשַׁחַת
לְעִיר בַּעֲבוּרִי: ^טהִנְסָגְרָנִי בַעֲלִי קַעֲיִלָה בְּיָדוֹ הַיָּרֵד
שָׂאוֹל כְּאֲשֶׁר שָׁמַע עֲבָדְךָ יְ-הוָה אֶ־לֵּהִי יִשְׂרָאֵל
הִגִּד־נָא לְעֲבָדְךָ וַיֹּאמֶר יְ-הוָה יֵרֵד: ^יוַיֹּאמֶר דָּוִד
הִנְסָגְרוּ בַעֲלִי קַעֲיִלָה אֹתִי וְאֶת־אַנְשֵׁי בְּיַד־שָׂאוֹל
וַיֹּאמֶר יְ-הוָה נִסְגִּירוּ: ^{יא}וַיִּקָּם דָּוִד וְאַנְשָׁיו כְּשִׁישׁ־
מַאוֹת אִישׁ וַיִּצָּאוּ מִקַּעֲלָה וַיִּתְּהִלְכוּ בְּאֲשֶׁר
יִתְּהִלְכוּ וּלְשָׂאוֹל הִגִּד כִּי־נִמְלֹט דָּוִד מִקַּעֲיִלָה
וַיִּתְּחַל לָצֵאת: ^{יב}וַיִּשָּׁב דָּוִד בַּמִּדְבָּר בַּמִּצְדוֹת וַיֵּשֶׁב
בְּהָר בַּמִּדְבַר־זִיף וַיִּבְקֹשְׁהוּ שָׂאוֹל כָּל־הַיָּמִים
וְלֹא־נִתְּנוּ אֶ־לֵּהִים בְּיָדוֹ: ^{יג}וַיִּרְא דָּוִד כִּי־יִצָּא
שָׂאוֹל לְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשׁוֹ וְדָוִד בַּמִּדְבַר־זִיף
בַּחֲרָשָׁה: ^{יד}וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן בֶּן־שָׂאוֹל וַיִּלְךָ אֶל־דָּוִד
חֲרָשָׁה וַיִּתְּנֵהוּ אֶת־יָדוֹ בַּא־לֵהִים: ^{טו}וַיֹּאמֶר אֵלָיו
אֶל־תִּיכָא כִּי לֹא תִמָּצָאָה יָד שָׂאוֹל אָבִי וְאַתָּה
תִּמָּלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאַנְכִי אֶהְיֶה־לְךָ לַמִּשְׁנָה וְגַם־
שָׂאוֹל אָבִי יִדַּע כֵּן: ^{טז}וַיִּכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִית לִפְנֵי
יְ-הוָה וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּחֲרָשָׁה וַיַּהֲוִינָתָן הַלֵּךְ לְבֵיתוֹ:
^{יז}וַיַּעֲלוּ זָפִים אֶל־שָׂאוֹל הַגִּבְעָתָה לֵאמֹר הֲלֹא דָוִד
מִסִּתְּתָר עִמָּנוּ בַּמִּצְדוֹת בַּחֲרָשָׁה בְּגִבְעַת הַחֲכִילָה
אֲשֶׁר מִימִין הַיְּשִׁימוֹן: ^{יח}וְעַתָּה לְכָל־אֹנֹת נַפְשְׁךָ
הַמֶּלֶךְ לָרֶדֶת רֵד וּלְנוּ הַסָּגִירוּ בְּיַד הַמֶּלֶךְ: ^{יט}וַיֹּאמֶר
שָׂאוֹל בְּרוּכִים אַתֶּם לִי־הוָה כִּי חֲמַלְתֶּם עָלַי:
^כלְכוּ־נָא הַכִּינוּ עוֹד וְדַעוּ וּרְאוּ אֶת־מְקוֹמוֹ אֲשֶׁר
תִּהְיֶה רַגְלוֹ מִי רָאָהוּ שָׁם כִּי אָמַר אֵלִי עָרוֹם יַעֲרֹם
הוּא: ^{כא}וּרְאוּ וְדַעוּ מִכָּל הַמַּחֲבָאִים אֲשֶׁר יִתְחַבֵּא
שָׁם וּשְׁבַתְתֶּם אֵלַי אֶל־נֶכוֹן וְהִלַּכְתִּי אַתְּכֶם וְהִנֵּה
אִם־יִשָּׁנּוּ בָאָרֶץ וַחֲפָשִׁיתִי אוֹתוֹ בְּכָל אֶלְפֵי יְהוּדָה:
^{כב}וַיִּקְוִמוּ וַיִּלְכוּ זִיפָה לִפְנֵי שָׂאוֹל וְדָוִד וְאַנְשָׁיו
בַּמִּדְבָּר מְעוֹן בְּעָרְבָה אֵל יָמִין הַיְּשִׁימוֹן: ^{כג}וַיִּלְךָ
שָׂאוֹל וְאַנְשָׁיו לְבַקֵּשׁ וַיִּגְדּוּ לְדָוִד וַיִּרֵד הַסֹּלֶעַ
וַיֵּשֶׁב בַּמִּדְבָּר מְעוֹן וַיִּשְׁמַע שָׂאוֹל וַיִּרְדֵּף אַחֲרָיִ
דָּוִד מִדְּבַר מְעוֹן: ^{כד}וַיִּלְךָ שָׂאוֹל מֵצֵד הָהָר מִזֶּה
וְדָוִד וְאַנְשָׁיו מֵצֵד הָהָר מִזֶּה וַיְהִי דָוִד נִחְפָּז לָלֶכֶת
מִפְּנֵי שָׂאוֹל וּשְׂאוֹל וְאַנְשָׁיו עֹטְרִים אֶל־דָּוִד וְאֶל־
אַנְשָׁיו לְתַפְשָׁם: ^{כה}וּמִלְאָךְ בָּא אֶל־שָׂאוֹל לֵאמֹר

מִתְּהָרָה וְלָכָה כִּי־פָשְׁטוּ פְּלִשְׁתִּים עַל־הָאָרֶץ:
וַיָּשָׁב שְׂאוּל מִרְדָּף אַחֲרֵי דָוִד וַיִּלְךָ לִקְרֹאת
פְּלִשְׁתִּים עַל־כֹּן קָרְאוּ לַמָּקוֹם הַהוּא סֹלֶע
הַמְחֻלְקוֹת: ^כוַיַּעַל דָּוִד מִשָּׁם וַיָּשָׁב בְּמַצְדּוֹת עֵין־
גִּדִי:

כד ^אוַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁב שְׂאוּל מֵאַחֲרֵי פְּלִשְׁתִּים וַיָּגֵדוּ
לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה דָוִד בַּמִּדְבָּר עֵין גִּדִי: ^בוַיִּקַּח שְׂאוּל
שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ בַּחֹר מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּלְךָ
לִבְקֹשׁ אֶת־דָּוִד וְאֶנְשָׁיו עַל־פְּנֵי צוּרֵי הַיַּעֲלִים:
^גוַיָּבֹא אֶל־גְּדֵרוֹת הַצֹּאן עַל־הַדֶּרֶךְ וְשָׁם מָעְרָה
וַיָּבֹא שְׂאוּל לְהִסּוֹד אֶת־רַגְלָיו וְדָוִד וְאֶנְשָׁיו
בְּיַרְכְּתֵי הַמָּעְרָה יֹשְׁבִים: ^דוַיֹּאמְרוּ אֲנָשָׁי דָּוִד אֵלָיו
הִנֵּה הַיּוֹם אֲשֶׁר־אָמַר יְיָ־הוֹנָה אֵלֶיךָ הִנֵּה אֲנֹכִי נִתָּן
אֶת־אִיבֹךָ בְּיָדְךָ וְעָשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר יִטֵּב בְּעֵינֶיךָ
וַיִּקָּם דָּוִד וַיַּכְרֹת אֶת־כַּנְף־הַמָּעִיל אֲשֶׁר־לְשְׂאוּל
בְּלֹט: ^הוַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיָּךְ לִב־דָּוִד אֹתוֹ עַל אֲשֶׁר
כָּרַת אֶת־כַּנְף אֲשֶׁר לְשְׂאוּל: ^ווַיֹּאמֶר לְאֶנְשָׁיו
חֲלִילָה לִי מִי־הוֹנָה אִם־אֶעֱשֶׂה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה
לְאֹדְנִי לַמָּשִׁיחַ יְיָ־הוֹנָה לְשַׁלַּח יָדִי בּוֹ כִּי־מָשִׁיחַ
יְיָ־הוֹנָה הוּא: ^זוַיִּשְׁפֹּעַ דָּוִד אֶת־אֲנָשָׁיו בַּדְּבָרִים וְלֹא
נִתְּנָם לָקוֹם אֶל־שְׂאוּל וְשְׂאוּל קָם מִהַמָּעְרָה וַיִּלְךָ
בַּדֶּרֶךְ: ^חוַיִּקָּם דָּוִד אַחֲרֵי־כֵן וַיֵּצֵא [מִהַמָּעְרָה]
וַיִּקְרָא אַחֲרֵי־שְׂאוּל לֵאמֹר אֹדְנִי הַמָּלָךְ וַיִּבֹט
שְׂאוּל אַחֲרָיו וַיִּקֶּד דָּוִד אַפָּיִם אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ:
^טוַיֹּאמֶר דָּוִד לְשְׂאוּל לָמָּה תִּשְׁמַע אֶת־דְּבָרֵי אָדָם
לֵאמֹר הִנֵּה דָוִד מִבְּקֹשׁ רָעָתְךָ: ^יהִנֵּה הַיּוֹם הַזֶּה
רָאוּ עֵינֶיךָ אֶת אֲשֶׁר־נִתְּנָךְ יְיָ־הוֹנָה הַיּוֹם בְּיָדִי
בַּמָּעְרָה וְאָמַר לְהִרְגֶּךָ וַתַּחֲסַ עָלַי וְאָמַר לֹא־
אֲשַׁלַּח יָדִי בְּאֹדְנִי כִּי־מָשִׁיחַ יְיָ־הוֹנָה הוּא: ^{יא}וְאַבִּי
רָאָה גַם רָאָה אֶת־כַּנְף מַעֲיִלְךָ בְּיָדִי כִּי בְּכַרְתִּי
אֶת־כַּנְף מַעֲיִלְךָ וְלֹא הִרְגָתִיךָ דַּע וּרְאֵה כִּי אֵין
בְּיָדִי רָעָה וּפָשַׁע וְלֹא־חָטָאתִי לָךְ וְאַתָּה צָדֵק אֶת־
נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ: ^{יב}וַיִּשְׁפֹּט יְיָ־הוֹנָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ וַיִּקְמָנִי
יְיָ־הוֹנָה מִמָּוֶךְ וַיִּגְדִּי לֹא תִהְיֶה־בְּךָ: ^{יג}כַּאֲשֶׁר יֹאמַר
מִשְׁלֵי הַקְּדָמָנִי מִרְשָׁעִים יֵצֵא רָשָׁע וַיִּגְדִּי לֹא

תִּהְיֶה־בְּךָ: ^{יד}אַחֲרֵי מִי יֵצֵא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי מִי
אַתָּה רִדְּף אַחֲרָי בְּלֵב מֹת אַחֲרֵי פָרַעַשׁ אֶחָד:
^{טו}וְהִיָּה יְיָ־הוֹנָה לְדָוִד וְשָׁפֹט בֵּינִי וּבֵינֶךָ וְלִרְב
אֶת־רִיבִי וַיִּשְׁפֹּטֵנִי מִיָּדְךָ: ^{טז}וַיְהִי כִּפְכֻלּוֹת דָּוִד
לְדָבָר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־שְׂאוּל וַיֹּאמֶר
שְׂאוּל הַקִּלְכָּה זֶה בְּנִי דָוִד וַיֵּשֶׁא שְׂאוּל קִלּוֹ וַיִּבְדֹּ:
^{יז}וַיֹּאמֶר אֶל־דָּוִד צַדִּיק אַתָּה מִמָּנִי כִּי אַתָּה גָּמַלְתָּנִי
הַטּוֹבָה וְאֲנִי גָמַלְתִּיךָ הָרָעָה: ^{יח}וְאַתָּה הִגַּדְתָּ הַיּוֹם
אֶת אֲשֶׁר־עָשִׂיתָה אֹתִי טוֹבָה אֵת אֲשֶׁר סָגַרְנִי
יְיָ־הוֹנָה בְּיָדְךָ וְלֹא הִרְגָתָנִי: ^{יט}וְכִי־יִמָּצֵא אִישׁ אֶת־
אִיבּוֹ וְשַׁלְחוֹ בַּדֶּרֶךְ טוֹבָה וְיְיָ־הוֹנָה יִשְׁלַמְךָ טוֹבָה
תַּחַת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתָה לִּי: ^כוְעַתָּה הִנֵּה
יָדְעֹתִי כִּי מֶלֶךְ תִּמְלֹךְ וְקָמָה בְּיָדְךָ מַמְלַכַת
יִשְׂרָאֵל: ^{כא}וְעַתָּה הִשָּׁבְעָה לִּי כִּי־הוֹנָה אִם־תַּכְרִית
אֶת־זַרְעִי אַחֲרָי וְאִם־תִּשְׁמִיד אֶת־שְׁמִי מִבֵּית
אָבִי: ^{כב}וַיִּשְׁבַּע דָּוִד לְשְׂאוּל וַיִּלְךָ שְׂאוּל אֶל־בֵּיתוֹ
וְדָוִד וְאֶנְשָׁיו עָלוּ עַל־הַמָּצִידָה:

כה ^אוַיָּמָת שְׂמוּאֵל וַיִּקְבְּצוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּסְפְּדוּ־לוֹ
וַיִּקְבְּרֻהוּ בְּבֵיתוֹ בָּרָמָה וַיָּקָם דָּוִד וַיֵּרֶד אֶל־מִדְבָּר
פָּאָרֹן: ^בוְאִישׁ בְּמַעֲוֹן וּמַעֲשָׂהוּ בַּכְּרָמֶל וְהָאִישׁ
גָּדוֹל מְאֹד וְלוֹ צֹאן שְׁלֹשֶׁת־אֲלָפִים וְאֵלֶּף עֲגִימִם
וַיְהִי בִגְזֹז אֶת־צֹאנוֹ בַּכְּרָמֶל: ^גוְשָׁם הָאִישׁ נָבָל
וְשָׁם אֲשַׁתּוֹ אֲבִגַיִל וְהָאִשָּׁה טוֹבַת־שָׂכָל וַיִּפְתַּח
תֹּאֵר וְהָאִישׁ קָשָׁה וְרַע מַעֲלָלִים וְהוּא כָּלְבִּי:
^דוַיִּשְׁמַע דָּוִד בַּמִּדְבָּר כִּי־גִזַּז נָבָל אֶת־צֹאנוֹ:
^הוַיִּשְׁלַח דָּוִד עֲשָׂרָה גִּעְרִים וַיֹּאמֶר דָּוִד לְגִעְרִים
עָלוּ כְּרָמְלָה וּבְאַתָּם אֶל־נָבָל וּשְׂאֵלְתֶם־לוֹ בְּשֵׁמִי
לְשָׁלוֹם: ^ווְאָמַרְתֶּם כֹּה לָחִי וְאַתָּה שָׁלוֹם וּבֵיתְךָ
שָׁלוֹם וְכָל אֲשֶׁר־לְךָ שָׁלוֹם: ^זוְעַתָּה שְׁמַעְתִּי כִּי
גִזַּזְתָּ לָךְ עֹתָה הָרָעִים אֲשֶׁר־לְךָ הֵיוּ עִמָּנוּ לֹא
הִכְלַמְנוֹם וְלֹא־נִפְקַד לָהֶם מְאוּמָה כָּל־יְמֵי הַיּוֹתָם
בַּכְּרָמֶל: ^חשְׂאֵל אֶת־גִּעְרֶיךָ וַיִּגִּידוּ לָךְ וַיִּמָּצְאוּ
הַגִּעְרִים חַן בְּעֵינֶיךָ כִּי־עַל־יָוִם טוֹב בָּנוּ תִּנְהַל־נָא
אֶת אֲשֶׁר תִּמָּצֵא יָדְךָ לַעֲבֹדֶיךָ וּלְבִנְךָ לְדָוִד:
^טוַיָּבֹאוּ גִעְרֵי דָוִד וַיַּדְּבִרוּ אֶל־נָבָל כָּל־הַדְּבָרִים

הָאֵלֶּה בְּשֵׁם דָּוִד וַיְנַחֲחוּ: וַיַּעַן נָבֹל אֶת־עַבְדֵי דָוִד
וַיֹּאמֶר מִי דָוִד וּמִי בֶן־יִשְׁשִׁי הַיּוֹם רַבּוֹ עַבְדִּים
הַמִּתְפָּרְצִים אִישׁ מִפְּנֵי אֲדֹנָיו: ^אוְלִקְחָתִי אֶת־
לַחְמִי וְאֶת־מִימִי וְאֶת טִבְחֹתַי אֲשֶׁר טִבַּחְתִּי לַגִּזְזִי
וְנָתַתִּי לְאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתִּי אִי מִזֶּה הֵמָּה:
^בוַיַּהֲפֹכּוּ נַעֲרֵי־דָוִד לְדָרְכָם וַיָּשָׁבוּ וַיָּבֹאוּ וַיַּגִּדוּ לוֹ
כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: ^גוַיֹּאמֶר דָּוִד לְאֲנָשָׁיו חֲגְרוּ
אִישׁ אֶת־חַרְבּוֹ וַיַּחְגְּרוּ אִישׁ אֶת־חַרְבּוֹ וַיַּחְזֵק גַּם־
דָּוִד אֶת־חַרְבּוֹ וַיַּעַל: ^דאֲחֵרֵי דָוִד כָּאֲרָבַע מֵאוֹת
אִישׁ וּמֵאֲתָיִם יָשָׁבוּ עַל־הַכֵּלִים: ^הוְלֹא־בִיגְלִיל אִשְׁתַּתְּ
נָבֹל הַגִּיד גַּעַר־אֶחָד מֵהַנְּעָרִים לֵאמֹר הִנֵּה שָׁלַח
דָּוִד מַלְאָכִים מִהַמְּדַבֵּר לְבָרֹךְ אֶת־אֲדֹנָיו וַיַּעַט
בָּהֶם: ^ווְהָאֲנָשִׁים טָבִים לָנוּ מֵאֵד וְלֹא הִכְלָמְנוּ
וְלֹא־פָקְדְנוּ מֵאוֹמָה כָּל־יָמַי הַתְּהַלֵּכְנוּ אִתָּם
בְּהִיּוֹתֵנוּ בַּשָּׂדֶה: ^זחֲזוּמָה הָיוּ עָלֵינוּ גַם־לִילָה גַם־
יוֹמָם כָּל־יָמַי הָיִיתֵנוּ עִמָּם רָעִים הֵצְאוּ: ^חוְעַתָּה
דַּעֲי וּרְאִי מַה־תַּעֲשִׂי כִּי־כָלְתָה הָרַעָה אֶל־אֲדֹנָיו
וְעַל כָּל־בֵּיתוֹ וְהוּא בֶן־בְּלִיעַל מִדְּבַר אֱלִיו:
^טוַתִּמְחַק אֲבִיגַיִל וַתִּקַּח מֵאֲתָיִם לָחֶם וּשְׁנַיִם גָּבִי־
לֵין וְחֶמֶשׁ צֹאן עֲשׂוּיֹת וְחֶמֶשׁ סָאִים קִלִּי וּמִגָּה
צִמְקִים וּמֵאֲתָיִם דְּבָלִים וַתִּשֶׂם עַל־הַחֲמָרִים:
^יוַתֹּאמֶר לַנְּעָרִיהָ עֲבְרוּ לִפְנֵי הַנָּגִי אַחֲרֵיכֶם בָּאָה
וְלֹא־יָשָׁה נָבֹל לֹא הִגִּידָה: ^{יא}וְהָיָה הִיא רַכְבָּת עַל־
הַחֲמֹר וַיֵּרָדַת בְּסֶתֶר הַהָר וְהִנֵּה דָוִד וְאֲנָשָׁיו
יֹרְדִים לִקְרֹאתָהּ וַתַּפְגֵּשׁ אֹתָם: ^{יב}וַדָּוִד אָמַר אֲפֹ
לִשְׁקָר שְׁמַרְתִּי אֶת־כָּל־אֲשֶׁר לִזֶּה בַּמְּדַבֵּר וְלֹא־
נִפְקַד מִכָּל־אֲשֶׁר־לוֹ מֵאוֹמָה וַיֵּשֶׁב־לִי רָעָה תַּחַת
טוֹבָה: ^{יג}כֹּה־יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים לְאִיבֵי דָוִד וְכֹה יִסִּיף
אִם־אֲשָׁאִיר מִכָּל־אֲשֶׁר־לוֹ עַד־הַבֹּקֶר מִשְׁתִּין
בְּקִיר: ^{יד}וַתֵּרָא אֲבִיגַיִל אֶת־דָּוִד וַתִּמְחַק וַתֵּרָד מֵעַל
הַחֲמֹר וַתִּפֹּל לְאַפֵּי דָוִד עַל־פָּנָיֶה וַתִּשְׁתַּחוּ אָרְצָ:
^{טו}וַתִּפֹּל עַל־רַגְלָיו וַתֹּאמֶר בִּי־אֲנִי אֲדֹנִי הֵעוֹן
וְתִדְבֶר־נָא אִמָּתְךָ בְּאָזְנוֹיָהּ וּשְׁמַע אֶת דְּבָרֵי אִמָּתְךָ:
^{טז}אֲלֵ־נָא יֵשִׁים אֲדֹנִי אֶת־לְבָבוֹ אֶל־אִישׁ הַבְּלִיעַל
הַזֶּה עַל־נָבֹל כִּי כִשְׁמוֹ כֹּן־הוּא נָבֹל שְׁמוֹ וַיִּבְלָה
עִמּוֹ וְאֲנִי אִמָּתְךָ לֹא רָאִיתִי אֶת־נַעֲרֵי אֲדֹנִי אֲשֶׁר

שָׁלַחְתָּ: ^{יז}וְעַתָּה אֲדֹנִי חִי־יִהְיֶה וְחִי־נִפְשֶׁךָ אֲשֶׁר
מִנְעָךָ יִהְיֶה מִבּוֹא בְּדָמַיִם וְהוֹשַׁע יָדֶךָ לָךְ וְעַתָּה
יִהְיוּ כְּנָבֹל אִיבֵיהָ וְהַמְּבַקְשִׁים אֶל־אֲדֹנִי רָעָה:
^{יח}וְעַתָּה הַבְּרָכָה הַזֹּאת אֲשֶׁר־הֵבִיא שְׂפָתְךָ לְאֲדֹנִי
וַתִּתֵּן לַנְּעָרִים הַמִּתְהַלְכִּים בְּרַגְלֵי אֲדֹנִי: ^{יט}שָׂא נָא
לִפְשֶׁע אִמָּתְךָ כִּי עָשָׂה־יַעֲשֶׂה יִהְיֶה לְאֲדֹנִי בֵּית
נֶאֱמָן כִּי־מִלְחָמוֹת יִהְיֶה אֲדֹנִי גִלְחָם וְרָעָה לֹא־
תִמָּצֵא בְּךָ מִיָּמֶיךָ: ^כוַיִּקֶּם אָדָם לְרֹדְפֶךָ וּלְבַקֵּשׁ
אֶת־נִפְשֶׁךָ וְהִיתָה נֶפֶשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה: ^{כא}בְּצִרוּר
הַחַיִּים אַתָּה יִהְיֶה אֱלֹהֵיךָ וְאֵת גֶּפֶשׁ אִיבֵיהָ
יִקְלַעְנָה בְּתוֹךְ כַּף הַקָּלַע: ^{כב}וְהָיָה כִּי־יַעֲשֶׂה יִהְיֶה
לְאֲדֹנִי כָּל־אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֶת־הַטוֹבָה עָלֶיךָ וְצוּךְ
לַנָּגִיד עַל־יִשְׂרָאֵל: ^{כג}וְלֹא תִהְיֶה זֹאת לָךְ לְפוֹקָה
וּלְמַכְשׁוֹל לָב לְאֲדֹנִי וּלְשִׁפּוֹד־דָּם חַנּוּם וּלְהוֹשִׁיעַ
אֲדֹנִי לֹו וְהֵיטֵב יִהְיֶה לְאֲדֹנִי וְזָכַרְתָּ אֶת־אִמָּתְךָ:
^{כד}וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאֲבִיגַיִל בְּרוּךְ יִהְיֶה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר שָׁלַחְךָ הַיּוֹם הַזֶּה לִקְרֹאתִי: ^{כה}וּבָרוּךְ טַעֲמֶךָ
וּבָרוּכָה אַתָּה אֲשֶׁר כָּלַתְנִי הַיּוֹם הַזֶּה מִבּוֹא בְּדָמַיִם
וְהוֹשַׁע יָדֵי לִי: ^{כו}וְאוֹלָם חִי־יִהְיֶה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר מִנְעָנִי מִתֵּרַע אֲתָךְ כִּי: ^{כז}לוֹלִי מִתְּרַע וַתִּבְאֵת
לִקְרֹאתִי כִּי אִם־נֹתֵר לְנָבֹל עַד־אֹר הַבֹּקֶר
מִשְׁתִּין בְּקִיר: ^{כח}וַיִּקַּח דָּוִד מִיָּדָהּ אֶת אֲשֶׁר־הֵבִיאָה
לוֹ וְלָהּ אָמַר עָלִי לְשָׁלוֹם לְבֵיתְךָ רְאִי שְׂמַעְתִּי
בְּקוֹלְךָ וְאֲשָׂא פָנֶיךָ: ^{כט}וַתִּבָּא אֲבִיגַיִל אֶל־נָבֹל
וְהִנֵּה־לוֹ מִשְׁתָּה בְּבֵיתוֹ כִּמְשִׁתָּה הַמֶּלֶךְ וְלֵב נָבֹל
טוֹב עָלָיו וְהוּא שֹׁכֵר עַד־מֵאֵד וְלֹא־הִגִּידָה לוֹ דְּבַר
קָטָן וְגָדוֹל עַד־אֹר הַבֹּקֶר: ^לוַיִּהְיֶה בַּבֹּקֶר בִּצְאָת
הַיּוֹן מִנָּבֹל וַתִּגְדֹּל לוֹ אִשְׁתּוֹ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
וַיָּמָת לְבֹו בְּקֶרְבּוֹ וְהוּא הָיָה לְאָבוֹ: ^{לא}וַיִּהְיֶה כַּעֲשָׂרַת
הַיָּמִים וַיָּגֶף יִהְיֶה אֶת־נָבֹל וַיָּמָת: ^{לב}וַיִּשְׁמַע דָּוִד
כִּי מָת נָבֹל וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יִהְיֶה אֲשֶׁר רָבֹ אֶת־רִיב
חֲרָפְתִּי מִיָּד נָבֹל וְאֶת־עַבְדּוֹ חֲשָׁד מִרְעָה וְאֶת רַעַת
נָבֹל הַשֵּׁיב יִהְיֶה הָהֵּה בְּרָאשׁוֹ וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיִּדְבֹּר
בְּאֲבִיגַיִל לִקְחָתָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: ^{לג}וַיָּבֹאוּ עַבְדֵי דָוִד
אֶל־אֲבִיגַיִל הַכַּרְמֶלָה וַיִּזְדָּבְרוּ אֵלֶיהָ לֵאמֹר דָּוִד
שָׁלַחְנוּ אֵלֶיךָ לִקְחָתְךָ לוֹ לְאִשָּׁה: ^{לד}וַתִּקֶּם וַתִּשְׁתַּחוּ

אפים ארצה ותאמר הנה אמתך לשפחה לרחץ
רגלי עבדי אדני: ^כותמהר ותקם אביגיל ותרכב
על-החמור ותמש נערתי ההלכות לרגלה ותלך
אחרי מלאכי דוד ותהי-לו לאשה: ^{כא}ואת-
אחינעם לקח דוד מיזרעאל ותהינן גם-שתיהן לו
לנשים: ^{כב}ושאול נתן את-מיכל בתו אשת דוד
לפלטי בן-ליש אשר מגלים:

כו ^אויבאו הזפים אל-שאול הגבעתה לאמר הלו
דוד מסתתר בגבעת החכילה על פני הישימון:
^בויקם שאול ויירד אל-מדבר-זיף ואמו שלשת-
אלפים איש בחור ישראלי לבקש את-דוד
במדבר-זיף: ^גויחן שאול בגבעת החכילה אשר
על-פני הישימון על-הדרך ודוד ישב במדבר
וירא כי בא שאול אתריו המדברה: ^דוישלח דוד
מרגלים וידע כי-בא שאול אל-נכון: ^הויקם דוד
ויבא אל-המקום אשר חנה-שם שאול וירא דוד
את-המקום אשר שכב-שם שאול ואבגר בן-גר
שר-צבאו ושאול שכב במעגל והעם חגים
סביבתו: ^וויען דוד ויאמר ^זאל-אחימלך החתי
ואל-אבישי בן-צרויה אחי יואב לאמר מי-ירד
אתי אל-שאול אל-המחנה ויאמר אבישי אני
אך עמד: ^חויבא דוד ואבישי אל-העם לילה
והנה שאול שכב ישן במעגל וחניתו מעוכה-
בארץ מראשתו ואבגר והעם שכבים סביבתו:
^טויאמר אבישי אל-דוד סגר ^יאלהים היום את-
אויבך בידך ועתה אפנו נא בחנית ובארץ פעם
אחת ולא אשנה לו: ^{יא}ויאמר דוד אל-אבישי אל-
תשחיתו כי מי שלח ידו במשיח ^{יב}הנה ונקה:
^{יג}ויאמר דוד חיי-הנה כי אם-י-הנה יגפנו או-
יזמו יבוא ומת או במלחמה ירד ונספה: ^{יד}ותלילה
לי מי-הנה משלח ידי במשיח ^{טו}הנה ועתה קח-
נא את-החנית אשר מראשתו ואת-צפחת המים
ונלכה-לנו: ^{טז}ויקח דוד את-החנית ואת-צפחת
המים מראשתי שאול וילכו להם ואין ראיה ואין
יודע ואין מקיץ כי כלם ישנים כי תרדמת ^{יז}הנה

נפלה עליהם: ^{יח}ויעבר דוד העבר ויעמד על-
ראש-ההר מרחק רב המקום ביניהם: ^{יט}ויקרא
דוד אל-העם ואל-אבגר בן-גר לאמר הלו תענה
אבגר ויען אבגר ויאמר מי אתה קראת אל-
המלך: ^כויאמר דוד אל-אבגר הלו-איש אתה
ומי כמוך בישראל ולמה לא שמרת אל-אדניך
המלך כי-בא אחד העם להשחית את-המלך
אדניך: ^{כא}לא-טוב הדבר הזה אשר עשית חיי-
י-הנה כי בני-מות אתם אשר לא-שמרתם על-
אדניכם על-משית ^{כב}הנה ועתה ^{כג}ראה אי-חגית
המלך ואת-צפחת המים אשר מראשתו: ^{כד}ויפר
שאול את-קול דוד ויאמר הקולך זה בני דוד
ויאמר דוד קולי אדני המלך: ^{כה}ויאמר למה זה
אדני רצה אחרי עבדו כי מה עשיתי ומה-בדי
רעה: ^{כו}ועתה ישמע-נא אדני המלך את דברי
עבדו אם-י-הנה הסיתך בי רח מנחה ואם ^{כז}בני
האדם ארורים הם לפני ^{כח}הנה כי-גרשוני היום
מהסתפח בנחלת ^{כט}הנה לאמר לך עבד ^לאלהים
אחרים: ^לועתה אל-יפל דמי ארצה מנגד פני
י-הנה כי-יצא מלך ישראלי לבקש את-פרעש
אחד כאשר ירצה הקרא בקרים: ^{לא}ויאמר שאול
חטאתי שוב בני-דוד כי לא-ארע לך עוד תחת
אשר יקרה נפשי בעיניך היום הנה הגה הסכלתי
ואשגה הרבה מאד: ^{לב}ויען דוד ויאמר הנה חגית
המלך ויעבר אחד מהנערים ויקחה: ^{לג}וי-הנה
ישיב לאיש את-צדקתו ואת-אמנתו אשר נתנה
י-הנה היום בלד ולא אביתי לשלח ידי במשיח
י-הנה: ^{לד}והנה כאשר גדלה נפשך היום הנה
בעיני כן תגדל נפשי בעיני ^{לה}הנה ויצלני מפל-
צרה: ^{לו}ויאמר שאול אל-דוד ברוך אתה בני דוד
גם עשה תעשה וגם יכל תוכל וילך דוד לדרך
ושאול שב למקומו:

כז ^אויאמר דוד אל-לבו עתה אספה יום-אחד
ביד-שאול אין-לי טוב כי המלט אמלט ^באל-
ארץ פלשתים ונאש ממני שאול לבקשני עוד

בְּכָל־גָּבֹהַל יִשְׂרָאֵל וְנִמְלֹטְתִי מִיָּדָיו: וַיִּקָּם דָּוִד
וַיַּעֲבֹר הוּא וְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אִישׁ אֲשֶׁר עִמּוֹ אֶל־
אֲכִישׁ בֶּן־מַעֲוֹךְ מֶלֶךְ גֹּת: וַיֵּשֶׁב דָּוִד עִם־אֲכִישׁ
בְּגֵת הוּא וְאֲנָשָׁיו אִישׁ וּבֵיתוֹ דָּוִד וּשְׁתֵּי נָשָׁיו
אֲחִינֹעַם הַיִּזְרְעֵאלִית וְאַבִּיגַיִל אִשְׁת־נָבָל
הַכַּרְמֶלִית: וַיִּגָּד לְשָׂאוּל כִּי־בָרַח דָּוִד גֹּת וְלֹא־
יָסַף עוֹד לְבָקֶשׁוֹ: וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אֲכִישׁ אִם־נָא
מִצָּאתִי חָן בְּעֵינֶיךָ וַתְּנוּ־לִי מָקוֹם בְּאַתֶּת עָרִי
הַשְּׂדֵה וְאֲשָׁבָה שָׁם וְלָמָּה יֵשֵׁב עַבְדְּךָ בְּעִיר
הַמַּמְלָכָה עִמָּךְ: וַיִּתֵּן־לוֹ אֲכִישׁ בָּיִת בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־
צִקְלָג לָכֹן הֵיטָה צִקְלָג לְמַלְכִּי יְהוּדָה עַד הַיּוֹם
הַזֶּה: וַיְהִי מִסְפֵּר הַיָּמִים אֲשֶׁר־יָשָׁב דָּוִד בַּשְּׂדֵה
פְּלִשְׁתִּים יָמִים וָאַרְבַּעַה חֲדָשִׁים: וַיֵּצֵל דָּוִד
וְאֲנָשָׁיו וַיִּפְשְׁטוּ אֶל־הַגְּשׁוּרִי וְהַגִּזְרִי וְהַעֲמֻלָּהּ כִּי
הָיָה יֹשְׁבוֹת הָאָרֶץ אֲשֶׁר מַעֲוֹלָם בּוֹאֵךְ שׁוֹרָה
וְעַד־אָרֶץ מִצְרַיִם: וְהִקְפָּה דָוִד אֶת־הָאָרֶץ וְלֹא
יָתִיב אִישׁ וְאִשָּׁה וְלִקְחַ צֹאן וּבָקָר וְחֲמֹרִים
וְגַמְלִים וּבָגָדִים וַיָּשָׁב וַיָּבֹא אֶל־אֲכִישׁ: וַיֹּאמֶר
אֲכִישׁ אֶל־פְּשֻׁטָתָם הַיּוֹם וַיֹּאמֶר דָּוִד עַל־גִּגָּב
יְהוּדָה וְעַל־גִּגָּב הַיִּרְחֻמָּאֵלִי וְאַל־גִּגָּב הַקִּינִי:
וַיֹּאשִׁיב וְאִשָּׁה לֹא־יָתִיב דָּוִד לְהָבִיא גֵת לֵאמֹר פֶּן־
יִגְדוּ עָלֵינוּ לֵאמֹר כֹּה־עָשָׂה דָוִד וְכֹה מִשְׁפָּטוֹ כָּל־
הַיָּמִים אֲשֶׁר יָשָׁב בַּשְּׂדֵה פְּלִשְׁתִּים: וַיֹּאמֶן אֲכִישׁ
בְּדָוִד לֵאמֹר הִבָּאֵשׁ הִבָּאִישׁ בְּעַמּוֹ בְּיִשְׂרָאֵל וְהָיָה
לִי לַעֲבָד עוֹלָם:

המשך רמב"ם:

שְׁמִדְבָר וְאִינוֹ שׁוֹמֵעַ, אוֹ שׁוֹמֵעַ וְאִינוֹ מְדַבֵּר
חֲרִי הוּא כָּכָל אָדָם. וְאִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁהֵן שְׁלֵמִים
בְּדַעְתָּן, וְאִינוֹן לֹא חֲרָשִׁים וְלֹא שׁוֹטִים נִקְרְאוּ
פְּקִיחַ וּפְקִיחָת.

ב, כז נִמְצָאוּ כָּל הַשְּׁמוֹת שֶׁבְּאַרְנוֹ עֲנִינָם בְּשָׁנֵי
פְּרָקִים אֵלֶּה, עֲשָׂרִים שְׁמוֹת; וְאֵלֶּה הֵן קְדוּשָׁיו,
עֲרוּחַ, שְׁנִיָּה, אֶסְרִי לְאוּיָן, אֶסְרִי עֲשָׂה, קִטְנָה,
נַעֲרָה, בּוֹגֶרֶת, אֵילֹנִית, גְּדוּלָּה, סִימָן חֲתֻמָּתוֹן,
סִימָן הַעֲלִיּוֹן, קֶטֶן, סָרִיס חֲמָה, סָרִיס אָדָם,
גְּדוּל, אֲנִדְרָגִינוֹם, טַמְטוֹם, חֲרָשִׁים, פְּקִיחִים.

ב, כח שִׁים כָּל הַשְּׁמוֹת הָאֵלֶּה לְעַמְתָּךְ תָּמִיד,
וְאֵל יִלְוֶנּוּ מִעֵינֶיךָ כָּל עֲנִינֵיהֶם, כְּדִי שֶׁלֹּא נִהְיָה
צָרִיכִין לְבָאֵר עֲנִין כָּל שֵׁם מִחוּץ, כָּכָל מָקוֹם
שֶׁנִּזְכָּר אוֹתוֹ.

הלכות תעניות פרק ה

האיש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם, מפני הצרות שארעו בהן, כדי לעורר הלבבות, ולפתח דרכי התשובה; ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים, ומעשה אבותינו שהיה במעשינו עתה עד שגמר להם ולנו אותן הצרות: שזכרון דברים אלו, נשוב להיטיב, שנאמר "והתודו את עונם ואת עון אבתם".

הב ואלו הן: יום שלושה בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם, ונכבת גחלת ישראל הנשארה, וסבב להתם גלותן; ועשירי בטבת שבו סמך מלך בבל נבוכדנאצר הרשע על ירושלים, והביאה במצור ובמצוק; ושבעה עשר בתמוז, חמשה דברים ארעו בו נשתברו הלוחות, ובטל התמיד מבית ראשון, והבקעה ירושלים בחרבן שני, ושרף אפוסטמוס הרשע ספר תורה, והעמיד צלם בהיכל.

הג ותשעה באב, חמשה דברים ארעו בו נגזר על ישראל במדבר שלא יכנסו לארץ; וחרב הבית בראשונה, ובשניה; ונלכדה עיר גדולה ובית תור היה שמה והיו בה אלפים ורבבות מישראל, והיה להם מלך גדול ודמו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא המלך המשיח, ונפל ביד גויים ונהרגו כלם, והיתה צרה גדולה כמו חרבן המקדש; ובו פיוס המוכן לפרענות, חרש טורנוסרופוס הרשע ממלכי אדום את ההיכל ואת סביביו, לקים "ציון שדה תחרש".

הד וארבעת ימי הצומות האלו הרי הן מפרשין בקבלה, "צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי": צום הרביעי זה שבעה עשר בתמוז, שהוא בחדש הרביעי; וצום החמישי זה תשעה באב, שהוא בחדש החמישי; וצום השביעי זה שלושה בתשרי, שהוא בחדש השביעי; וצום העשירי זה עשרה

בטבת, שהוא בחדש העשירי.

הה ונהגו כל ישראל בזמנים אלו, להתענות בשלושה עשר באדר, זכר לתענית שנתענו בימי המן, שנאמר "דברי הצומות, וזעקתם". ואם חל שלושה עשר באדר להיות בשבת, מקדימין ומתעניין בחמישי, שהוא אחר עשר. אבל אחר מארבעה ימי הצומות שחל להיות בשבת, דוחין אותו לאחר השבת; חל להיות בערב שבת, מתעניין בערב שבת. ובכל הצומות האלו, אין מתריעין ולא מתפללין תפלת געילה; אבל קורין בתורה שחרית ומנחה ב"ויחל משה". ובכלן אוכלים ושותין בלילה, חוץ מתשעה באב.

הו משיכנס אב, מומעטין בשמחה. ושבת שחל תשעה באב להיות בתוכה, אסור לספר ולכבס וללבוש כלי מנחין, אפלו כלי פשתן, עד שיעבר התענית; ואפלו לכבס ולחניח לאחר התענית, אסור. וכבר נהגו ישראל, שלא לאכל בשר בשבת זו, ולא יכנסו למרחק, עד שיעבר התענית; ויש מקומות שנהגו לבטל השחיטה מראש החדש, עד התענית.

הז תשעה באב ליל פיוס לכל דבר, ואין אוכלין אלא מבעוד יום; ובין השמשות שולו, אסור פיוס הכפורים. ולא יאכל בשר ולא ישתה יין, בסעודה המפסיק בה; אבל שותה הוא יין מנותו שיש לו שלושה ימים או פחות, ואוכל בשר מליח שיש לו שלושה ימים או יתר. ולא יאכל שני תבשילין.

הח בפנה דברים אמורים, שאכל ערב תשעה באב אחר הצות; אבל אם סעד קדם הצות אף על פי שהוא מפסיק בה, אוכל כל מה שירצה. וערב תשעה באב שחל להיות בשבת אוכל ושותה כל צרכו, ומעלה על שלחנו אפלו בסעודת שלמה; וכן תשעה באב עצמו שחל להיות בשבת, אינו מחסר כלום.

ה,ט זו היא מִדַּת כָּל הָעַם, שְׁאִינֶן יְכוּלִין לְסַבֵּל
יֹתֵר מִדִּי. אֲבָל חֲסִידִים הֶרְאִשׁוּנִים, כִּדּוּ הִיתָה
מִדַּתָּן עָרַב תַּשְׁעָה בָּאֵב מְבִיאִין לוֹ לְאָדָם לְבִדּוֹ
פֶּת חֲרָבָה בְּמַלְחָה, וְשׁוֹרָה בַּמִּים וְיוֹשֵׁב בֵּין
תַּנּוּר לְבִירִים וְאוֹכְלָהּ; וְשׁוֹתָה עָלֶיהָ קִתְּוֹן
שְׁלָמִים בְּדֹאגָה וּבְשִׁמְמוֹן וּבְכִיָּה, כְּמִי שְׁמַתּוֹ
מִטַּל לְפָנָיו. וּכְזֹה רָאִוִי לְחֻכָּמִים לַעֲשׂוֹת, אוֹ
קָרוֹב מִזֶּה; וּמִיָּמִינוּ לֹא אֲכַלְנוּ עָרַב תַּשְׁעָה
בָּאֵב תַּבְּשִׁיל, אֲפִלּוּ תַּבְּשִׁיל שְׁלַעֲרָשִׁים, אֲלֹא
אִם בֶּן חָיָה בַּשֶּׁבֶת.

הִי עֲבָרוֹת וּמִנִּיקוֹת, מִתַּעֲנוּת וּמִשְׁלִימוֹת
בְּתַשְׁעָה בָּאֵב. וְאֶסּוּר בְּרַחֲצָה בֵּין בַּחֲמִין בֵּין
בְּצֻנָּה, וְאֲפִלּוּ לְהוֹשִׁיט אֶצְבָּעוֹ בַּמִּים; וְאֶסּוּר
בְּסִיכָה שְׁלֹתַעֲנוּגָה, וּבִנְעִילַת חֲסִידָל, וּבִתְשֻׁמִּישׁ
חֲמֻטָּה בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים. וּמְקוֹם שֶׁנִּחְגּוּ לַעֲשׂוֹת
בּוֹ מְלָאכָה, עוֹשִׂין; וּמְקוֹם שֶׁנִּחְגּוּ שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת
בּוֹ מְלָאכָה, אִינֶן עוֹשִׂין. וּבְכָל מְקוֹם, תַּלְמוּדֵי
חֻכָּמִים בְּטָלִין בּוֹ; וְאֶמְרוּ חֻכָּמִים שְׁכָל הָעוֹשֶׂה
בּוֹ מְלָאכָה, אֵינּוּ רֹאֶה סִימָן בְּרָכָה.

הִיא תַּלְמוּדֵי חֻכָּמִים, אֵין נֹתֵנִין זֶה לָזֶה שְׁלוֹם
בְּתַשְׁעָה בָּאֵב, אֲלֹא יוֹשְׁבִים דּוֹזִים נֶאֱנָחִים,
כְּאֲבָלִים; וְאִם נָתַן לָהֶם עִם הָאָרֶץ שְׁלוֹם,
מִחֲזִירִים לוֹ בְּשִׁפָּה רַפָּה וּכְבֹד רֹאשׁ. וְאֶסּוּר
לְקָרוֹת בְּתַשְׁעָה בָּאֵב בַּתּוֹרָה אוֹ בַּנְּבִיאִים אוֹ
בְּבִתּוּבִים, וּבַמִּשְׁנָה וּבַהֲלָכוֹת וּבַתַּלְמוּד
וּבַחֲגֻדוֹת; וְאֵינּוּ קוֹרְא אֲלֹא בְּאִיּוֹב, וּבִקְיִנוֹת,
וּבִדְבָרִים הָרְעִים שֶׁבִירְמִיָּה. וְתִינּוּקוֹת שְׁלֵבִית
רָבִן, בְּטָלִין בּוֹ. וּמִקְצַת חֻכָּמִים, נֹחֲגִין שְׁלֹא
לְהִנִּיחַ בּוֹ תַּפְלִין בְּרֹאשׁ.

הֵיב מוֹשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, תִּקְנּוּ חֻכָּמִים שֶׁהָיוּ
בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר, שְׁאִין בּוֹנִין לְעוֹלָם בְּנִין מִסִּיד
וּמִכִּיר, כְּבִנִּין הַמְּלָכִים; אֲלֹא טַח בֵּיתוֹ בְּטִיט,
וְסָד בְּסִיד, וּמִשִּׁיר מְקוֹם אִמָּה עַל אִמָּה כְּנֶגֶד
הַפֶּתַח, בְּלֹא סִיד. וְהִלּוּקֵה חֲצֵר מִסִּידָתָהּ וּמִכִּירָתָהּ,
חָרִי זֶה בְּחֻזְקָתָהּ, וְאֵין מְחִיבִים אוֹתוֹ לְקַלָּה

הַבּוֹתָלִים.

הֵיב וְכֵן הִתְקִינוּ שְׁהַעֲזִירָה שְׁלָחַן לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה
לְאוֹרְחִים, מִחֲסֹר מִמֶּנּוּ מַעֲט, וּמִנִּיחַ מְקוֹם פָּנָיו,
בְּלֹא קַעֲרָה מִן הַקַּעֲרוֹת הֶרְאִוִיָּה לְתֵת שָׁם.
וּכְשֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה תַּכְשִׁיטֵי הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב,
מִשְׁיֶרֶת מִיָּן מִמִּינֵי הַתַּכְשִׁיט שְׁנוֹהֶגֶת בָּהֶן, כְּדִי
שְׁלֹא יִהְיֶה תַּכְשִׁיט שָׁלֵם. וּכְשֶׁהִחֲתָן נוֹשֵׂא,
לֹזְקָה אֶפֶר מִקֶּלֶה וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ מְקוֹם הַנְּחִת
תַּפְלִין. וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים, כְּדִי לְזַכֵּר יְרוּשָׁלַם,
שֶׁנֶּאֱמַר "אִם אֲשַׁכַּח יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח יְמִינִי.
תִּדְבֹק לְשׁוֹנִי, לְחִפִּי אִם לֹא אֲזַכְּרֶנִּי; אִם לֹא
אֲעִלָּה, אֵת יְרוּשָׁלַם עָלַי, רֹאשׁ שְׁמִחָתִי".

הֵיב וְכֵן גָּזְרוּ שְׁלֹא לִנְגֹן בְּכָלִי שִׁיר, כְּלָם; וְכָל
מִינֵי זִמְרָה, וְכָל מִשְׁמִיעֵי קוֹל שְׁלִישִׁיר אֶסּוּר
לְשֻׁמַּח בָּהֶן, וְאֶסּוּר לְשִׁמְעוֹן; מִפְּנֵי הַחֲרָבָן.
וְאֲפִלּוּ שִׁירָה בְּפֶה עַל חֵייוֹ אֶסּוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר
"בְּשִׁיר, לֹא יִשְׁתּוּ יוֹי"; וּכְבָר נִחְגּוּ כָל יִשְׂרָאֵל,
לִזְמֹר דְּבָרֵי תַּשְׁבָּחוֹת אוֹ שִׁיר שְׁלַחֲדָאוֹת לְאֵל
וּכְיוֹצֵא בָּהֶן עַל חֵייוֹ.

הֵטוּ וְאַחֵר כִּדּוּ גָזְרוּ עַל עֲטָרוֹת חֲתָנִים, שְׁלֹא
יִנִּיחַ הַחֲתָן בְּרֹאשׁוֹ שָׁם כְּלִיל, שֶׁנֶּאֱמַר "הַסִּיר
הַמִּצְנָפֶת, וְהָרִים הָעֵטָרָה". וְכֵן גָּזְרוּ עַל עֲטָרוֹת
כַּלּוֹת, אִם חָיו כֶּסֶף וְזָהָב; אֲבָל שְׁלֹגְדִיל, מִתַּרְתֵּל
לְכָלָה.

הֵטוּ מִי שֶׁרָאָה עָרֵי יְהוּדָה בְּחֲרָבָנָם אוֹמֵר "עָרֵי
קִדְשָׁהּ, הָיוּ מִדְּבָר", וְקוֹרֵעַ. רָאָה יְרוּשָׁלַם
בְּחֲרָבָנָהּ אוֹמֵר "בֵּית קִדְשָׁנוּ וְתַפְאֲרֵתֵנוּ...",
וְקוֹרֵעַ. וּמִחִיכֵן חָיֵב לְקָרֵעַ, מִן הַצּוֹפִים;
וּכְשִׁינִיעַ לְמִקְדָּשׁ, קוֹרֵעַ קָרֵעַ אַחֵר. וְאִם פָּגַע
בְּמִקְדָּשׁ תַּחֲלָה, בְּשִׁיבּוֹא מִדֶּרֶךְ הַמִּדְּבָר קוֹרֵעַ
עַל הַמִּקְדָּשׁ, וּמוֹסִיף עַל יְרוּשָׁלַם.

הֵיז כָּל הַקְּרָעִים הָאֵלּוּ כְּלָם, בִּידּוֹ וּמַעֲזוּמָהּ;
וְקוֹרֵעַ כָּל כְּסוּת שְׁעָלָיו, עַד שִׁיגְלָה אֵת לְבוֹ.
וְאֵינּוּ מֵאֲחָה קְרָעִים אֵלּוּ, לְעוֹלָם; אֲבָל רִשְׁאֵי

הוא לשללן למללן ללקטן ולתפרן, כמין סלמות.

היה היה הולך ובא לירושלים, הולך ובא אם תוך שלושים יום, אינו קורע קרע אחר; ואם לאחר שלושים יום, חוזר וקורע.

היט כל הצומות האלו, עתידים לבטל לימות

המשיח; ולא עוד, אלא שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה, שנאמר "בה אמר ה' צבאות, צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה, ולמעדים, טובים; והאמת והשלום, אהבו".

הלכות מגלה וחנפה

יש בכללן שתי מצוות עשה מדברי סופרים, ואינן מן המניין. ובאור שתי מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות מגלה פקדון

א, קריאת המגלה בזמנה, מצות עשה מדברי סופרים; והדברים ידועים, שהיא תקנת נביאים. והכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים, וגרים, ועבדים משחררים; ומחנכין את הקטנים לקרותה. ואפלו בוחנים בעבודתו, מבטלין עבודתו ובאין לשמע מקרא מגלה; וכן מבטלים תלמוד תורה למקרא מגלה קל וחמר לשאר מצוות שלתורה, בלן נדחין מפני מקרא מגלה. ואין לה דבר שנדחה מקרא מגלה מפניו, חוץ מופת שאין לו קוראין: שהפוגע בו קוברו תחלה, ואחר כך קורא.

א, ב אחד הקורא, ואחד השומע מן הקורא יצא ידי חובתו; והוא, שישמע מפי שהוא חייב בקריאתה; לפיכך אם היה הקורא קטן או שוטה, השומע ממנו לא יצא.

א, ג מצוה לקרות את פלה. ומצוה לקרותה בלילה, וביום; וכל הלילה פשר לקריאת הלילה, וכל היום פשר לקריאת היום. ומברך קדם קריאתה בלילה, שלוש ברכות: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מקרא מגלה; ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה; ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שחתנו וקמנו והגיענו לזמן הזה.

וביום, אינו חוזר ומברך שחתנו. ומקום שנחנו לברך אחריה, מברך: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, האל תרב את ריבנו וחדן את דיננו, והנזקם את נקמתנו והנפרע לנו מצרינו, והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו; ברוך אתה ה', האל הנפרע לעמו ישראל מפל צריהם, האל המושיע.

א, ד איזה הוא זמן קריאתה זמנים הרבה תקנו לה, שנאמר "בזמניהם"; ואלו הן, זמני קריאתה: כל מדינה שהיתה מקפת חומה בימי יהושוע בן נון, בין בארץ בין בחוצה לארץ אף על פי שאין לה עכשו חומה, קורין בחמשה עשר לאדר; ומדינה זו, היא הנקראת ברך. וכל מדינה שלא היתה מקפת חומה בימות יהושוע, ואף על פי שהיא מקפת חומה עתה קוראין בארבעה עשר; ומדינה זו, היא הנקראת עיר.

א, ה שושן הבירה אף על פי שלא היתה מקפת חומה בימי יהושוע בן נון, קוראין בחמשה עשר: שבה היה הנס, שנאמר "ונח, בחמשה עשר בו". ולמה תלו הדבר בימי יהושוע בדי לחלק כבוד לארץ ישראל שהיתה חרבה באותו הזמן, בדי שיהיו קוראין בבני שושן ויחשבו באלו הן פרכין מקפין, אף על פי שהן עתה חרבין, הואיל והיו מקפין בימי יהושוע; ויהיה זכרון לארץ ישראל בנס זה.

א, ו בני הכפרים שאינם מתקבצים בבתי כנסיות אלא בשני ובחמישי, תקנו להם שיהיו מקדימין וקוראים ביום הכניסה. כיצד: אם חל ארבעה עשר להיות בשני או בחמישי, קוראין בו ביום; ואם חל להיות ביום אחר חוץ משני וחמישי, מקדימין וקוראין בשני או בחמישי הסמוך לארבעה עשר.

א, ו כיצד: חל ארבעה עשר להיות באחד בשבת מקדימין וקוראין בחמישי, שהוא יום אחד עשר; חל להיות בשלישי קוראין בשני, שהוא יום שלושה עשר; חל להיות ברביעי קוראין בשני, שהוא יום שנים עשר. וכל אלו שמקדימין וקוראין קדם ארבעה עשר, אין קוראין אותה בפחות מעשרה.

א, ח בפר שאין נכנסין בו בשני ובחמישי, אין קוראין אותה אלא בארבעה עשר. ועיר שאין בה עשרה בטלנין קבועין בבית הכנסת לצרכי צבור הרי היא ככפר, ומקדימין וקוראין ביום הכניסה; ואם אין בעיר עשרה בני אדם, תקנתו מלקלתו, והרי הם כאנשי עיר גדולה, ואין קוראין אלא בארבעה עשר.

א, ט במה דברים אמורים שמקדימין וקוראין ביום הכניסה, בזמן שיש להם לישראל מלכות. אבל בזמן הזה, אין קוראין אותה אלא בזמנה שהוא יום ארבעה עשר, ויום חמשה עשר: בני כפרים ובני עירות, קוראין בארבעה עשר; ובני כרכין, קוראין בחמשה עשר.

א, י בן עיר שחלד לפרה, ובן פרד שחלד לעיר אם היתה דעתו לחזור למקומו בזמן קריאת ונתעבב ולא חזר, קורא במקומו; ואם לא היה בדעתו לחזור אלא אחר זמן הקריאה, קורא עם אנשי המקום שהוא שם. ופרה, וכל הסמוך לו, וכל הנראה עמו אם אין ביניהם יתר על אלפים אמה הרי זה כפרה, וקוראין בחמשה עשר.

א, יא עיר שהיא ספק, ואין ידוע אם היתה מקפת חומה בימות יהושוע בן נון, או אחר בן הקפה קוראין בשני חמים, שהן ארבעה עשר וחמשה עשר, ובליילהם; ומברכין על קריאתה בארבעה עשר בלבד, הואיל והוא זמן קריאתה לרב העולם.

א, יב קראו את המגלה באדר, ואחר כך עברו בית דין את השנה חוזרים וקוראים אותה באדר השני, בזמנה.

א, יג אין קוראין את המגלה בשבת גזרה שמה וטלנה בידו וילך אצל מי שהוא בקי לקרותה, ויעבירה ארבע אמות ברשות הרבים: שהכל חיבים בקריאתה, ואין הכל בקיאים בקריאתה. לפיכך אם חל זמן קריאתה בשבת, מקדימין וקוראין אותה קדם השבת; ושואלין ודורשין בחלכות פורים באותה שבת, כדי להזכיר שהוא פורים.

א, יד כיצד: יום ארבעה עשר שחל להיות בשבת בני עירות, מקדימין וקוראין בערב שבת; ובני כרכים, קוראים בזמנם באחד בשבת. חל יום חמשה עשר להיות בשבת בני כרכים מקדימין וקוראין בערב שבת, שהוא יום ארבעה עשר; ובני עירות קוראין בו ביום, שהוא זמנם; ונמצאו הכל קוראין בארבעה עשר.

הלכות מגלה פרק ב

א, ב, א הקורא את המגלה למפרע, לא יצא: קרא ושכח פסוק אחד, וקרא פסוק שני לו, וחזר וקרא פסוק ששכח, וחזר וקרא פסוק שלישי לא יצא, מפני שקרא פסוק אחד למפרע; אלא כיצד עושה מתחיל מפסוק שני ששכח, וקורא על הסדר.

א, ב, ב מצא צבור שקראו חציה לא יאמר אקרא חצי האחרון עם הצבור, ואחזר ואקרא חצי

ראשון: שזה קורא למפרע; אלא קורא מתחלה ועד סוף, על הסדר. קרא ושהח מעט, וחזר וקרא אף על פי ששהח כדי לגמור את פלה הואיל וקרא על הסדר, יצא.

בג, הקורא את המגלה על פה, לא יצא ידי חובתו. חלוצו ששמע את המגלה הכתובה בלשון הקדש, ובכתב הקדש אף על פי שאינו יודע מה הן אותיות, יצא ידי חובתו; וכן אם היתה כתובה יונית ושמעה, יצא אף על פי שאינו מבין, ואפלו היה השומע עברי.

בד, היתה כתובה תרגום, או בלשון אחרת מלשונות הגויים לא יצא ידי חובתו בקריאתה, אלא המבין אותה לשון בלבד; והוא, שתהיה כתובה בכתב אותה לשון. אבל אם היתה כתובה בכתב עברי, וקראה ארמית לארמי לא יצא, שנמצא זה קורא על פה, וכיון שלא יצא הקורא ידי חובתו, לא יצא השומע ממצו.

בה, הקורא את המגלה בלא פונה, לא יצא. פיצד: היה פותכה, או דורשה, או מגיחה אם כיון לבו לצאת בקריאה זו, יצא; ואם לא כיון לבו, לא יצא. קרא, והוא מתנמנם הואיל ולא נרדם בשינה, יצא.

בו, במה דברים אמורים שהכיון לבו בכתובתה יצא בשמעתיון לצאת בקריאה שקרא בספר שמעתיק ממנו, בשעה שהוא פותב; אבל אם נתכוון לצאת בקריאה זו שפוטב לא יצא, שאינו יוצא ידי חובתו אלא בקריאתה בספר שפלה כתובה בו בשעת קריאה.

בז, הקורא את המגלה וטעה בקריאתה, וקרא קריאה משפשת יצא, לפי שאין מרדקין בקריאתה. קראה עומד, או יושב יצא, ואפלו בצבור; אבל לא יקרא בצבור יושב לכתחלה,

מפני כבוד צבור. קראה שנים, אפלו עשרה כאחד יצאו הקוראים, והשומעים מן הקוראים; וקרא אותה גדול עם הקטן, ואפלו בצבור.

בח, אין קוראים בצבור, במגלה הכתובה בין הכתובים; ואם קרא, לא יצא אלא אם כן היתה יתרה על שאר היריעות או חסרה, כדי שיהא לה חסר. אבל יחיד קורא בה, ואפלו אינה חסרה ולא יתרה, ויוצא בה ידי חובתו.

בט, אין פותבין את המגלה אלא בדיו, על הגויל או על הקלף בספר תורה. ואם כתבה במי עפצא וקלקלתום, כשרה; כתבה בשאר מיני צבעונים, פסולה. וצריכה שרטוט, בתורה עצמה; ואין העור שלה, צריך עברה לשמה. היתה כתובה על חזיר, או על עור שאינו מעבד, או שכתבה גוי, או מין פסולה.

בי, חיו בה אותיות מטשטשות או מקרעות אם רשומן נבר אפלו חיו רבה, כשרה. ואם אין רשומן נבר אם היה רבה שלם, כשרה; ואם לאו, פסולה. השמיט בה הסופר אותיות או פסוקים, וקראן הקורא על פה יצא.

בג, היא המגלה צריכה תפירה, עד שיהיו כל עורותיה מגלה אחת. ואינה נתפרת אלא בגידין, בספר תורה; ואם תפרה שלא בגידין, פסולה. ואינו צריך לתפר את כל היריעה, בספר; אלא אפלו תפר בגידין שלוש תפירות בקצה היריעה, ושלוש באמצעה, ושלוש בקצה השנית כשרה, מפני שנקראת אגרת.

ביב, וצריך הקורא לקרות עשרת בני המון ועשרת, בנשימה אחת, כדי להודיע לעם, שכלם נתלו ונחרגו כאחד. ומנהג כל ישראל, שהקורא את המגלה, קורא ופושט באגרת; ובשיגמור, חוזר ובורכה פלה, ומברך.

ביג, שני הימים האלו, שהן ארבעה עשר וחמשה עשר, אמורים בספר ותענית, לכל אדם

בְּכָל מְקוֹם בֵּין לְבָנֵי כְּרִבִּין, שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי בִלְבָד, בֵּין לְבָנֵי עֵירוֹת, שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין אַרְבָּעָה עֶשְׂרֵי בִלְבָד. וּשְׁנֵי הַיָּמִים, אֲסוּרִין בְּסֶפֶד וְתַעֲנִית בְּאֶדָר הָרִאשׁוֹן, בְּאֶדָר הַשֵּׁנִי. אֲנָשֵׁי כְּפָרִים שֶׁהִקְדִּימוּ וְקָרְאוּ בַּשָּׁנִי אוֹ בַּחֲמִישֵׁי הַסֶּמֶד לַפּוֹרִים, מִתְּרִים בְּסֶפֶד וְתַעֲנִית בְּיוֹם קִרְיָתָן, וְאֲסוּרִין בַּשָּׁנִי הַיָּמִים הָאֵלֶּה, אֲפִלּוּ עַל פִּי שְׂאִין קוֹרְאִין בָּהֶן.

בִּיד מִצְוֹת יוֹם אַרְבָּעָה עֶשְׂרֵי לְבָנֵי כְּפָרִים וְעֵירוֹת, וְיוֹם חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי לְבָנֵי כְּרִבִּים לַחַיִּים יָמֵי מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה, וּמִשְׁלֹחַ מִנּוֹת לָרַעִים וּמִתְנֻנּוֹת לְאֲבִיזִים. וּמִתְרֵי, בַּעֲשִׂית מְלָאכָה; וְאִם עַל פִּי כֹן, אֵין רְאוּי לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה: אָמְרוּ חֲכָמִים, כָּל הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם פּוֹרִים, אֵינוֹ רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה.

בִּטּוֹ בְּנֵי כְּפָרִים שֶׁקִּדְּמוּ וְקָרְאוּ בַּשָּׁנִי אוֹ בַּחֲמִישֵׁי אִם חָלְקוּ מַעוֹת לְאֲבִיזִים בְּיוֹם קִרְיָתָן, יֵצְאוּ; אֲבָל הַמִּשְׁתָּה וְהַשִּׁמְחָה, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָהּ אֲלֹא בְּאַרְבָּעָה עֶשְׂרֵי, וְאִם הִקְדִּימוּ, לֹא יֵצְאוּ. וּסְעוּדַת פּוֹרִים שֶׁעָשְׂתָה בְּלִילָה, לֹא יֵצֵא יָדֶי חוּבָתָהּ.

בִּטּוֹ בִּיצֵד חוּבַת סְעוּדָה זֶה שִׁיאֲכַל בְּשָׂר וַיִּתֵּן סְעוּדָה נָאֶה, כִּפִּי אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדוֹ; וְשׁוֹתָה יַיִן, עַד שִׁישְׁתֵּכֶר וַיִּרְדֵּם בְּשִׁכְרוֹת.

בִּיז וְכֵן חַיִּב לְשַׁלַּח שְׁתֵּי מִנּוֹת שְׁלִבָּשָׁר, אוֹ שְׁלִמִינֵי תַבְשִׁיל, אוֹ שְׁנֵי מִינֵי אֲכָלִין לְחִבְרוֹ: שְׁנֵי אֲמָר "וּמִשְׁלַח מִנּוֹת, אִישׁ לָרַעְהוּ" שְׁתֵּי מִנּוֹת, לְאָדָם אֶחָד. וְכָל הַמִּרְבֵּה לְשַׁלַּח לָרַעִים, מִשְׁבָּח. וְאִם אֵין לוֹ, מִחֲלִיף עִם חֲבֵירוֹ זֶה שׁוֹלַח לָזֶה סְעוּדָתוֹ וְזֶה שׁוֹלַח לָזֶה סְעוּדָתוֹ, כִּדִּי לְקַנֵּם "וּמִשְׁלַח מִנּוֹת, אִישׁ לָרַעְהוּ".

בִּיח וְחַיִּב לְחַלֵּק לַעֲנִיִּים בְּיוֹם הַפּוֹרִים, אֵין פְּחוֹת מִשְׁנֵי עֲנִיִּים; נוֹתֵן לְכָל אֶחָד מִתְּנָה אַחַת, אוֹ מַעוֹת אוֹ מִינֵי תַבְשִׁיל אוֹ מִינֵי אֲכָלִין:

שְׁנֵי אֲמָר "וּמִתְנֻנּוֹת לְאֲבִיזִים" שְׁתֵּי מִתְנֻנּוֹת, לְשְׁנֵי עֲנִיִּים. וְאֵין מִדְּקָדְקִין בְּמַעוֹת פּוֹרִים, אֲלֹא כָּל הַפּוֹשֵׁט יָדוֹ לְטַל, נוֹתֵן לוֹ; וְאֵין מִשְׁנֵי מַעוֹת פּוֹרִים, לְצַדִּיקָה אַחֶרֶת.

בִּיט מוֹטֵב לְאָדָם לְהִרְבּוֹת בְּמִתְנֻנּוֹת אֲבִיזִים, מִלְּהִרְבּוֹת בְּסְעוּדָתוֹ וּבְשַׁלַּח לָרַעִי שְׂאִין שֶׁם שִׁמְחָה גְּדוֹלָה וּמִפְּאֲרָה, אֲלֹא לְשִׁמְחָה לֵב עֲנִיִּים וַיִּתּוֹמִים וְאֲלֻמָּנוֹת וְגָרִים, שֶׁהִמְשִׁיחַ לֵב הָאֲמֻלָּלִים הָאֵלֶּה מִדְּמָה בְּשִׁכִּינָה, שְׁנֵי אֲמָר "לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים, וּלְהַחְיֹת לֵב גְּדֻפָּאִים".

בִּכ כָּל סְפָרֵי הַנְּבִיאִים וְכָל הַפְּתוּבִים, עֲתִידִין לְבָטֵל לִימֹת הַמָּשִׁיחַ, חוּץ מִמְּגִלַּת אֶסְתֵּר הַרִי חֵיָא קִימַת בְּחֲמִשָּׁה חֲמִישֵׁי תוֹרָה, וּבְהִלְכוֹת שְׁלֵתוֹרָה שֶׁבַעֲלָ פָה, שְׂאִינָן בְּטָלִין, לְעוֹלָם. וְאִם עַל פִּי שְׁכָל זְכָרוֹן הַצְּרוֹת יִבָּטֵל, שְׁנֵי אֲמָר "כִּי נִשְׁכַּחוּ, הַצְּרוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, וְכִי נִסְתָּרוּ, מַעֲיָנֵי" יָמֵי הַפּוֹרִים לֹא יִבָּטְלוּ, שְׁנֵי אֲמָר "וַיָּמֵי הַפּוֹרִים הָאֵלֶּה, לֹא יַעֲבֹרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים, וְזִכְרָם, לֹא יִסּוּף מִזֵּרְעָם".

הַלְכוֹת חֲנֻכָּה פֶּרֶק ג

גִּ, א בְּבֵית שְׁנֵי כְּשִׁמְלָכוֹ יוֹן, גָּזְרוּ גְּזָרוֹת עַל יִשְׂרָאֵל, וּבָטְלוּ דָתָם, וְלֹא הִנִּיחוּ אוֹתָם לְעֶסֶק בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת; וּפָשְׁטוּ יָדָם בְּמִמּוֹנָם, וּבְבִנְיַתֵּיהֶם; וְנִכְנְסוּ לְחִיבָל, וּפָרְצוּ בּוֹ פְּרֻצוֹת, וְטִמְּאוּ הַמִּטְהָרוֹת. וְצָר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מְאֹד מִפְּנֵיהֶם, וּלְחֻצוֹם לַחֵץ גְּדוֹל, עַד שֶׁרָחַם עֲלֵיהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, וְהוֹשִׁיעָם מִיָּדָם. וְגָבְרוּ בְּנֵי חֲשִׁמְנָאֵי הַכּוֹהֲנִים הַגְּדוֹלִים, וְהִרְגוּם וְהוֹשִׁיעוּ יִשְׂרָאֵל מִיָּדָם; וְהַעֲמִידוּ מִלָּךְ מִן הַכּוֹהֲנִים, וְחִזְרָה מַלְכוּת לְיִשְׂרָאֵל יָתֵר עַל מַאֲתָיִם שָׁנָה עַד הַחֲרָבָן הַשָּׁנִי.

גִּב וּכְשֶׁגָּבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל אוֹיְבֵיהֶם וְאֲבָדוּם, בְּחֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים בְּחֻדָּשׁ כִּסְלוֹ הָיָה. וְנִכְנְסוּ לְחִיבָל, וְלֹא מִצְאוּ שָׁמֶן טָהוֹר אֲלֹא פֶה אֶחָד;

ולא הָיָה בּוֹ לְהַדְלִיק אֵלֶּא יוֹם אֶחָד בַּלְבָּד,
וְהַדְלִיקוּ מִמֶּנּוּ נֵרוֹת הַמַּעֲרֵכָה שְׁמוֹנָה יָמִים עַד
שֶׁבִּתְּשׁוּ זֵיתִים, וְהוֹצִיאוּ שֶׁמֶן טָהוֹר.

ג, וּמִפְּנֵי זֶה הִתְקִינוּ חֲכָמִים שְׁבָאוֹתוֹ הַדוֹר,
שִׁיְהִיוּ שְׁמוֹנֶת הַיָּמִים הָאֵלֶּה שֶׁתַּחֲלֹתָן מִלִּילַי
חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים בְּכֶסֶּלּוֹ, יָמֵי שְׂמִיחָה וְחֵלֶל;
וּמִדְּלִיקוֹן בֶּהֱן הַנֵּרוֹת בְּעָרֵב עַל פְּתַחֵי הַבָּתִּים,
בְּכָל לַיְלָה וְלַיְלָה מִשְׁמוֹנֶת הַלֵּילוֹת. וַיָּמִים אֵלֶּה,
הֵן הַנִּקְרָאִין חֲנֻכָּה. וְהֵן אֲסוּרִין בַּסֵּפֶד וּתְעֵנִית,
בְּיָמֵי הַפּוּרִים; וְהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת בֶּהֱן, מִצְוָה
מִדְּבָרֵי סוּפְרִים בְּקִרְיַאת הַמְּגִלָּה.

ג, כָּל שְׂחִיב בְּקִרְיַאת הַמְּגִלָּה, חַיִּב בְּהַדְלָקַת
נֵר חֲנֻכָּה; וְהַמְּדֻלֵּק אוֹתָהּ בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן,
מְבָרֵךְ שְׁלוֹשׁ בְּרָכוֹת: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ
מִלֵּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ
לְהַדְלִיק נֵר שְׁלַחֲנֻכָּה; בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ
מִלֵּךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה נִסִּים לְאַבּוֹתֵינוּ בַּיָּמִים
הָהֵם בְּזֶמֶן הַזֶּה; בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ
הָעוֹלָם, שֶׁתַּחֲיִּינוּ וְקִיָּמֵנוּ וְהִגִּיעֵנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה. וְכָל
הַרְוָאָה אוֹתָהּ, מְבָרֵךְ שְׁתֵּים שֶׁעָשָׂה נִסִּים
לְאַבּוֹתֵינוּ, וְשֶׁתַּחֲיִּינוּ. וּבִשְׂאֵר הַלֵּילוֹת, הַמְּדֻלֵּק
מְבָרֵךְ שְׁתֵּים, וְהַרְוָאָה מְבָרֵךְ אַחַת שְׂאִין
מְבָרְכִין שְׁתַּחֲיִינוּ, אֵלֶּא בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן.

ג, בְּכָל יוֹם וַיּוֹם מִשְׁמוֹנֶת הַיָּמִים הָאֵלֶּה,
גּוֹמְרִין אֶת הַחֵלֶל; וּמְבָרֵךְ לְפָנָיו, בְּרוּךְ אַתָּה ה'
אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְגַמֵּר אֶת הַחֵלֶל בֵּין יָחִיד, בֵּין צֶבֶד: אַף
עַל פִּי שְׁקִרְיַאת הַחֵלֶל מִצְוָה מִדְּבָרֵי סוּפְרִים,
מְבָרֵךְ עָלֶיהָ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ,
בְּדֶרֶךְ שְׂמִיחָה עַל הַמְּגִלָּה וְעַל הָעֵרוֹב שֶׁכָּל
יְדָאֵי שְׁלֹדְבָרֵיהֶם, מְבָרְכִין עָלָיו. אֲבָל דָּבָר
שֶׁהוּא מִדְּבָרֵיהֶם וְעִיקָר עֲשִׂיתָן לוֹ מִפְּנֵי הַסֵּפֶק,
בְּגוֹן מַעֲשֵׂר דְּמָאֵי אֵין מְבָרְכִין עָלָיו; וְלִמָּחַ
מְבָרְכִין עַל יוֹם טוֹב שְׁנִי, וְהֵם לֹא תִקְנֻהוּ אֵלֶּא
מִפְּנֵי הַסֵּפֶק כִּדִּי שְׁלֹא יִזְלָלוּ בּוֹ.

ג, וְלֹא חֵלֶל חֲנֻכָּה בַּלְבָּד, הוּא שְׂמִיחָתוֹ
סוּפְרִים, אֵלֶּא קִרְיַאת הַחֵלֶל לְעוֹלָם מִדְּבָרֵי
סוּפְרִים, בְּכָל הַיָּמִים שְׁגוּמְרִין בֶּהֱן אֶת הַחֵלֶל.
וּשְׁמוֹנֶת עֶשֶׂר יוֹם בַּשָּׁנָה, מִצְוָה לְגַמֵּר בֶּהֱן אֶת
הַחֵלֶל; וְאֵלֶּה הֵן שְׁמוֹנֶת יָמֵי חֲחֹג, וּשְׁמוֹנֶת יָמֵי
חֲנֻכָּה, וְרִאשׁוֹן שְׁלֹפְסָה, וַיּוֹם עֲצָרָת. אֲבָל רֹאשׁ
הַשָּׁנָה וַיּוֹם הַכַּפּוּרִים, אֵין בֶּהֱן חֵלֶל, לְפִי שֶׁהֵן
יָמֵי תְּשׁוּבָה וַיִּרְאָה וּפָחַד, לֹא יָמֵי שְׂמִיחָה יִתְרָה;
וְלֹא תִקְנוּ חֵלֶל בַּפּוּרִים, שְׁקִרְיַאת הַמְּגִלָּה הִיא
הַחֵלֶל.

ג, מִקּוֹמוֹת שְׁעוֹשִׂין יָמִים טוֹבִים שְׁנֵי יָמִים,
גּוֹמְרִין אֶת הַחֵלֶל בְּאֶחָד וְעֶשְׂרִים יוֹם בַּתְּשֻׁעָה
יָמֵי חֲחֹג, וּשְׁמוֹנֶת יָמֵי חֲנֻכָּה, וּשְׁנֵי יָמִים
שְׁלֹפְסָה, וּשְׁנֵי יָמִים שְׁלֹעַצָּרָת. אֲבָל בְּרִאשֵׁי
חֲדָשִׁים, קִרְיַאת הַחֵלֶל מִנְּחָג, וְאֵינָה מִצְוָה;
וּמִנְּחָג זֶה, בַּצֶּבֶד. לְפִיכָּה קוֹרְאִין בְּדִלּוֹג; וְאֵין
מְבָרְכִין עָלָיו, שְׂאִין מְבָרְכִין עַל הַמְּנַחֵג. וַיָּחִיד,
לֹא יִקְרָא כָּלָל; וְאֵם הַתְּחִיל, יִשְׁלִים בְּדִלּוֹג בְּדֶרֶךְ
שְׁקוֹרְאִין הַצֶּבֶד. וְכֵן בִּשְׂאֵר יָמֵי הַסֵּפֶק,
קוֹרְאִין בְּדִלּוֹג בְּרִאשֵׁי חֲדָשִׁים.

ג, כִּי צִד מְדֻלְגִין: מִתְּחִילִין מִתְּחִלַּת הַחֵלֶל, עַד
"חֲלָמִישׁ, לְמַעַיְנוּ מִיָּם"; וְדוּלַג וְאוֹמֵר "ח",
זְכָרְנוּ יְבָרַךְ... ", עַד "חֲלָלוּ יָהּ"; וּמְדֻלַּג וְאוֹמֵר
"מָחָ אֲשִׁיב לָח", עַד "חֲלָלוּ יָהּ"; וּמְדֻלַּג וְאוֹמֵר
"מִן הַמִּצֵּר, קִרְאֵתִי יָהּ", עַד סוֹף הַחֵלֶל. וְזֶה הוּא
הַמְּנַחֵג הַפְּשׁוּט; וַיֵּשׁ מְדֻלְגִין דִּלּוֹג אַחֵר.

ג, כָּל הַיּוֹם, פָּשָׁר לְקִרְיַאת הַחֵלֶל. וְהַקּוֹרֵא אֶת
הַחֵלֶל לְמַפְרַע, לֹא יֵצֵא; קִרָּא וְשָׁחָה, וְחָזַר וְקִרָּא
אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁחָה כִּדִּי לְגַמֵּר אֶת כָּלּוֹ, יֵצֵא.
יָמִים שְׁגוּמְרִין בֶּהֱן אֶת הַחֵלֶל, יֵשׁ לוֹ לְהַפְסִיק
בֵּין פֶּרֶק לְפֶרֶק; אֲבָל בְּאֲמֻצֵּעַ הַפֶּרֶק, לֹא יַפְסִיק.
וַיָּמִים שְׁקוֹרְאִין בֶּהֱן בְּדִלּוֹג, אִפְּלוּ בְּאֲמֻצֵּעַ
הַפֶּרֶק, פּוֹסֵק.

ג, כָּל יוֹם שְׁגוּמְרִין בּוֹ אֶת הַחֵלֶל, מְבָרֵךְ לְפָנָיו;
וּמִקּוֹם שֶׁנִּתְּחַג לְבָרַךְ אַחֲרָיו, מְבָרַךְ. כִּי צִד

מְבָרֵךְ: יְהַלְלוּהוּ ה' אֱלֹהֵינוּ כָּל מַעֲשֵׂיָהּ, וְחִסְדֵּיהָ
וְצַדִּיקִים עוֹשֵׂי רְצוֹנָהּ, וְכָל עַמָּה בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּרַנָּה יוֹדוּ לְשִׁמְךָ כִּי אַתָּה ה', לָךְ טוֹב לַחֲדוּת
וּלְשִׁמְךָ נָעִים לְזִמְרָה, וּמַעֲוֹלָם וְעַד עוֹלָם, אַתָּה
הָאֵל. בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַמְלִיךְ הַמְשַׁבֵּחַ הַמְפָאֵר,
חַי וְקַיִם, תִּמְיֵד יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד.

ג, יֵשׁ מִקּוֹמוֹת שְׁנֵהֲגוּ לְכַפֵּל מִ"אֲדָרָה, כִּי
עֲנִיתָנִי" עַד סוֹף הַחֲלִיל, בּוֹפְלִין כָּל דָּבָר וְדָבָר
שְׁתֵּי פְעָמִים. וּמְקוֹם שְׁנֵהֲגוּ לְכַפֵּל, יְכַפֵּל; וּמְקוֹם
שְׁנֵהֲגוּ שְׁלֹא לְכַפֵּל, אֵין בּוֹפְלִין.

ג, יֵב מִנְּחָה קָרִיאת הַחֲלִיל בִּימֵי חֲכָמִים
הָרֵאשׁוֹנִים, כִּךָּ הָיָה: אַחֲרֵי שֶׁמְבָרֵךְ הַגְּדוֹל
שֶׁמְקַרְא אֶת הַחֲלִיל, מִתְחִיל וְאוֹמֵר הִלְלוּ יְהוָה, וְכָל
הָעָם עוֹנִין הִלְלוּ יְהוָה; וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר הִלְלוּ עַבְדֵּי
ה', וְכָל הָעָם עוֹנִין הִלְלוּ יְהוָה; וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר הִלְלוּ
אֶת שֵׁם ה', וְכָל הָעָם עוֹנִין הִלְלוּ יְהוָה; וְחוֹזֵר
וְאוֹמֵר יְהי שֵׁם ה' מְבָרֵךְ מִעַתָּה וְעַד עוֹלָם, וְכָל
הָעָם עוֹנִין הִלְלוּ יְהוָה. וְכֵן עַל כָּל דָּבָר, עַד
שֶׁנִּמְצָאוּ עוֹנִין בְּכָל הַחֲלִיל, הִלְלוּ יְהוָה מֵאָה
וְשְׁלוֹשׁ וְעֶשְׂרִים פְּעָמִים סִמָּן לָהֶם, שְׁנוֹתָיו
שְׁלֹא־תִרְוֶן.

ג, יֵג וְכֵן בְּשִׁחְקוֹרָא מוֹגִיעַ לְרֹאשׁ כָּל פֶּרֶק וּפֶרֶק,
הֵן חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין מִזֶּה שְׁאֹמֵר. בִּיצַד: בְּשִׁחְוֹא
אוֹמֵר בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, כָּל הָעָם חוֹזְרִין
וְאוֹמְרִין בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם; וְחִקּוֹרָא
אוֹמֵר בֵּית יַעֲקֹב מַעַם לַעֲזֹ, וְכָל הָעָם עוֹנִין הִלְלוּ
יְהוָה; עַד שִׁיאֹמֵר אֶחָבְתִּי כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹלִי
תַּחֲנוּנִי, וְכָל הָעָם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין אֶחָבְתִּי כִּי
יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹלִי תַּחֲנוּנִי. וְכֵן בְּשִׁיאֹמֵר
הַקּוֹרָא הִלְלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם, כָּל הָעָם חוֹזְרִין
וְאוֹמְרִין הִלְלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם.

ג, יֵד הַקּוֹרָא אוֹמֵר אֲנִי ה' הוֹשִׁיעָה נָא, וְהֵן
עוֹנִין אַחֲרָיו אֲנִי ה' הוֹשִׁיעָה נָא אֶת עַל כִּי
שְׂאִינוּ רֹאשׁ פֶּרֶק. הוּא אוֹמֵר אֲנִי ה' הַצְּלִיחָה
נָא, וְהֵן עוֹנִין אֲנִי ה' הַצְּלִיחָה נָא; הוּא אוֹמֵר

בְּרוּךְ הַבָּא, וְכָל הָעָם אוֹמְרִים בְּשֵׁם ה'. וְאֵם
הָיָה הַמְקַרְא אֶת הַחֲלִיל קָטָן, אוֹ עָבֵד, אוֹ אִשָּׁה
עוֹנָה אַחֲרֵיהֶם מִזֶּה שֶׁהֵן אוֹמְרִין, מִלָּה מִלָּה בְּכָל
הַחֲלִיל.

ג, טו זֶה הוּא הַמְנַחֵג הָרֵאשׁוֹן, וְכו' רֹאשׁ לִילָה;
אַבֵּל בְּזִמְנִים אֵלֹהִי, רֹאשׁוֹתִי בְּכָל הַמְקוֹמוֹת,
מִנְּחָגוֹת מִשְׁנוֹת בְּקָרִיאתוֹ וּבַעֲנִית הָעָם, וְאֵין
אַחֵר מִזֶּה דוֹמָה לְאַחֵר.

הַלְבוֹת חֲנֻכָּה פֶּרֶק ד'

ד, א כְּפָה גְרוּת הוּא מִדְּלִיק בְּחֲנֻכָּה מִצְוָתָהּ
שְׂיַחֲיָה כָּל בֵּית וּבֵית מִדְּלִיק גַּר אַחֵד, בֵּין שְׂחִיו
אֲנָשֵׁי הַבַּיִת מְרַבִּין, בֵּין שְׁלֹא הָיָה כּו' אֵלֹא אָדָם
אַחֵד. וְהַמְחִדֵּר אֶת הַמִּצְוָה, מִדְּלִיק גְרוּת כְּמִנְיָן
אֲנָשֵׁי הַבַּיִת, גַּר לְכָל אַחֵד וְאַחֵד, בֵּין אֲנָשִׁים
בֵּין נָשִׁים. וְהַמְחִדֵּר יוֹתֵר עַל זֶה וְעוֹשֶׂה מִצְוָה
מִן הַמְּבַחֵר, מִדְּלִיק גַּר לְכָל אַחֵד וְאַחֵד בְּלִילָה
הָרֵאשׁוֹן, וּמוֹסִיף וְחוֹלֵף בְּכָל לַיְלָה וְלִילָה, אַחֵד.
ד, ב בִּיצַד: חֲרִי שְׂחִיו אֲנָשֵׁי הַבַּיִת עֲשֶׂרָה בְּלִילָה
הָרֵאשׁוֹן, מִדְּלִיק עֲשֶׂרָה גְרוּת; וּבְלִיל שְׁנִי,
עֲשָׂרִים; וּבְלִיל שְׁלִישִׁי, שְׁלוֹשִׁים; עַד שֶׁנִּמְצָא
מִדְּלִיק בְּלִיל שְׁמִינִי, שְׁמוֹנִים.

ד, ג מִנְּחָה פְּשׁוּט בְּכָל עָרִינוּ בְּסִפְרָה, שְׂיַחֲיו כָּל
אֲנָשֵׁי הַבַּיִת מִדְּלִיקִין גַּר אַחֵד בְּלִילָה הָרֵאשׁוֹן,
וּמוֹסִיפִין וְחוֹלְכִין גַּר בְּכָל לַיְלָה וְלִילָה, עַד
שֶׁנִּמְצָא מִדְּלִיק בְּלִיל שְׁמִינִי שְׁמוֹנֵה גְרוּת בֵּין
שְׂחִיו אֲנָשֵׁי הַבַּיִת מְרַבִּים, בֵּין שְׂחִיָּה אָדָם
אַחֵד.

ד, ד גַּר שֵׁשׁ לו' שְׁנֵי פִּיּוֹת, עוֹלָה לְשְׁנֵי בְּנֵי
אָדָם. מִלָּא קַעֲרָה שְׁמֹן וְחִקִּיפָה פְּתִילוֹת אִם כְּפָה
עָלֶיהָ כְּלִי, כָּל פְּתִילָה וּפְתִילָה נִחְשָׁבֶת כְּגַר
אַחֵד; לֹא כְּפָה עָלֶיהָ כְּלִי נַעֲשֶׂת כְּמִדּוּרָה, וְאִפְּלוּ
כְּגַר אַחֵד אֵינָה נִחְשָׁבֶת.

ד, ה אֵין מִדְּלִיקִין גְרוּת חֲנֻכָּה קֹדֶם שֶׁתִּשְׁקַע
הַחֲמָה, אֵלֹא עִם שְׁקִיעֻתָּהּ לֹא מֵאַחֲרָיו, וְלֹא

מקדימין. שבת או חזיר ולא חדליק עם שקיעת החמה, מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק; וכמה הוא זמן זה, כמו חצי שעה או יותר. עבר זמן זה, אינו מדליק. וצריך לתן שמן בנר, כדי שתהיה דולקת והולכת, עד שתכלה רגל מן השוק; הדליקה וכבתה, אינו זקוק להדליקה פעם אחרת. נשארה דולקת אחר שפלתה רגל מן השוק אם רצה לכבותה או לסלקה, עושה.

ד, ו כל השמנים וכל הפתילות, פשרות לנר חנכה, ואף על פי שאין השמנים נמשכים אחר הפתילה, ואין האור נתלית יפה באותן הפתילות. ואפלו בלילי שבת שבתוך ימי חנכה, מתר להדליק בשמנים ופתילות שאסור להדליק בהן נר שבת, לפי שאסור להשתמש לנר חנכה, בין בשבת בין בחל; ואפלו לבדק מעות, או למנותן לאורה אסור.

ד, ו נר חנכה, מצוה להניחו על פתח ביתו מבחוץ, בטפח הסמוך לפתח, על שמאל הנכנס לבית כדי שתהיה מזוזה מימין, ונר חנכה משמאל; ואם היה דר בעליה, מניחו בחלון הסמוכה לרשות הרבים. ונר חנכה שהניחו למעלה מעשרים אמה לא עשה כלום, לפי שאינו נבר.

ד, ח בימי הספנה, מניח נר חנכה בתוך ביתו מבפנים; ואפלו הניחו על שלחנו, דיו. וצריך להיות בתוך הבית נר אחר, להשתמש לאורו. ואם היתה שם מדורה, אינו צריך נר אחר; ואם אדם חשוב הוא שאין דרכו להשתמש למדורה, צריך נר אחר.

ד, ט נר חנכה שהדליקו חרש, שוטה, וקטן, או גוי לא עשה כלום: עד שידליקו מי שהוא חייב בהדלקת הדליקו מבפנים, והוציאו דלוק והניחו על פתח ביתו לא עשה כלום: עד שידליקנו במקומו. אחז חנר בידו ועמד, לא

עשה כלום, שהרואה אומר, לצרפו הוא עומד. עושה שבת דולקת כל היום כלו, למוצאי שבת מכבה, ומכבה, ומדליקה שההדלקה היא המצוה, לא החנכה. ומתר להדליק נר חנכה, מנר חנכה אחר.

ד, ו חצר שיש לה שני פתחים בשתי רוחות, צריכה שני נרות, שלא יאמרו העוברים ברוח זו, לא הניח נר חנכה; אבל אם היו ברוח אחת, מדליק באחד מהן.

ד, ו יא אורח שמדליקין עליו בתוך ביתו, אינו צריך להדליק עליו במקום שנתארח בו; אין לו בית להדליק עליו בו צריך להדליק במקום שנתארח בו, ומשתתף עמחן בשמן. ואם היה לו בית בפני עצמו אף על פי שמדליקין עליו בתוך ביתו צריך להדליק בבית שהוא בו, מפני העוברים.

ד, יב מצות נר חנכה, מצוה חביבה היא עד מאוד; וצריך אדם להזהר בה, כדי להודיע הנם, ולהוסיף בשבח האל והודיה לו, על הנסים שעשה: אפלו אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה שואל, או מוכר בסותו; ולקח שמן ונרות, ומדליק.

ד, יג חרי שאין לו אלא פרוטה אחת, ולפניו קדוש היום והדלקת נר חנכה מקדים שמן להדליק נר חנכה, על חיון לקדוש היום: הואיל ושניהם מדברי סופרים, מוטב להקדים נר חנכה שיש בו זכרון הנם.

ד, יד היה לפניו נר ביתו ונר חנכה, או נר ביתו וקדוש היום נר ביתו קודם, משום שלום ביתו: שהרי השם נמחק, לעשות שלום בין איש לאשתו. גדול השלום, שכל התורה נתנה לעשות שלום בעולם, שנאמר "דרביה דרבי נעם; וכל נתיבותיה שלום".

ומנין פרקים שלספר זה, שבעה ותשעים:

הַלְלוֹת שֶׁפֶת, שְׁלוֹשִׁים פָּרָקִים; הַלְלוֹת עֲרוּבִין, שְׁמוֹנֶה פָּרָקִים; הַלְלוֹת שְׁבִיתַת עֲשׂוֹר, שְׁלוֹשָׁה פָּרָקִים; הַלְלוֹת שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב, שְׁמוֹנֶה פָּרָקִים; הַלְלוֹת חֲמִין וּמִצְוָה, שְׁמוֹנֶה פָּרָקִים; הַלְלוֹת שׁוֹפָר וְסֶפֶה וְלוֹלֵב, שְׁמוֹנֶה פָּרָקִים; הַלְלוֹת שְׁקָלִים, אַרְבָּעָה פָּרָקִים; הַלְלוֹת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ, תְּשׁעָה עָשָׂר פָּרָקִים; הַלְלוֹת תַּעֲנִיּוֹת, חֲמִשָּׁה פָּרָקִים; הַלְלוֹת מִגִּלָּה וַחֲנֻכָּה, אַרְבָּעָה פָּרָקִים.

בְּרִיד רַחֲמָנָא דְסִיעֵן. נִגְמַר סֵפֶר שְׁלִישִׁי, בְּעֶזְרַת שְׁ-דִי.

סֵפֶר רְבִיעִי וְהוּא סֵפֶר נָשִׁים

הַלְלוֹתָיו חֲמִשָּׁה, וְזֶה הוּא סֵדוּרָן: הַלְלוֹת אִישׁוֹת, הַלְלוֹת גְּרוּשִׁין, הַלְלוֹת יָבוּם וַחֲלִיצָה, הַלְלוֹת נְעִרָה בְּתוּלָה, הַלְלוֹת סוּמָה. נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֵפֶר זֶה, שֶׁבַע עָשָׂר מִצְוֹת מִחוּץ תְּשַׁע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁמוֹנֶה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

הַלְלוֹת אִישׁוֹת

יֵשׁ בְּכָלֶלֶן אַרְבַּע מִצְוֹת שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: לִשְׂאֵא אִשָּׁה בְּכַתְּבָה וְקִדּוּשִׁין; שְׂלֹא תַבְעִיל אִשָּׁה בְּלֹא כְּתֻבָּה וְקִדּוּשִׁין; שְׂלֹא יִמְנַע שְׂאֵר כְּסוּת וְעֻנָּה; לְפָרוֹת וְלִרְבוֹת מִמֶּנֶּה. וּבְאוֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ.

גַּט.

הַלְלוֹת אִישׁוֹת פָּרָק א

א, א קָדַם מִתֵּן תּוֹרָה, הָיָה אָדָם פּוֹגֵעַ אִשָּׁה בְּשׁוֹק אִם רָצָה הוּא וְהִיא לִשְׂאֵא אוֹתָהּ מִבְּנִימָה לְבֵיתוֹ וּבִזְעָלָהּ בִּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ, וְתַהֲיָה לוֹ לְאִשָּׁה. בִּיּוֹן שְׁנֵתְנָה תּוֹרָה, נִצְטַו יִשְׂרָאֵל שְׂאֵם יִרְצָה הָאִישׁ לִשְׂאֵא אִשָּׁה וְקָנָה אוֹתָהּ תַּחֲלָה בְּפָנֵי עֲדִים, וְאַחֵר כָּף תַּהֲיָה לוֹ לְאִשָּׁה: שְׁנֵאמָר "כִּי יִקַּח אִישׁ, אִשָּׁה; וּבָא אֵלֶיהָ".

א, ב וְלִקְוֹחִין אֵלּוּ, מִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁלֹשׁתָּהּ הֵם. וּבְאַחֵד מִשְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים הָאִשָּׁה נִקְנִית בְּכֶסֶף, אוֹ בְּשֹׁטֶר, אוֹ בְּבִיאה; וּשְׁלֹשָׁתָן, מִן הַתּוֹרָה. וְלִקְוֹחִין אֵלּוּ, הֵן הַנִּקְרָאִין קִדּוּשִׁין אוֹ אֲרוּסִין, בְּכָל מְקוֹם; וְהָאִשָּׁה שְׁנִקְנִית בְּאַחֵד מִשְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ, הִיא הַנִּקְרָאת מְקַדָּשֶׁת אוֹ מְאֻרָּסֶת.

א, ג וְכִיּוֹן שְׁנִקְנִית הָאִשָּׁה וְנַעֲשִׂית מְקַדָּשֶׁת אַף עַל פִּי שְׂלֹא נִבְעָלָה וְלֹא נִכְנָסָה לְבֵית בַּעְלָהּ, חֲרִי הִיא אִשָּׁת אִישׁ; וְהִבָּא עָלֶיהָ חוּץ מִבַּעְלָהּ, חַיִּב מִיתַת בֵּית דִּין, וְאִם רָצָה לְגַרֵּשׁ, צְרִיכָה

א, ד קָדַם מִתֵּן תּוֹרָה, הָיָה אָדָם פּוֹגֵעַ אִשָּׁה בְּשׁוֹק אִם רָצָה הוּא וְהִיא נֹתֵן לָהּ שְׁכָרָה, וּבִזְעָל אוֹתָהּ עַל אִם הִדְרָךְ וְחֻלְלָהּ לוֹ; וְזוֹ הִיא הַנִּקְרָאת קִדָּשָׁה. מִשְׁנֵתְנָה הַתּוֹרָה, נִאֲסְרָה הַקִּדָּשָׁה שְׁנֵאמָר "לֹא תַהֲיָה קִדָּשָׁה, מִבְּנֹת יִשְׂרָאֵל"; לְפִיכָךְ כָּל הַבּוֹעֵל אִשָּׁה לְשֵׁם זְנוּת, בְּלֹא קִדּוּשִׁין לֹקָה מִן הַתּוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁבָּעַל קִדָּשָׁה.

א, ה כָּל שְׂאֵסֶר בִּיאָתָן בַּתּוֹרָה וְחַיִּב עַל בִּיאָתָן כָּרַת, וְהֵן הָאֲמֻרוֹת בְּפָרָשַׁת "אַחֲרֵי מוֹת", הֵן הַנִּקְרָאִין עֲרִיּוֹת; וְכָל אַחַת מֵהֶן, נִקְרָאת עֲרֻוָּה, כִּגְזוֹן אִם וְאַחֻת וּבַת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן.

א, ו יֵישׁ נָשִׁים אַחֲרוֹת שְׂאֵסֻרוֹת מִפִּי חֲקֻלָּה, וְאַסּוּרָן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים; וְהֵן הַנִּקְרָאוֹת שְׁנִיּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁנִיּוֹת לְעֲרִיּוֹת, וְכָל אַחַת מֵהֶן, נִקְרָאת שְׁנִיָּה. וְעֲשָׂרִים אִשָּׁה הֵן, וְאֵלּוּ הֵן: אִם אִמּוֹ, וְזוֹ אֵין לָהּ חֶפְסֶק, אֵלֹא אִפְלוֹ אִם אִם אִמּוֹ אִמּוֹ עַד מַעְלָה מַעְלָה, אִסּוּרָה; וְאִם אֲבִי אִמּוֹ

בְּלִבְדִּי; וְאִם אֲבִיו, וְזוֹ אֵין לָהּ הַפֶּסֶק, אֲלֵא אֶפְלוּ
אִם אִם אִם אֲבִיו עַד לְמַעְלָה, אֲסוּרָה; וְאִם אֲבִי
אֲבִיו בְּלִבְדִּי; וְאִשְׁת׃ אֲבִי, וְזוֹ אֵין לָהּ
הַפֶּסֶק, אֶפְלוּ אִשְׁת׃ יַעֲקֹב אֲבִינוּ, אֲסוּרָה עַל
אֶחָד מִמֶּנּוּ; וְאִשְׁת׃ אֲבִי אִמּוֹ בְּלִבְדִּי; וְאִשְׁת׃ אֲחִי
הָאֵב, מִן הָאֵב; וְאִשְׁת׃ אֲחִי הָאֵב, בֵּין מִן הָאֵב
בֵּין מִן הָאֵב; וְכֵלֶת בָּנוּ, וְזוֹ אֵין לָהּ הַפֶּסֶק,
אֶפְלוּ כֵלֶת בֶּן בֶּן בָּנוּ עַד סוֹף הָעוֹלָם, אֲסוּרָה
עַד שְׁתַּחֲוִיָּה אִשְׁת׃ אֶחָד מִמֶּנּוּ, שְׁנִיָּה עַל יַעֲקֹב
אֲבִינוּ; וְכֵלֶת בְּתוֹ בְּלִבְדִּי; וְכֵלֶת בְּתוֹ בְּלִבְדִּי;
וְכֵלֶת בֶּן בָּנוּ בְּלִבְדִּי; וְכֵלֶת בְּתוֹ בְּלִבְדִּי; וְכֵלֶת
בֶּן בְּתוֹ בְּלִבְדִּי; וְכֵלֶת בֶּן בֶּן אִשְׁתוֹ בְּלִבְדִּי; וְכֵלֶת
בְּתוֹ בְּתוֹ בְּלִבְדִּי; וְכֵלֶת בְּתוֹ בְּלִבְדִּי; וְכֵלֶת בְּתוֹ
בְּלִבְדִּי; וְכֵלֶת בְּתוֹ בְּלִבְדִּי; וְכֵלֶת בְּתוֹ בְּלִבְדִּי; וְכֵלֶת
בְּתוֹ בְּלִבְדִּי; וְכֵלֶת בְּתוֹ בְּלִבְדִּי; וְכֵלֶת בְּתוֹ בְּלִבְדִּי;
נִמְצְאוּ חֲשִׁנִּיּוֹת שְׂאִין לָהֶן הַפֶּסֶק, אֲרֻבַּע אִם
הָאֵב עַד לְמַעְלָה, וְאִם הָאֵב עַד לְמַעְלָה, וְאִשְׁת׃
אֲבִי הָאֵב עַד לְמַעְלָה, וְאִשְׁת׃ בֶּן בָּנוּ עַד לְמַטָּה.
אִז כֹּל שְׂאֵסֶר בִּיאָתוֹ בְּתוֹרָה וְלֹא חֵיב עָלָיו
כִּרְת, הֵן הַנִּקְרָאִים אֲסוּרֵי לְאוּיִן; וְעוֹד, נִקְרָאִין
אֲסוּרֵי קִדְשָׁה. וְתִשְׁעָה הֵן, וְאֵלוֹ הֵן: אֶלְמָנָה
לְבוֹהֵן גְּדוּל; גְּרוּשָׁה, אוֹ זוֹנָה, אוֹ חִלָּלָה בֵּין
לְבוֹהֵן גְּדוּל, בֵּין לְבוֹהֵן חֲדִיוּט; וּמִמְזוּרָה לְבֶן
יִשְׂרָאֵל, וְכֵן בְּתוֹ יִשְׂרָאֵל לְמִמְזוּרָה; וְכֵלֶת יִשְׂרָאֵל
לְעַמּוּזֵי, וּמִזֹּאֲבִי; וְכֵלֶת יִשְׂרָאֵל לְפִצּוּעַ דָּבָא,
וְכֵלֶת שְׂפָכָה; וְגִירוּשָׁתוֹ, אַחֵר שְׁנֵשֵׁאת לְאַחֵר;
וְיִבְמָה שְׁנֵשֵׁאת לְזֹר, וְעֵדִין רְשׁוֹת חֵיבָם עָלֶיהָ.
אִתְּ חִלּוּצָה, חֲרִי הִיא בְּגִירוּשָׁה; וְהִיא אֲסוּרָה
לְבוֹהֵן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְהִנְתִּינִים חֲרִי הֵם
בְּמִמְזוּרִים, אֶחָד זָכָרִים וְאֶחָד נְקִבּוֹת; וְאֲסוּרִים
מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וּבְהִלְכּוֹת אֲסוּרֵי בִיאָה,
יִתְבָּאֵר לָךְ מֵהָ הֵם הִנְתִּינִים.

אִט וַיֵּשׁ שְׂאֵסֶר בִּיאָתָן בַּעֲשָׂה, וְאֵינָן מִחִיבֵי
לְאוּיִן. וְשְׁלֹשָׁה הֵם מִצְרֵי וְאֲדוּמֵי דוֹר רֹאשׁוֹן
וְדוֹר שֵׁנִי, אֶחָד זָכָרִים וְאֶחָד נְקִבּוֹת; וּבְעוֹלָה

לְבוֹהֵן גְּדוּל: לְפִי שְׂלֵא נִאֲמַר בְּאֵלוֹ לֹא יָבוֹא אוֹ
לֹא יִקַּח, אֲלֵא מִכְּלָל שְׁנֵאֲמַר "דוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא
לָהֶם", אֶתְּחָ לְמִד שְׁדוֹר רֹאשׁוֹן וְשֵׁנִי לֹא יָבוֹא;
וּמִכְּלָל שְׁנֵאֲמַר "וְהוּא, אִשָּׁה בְּבִתּוּלָהּ יִקַּח",
אֶתְּחָ לְמִד שְׂאִינָה בְּתוּלָה לֹא יִקַּח. וְלֹאֹ הַבָּא
מִכְּלָל עֲשָׂה, חֲרִי הוּא בַּעֲשָׂה.

הַלְכוֹת אִישׁוֹת פֶּרֶק ב

בִּיא חֲבֵת, מִיּוֹם לִידָתָה עַד שְׁתַּחֲוִיָּה בְּתוֹ שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה שָׁנָה גְּמוּרוֹת הִיא הַנִּקְרָאָה קִטְנָה,
וְנִקְרָאָה תִּינָקָת; וְאֶפְלוּ חֲבִיאָה כַּמָּה שְׁעָרוֹת
בְּתוֹךְ הַזְּמַן הַזֶּה, אֵינָן אֲלֵא כְּשׁוּמָה. אֲכַל אִם
חֲבִיאָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת לְמַטָּה בְּגוֹף בְּמִקְוֵמוֹת
חֲדוּעוֹת לְחִבָּאת שְׁעַר, וְהִיא מִבְּת שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיּוֹם אֶחָד וּמַעְלָה נִקְרָאָה נַעֲרָה.
וְחִבָּאת שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת בְּזְמַן הַזֶּה, נִקְרָא סִימָן
הַתַּחְתּוֹן.

בִּב וּמֵאַחֵר שְׁתַּבִּיא סִימָן הַתַּחְתּוֹן, תִּקְרָא
נַעֲרָה עַד שְׁשָׁה חֲדָשִׁים גְּמוּרִים. וּמִתְחִלָּת יוֹם
תְּשׁוּלֹם חֲשִׁשָׁה חֲדָשִׁים וּמַעְלָה, תִּקְרָא בּוֹגֶרֶת;
וְאֵין בֵּין נַעֲרוֹת לְבָגָרוֹת, אֲלֵא שְׁשָׁה חֲדָשִׁים
בְּלִבְדִּי.

בִּג הַגִּיעָה לְשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיּוֹם אֶחָד, וְלֹא
חֲבִיאָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת אִפְּ עַל פִּי שְׁנֵאֲמַר בָּהּ
סִימָנִי אֵילּוּנִית עֵדִין קִטְנָה הִיא, עַד עֶשְׂרִים
שָׁנָה; וּבְשְׁתַּבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת, אֶפְלוּ בְּשֵׁנֶת
עֶשְׂרִים תַּחֲוִיָּה נַעֲרָה שְׁשָׁה חֲדָשִׁים, וְאַחֵר בֶּן
תִּקְרָא בּוֹגֶרֶת.

בִּד חִיתָה בְּתוֹ עֶשְׂרִים שָׁנָה פָּחוֹת שְׁלֹשִׁים יוֹם,
וְלֹא חֲבִיאָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת, וְנִקְרָאָה בָּהּ סִימָנִי
אֵילּוּנִית חֲרִי הִיא אֵילּוּנִית; וְאִם לֹא נִקְרָאָה בָּהּ
כֹּל סִימָנִי אֵילּוּנִית, עֵדִין קִטְנָה הִיא, עַד
שְׁתַּבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת וְתַחֲוִיָּה נַעֲרָה, אוֹ עַד
שְׁתַּחֲוִיָּה בְּתוֹ חֲמִשָּׁה וְשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹם אֶחָד.

בִּה הַגִּיעָה לְזְמַן הַזֶּה, וְלֹא חֲבִיאָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת

הָרִי זֶה נִקְרָאת אֵילֹנִית, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִרְאָה
בָּהּ סִמֶּן מְסִימָנִי אֵילֹנִית. נִמְצָאתָ לְמַד
שֶׁהָאֵילֹנִית אֵין לָהּ יָמֵי נַעֲרוּת, אֲלֹא מִקְטְנוּתָהּ
תֵּצֵא לְבָגָרוּת.

בֹּ, וְאֵלֹה הֵן סִמְנֵי אֵילֹנִית כָּל שְׂאִין לָהּ דִּדִּין,
וּמִתְקַשָּׁה בְּשַׁעַת תְּשׁוּמִישׁ, וְאֵין לָהּ שְׁפּוּלֵי
מַעֲיָם כְּנָשִׁים, וְקוֹלָהּ עֵבֶה וְאִינָה נִפְרַת בֵּין
אִישׁ לְאִשָּׁה. וְהַנַּעֲרָה, וְהַבּוֹגֶרֶת, וְהָאֵילֹנִית כָּל
אַחַת מִשְׁלֹשָׁתָן, נִקְרָאת גְּדוֹלָה.

בֹּ, וַיֵּשׁ בְּבֵת סִמְנִין מִלְּמַעְלָה, וְהֵן הַנִּקְרָאִין
סִמֶּן הָעֲלִיּוֹן; וְאֵלֹה הֵן: מִשְׁתַּחֲוִיר יֵדָה
לְאַחֲרִיָּה, וַיַּעֲשֶׂה קִמָּט בְּמָקוֹם הַדֵּד; וּמִשְׁשִׁשְׁחִיר
רֹאשׁ הַדֵּד; וּמִשְׁתִּיתָן אָדָם יָדוֹ עַל עֵקֶן הַדֵּד,
וְהוּא שׁוֹקֵעַ וְשׁוֹחֵחַ לְחֹזֶר; וּמִשְׁיַפֵּצֵל רֹאשׁ חֲטָם
הַדֵּד, וַיַּעֲשֶׂה בְּרֹאשׁוֹ כְּדוֹר קָטָן וְרַבּוֹתֵי פְרָשׁוֹ,
מִשְׁיַפֵּצֵל חֲחֲטָם עֲצָמוֹ.

בֹּ, וְכֵן מִשְׁיַטּוֹ הַדִּדִּין; וּמִשְׁתִּיתָן קִשְׁקִישׁוֹ הַדִּדִּין;
וּמִשְׁתִּיתָן הַעֲטָרָה, וְהוּא מְקוֹם הַבֶּשֶׁר הַתְּפוּחַ
שֶׁלְּמַעְלָה מִן הָעֵרֹחַ לְעֻמַּת הַבֶּטֶן; וּמִשְׁתִּיתָן מַעַד
בֶּשֶׁר זֶה, וְלֹא יִהְיֶה קֶשֶׁה. כָּל אֵלֹה הַסִּמְנִין,
שְׂמוֹנָה.

בֹּ, נִרְאָה בְּבֵת סִמֶּן מִכָּל אֵלֹה אוֹ כֶּלֶן, וְהִיא
בֵּת שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה אוֹ פָּחוֹת אֵין מִשְׁגִּיחִין
בֹּ, וְהָרִי הִיא בְּקִטְנוּתָהּ. נַעֲשִׂית בֵּת שְׁתֵּים
עָשָׂרָה שָׁנָה וַיּוֹם אַחֶר, וְנִרְאָה בָּהּ סִמֶּן
הַתְּחַתּוֹן אֵין מִשְׁגִּיחִין בְּאַחֶר מִכָּל אֵלֹה; וְאִם לֹא
נִרְאָה הַתְּחַתּוֹן, וְנִרְאָה בָּהּ אַחֶר מֵאֵלֹה הָרִי הִיא
סֶפֶק בֵּין קִטְנָה לְנַעֲרָה, וְדָנִים בָּהּ לְהַחֲמוּר. וְאִם
נִרְאָה כֶּלֶן, הָרִי זֶה גְּדוֹלָה וְדֹאִית שְׂאִי אֶפְשָׁר
שְׁיִבּוֹאוֹ כֶּלֶן, אֲלֹא וּכְבֹּר בָּא סִמֶּן הַתְּחַתּוֹן
וְנִשָּׁר.

בֹּ, חֲבֵת שְׁיִלְדָה אַחֵר שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה אֵף
עַל פִּי שְׁלֹא הִבִּיֵּא סִמֶּן, לֹא עֲלִיּוֹן וְלֹא תְּחַתּוֹן
הָרִי זֶה גְּדוֹלָה: בָּנִים, הָרִי הֵם בְּסִמְנִין.

בֹּ, וְהֵן מִשְׁיַלְדָּד עַד שְׁיִחְיָה בֶּן שְׁלוֹשׁ עָשָׂרָה
שָׁנָה נִקְרָא קָטָן, וְנִקְרָא תִּינוּק; וְאֶפְלוֹ הִבִּיא
כְּמָה שְׁעָרוֹת בְּתוֹךְ זָמָן זֶה, אֵינּוּ סִמֶּן אֲלֹא
שׁוּמָה. הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת לְמַטָּה בְּמָקוֹמוֹת
הִידוּעִים לְשַׁעַר, וְהוּא מִכָּן שְׁלוֹשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה
וַיּוֹם אַחֶר וּמַעְלָה נִקְרָא גְּדוֹל, וְנִקְרָא אִישׁ.

בֹּ, הַגִּיעַ לְזָמָן הַזֶּה, וְלֹא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת
אֵף עַל פִּי שְׁנֵרָאוּ בּוֹ סִמְנֵי סָרִיס הָרִי זֶה קָטָן,
עַד שְׁיִחְיָה בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה פָּחוֹת שְׁלוֹשִׁים יוֹם;
הַגִּיעַ לְזָמָן הַזֶּה, וְלֹא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת לְמַטָּה,
וְלֹא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת בְּזָקָן אִם נִרְאָה בּוֹ אַחֶר
מִסִּמְנֵי סָרִיס הָרִי זֶה סָרִיס, וְדִינוֹ דִּין הַגְּדוֹל
לְכָל דְּבָר.

בֹּ, וְאִם לֹא נִרְאָה בּוֹ סִמֶּן מִסִּמְנֵי סָרִיס,
עַדִּין קָטָן הוּא, עַד שְׁיִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת לְמַטָּה
בְּמָקוֹם הָרֹאשִׁי לָהֶן, אוֹ עַד שְׁיִחְיָה בֶּן חֲמִשָּׁה
וּשְׁלוֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹם אַחֶר. הַגִּיעַ לְזָמָן הַזֶּה, וְלֹא
הִבִּיא הָרִי זֶה סָרִיס, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִרְאָה בּוֹ
אַחֶר מִסִּמְנֵי סָרִיס.

בֹּ, הַגִּיעַ לְשָׁנָה עֶשְׂרִים פָּחוֹת שְׁלוֹשִׁים יוֹם,
וְלֹא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת לְמַטָּה, וְהִבִּיא שְׁתֵּי
שְׁעָרוֹת בְּזָקָן אֵף עַל פִּי שְׁנֵלְדָּד לוֹ אַחֶר מִסִּמְנֵי
סָרִיס, אֵינּוּ סָרִיס אֲלֹא הָרִי הוּא בְּקִטְנוּתוֹ, עַד
שְׁיִלְדָּדוֹ לוֹ כָּל סִמְנֵי סָרִיס, אוֹ עַד שְׁיִחְיָה בֶּן
חֲמִשׁ וּשְׁלוֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹם אַחֶר.

בֹּ, וְאֵלֹה הֵן סִמְנֵי סָרִיס כָּל שְׂאִין לוֹ זָקָן,
וּשְׁעָרוֹ לְקוֹי, וּבִשְׁרׁוֹ מַחֲלִיק, וְאֵין מִימֵי רַגְלֵי
מַעֲלִים רְתִיחָה, וּבִשְׁמִטִּיל מִים אֵינּוּ עוֹשָׂה
כִּיפָה, וּשְׁכַבְתָּ זֶרְעוֹ דָּחָה, וְאֵין מִימֵי רַגְלֵי
מַחֲמִיצִין, וְרוֹחֵץ בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים וְאֵין בִּשְׁרׁוֹ
מַעְלָה הֶבֶל, וְקוֹלֹ לְקוֹי וְאֵינּוּ נִפְרַ בֵּין אִישׁ
לְאִשָּׁה.

בֹּ, וְסָרִיס זֶה, הוּא הַנִּקְרָא סָרִיס חֲמָה בְּכָל
מָקוֹם; אֲבָל הֵן שְׁחַתְּכוֹ אוֹ נִתְּקוֹ אוֹ מַעֲכוֹ

גידו או ביצור, כמו שהגויים עושין הוא הנקרא סריס אדם; וכשיהיה בן שלוש עשרה שנה ויום אחד, נקרא גדול שאין זה מביא סימן, לעולם.

כיון בן שלוש עשרה שנה ויום אחד שלא הביא סימן למטה, ונראו בו כל הסימנים שלמעלה הרי זה ספק בין קטן לגדול; ואם לא נבדק מלמטה כיון שנראו בו סימני בגרות מלמעלה, הרי זה בחזקת גדול.

ביום שתי שערות האמורות בפן ובבת, ובכל מקום שעורן כדי לכף ראשן לעיקרן. ומשיצמחו ויהיו יכולות להנטל בפי הזוג, עד שגיעו לכף ראשן לעיקרן דנין בהן להחמיר, בכל מקום: לפיכך בפן ובבת, נחשב אותם גדולים להחמיר, הואיל וצמחו כדי להנטל בפי הזוג; ונחשב אותם קטנים להחמיר, הואיל ולא הגיעו לכף ראשן לעיקרן.

ביום שתי שערות אלו, צריכות שיהיו במקום הערוה; ובית הערוה בלו, מקום סימניו, בין למעלה בין למטה, בין על אברי הזרע עצמן. וצריכות להיות במקום אחד, ושיהיה בעיקרן גמות; ואפלו שתייהן בגמה אחת, הרי אלו סימן.

בב נמצאו שתי גמות זו בצד זו, ואין בהן שער הרי אלו סימן: חזקה אין גמה בלא שער, ושערות היו בהן ונשרו.

בבא חבת שהביאה שתי שערות בתוך שנת שתיים עשרה, והפן שהביא בתוך שלוש עשרה, שהן שומה כמו שבארנו אף על פי שהשערות במקומן עומדות אחר שלוש עשרה לזכר, ואחר שתיים עשרה לנקבה אינן סימן. במה דברים אמורים, בשנבדקו בתוך הזמן ונודע שהן שומה; אבל אם לא נבדקו אלא אחר זמן, ונמצאו שם שתי שערות הרי הן

בחזקת סימניו, ואין אומרים שמה קדם זמן צמחו כדי שיהיו שומה.

בבב בשבדקין חבת, בין בתוך הזמן שהוא כל שנת שתיים עשרה, בין קדם זמן זה, בין לאחריו בודקין על פי נשים פשרות ונאמנות; ואפלו אשה אחת בודקת, ושומעין ממנה אם הביאה אם לא הביאה.

בבג כל השנים האמורות בפן ובבת, ובערבין ובכל מקום, אינן לא שני חלבנה, ולא שני החמה אלא שנים שלסדר העבור, שהן פשוטות ומעברות, כמו שבית דין קובעין אותן, כמו שבארנו בהלכות קדוש החדש; ובאותן השנים, מוזנין לכל דברי הדת.

בבד אין סומכין על הנשים במנין השנים, ולא על הקרובים, אלא על פי שני עדים, פשרים להעיד. האב שאמר בני זה בן תשע שנים ויום אחד, בתי זו בת שלוש שנים ויום אחד נאמן לקרבו, אבל לא למפות ולא לענשים. בני זה בן שלוש עשרה שנה ויום אחד, בתי זו בת שתיים עשרה שנה ויום אחד נאמן לגדרים ולערבין ולחרמים ולחקדשות, אבל לא למפות ולא לענשים.

בבה מי שיש לו אברי זכרות, ואברי נקבות הוא הנקרא אנדרגינזם; והוא ספק אם זכר אם נקבה, ואין לו סימן שיודע בו, אם הוא זכר ודאי או נקבה ודאית, לעולם. ומי שאין לו לא זכרות ולא נקבות, אלא אטום הוא הנקרא טמטום; וגם הוא ספק. ואם נקרע הטמטום ונמצא זכר, הרי הוא בזכר ודאי; ואם נמצא נקבה, הרי הוא נקבה. וטמטום ואנדרגינזם שהיו בן שתיים עשרה שנה ויום אחד, הרי הן בחזקת גדולים; והם שנדבר בהן, בכל מקום.

בכו חרש וחרשת האמורים בכל מקום הן האלמים שאין שומעין, ואין מדברים; אבל מי

23	ראשון	י	עלות השחר _____ 04:57 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 08:49 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:06 שקיעה _____ 07:13 בבלי: חולין קטו ירושלמי: בבא בתרא לא תוספתא: בבא בתרא ט ג"ך: שמואל"א כא רמב"ם: תעניות ה
24	שני	יא	עלות השחר _____ 04:57 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 08:49 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:06 שקיעה _____ 07:12 בבלי: חולין קטו ירושלמי: בבא בתרא לב תוספתא: בבא בתרא י ג"ך: שמואל"א כב רמב"ם: מגילה וחנוכה א
25	שלישי	יב	עלות השחר _____ 04:58 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 08:49 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:06 שקיעה _____ 07:11 בבלי: חולין קיו ירושלמי: בבא בתרא לג תוספתא: בבא בתרא יא ג"ך: שמואל"א כג רמב"ם: מגילה וחנוכה ב
26	רביעי	יג	עלות השחר _____ 04:59 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 08:49 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:06 שקיעה _____ 07:10 בבלי: חולין קיח ירושלמי: בבא בתרא לד תוספתא: סנהדרין ג ג"ך: שמואל"א כד רמב"ם: מגילה וחנוכה ג
27	חמישי	יד	עלות השחר _____ 04:59 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 08:50 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:06 שקיעה _____ 07:09 בבלי: חולין קיט ירושלמי: שבועות א תוספתא: סנהדרין ב ג"ך: שמואל"א כה רמב"ם: מגילה וחנוכה ד
28	ששי	טו	עלות השחר _____ 05:00 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 08:50 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:06 שקיעה _____ 07:07 בבלי: חולין קכ ירושלמי: שבועות ב תוספתא: סנהדרין ג ג"ך: שמואל"א כו רמב"ם: אישות א
29	שב"ק	טז	עלות השחר _____ 05:00 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 08:50 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:06 שקיעה _____ 07:06 בבלי: חולין קכא ירושלמי: שבועות ג תוספתא: סנהדרין ד ג"ך: שמואל"א כז רמב"ם: אישות ב

בְּשִׁהוּ לִבְיָן עַל קִבְרֵי צַדִּיקִים, צָרִיד לָזַח זְכוֹת שְׂיוֹנִי לְאַסֵּף רוּחוֹ וּנְשָׁמָתוֹ לְקַבֵּר,
שִׁיחִיהָ בְּאֵלָיו הוּא חַי, בִּי אִם אֵין זְכוֹת אֲזִי רוּחוֹ וּנְשָׁמָתוֹ עוֹלִים לְמַעְלָה לְתוֹךְ
שְׁאֵר הַצַּדִּיקִים.

(ספר המדות אות צדיק ח"ב סימן י"ט)